MUZEUL JUDETEAN DE ISTORIE SI ARHEOLOGIE MARAMURES

MARMATIA

19

ARHEOLOGIE - ISTORIE

2022

ARCHAEOLOGY & HISTORY

BAIA MARE

MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ŞI ARHEOLOGIE
MARAMUREŞ

MARMATIA

19

Baia Mare
2022

https://biblioteca-digitala.ro

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Viorel RUSU, redactor şef
Dan POP, secretar de redacție

COLEGIUL ŞTIINȚIFIC:

Dr. Nona PALINCAŞ, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan", Bucureşti
Dr. Ioan STANCIU, Institutul de Arheologie şi Istoria Artei, Cluj-Napoca
Dr. Ionuț Virgil COSTEA, Facultatea de Istorie şi Filosofie, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca

MARMATIA – publicație periodică a Muzeului Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş

Lucrările şi corespondența vor fi trimise la adresa:
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare, str. Monetăriei, nr.1-3
cod: 430406; jud. Maramureş
Telefon / Fax: 0040-262-211927; 0040-262-211924
e-mail: maramuresmuzeu@gmail.com www.maramuresmuzeu.ro

Răspunderea pentru conținutul ştiințific al lucrărilor şi calitatea rezumatelor în limbi străine revine, în exclusivitate, autorilor

Tehnoredactarea: Tünde PÉCSI
Coperta: Emanuel LUCA, Zamfir ŞOMCUTEAN
Pe coperta I: Sigiliul lăcătuşilor, tâmplarilor, frânghierilor, rotarilor, fierarilor şi cuțitarilor din oraşul Baia Sprie, anul 1826.

Editor:
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
© Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş 2021

ISSN - 1582-9979

https://biblioteca-digitala.ro

CUPRINS - CONTENTS - SOMMAIRE – INHALT

ARHEOLOGIE

Dan POP	Cercetări arheologice non-intruzive pe traseul Centurii ocolitoare a municipiului Baia Mare / Non-intrusive archaeological research along the Baia Mare beltway	5
Marius ARDELEANU	Observaţii privind aşezarea de epocă romană (*Barbaricum*) de la Bozânta Mică, punctul *Grind* (jud. Maramureş) / Observations regarding the Roman Period settlement (*Barbaricum*) from Bozânta Mică, point Grind (Maramureş county)	27
Raul CARDOŞ	Un denar roman descoperit la Dămăcuşeni, judeţul Maramureş / A Roman denarius discovered at Dămăcuşeni, Maramureş County	55
Teofil IVANCIUC, Marius VOINAGHI	O monedă postaureliană şi Depresiunea Maramureşului în secolul IV d. Hr. / A post-aurelian Roman coin and the Maramureş Depression in the IV Century AD	63

ISTORIE

Sorana MIŞCA	Consideraţii privind sigiliile de breaslă din Baia Mare publicate în anii 1966-1971 / Considerations regarding the guild seals from Baia Mare published in the years 1966-1971	73
Daniel-Victor SĂBĂCEAG Viorel CÂMPEAN	Familia lui Teodor Lengyel (1838-1909), un preot greco-catolic devotat slujirii în parohia Stremţ / The family of Teodor Lengyel (1838-1909), a Greek Catholic priest devoted to serve in Stremţ parish	87
Marta CORDEA	Colecţiile speciale ale Bibliotecii Judeţene Satu Mare, prezentare şi valorificare (I) / An Exposition of the Satu Mare County Library's Special Collections and their Valorization Process (I)	99
Marius CÂMPEANU	Ofiţeri români din plasa Mănăştur în Primul Război Mondial / Romanian officers from Mănăştur in the First World War	107
Ioan BOTIŞ	Lumea internaţională în ziarul Pentru Socialism. De la revoluţia din Ungaria la instaurarea comunismului în Cuba (1956-1959) I / The International World in the Newspaper Pentru Socialism. From the Hungarian Revolution to the Establishment of Communism in Cuba (1956-1959) I	115

https://biblioteca-digitala.ro

RESTAURARE – CONSERVARE - DESEN

Monica GHIMAN **Zamfir ŞOMCUTEAN** **Dorian GHIMAN**	Restaurarea, Conservarea şi Desenarea bunurilor culturale mobile. Tezaurul dacic de podoabe din argint descoperite la Vărai, com.Valea Chioarului, jud. Maramureş / Artifacts Restoration, Conservation and Design. The Dacian silver treasure discovered at Vărai, Valea Chioarului commune, Maramureş county	147

RECENZII, PREZENTĂRI DE CĂRŢI

Daniel Cornel BARNA	Elisabeta Scurtu, *Familii de preoţi greco-catolici din Ţara Năsăudului(1700-1948)*, Editura Mega, Cluj-Napoca.	155

STUDII MUZEALE

OANA-ALEXANDRA CHIRILĂ **OANA LEŞIU**	Inovaţia începe din interior. Reflecţii după NEMO European Museum Conference 2022 / Innovation Begins Within. Reflections After the NEMO European Museum Conference 2022	157

Prescurtări bibliografice / Bibliographische Abkürzungen / Bibliographical abbreviations 163

https://biblioteca-digitala.ro

Cercetări arheologice non-intruzive pe traseul Centurii ocolitoare a municipiului Baia Mare

Dan Pop

Cuvinte cheie: *Cercetări arheologice de suprafață, situri arheologice, neolitic, epoca mijlocie a bronzului, epoca târzie a bronzului, cultura Suciu de Sus, grupul Lăpuş, Hallstatt timpuriu, Hallstatt mijlociu, epoca romană în Barbaricum (sec. II-IV d.Chr.), epoca medieval timpurie (sec. VII-VIII d. Chr.), jud. Maramureş.*
Keywords: *Fieldwalking, Archaeological sites, Neolithic, Middle Bronze Age, Late Bronze Age, Suciu de Sus culture, Lăpuş group, First Iron Age, Middle Iron Age, Roman Age in Barbaricum (IInd-IVth century AD), Early Medieval Age (VIIth-VIIIth century AD), Maramureş county.*

Introducere

Cercetările arheologice de suprafață (non-intruzive) prezentate mai jos au fost determinate de implementarea proiectului *Centura Ocolitoare a Municipiului Baia M*are, beneficiar Consiliul Județean Maramureş, conform proiectului pus la dispoziție de proiectant - S.C. Drum Pod. SRL din Iaşi - traseul are lungimea de 31.873.96 km parcurge de la est la vest următoarele UAT-uri: Baia Sprie, Şişeşti, Dumbrăvița, Baia Mare, Groşi, Recea, Tăuții Măgherăuş şi Cicârlău (**fig.1**).

Repere geografice

Zona afectată de proiect este situată în partea sudică a depresiunii Baia Mare. Porțiunea vestică a *Variantei ocolitoare*, de la km 0 la km 13, parcurge zona de câmpie din apropierea confluenței râului Lăpuş cu Someşul, dar şi a râului Săsar cu Lăpuşul; mici grinduri şi terase găsindu-se în imediata vecinătate a văilor Băița şi Nistru. De la km 13 la km 21 varianta proiectată este situată pe terasele înalte ale Lăpuşului sau pe pantele line ale acestora, iar mai spre est, pe pantele line din preajma văilor Cărbunăreasca şi Craica; de la km 21 până la km 31 aceasta intră în zona deluroasă din partea sudică a oraşului Baia Sprie.

Din punct de vedere geologic întreaga zona este marcată de prezența nisipului, pietrişului şi argilei roşcate (**fig.2**).

Repere arheologice

Anterior începerii cercetărilor de suprafață pe traseul Centurii Ocolitoare a Municipiului Baia Mare au fost cartate, potrivit informațiilor cunoscute, 13 situri arheologice (**fig. 3**), care se află în proximitatea acesteia, la distanțe cuprinse între 100 şi 1200 m. Acestea sunt situate cu precădere în jumătatea vestică a zonei propuse pentru Centura Ocolitoare, nouă dintre acestea sunt documentate doar prin cercetări de suprafață şi patru prin săpături arheologice.

1. Bozânta Mică – *Grind*, com. Recea (fig.3/1); Sit arheologic cu locuiri din trei epoci diferite: epoca bronzului, cultura Suciu de Sus faza a II-a - a doua jumătate a mileniului II î.Chr., epoca romană (*Barbaricum*) – sec.II-IV d.Chr. şi epoca medieval timpurie - sec. VII-IX d.Chr. Situl arheologic de la Bozânta Mică − *Grind* a fost descoperit de Ioan Stanciu cu prilejul unor cercetări de suprafață, în anul 1992. Cercetări arheologice sistematice au fost întreprinse aici între anii 2009-2015 de un colectiv format din Ioan Stanciu - responsabil de şantier, Dan Pop, Marius Ardeleanu, Raul Cardoş, Bogdan Bobînă, Sorana Mişca, Ancuța Bobînă, Dorian Ghiman şi Zamfir Şomcutean – membri în colectivul de cercetare[1].

2. Bozânta Mică – *La Huci/Movile*, com. Recea (fig.3/2); Sit arheologic cu locuiri din epoca târzie a bronzului, grupul Lăpuş - a doua jumătate a mileniului II î.Chr.; fragmente ceramice lucrate cu mâna şi la roată aparținând sec. II-IV şi, probabil, VII-IX d. Chr. Cercetări arheologice de suprafață I. Stanciu (1992), D. Pop, R. Cardoş, Z. Şomcutean, D. Ghiman (2010) [2].

[1] Stanciu 1995, d. 142 nr. 9B; Matei, Stanciu 2000, d. 37, nr. 29 (47); Kacsó 2003, d.109 nr. 4a, 135 nr. 21, pl.2/5-14 (il.); Ardeleanu 2015, 59-96 (il.); Cardoş 2017, 49-56 (il.).
[2] Stanciu 1995, 142 nr.9A; Matei, Stanciu, 2000, d. 37, nr. 29 (46).

https://biblioteca-digitala.ro

3. Bozânta Mică – *Unchiu Popii*, com. Recea (fig.3/3); Sit arheologic cu mai multe niveluri de locuire: faza târzie a epocii bronzului, epocă romană secolele II-IV d.Chr. şi, probabil, VII-IX d. Chr. Cercetări de suprafață I. Stanciu (1992), D. Pop, R. Cardoş, Z. Şomcutean, D. Ghiman (2010)[3].

4. Buşag − *Coasta Buşagului*, oraş Tăuții Măgherăuş (fig.3/4); Stațiune paleolitică cu două niveluri de locuire. Nivelul superior aparține Gravettian-ului, iar cel inferior culturii Aurignacian. Datare: Aurignacian 43.000 – 26.000 BP; Gravettian 26.000-20.2000 BP. Cercetări arheologice: săpături arheologice: Maria Bitiri, 1969; Maria Bitiri, Marin Cârciumaru, 1979-1971; Marin Cârciumaru, 1978; Roxana Dobrescu, Alain Tuffreau, 2016; R. Dobrescu, Alexandru Ciornei, A. Lamotte, A. Tuffreau 2017; R. Dobrescu, A. Doboş, Bogdan Bobînă, Ancuța Bobînă, Florela Vasilescu 2019; R. Dobrescu, A. Doboş, Cristian E. Ştefan, Dan Pop, Marius Ardeleanu, Zamfir Şomcutean, Dorian Ghiman, Fl. Vasilescu 2019; Cercetări de suprafață C. Kacsó, G. Trnka, J. Kóos, 2001; C. Kacsó, G. Trnka, 2004; Cornel Pop, 2010; D. Pop, R. Cardoş, D. Ghiman, 2011; A. Tuffreau, R. Dobrescu, V. Dumitraşcu, D. Pop, Florin Pop, 2015; D. Pop, Z. Şomcutean 2016[4].

5. Buşag (Bârgău/Cicârlău) − *Pe Tog*, oraş Tăuții Măgherăuş/com. Cicârlău (fig.3/5); Sit arheologic din epoca târzie a bronzului, cultura Suciu de Sus; cercetări de suprafață: I. Stanciu (1989), I. Stanciu şi C. Kacsó (1994). I. Stanciu, D. Pop, R. Cardoş, D. Ghiman (2007)[5].

6. Lăpuşel – *Hodiştău*, com. Recea (fig.3/6); Sit arheologic din epoca târzie a bronzului, cultura Suciu de Sus; cercetări de suprafață: I. Stanciu (1992), D. Pop, R. Cardoş, Z. Şomcutean, D. Ghiman (2010)[6].

7. Lăpuşel - *Mociar I*, com. Recea (fig.3/7); Sit arheologic medieval timpuriu - sec. VII-IX d. Chr.; cercetări de suprafață: I. Stanciu (1989), D. Pop, R. Cardoş, Z. Şomcutean, D. Ghiman (2007)[7].

8. Lăpuşel - *Mociar II*, com. Recea (fig.3/8); Sit arheologic din epoca târzie a bronzului, cultura Suciu de Sus, faza a II-a; Cercetări arheologice de suprafață D. Pop, D. Ghiman (2000); D. Pop, R. Cardoş, Z. Şomcutean, D. Ghiman (2007); săpături arheologice de salvare D. Pop (2000)[8].

9. Lăpuşel – *Ciurgău*, com. Recea (fig.3/9); Sit arheologic cu locuiri din mai multe epoci: epoca mijlocie a bronzului – cultura Suciu de Sus, faza I; perioada hallstattiană, epocă romană - sec. II-IV d.Chr. şi medieval timpuriu - sec.VII-VIII d.Chr.; cercetări de suprafață C. Kacsó (1977), I. Stanciu (sfârşitul anilor 80 ai sec. XX), D. Pop, R. Cardoş, Z. Şomcutean, D. Ghiman (2007): săpături arheologice sistematice C. Kacsó, I. Stanciu (1992, 1993-1994), C. Kacsó, I. Stanciu, D. Pop (2000)[9].

10. Lăpuşel–*Tedeş II*, com. Recea (fig.3/10); Sit arheologic cu locuiri din mai multe epoci: epoca târzie a bronzului, cultura Suciu de Sus II, epoca romană - sec. II – IV d. Chr. şi epoca medievală [10].

11. Mocira–*Branişte*, com. Recea (fig.3/11); Sit arheologic cu urme de locuire din epoca târzie a bronzului, cultura Suciu de Sus II şi epoca medievală. Cercetări de suprafață R. Cardoş, D. Ghiman, Z. Şomcutean (2010).

12. Groşi – *Între Pâraie*, com. Groşi (fig.3/12); Sit arheologic din epoca târzie a bronzului, cultura Suciu de Sus II; Cercetări de suprafață: D. Pop, Gabriela Pop (2000), D. Pop, C. Kacsó - C. Kacsó [11].

[3] Stanciu 2003, 257, 280, nr. 22, pl. 20/3; Kacsó 2003, 109 nr. 4c, 135 nr. 23.
[4] Bitiri 1971, 7-18; Bitiri, Cârciumaru 1981, 79-106; Dobrescu 2001, 5-31; Păunescu 2001, 462-471; Kacsó 2004, 49-50, pl. 1-6; Dobrescu 2008, 92-123, 154-155, 225-236, fig. 25-65, foto 2-22; Kacsó 2015, 558-561, fig. 311-315 (aceleaşi imagini şi acelaşi text ca în Kacsó 2011); Informații R. Dobrescu pentru cercetările din 2016, 2019.
[5] Kacsó 2003, 109 nr. 5a, 135 nr. 25, pl.3/1-4 (il.).
[6] Kacsó 2003, 114 nr. 15b, 137 nr. 93; Pop 2015, 10, pl.42/1-5 (il.).
[7] Stanciu 1992, 175, nr. 14B, pl. 5/9, pl. 6/1–6 (il.); Stanciu 2003, 175, nr. 14B2, pl. 7-11.
[8] Pop 2010, 283-319.
[9] Stanciu 1992, 175, nr. 14A, pl. 5/11–19, pl. 6/1–6 (il.); Stanciu 1994, 267-322; Kacsó 1995, 83-99 (il.); Kacsó 1999, 91-106 (il.); Stanciu 1995, 150, nr. 18, pl. 27-31 (il.); Matei, Stanciu 2000, 62-63, nr. 81 (151), fig.28; Stanciu 2003, 175, nr. 14A, pl. 5/11-19, pl. 6/1-6 (il.).
[10] Matei, Stanciu 2000, 63, nr. 81 (152); Kacsó 2003, 113-114 nr. 15a, 137 nr. 92, pl.21; Kacsó 2018, 157-173.
[11] Kacsó 2003, 105-106, nr. 11.

https://biblioteca-digitala.ro

13. Săsar – *Dâmbu Morii*, com. Recea (fig.3/13); Situl arheologic cu locuiri din epocile: neolitică, epoca bronzului, perioada hallstattiană mijlocie, epoca romană şi epoca medieval timpurie. Cercetări de suprafață I. Stanciu, C. Kacsó (1989), D. Pop, R. Cardoş, Z. Şomcutean, D. Ghiman (2010)[12].

Din analiza arealelor cu posibil potențial arheologic aflate în zona de construcție a *Centurii Ocolitoare* constatăm doar că lucrările de construcție a viitorului drum ar putea afecta, datorită imediatei vecinătăți, situl arheologic de la Bozânta Mică *Unghiu Popii* (Sit nr.3). Niciun alt sit arheologic reperat nu se află pe traseul acesteia.

Cercetările de suprafață din anul 2022

Întreg traseul propus pentru Centura Ocolitoare, cu lungimea de 31+873.96 km, a fost investigat prin cercetări de suprafață (periegheze) în vederea identificării unor posibile situri arheologice necunoscute aflate pe traseul Centurii Ocolitoare sau în imediata vecinătate a acesteia, precum şi delimitarea acestora şi stabilirea zonei de protecție, conform legislației în vigoare.

Evaluarea de teren a fost efectuată în cursul primăverii anului 2022 de un colectiv format din dr. Vasile Cotiugă, dr. Dan Pop, dr. Marius Ardeleanu, Raul Cadroş – arheologi, Zamfir Şomcutean, Monica Ghiman – conservatori şi Dorian Ghiman –restaurator.

Traseul pus la dispoziție de proiectant în format KML sau KMZ a fost riguros şi cu mare precizie urmat cu ajutorul aplicației pentru telefoane mobile *Tracklia*. Documentarea a fost realizată cu ajutorul fotografiilor, iar în zonele unde au fost identificate vestigii arheologice acestea au fost ridicate topografic cu ajutorul GPS-urilor de mână Garmin CsX 60, respectiv Garmin CsX 76. Datele obținute au fost descărcate în formatul KMZ/KML, GTM, GPX şi SHP, iar apoi transformate în sistem de coordonate STEREO 70. Toate datele tehnice astfel obținute au fost suprapuse peste hărțile cadastrale 1/5000, hărțile la 1/25000, respectiv ortofotoplanuri la scara 1/5000.

În urma evaluării de teren au fost identificate vestigii arheologice în următoarele puncte (**fig.4**):

1. Buşag 1, oraş Tăuții Măgherăuş, jud. Maramureş **(fig.4-6).**
Descoperiri arheologice: Un fragment ceramic din corpul unui vas realizat din pastă intermediară cu micaşist în conținut, de culoare neagră-cenuşie, decorat cu un brâu alveolat (?) în relief.
Datare: preistoric, foarte probabil epoca bronzului.
Localizare geografică: locul descoperirii este situat pe terasa înaltă din dreapta Lăpuşului, la 230 m nord de confluența Lăpuşului cu valea Băița, în partea sudică a localității, la 930 sud-sud-vest de biserica Sf. Arhangheli Mihai şi Gavril din localitate.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: Locul descoperirii este situat la 25 m nord de marginea nordică a ultimei variante a traseului propus, în dreptul km 3.33. Fragmentul ceramic a fost descoperit pe traseul centurii ocolitoare (variată de proiect anterioară formei finale).
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață, 2022 – D. Pop, M. Ardeleanu, R. Cardoş, D. Ghiman, Z. Şomcutean.
Tipul de folosință a terenului: arabil, culturi agricole.
Observații: Sit arheologic sau fragment ceramic descoperit în poziție secundară.

2. Buşag 2, oraş Tăuții Măgherăuş, jud. Maramureş. **(fig.4-6).**
Descoperiri arheologice: În apropiere de punctul menționat anterior (100 m sud-est) a fost descoperit un fund de vas lucrat la roată, realizat din pastă bine arsă, fină, de culoare cărămizie cu angobă neagră-cenuşie la exterior, nedecorat.
Datare: medieval sau modern.
Localizare geografică: Fragmentul ceramic a fost găsit la 8 m nord de marginea nordică a traseului Variantei ocolitoare, pe tersa înaltă din dreapta râului Lăpuş, respectiv terasa din dreapata văii Băița, la 184 m nord-est de confluența celor două văi.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: Fragmentul ceramic a fost descoperit pe traseul Variantei ocolitoare, la km 3.70.
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață, 2022 – D. Pop, M. Ardeleanu, R. Cardoş, D. Ghiman, Z. Şomcutean.
Tipul de folosință a terenului: arabil, culturi agricole.

[12] Stanciu 1992, 179 nr.25, pl.5/7; Kacsó 2003, 117 nr. 26, 139 nr. 144, pl.31-33 (il.); Matei, Stanciu, 2000, 78, nr. 123 (231).

https://biblioteca-digitala.ro

Observații: Este neclar dacă descoperirea aparține unui sit arheologic/locuire sau este artefact descoperit în poziție secundară.

3. Bozânta Mare - *Situl 1*, punctul *Sălişte* , oraş Tăuții Măgherăuş, jud. Maramureş (**fig.4, 7-8).**
Descoperiri arheologice: Numeroase fragmente ceramice din evul mediu sec. XV-XVII precum şi 13 fragmente ceramice preistorice corodate, atipice, au fost descoperite pe traseul Variantei ocolitoare între km 4+6-8.
Datare: ev mediu sec. XVI-XVII, preistorice, foarte probabil epoca bronzului.
Localizare geografică: Situl este situat în partea vestică a localității, la 1 km vest de biserica ortodoxă din centrul satului, în locul numit *Sălişte*. Sălištea este o terasă înaltă situată la 400 m nord-est de malul drept al râului Lăpuş.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: situl este situat pe traseul Vriantei ocolitoare, între km 4.60-4.80.
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață, 2022 – D. Pop, M. Ardeleanu, R. Cardoş, D. Ghiman, Z. Şomcutean.
Tipul de folosință a terenului: arabil, culturi agricole.

4. Bozânta Mare - *Situl 1a* - punctul *Sălişte 1*, oraş Tăuții Măgherăuş, jud. Maramureş (**fig.4, 7-8).**
Descoperiri arheologice: Un fragment ceramic preistoric, fund de vas realizat din pastă intermediară de culoare crem-cenuşie, la interior angobă cărămizie şi o bucată de zgură au fost descoperite la 230 m sud-vest de km 4+4 km al Variantei ocolitoare, dar în zona unde urmează să fie edificat un drum de acces în locul celui dislocat de construcția Variantei ocolitoare.
Datare: preistorie.
Localizarea geografică: descoperirea se situază tot în locul numit Sălişte, la 1.38 km vest-nord-vest de biserica ortodoxă din localitate, la 480 m nord de malul drept al râului Lăpuş pe un rest de terasă separată de punctul precedent (Sălişte) de o mică vale.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: situl este situat pe traseul Vriantei ocolitoare, în zona de intrare ieşire de pe Centură, la 200 m vest-sud-vest de km 4.40.
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață 2022 – D. Pop, M. Ardeleanu, R. Cardoş, D. Ghiman, Z. Şomcutean.
Tipul de folosință a terenului: agricol, viță de vie.

5. Bozânta Mică - *Situl 2*, com Recea, jud. Maramureş (**fig.4, 9-10).**
Descoperiri arheologice: Au fost descoperite mai multe fragmente din epoca târzie a bronzului (trei fragmente de la o greutate de lut ars, o margine de vas nedecorată, şase fragmente atipice) toate corodate mai mult sau mai puțin, unele cu urme de ardere secundară; de asemenea, un fragment ceramic modern.
Datare: epoca târzie a bronzului, cultura Suciu de Sus sau grupul Lăpuş.
Localizare geografică: situl arheologic este situat pe terasa mai înaltă situată la 450 m sud-vest de malul stâng al Lăpuşului, la sud-est de localitate, la circa 530 m sud-est de primele case din sat şi la 1.13 km sud-est de Biserica Ortodoxă Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril din Bozânta Mică.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: la 31 m sud-vest de marginea vestică a Variantei ocolitoare, km 6.50.
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață, 2022 – D. Pop, M. Ardeleanu, R. Cardoş, D. Ghiman.
Tipul de folosință a terenului: arabil, culturi agricole.

6. Bozânta Mică - *Situl 2a*, com. Recea, jud. Maramureş (**fig.4, 9, 11).**
Descoperiri arheologice: În acest punct au fost identificate câteva fragmente ceramice, din care două preistorice, probabil epoca târzie a bronzului (atipice, lucrate din pastă intermediară, nedecorate), cinci fragmente ceramice realizate din pastă fină de culoare cenuşiu deschis, lucrate la roată între care o margine şi un fund de vas (altele trei atipice) şi patru fragmente moderne
Datare: preistorie, probabil epoca târzie a bronzului, epoca romană (Barbaricum) sec. II-IV d.Chr.
Localizare geografică: situl arheologic este situat pe terasa mai înaltă, situată la 550 m vest-sud-vest de malul stâng al Lăpuşului, la sud-est de localitate, la circa 320 m sud-est de primele case din sat şi

https://biblioteca-digitala.ro

la 930 m sud-est de Biserica Ortodoxă Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril din Bozânta Mică.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: la 66 m sud-vest de marginea vestică a Variantei ocolitoare, km 5.50.
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață, 2022 – D. Pop, M. Ardeleanu, R. Cardoş, D. Ghiman.
Tipul de folosință a terenului: arabil, culturi agricole.

7. Bozânta Mică – ***Situl 2b***, com. Recea, jud. Maramureş (**fig.4, 9, 12).**
Descoperiri arheologice: În acest punct au fost descoperite două fragmente ceramice foarte probabil moderne, o bucată de zgură şi un fragment de chirpic de mari dimensiuni ars secundar, vitrifiat.
Datare: neprecizabil.
Localizare geografică: locul descoperirii, cu aspectul unui mic grind, este situat pe terasa mai înaltă, situată la 530 m vest-sud-vest de malul stâng al Lăpuşului, la sud-est de localitate, la circa 280 m est-sud-est de primele case din sat şi la 825 m sud-est de Biserica Ortodoxă Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril din Bozânta Mică.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: bunurile culturale mobile au fost identificate la 9 m vest de marginea vestică a Variantei ocolitoare, km 6.86, dar după configurația terenului grindul se întinde până spre axul Variantei ocolitoare.
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață, 2022 – D. Pop, M. Ardeleanu, R. Cardoş, D. Ghiman.
Tipul de folosință a terenului: arabil, culturi agricole.

8. Bozânta Mică – ***Situl 3*** – punctul *Zăboşdierdii*, com. Recea, jud. Maramureş (**fig.4, 13-14).**
Descoperiri arheologice: Patru fragmente ceramice şi un fragment de la o pipă de lut au fost descoperite în acest punct. Trei dintre fragmente ar putea aparține epocii romane (sec. II-IV d.Chr.) având în vedere pasta din care sunt lucrate, iar unul este din marginea unei cupe moderne.
Datare: probabil epoca romană sec. II-IV d.Chr.
Localizare geografică: descoperirile sunt situate vis-à-vis de stația de betoane din stânga drumului Lăpuşel-Bozânta Mică, la 61 m nord-est de acesta, pe o terasă joasă aflată la 1 km sud-vest de malul stâng a Lăpuşului, şi la 1.7 km sud-est de Biserica Ortodoxă Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril din Bozânta Mică.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: vestigiile au fost descoperite pe traseul Variantei ocolitoare**,** între km 5.75 şi 6.09.
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață, 2022 – D. Pop, M. Ardeleanu, R. Cardoş, D. Ghiman.
Tipul de folosință a terenului: arabil, culturi agricole.

9. Bozânta Mică - ***Situl 3a*****, punctul *Unchiu Popii*,** com. Recea, jud. Maramureş (**fig.4, 13).**
Descoperiri arheologice: Mai multe fragmente ceramice (13 buc. din care 11 atipice) între care unul din marginea unei oale, respectiv unul din partea inferioară a unui vas puternic corodat, ambele nedecorate, databile în epoca târzie a bronzului au fost descoperite de o parte şi de alta a drumului spre Bozânta Mică.
Datare: epoca târzie a bronzului, cultura Suciu de Sus sau grupul Lăpuş.
Localizare geografică: situl arheologic este situat la 925 m sud-est de intrarea în localitate, de o parte şi de alta a drumului Lăpuşel-Bozânta Mare, la 530 sud-sud-vest de malul drept al râului Lăpuş şi la 1.5 km sud-est de Biserica Ortodoxă Sfinții Arhangheli Mihai şi Gavril din Bozânta Mică.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: situl se găseşte la 40 m sud de marginea sud-vestică Variantei ocolitoare, km 6.45.
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață, 2022 – D. Pop, M. Ardeleanu, R. Cardoş, D. Ghiman.
Tipul de folosință a terenului: arabil, culturi agricole.

10. Bozânta Mică - ***Situl 4*****,** com. Recea, jud. Maramureş (**fig.4, 15-16).**
Descoperiri arheologice: Trei fragmente ceramice au fost descoperite în acest loc. Dintre acestea două sunt de mici dimensiuni, atipice, de culoare cărămizie, nedecorate; unul este modern, iar celălat

https://biblioteca-digitala.ro

este posibil să aparţină epocii medieval-timpurii (sec. VII-IX d.Chr). Unul provine din marginea unei oale, probabil lucrată la roată înceată din pastă crem-cenuşie acoperită cu angobă de culoare cărămizie; şi acesta aparţine probabil epocii medieval timpurii.
Datare: probabil medieval timpuriu sec. VII-IX d.Chr.
Localizare geografică: descoperirile sunt situate în dreapta drumului Lăpuşel-Bozânta Mică, la 114 m est de drum, pe terasa joasă aflată la 304 m vest de malul stâng al Lăpuşului şi la 608 m nord-vest de halta CFR din Lăpuşel.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: vestigiile au fost descoperite pe traseul Variantei ocolitoare, km 7.66.
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață, 2022 – D. Pop, M. Ardeleanu, R. Cardoş, D. Ghiman.
Tipul de folosință a terenului: arabil, culturi agricole.

11. Bozânta Mică - *Situl 5*, punctul *Plopi*, com. Recea, jud. Maramureş (**fig.4, 13-14).**
Descoperiri arheologice: Şapte fragmente ceramice şi un fragment de zgură fost descoperite în acest punct. Toată ceramica este atipică, nedecorată, dar după pastă şi tehnică apreciem că unul a fost lucrat la mână din pastă grosieră, corodat şi ars secundar este preistoric, unul este lucrat la roată din pastă cenuşie şi ar putea aparţine epocii romane, alte patru fragmente sunt moderne.
Datare: preistorie, probabil epoca romană sec. II-IV d.Chr.
Localizare geografică: descoperirile sunt situate în vecinătatea sud-estică a sitului 3, la 330 m sud-est de acesta, în dreapta drumului Lăpuşel-Bozânta Mică, la 94 m nord-est de drum, pe o terasă joasă aflată la 480 m sud-vest de malul stâng al Lăpuşului, şi la 2 km sud-est de Biserica Ortodoxă Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril din Bozânta Mică.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: vestigiile au fost descoperite pe traseul Variantei ocolitoare, km 6.93.
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață, 2022 – D. Pop, M. Ardeleanu, R. Cardoş, D. Ghiman.
Tipul de folosință a terenului: arabil, culturi agricole.

12. Mocira - *Situl 6*, punctul *Pe Coaste*, com. Recea **(fig.4, 17-18).**
Descoperiri arheologice: De la suprafață, din muşuroaiele de pe panta lină cu orientare sudică, spre râul Lăpuş a dealului au fost culese şapte (7) fragmente atipice de la vase lucrate cu mâna ce ar putea aparține epocii bronzului, epocii romane sau medieval timpurii.
Datare: probabil epoca bronzului/epoca romană/medieval timpuriu.
Localizare: Situl arheologic este situat în locul numit *Pe Coaste*, în partea sud-vestică a localității, la 800 m sud-vest de Grădinița din Mocira situată la intersecția străzilor Principală cu strada Stejarului, la 180 m nord de malul drept al râului Lăpuş şi la 180 m est de locul numit Unghiuț.
Localizare față de traseul *Variantei ocolitoare*: fragmentele ceramice au fost descoperite la 7 m nord de traseul centurii ocolitoare, între km 12.60 şi 12.80.
Cercetări arheologice: cercetări arheologice de suprafață, 2022 – D. Pop, D. Ghiman, Z. Şomcutean.
Tipul de folosință a terenului: agricol, fânațe.
Observații: După configurația terenului situl arheologic continuă atât spre nord cât şi spre sud.

https://biblioteca-digitala.ro

Concluzii

Cercetările arheologice de teren au dus la identificarea unui număr de 12 locuri unde au fost descoperite vestigii arheologice, în cele mai multe cazuri fragmente ceramice precum şi resturi de turnare (zgură) şi două obiecte de lut ars. Dintre acestea şase (6)[13] au fost găsite pe traseul *Variantei ocolitoare*, iar şase (6)[14] în imediata vecinătate a acesteia.

În condițiile în care cea mai mare parte a suprafeței verificate arheologic este acoperită cu păşuni, terenuri folosite pentru fânațe şi livezi, deci nearate, şansele identificării la suprafață a eventualelor vestigii arheologice au fost destul de reduse. Chiar şi în aceste condiții situl arheologic de la Mocira *Pe Coaste* a fost identificat prin prezența fragmentelor ceramice în muşuroaiele de cărtițe.

În funcție de numărul de piese descoperite, dar şi de poziția geografică, în acest stadiu al cercetărilor, putem considera ca situri arheologice doar pe cele de la: Bozânta Mare - *Situl 1*, punctul *Sălişte*, Bozânta Mică - *Situl 2,* Bozânta Mică - *Situl 2a,* Bozânta Mică - *Situl 3,* punctul *Unchiu Popii*, Bozânta Mică - *Situl 5*, punctul *Plopi* şi Mocira - *Situl 6*, punctul *Pe Coaste*.

Materialele descoperite în cele 12 puncte aparțin mai multor epoci. Desigur că, în majoritatea cazurilor, numărul mic precum şi absența artefactelor tipice nu permite datarea certă a descoperirilor. Astfel unele aparțin preistoriei (Bozânta Mare - *Situl 1a* - punctul *Sălişte 1*, Bozânta Mică - *Situl 5*, punctul *Plopi*), probabil epocii bronzului (Buşag 1, Bozânta Mare - *Situl 1* - punctul *Sălişte* Bozânta Mică - *Situl 2* Mocira - Situl 6 –punctul *Pe Coaste*), epocii târzii a bronzului cultura Suciu de Sus sau grupul Lăpuş (Bozânta Mică - *Situl 2* Bozânta Mică - *Situl 3a* -– punctul *Unchiu Popii*).

Altele pot fi atribuite epocii romane în Barbaricum sec. II-IV d.Chr. cu probabilitate: Bozânta Mică – *Situl 3* – punctul *Căboşdierdii* Bozânta Mică - *Situl 5*, punctul *Plopi*; sigur Bozânta Mică - *Situl 2a*.

Celor enumerate mai sus li se adaugă descoperirile datând foarte probabil din epoca medieval timpurie sec. VII-IX d.Chr. (Bozânta Mică - *Situl 4*), medievale din sec. XVI-XVII (Bozânta Mare - *Situl 1* - punctul *Sălişte* Bozânta Mică - *Situl 4*), medievale sau moderne (Buşag 2) sau neprecizabilă perioada/epoca (Bozânta Mică – *Situl 2b*).

În câteva cazuri, în acelaşi loc, au fost identificate vestigii din mai multe epoci: Bozânta Mare - *Situl 1* - punctul *Sălişte* (preistorice, foarte probabil epoca bronzului şi ev mediu sec. XVI-XVII), Bozânta Mică - *Situl 2* (preistorie, probabil epoca târzie a bronzului şi epoca romană sec. II-IV d.Chr.), Bozânta Mică - *Situl 5*, punctul *Plopi* (preistorie şi probabil epoca romană sec. II-IV d.Chr.).

Cercetarea arheologică intruzivă în punctele mai sus menționate, dar şi în vecinătatea acestora va completa fără indoială datele obținute în urma cercetărilor de suprafață.

[13] Buşag 2, Bozânta Mare - *Situl 1* - punctul *Sălişte*, Bozânta Mare - *Situl 1a* - punctul *Sălişte 1*, Bozânta Mică – *Situl 3* – punctul *Căboşdierdii*, Bozânta Mică - *Situl 4*, Bozânta Mică - *Situl 5*, punctul *Plopi*.

[14] Buşag 1 (25 m), Bozânta Mică - *Situl 2* (31 m), Bozânta Mică - *Situl 2a* (66 m), Bozânta Mică – *Situl 2b* (9 m), Bozânta Mică - *Situl 3a* -– punctul *Unchiu Popii* (40 m), Mocira - Situl 6 –punctul *Pe Coaste* (7 m). Facem precizarea că distanțele menționate între paranteze sunt luate de la marginea traseului propus înspre locul descoperirilor şi nu de la axul Variantei propuse

https://biblioteca-digitala.ro

Literatura

Ardeleanu 2015	M. Ardeleanu, *Gropile patrulatere cu pereţii lutuiţi şi arşi de la Bozânta Mică – Grind (jud. Maramureş). Cercetare şi experiment arheologic / Rectangular pits with clay-coated and burnt walls from Bozânta Mică – Grind (Maramures County). Research and archaeological experiment,* Marmatia 12, 2015, 59-96 (il.)
Bitiri 1971	M. Bitiri, *Aşezarea paleolitică de la Buşag (date preliminare)*, Marmatia 2, 1971, p. 7-18.
Bitiri, Cârciumaru 1981	M. Bitiri, M. Cârciumaru, *Aşezarea paleolitică de la Buşag şi mediul său natural*, Marmatia 5–6, 1979–1981, p. 79-106.
Cardoş 2017	R. Cardoş, *O fibulă de epocă romană descoperită la Bozânta Mică „Grind" / A Roman Age brooch discovered at Bozânta Mică „Grind"*, Marmatia 14, 2017, 49-56 (il.)
Dobrescu 2001	R. Dobrescu, *Atelierul aurignacian din punctul Coasta Buşagului (Buşag, comuna Tăuții Măgherăuş, jud. Maramureş)*, Studii de Preistorie 1, 2001, p.5-31.
Dobrescu 2008	R. Dobrescu, *Aurignacianul din Transilvania*, Bucureşti 2008, 92-123, 154-155, 225-236, fig. 25-65, foto 2-22.
Kacsó 1995	C. Kacsó, *Noi date cu privire la prima fază a culturii Suciu de Sus*, Apulum 32, 1995, 83-99 = C. Kacsó, *Neue Daten zur ersten Phase der Suciu de Sus-Kultur*, în: N. Boroffka, T. Soroceanu (Hrsg.), *Transsilvanica. Archäologische Untersuchungen zur älteren Geschichte des südöstlichen Mitteleuropa. Gedenkschrift für Kurt Horedt*, Rahden/Westf. 1999, 91-106 (il.)
Kacsó 2003	Carol Kacsó, *Noi descoperiri Suciu de Sus şi Lăpuş în nordul Transilvaniei*, Marmatia, 7/1, 2003, p.109 nr. 4a, 135 nr. 21, pl.2/5-14 (il.).
Kacsó 2004	C. Kacsó, *Mărturii arheologice*, Baia Mare, 2004, 49-50, pl. 1-6.
Kacsó 2011	C. Kacsó, *Repertoriul arheologic al judeţului Maramureş*, Baia Mare, 2011.
Kacsó 2015	C. Kacsó, *Repertoriul arheologic al judeţului Maramureş*, Baia Mare, 2015 (ed. a II-a).
Kacsó 2018	C. Kacsó, *Statueta antropomorfă din epoca bronzului de la Lăpuşel*, în: N. C. Rişcuţa, I. V. Ferencz (eds.), Studii şi Articole de Arheologie. In memoriam Ioan Andrițoiu, Cluj-Napoca, 2018, p. 157-173.
Matei, Stanciu 2000	A. Matei, I. Stanciu, *Vestigii din epoca romană în nord-vestul României (sec. II-IV p. Chr.)/ Funde der römischen Kaiserzeit (2.-4. Jh. N. Chr.) im nordwestgebiet Rumäniens*, Zalău – Cluj-Napoca, 2000, p. 37, nr. 29 (47).
Păunescu 2001	A. Păunescu, *Paleoliticul şi mezoliticul din spațiul transilvan*, Bucureşti, 2001, p. 462-471.
Pop 2010	D. Pop, *The Bronze Age Settlement at Lăpuşel Mociar, Maramureş County*, în: N. Bolohan, F. Măţălu, F.A.Tencariu (ed.), *Signa Praehistorica. Studia in honorem magistri Attila Laszló septuagesimo anno,* Honoraria 9, Iaşi 2010, p. 283-319.
Pop 2015	D. Pop, *Contribuții la repertoriul arheologic al judeţului Maramureş (I)*, Marmatia 12, 2015, p. 10, pl.42/1-5 (il.).
Stanciu 1992	I. Stanciu, *Descoperiri din a doua jumătate a mileniului I î.H. şi mileniul I d.H. în județul Maramureş*, EphemNap II, 1992, p.175, nr. 14B, pl. 5/9, pl. 6/1–6 (il.).

https://biblioteca-digitala.ro

Stanciu 1994 — I. Stanciu, *Aşezarea prefeudală de la Lăpuşel, jud. Maramureş (Cercetările arheologice din anii 1992, 1993),* EphemNap IV, 1994, p. 267-322.

Stanciu 1995 — I. Stanciu, *Contribuţii la cunoaşterea epocii romane în bazinul mijlociu şi inferior al râului Someş*, EphemNap 5, 1995, p. 142 nr. 9B.

Stanciu 2003 — I. Stanciu, *Descoperiri medievale timpurii din judeţele Satu Mare şi Maramureş. Date noi, observaţii şi opinii referitoare la ceramica medievală timpurie din nord-vestul României*, Marmatia 7/1, 2003, p. 257, 280, nr. 22, pl. 20/3.

https://biblioteca-digitala.ro

Non-intrusive archaeological research along the Baia Mare beltway

(Abstract)

The present study presents the results obtained from the fieldwalking archaeological research on the route of the future beltway of the Baia Mare municipality. The already known sites located in its vicinity are also presented.

Fieldwalking led to the identification of a number of 12 sites where archaeological remains were discovered, in most cases ceramic fragments and sporadically casting remains (slag) and two objects of burnt clay. Of these, six were found on the route of the Baia Mare beltway, and six in its proximity.

Given that most of the archeologically verified surface is covered with pastures, land used for hay and orchards, therefore not plowed, the chances of identifying any archaeological remains on the surface were quite low. Even under these conditions, the archaeological site at Mocira *Pe Coaste* was identified by the presence of ceramic fragments in the mole leeches.

According to the number of pieces discovered, but also the geographical position, at this stage of the research, we can consider as archaeological sites only those from: Bozânta Mare - Site 1, point *Sălişte*, Bozânta Mică - Site 2, Bozânta Mică - Site 2a, Bozânta Mică - Site 3, point *Unchiu Popii*, Bozânta Mică - Site 5, point *Plopi* and *Mocira* - Site 6, point *Pe Coaste*.

The artifacts discovered in the 12 points belong to several historical periods. Of course, in most cases, the small number of these, as well as the absence of typical artifacts do not allow the definite dating of the finds. Thus, some belong to prehistory (Bozânta Mare - Site 1a - point *Sălişte* 1, Bozânta Mică - Site 5, point *Plopi*), probably to the Bronze Age (Buşag 1, Bozânta Mare - Site 1 - point *Sălişte*, Bozânta Mică - Site 2, Mocira - Site 6 – *Pe Coaste*), the Late Bronze Age Suciu de Sus culture or the Lăpuş group (Bozânta Mică - Site 2, Bozânta Mică - Site 3a – *Unchiu Popii*).

Others can be attributed to the Roman period in Barbaricum IInd-IVth centuries AD. with probability: Bozânta Mică - Site 3 (point *Zaboşdierdii*), Bozânta Mică - Site 5 (point *Plopi*); certainly Bozânta Mică - Site 2a.

Added to those listed above are the discoveries dating very probably from the early medieval period VIIth-IXth AD (Bozânta Mică - Site 4), medieval from the XVIth-XVIIth (Bozânta Mare - Site 1 - *Sălişte* point Bozânta Mică - Site 4), medieval or modern (Buşag 2) or unspecified period/era (Bozânta Mică - Site 2b)

In a few cases, in the same place, vestiges from several eras have been identified: Bozânta Mare - Site 1, point *Sălişte* (prehistoric, very probably the Bronze Age and the middle ages of the XVIth-XVIIth centuries AD), Bozânta Mică - Site 2 (prehistory, probably Late Bronze Age and Roman period IInd-IVth century AD), Bozânta Mică - Site 5, *Plopi* point (prehistory and probably Roman period IInd-IVth century AD).

The intrusive archaeological research in the points mentioned above, but also in their vicinity, will, without a doubt, complete the data obtained from the surface research.

Dan POP
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare
dannpopp@gmail.com

https://biblioteca-digitala.ro

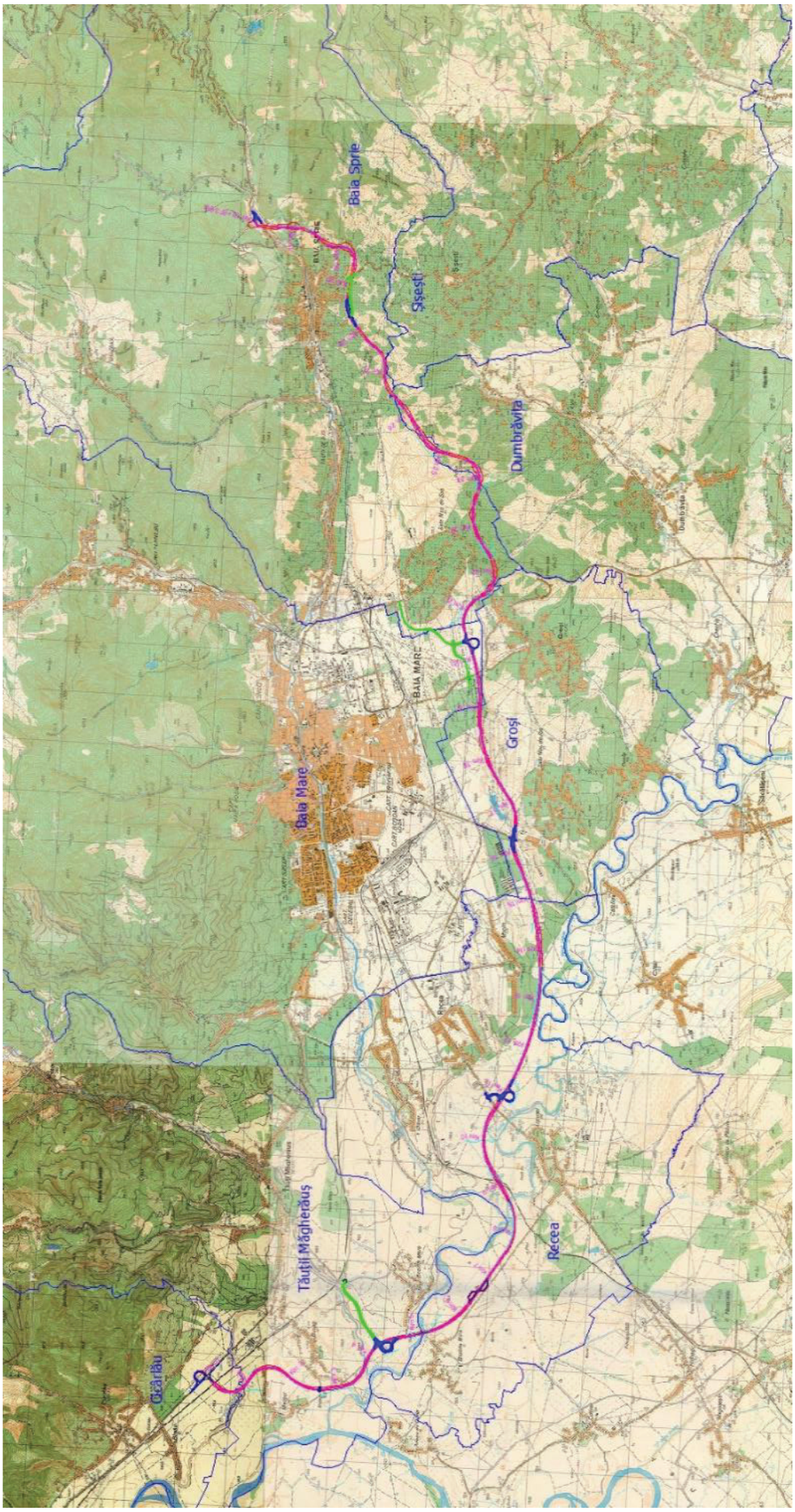

Fig. 1: Harta topografică la scara 1:25.000 cu traseul viitoarei variante ocolitoare a municipiului Baia Mare - Topographical map at the scale 1:25.000 with the route of the Baia Mare beltway.

https://biblioteca-digitala.ro

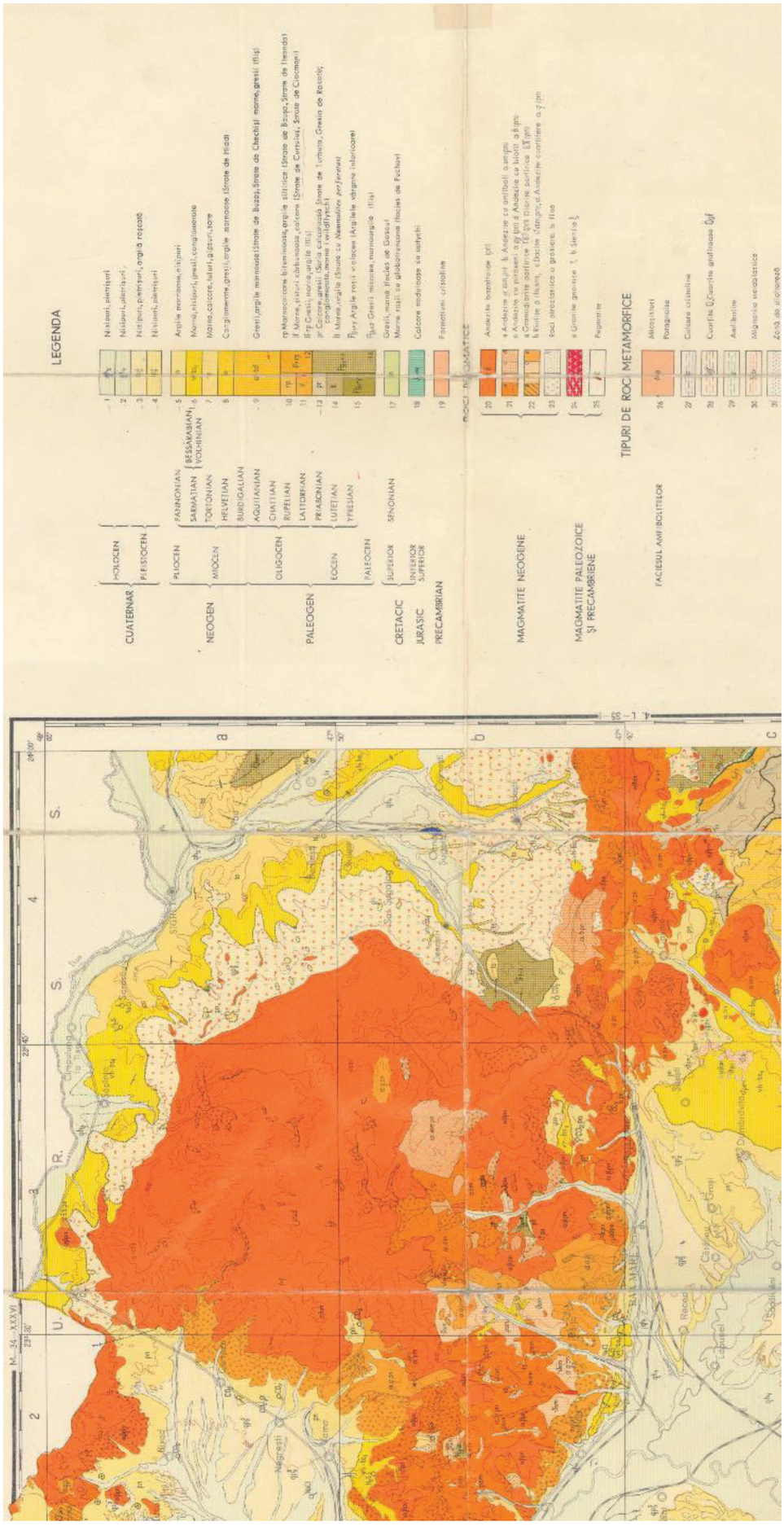

Fig. 2: Harta geologică a Depresiunii Maramureşului - Geological map of the Maramureş Basin.

https://biblioteca-digitala.ro

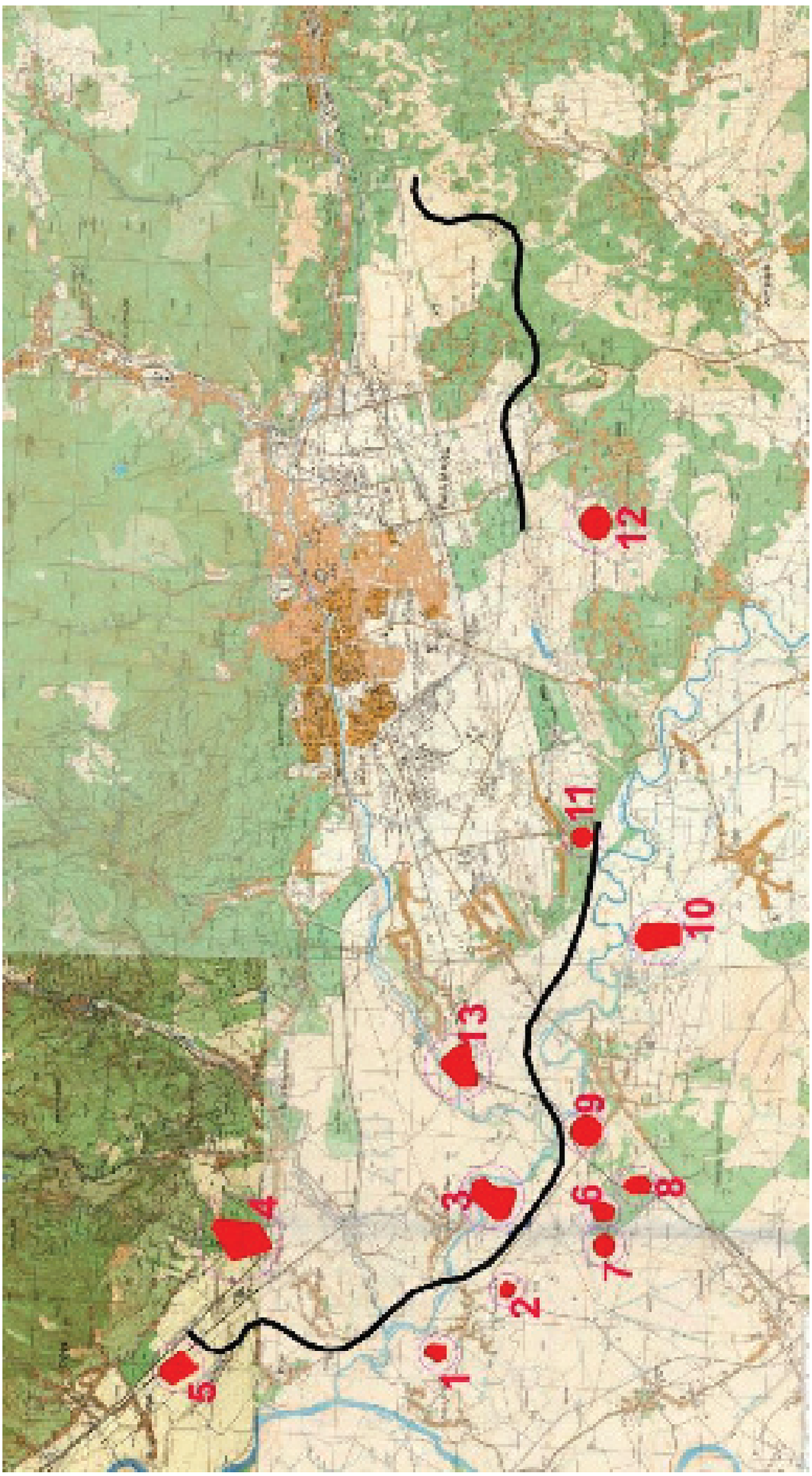

Fig. 3:- Harta topografică 1:25.000 cu siturile arheologice documentate bibliografic aflate în zona viitoarei variante ocolitoare a municipiului Baia Mare. Cu linie neagră este marcat traseul viitoarei variante ocolitoare. Topographical map at scale 1:25,000 with the known archaeological sites located near the future route of the Baia Mare beltway. The black line marks the route of the future beltway.
1: Bozânta Mică–*Grind;* 2: Bozânta Mică–*La Huci/Movile;* 3: Bozânta Mică – *Unchiu Popii;* 4: Buşag–*Coasta Buşagului;* 5: Buşag (Bârgău/ Cicârlău)–*Pe Tog;* 6: Lăpuşel–*Hodiştău;* 7: Lăpuşel - *Mociar I;* 8: Lăpuşel - *Mociar II;* 9: Lăpuşel – *Ciurgău;* 10: Lăpuşel–*Tedeş II;* 11: Mocira–*Branişte;* 12: Groşi – *Între Păraie;* 13: Săsar – *Dâmbu Morii.*

https://biblioteca-digitala.ro

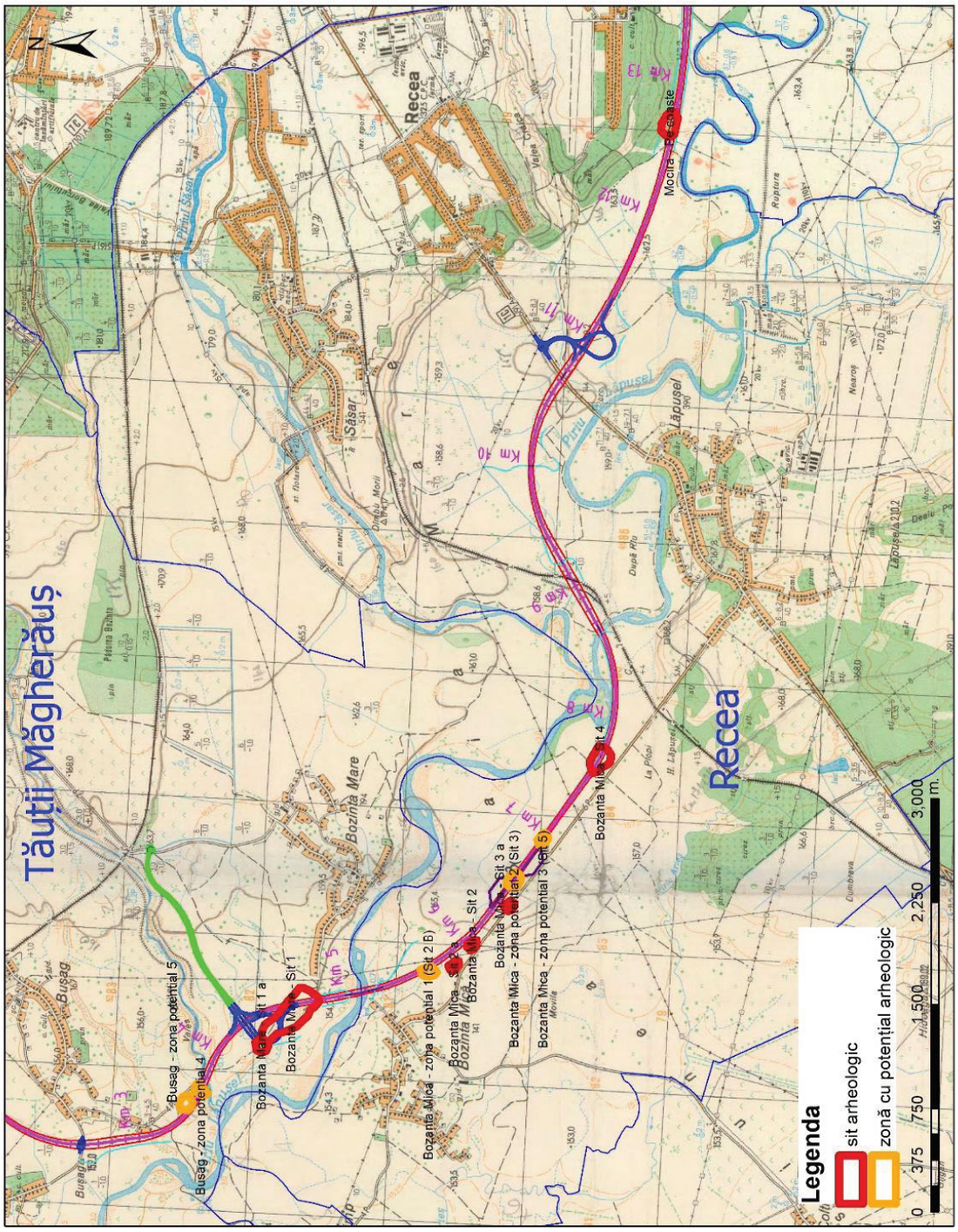

Fig. 4. Harta cu descoperirile arheologice din anul 2022 de pe traseul Variantei de ocolire a municipiului Baia Mare - The map with the archaeological discoveries from the year 2022 on the future route of the Baia Mare beltway.

https://biblioteca-digitala.ro

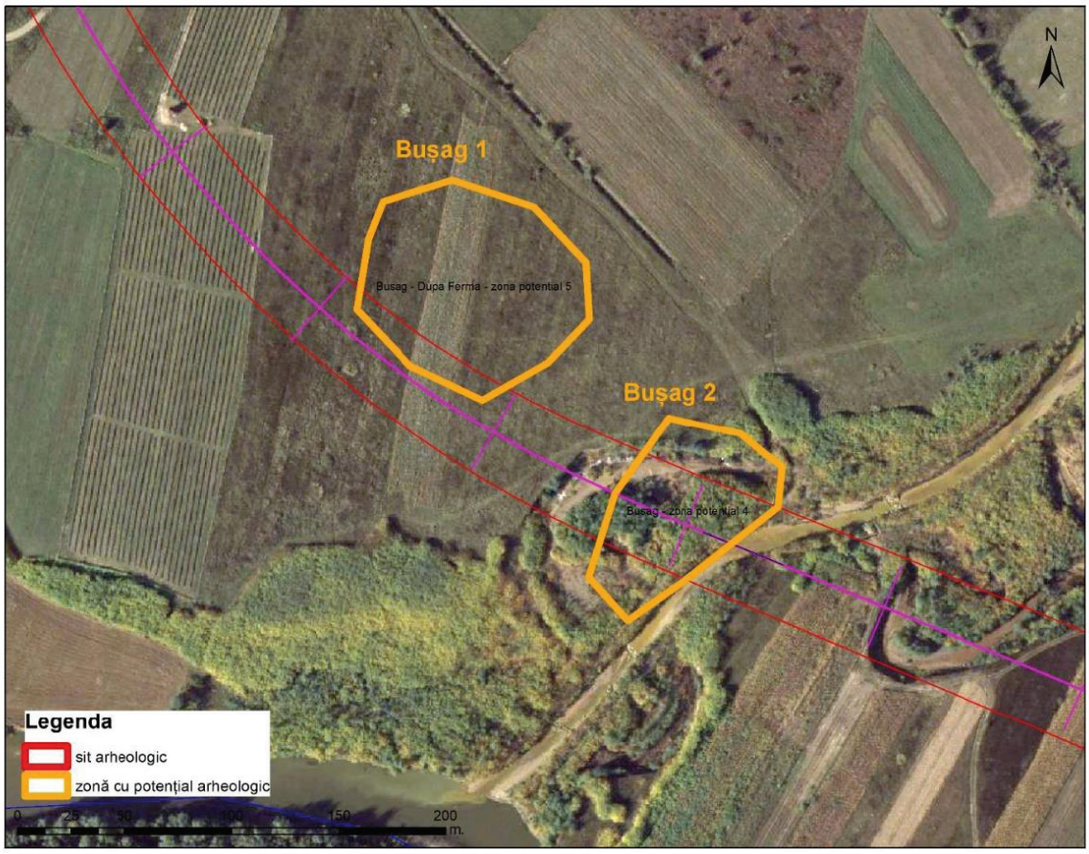

Fig. 5. Localizarea descoperirilor arheologice de la Buşag 1 şi Buşag 2 - Location of the archaeological finds from Buşag 1 and Buşag 2.

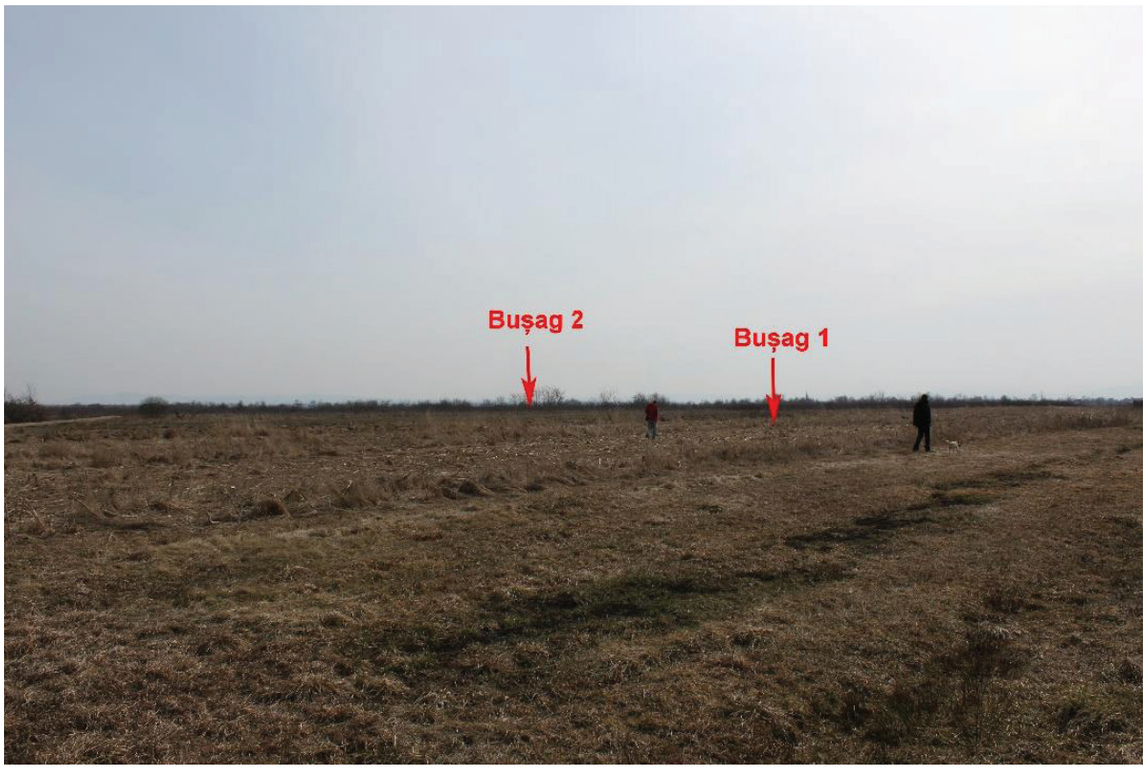

Fig.6. Localizarea descoperirilor arheologice de la Buşag 1 şi Buşag 2 - Location of the archaeological finds from Buşag 1 and Buşag 2.

https://biblioteca-digitala.ro

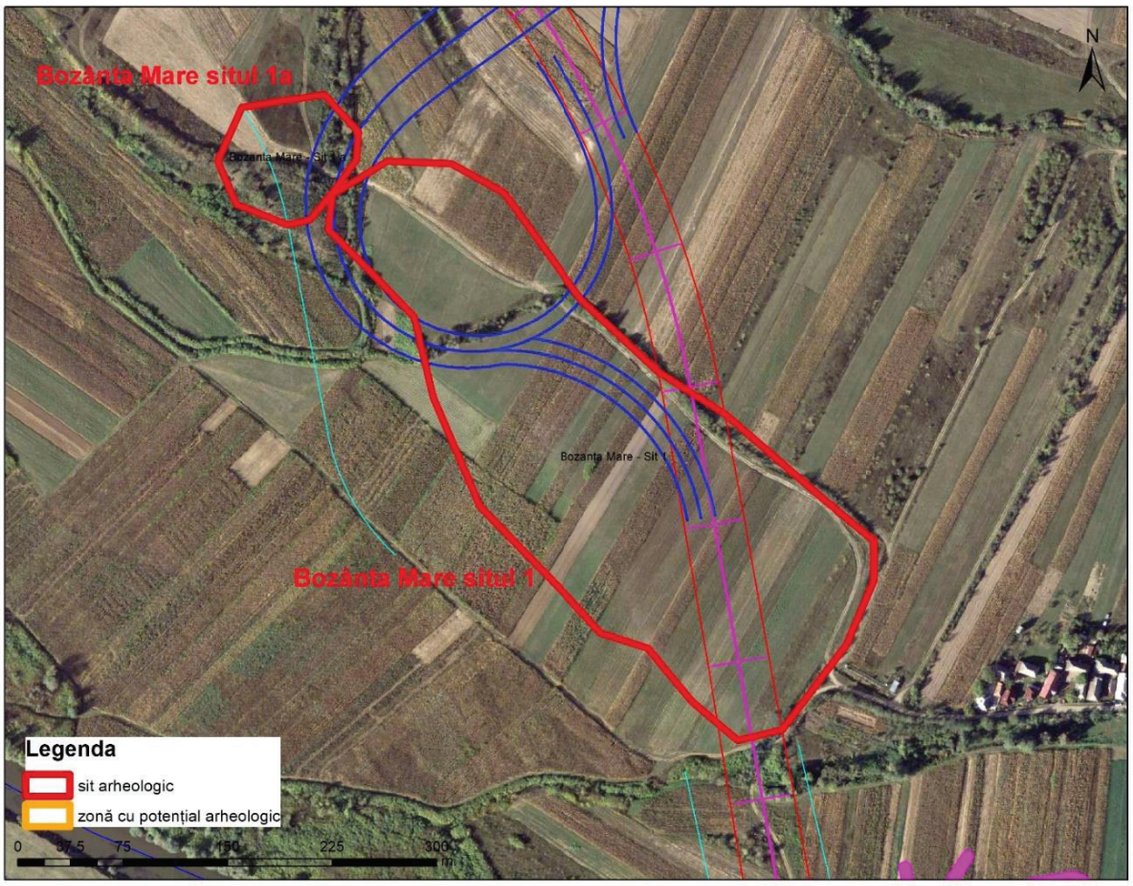

Fig.7. Localizarea descoperirilor arheologice de la Bozânta Mare sit 1 şi 1a, punctul *Sălişte* - The location of the archaeological finds from Bozânta Mare site 1 and 1a, *Sălişte* point.

Fig.8. Localizarea descoperirilor arheologice de la Bozânta Mare sit 1 şi 1a, punctul *Sălişte* - The location of the archaeological finds from Bozânta Mare site 1 and 1a, *Sălişte* point.

https://biblioteca-digitala.ro

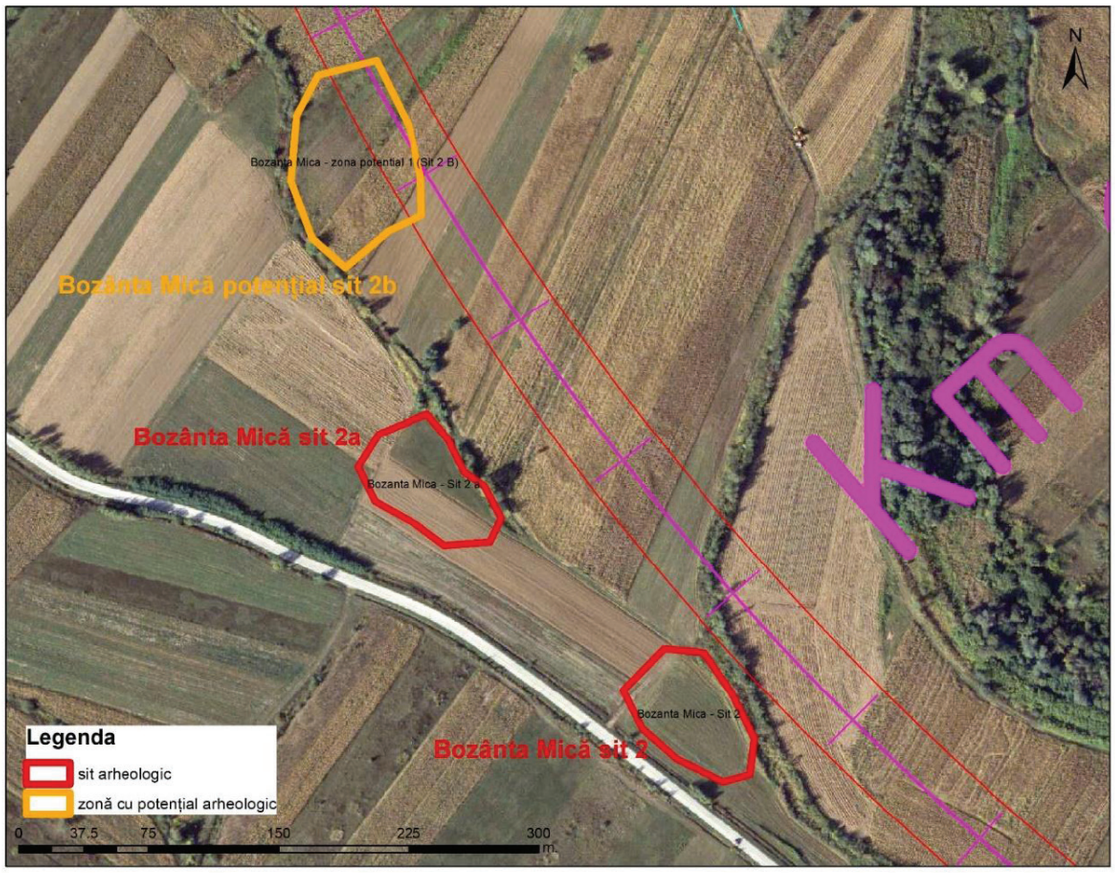

Fig.9. Localizarea descoperirilor arheologice de la Bozânta Mică Siturile 2, 2a, 2b - Location of the archaeological finds from Bozânta Mică Sites 2, 2a, 2b.

Fig.10. – Localizarea descoperirilor arheologice de la Bozânta Mică situl 2 - Location of the archaeological finds from Bozânta Mică Site 2.

https://biblioteca-digitala.ro

Fig.11. Localizarea descoperirilor arheologice de la Bozânta Mică situl 2a - Location of the archaeological finds from Bozânta Mică Site 2a.

Fig.12. Localizarea descoperirilor arheologice de la Bozânta Mică situl 2b - Location of the archaeological finds from Bozânta Mică Site 2b.

https://biblioteca-digitala.ro

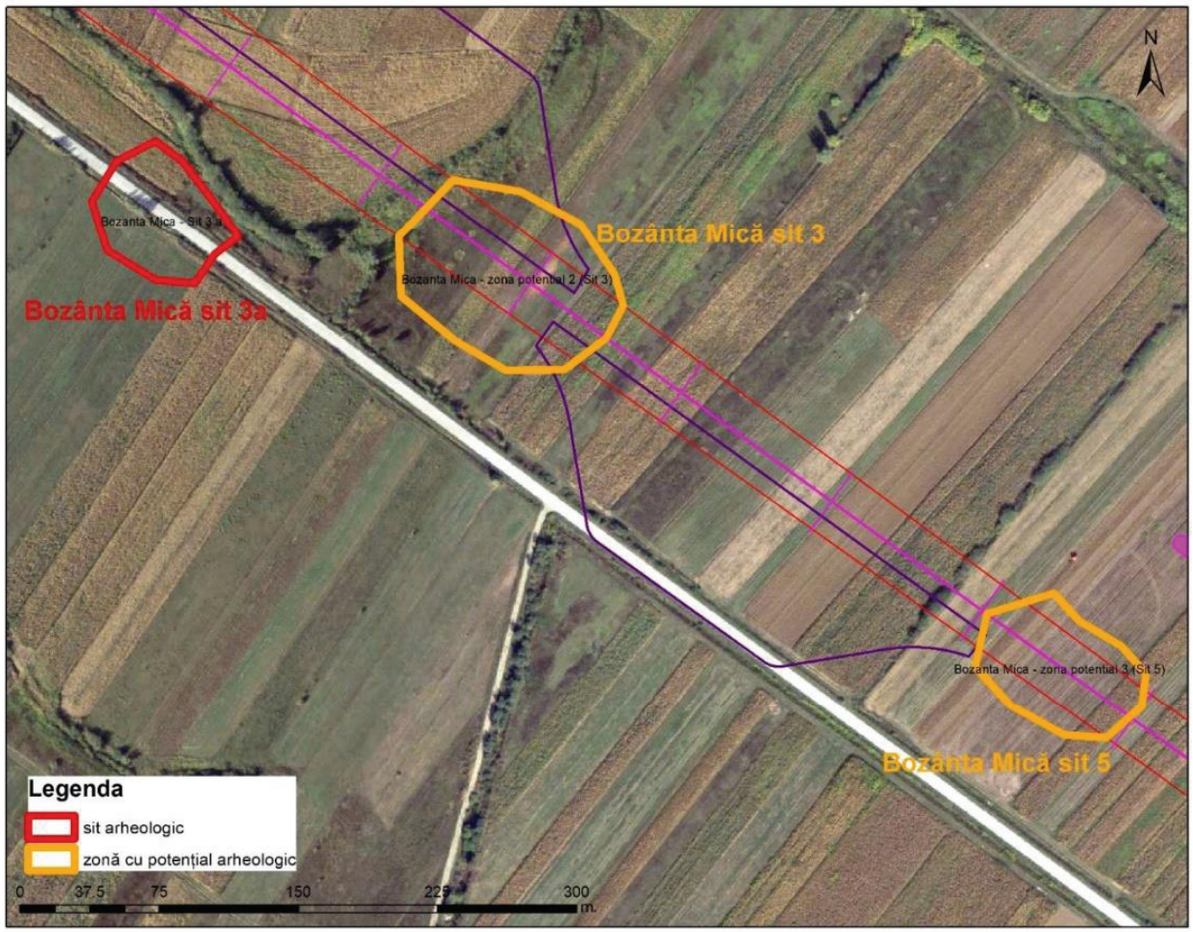

Fig.13 – Localizarea descoperirilor arheologice de la Bozânta Mică, Situl 3-**punctul *Zăboşdierdii*,** Situl 3a-**punctul *Unchiu Popii* şi** Situl 5-**punctul *Plopi* - The location of the archaeological finds from Bozânta Mică, Site 3-point *Zăboşdierdii*, Site 3a-point *Unchiu Popii* and Site 5-point *Plopi*.**

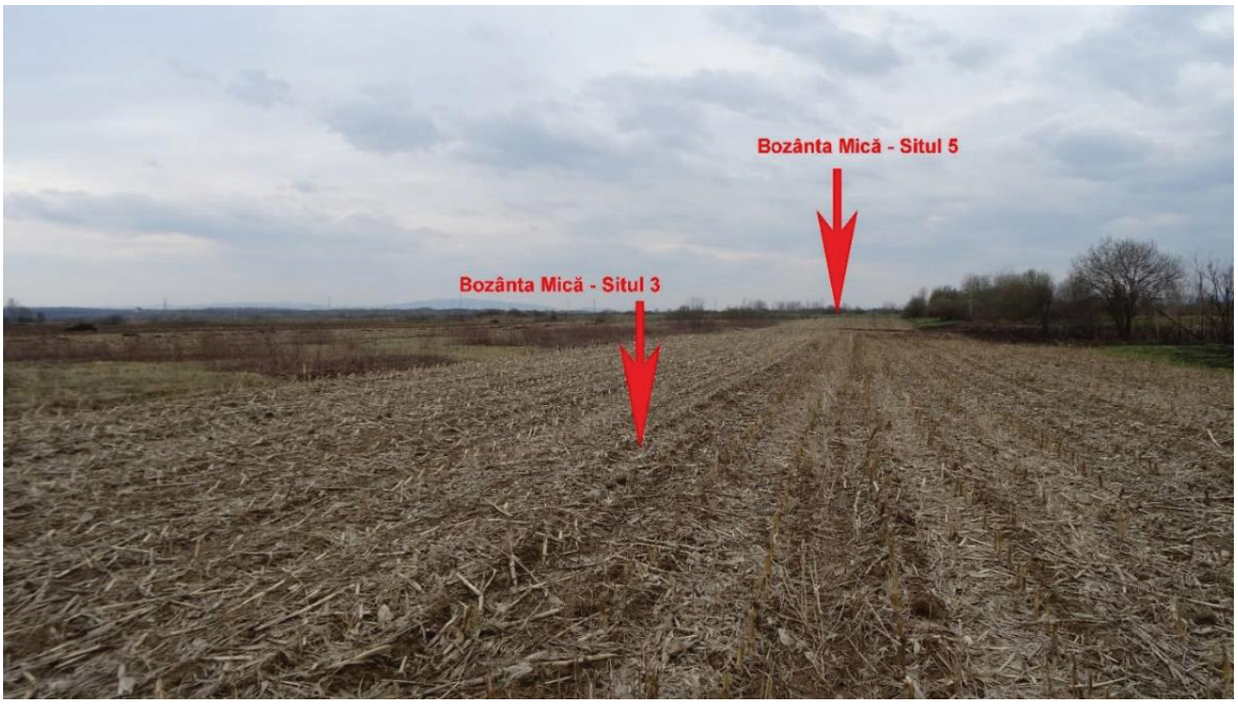

Fig.14. Localizarea descoperirilor de la Bozânta Mică Situl 3-**punctul *Zăboşdierdii*,** şi Situl 5-**punctul *Plopi* - Location of the finds from Bozânta Mică Site 3-point *Zăboşdierdii*, and Site 5-point *Plopi*.**

https://biblioteca-digitala.ro

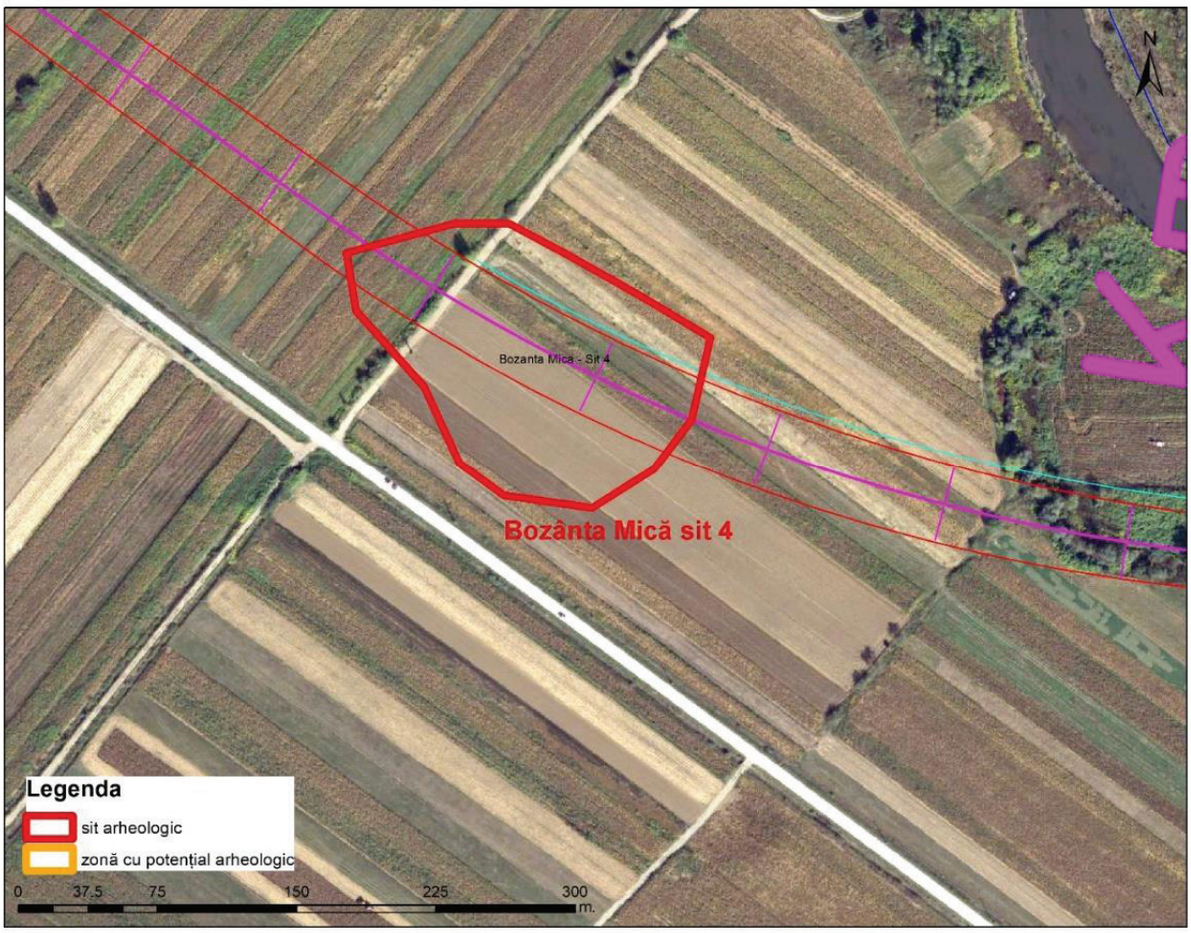

Fig.15. Localizarea descoperirilor arheologice de la Bozânta Mică, Situl 4 **- Location of the archaeological finds from Bozânta Mică, Site 4.**

Fig.16. Locul descoperirilor arheologice de la Bozânta Mică Situl 4 **- Location of the archaeological finds from Bozânta Mică, Site 4.**

https://biblioteca-digitala.ro

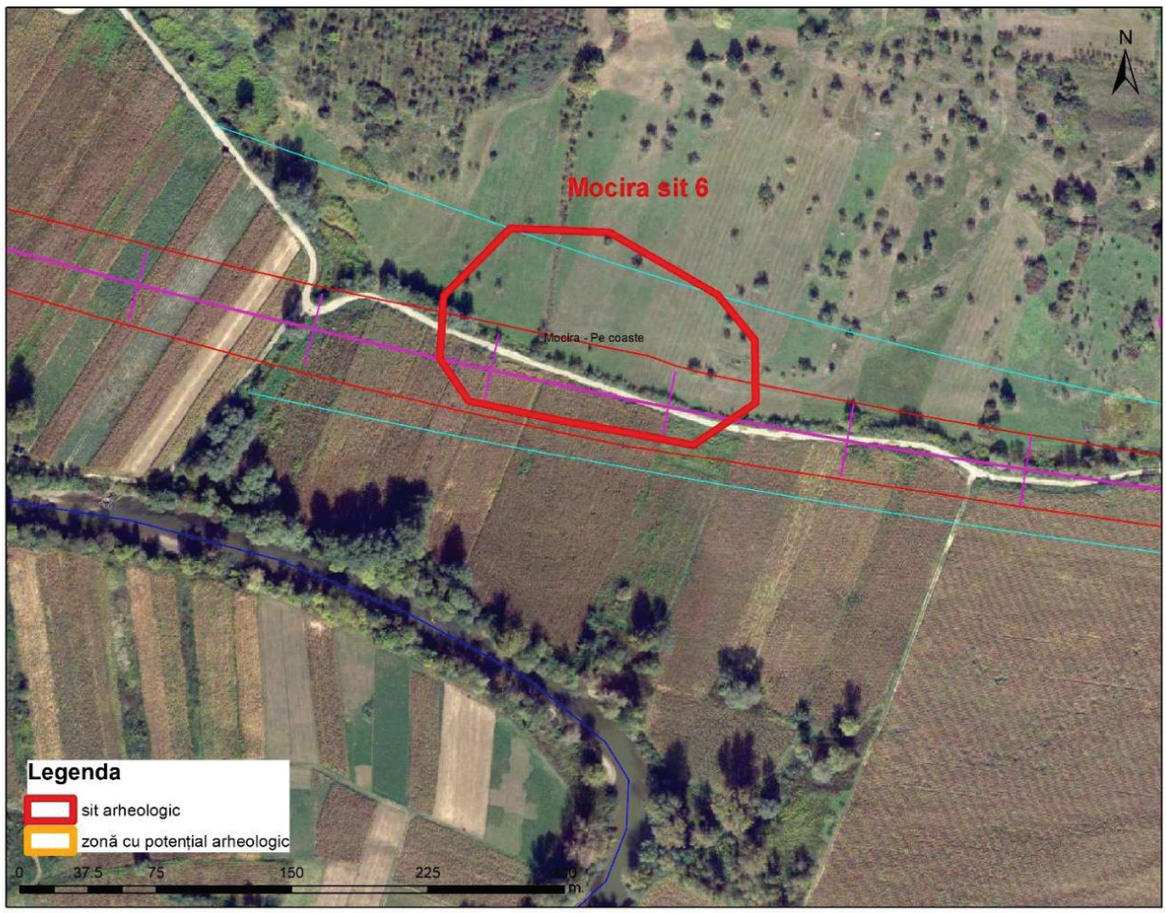

Fig.17. Locul descoperirilor arheologice de la Mocira, Situl 6, **punctul *Pe Coaste* - Location of the archaeological finds from Mocira,** Site 6, **point *Pe Coaste*.**

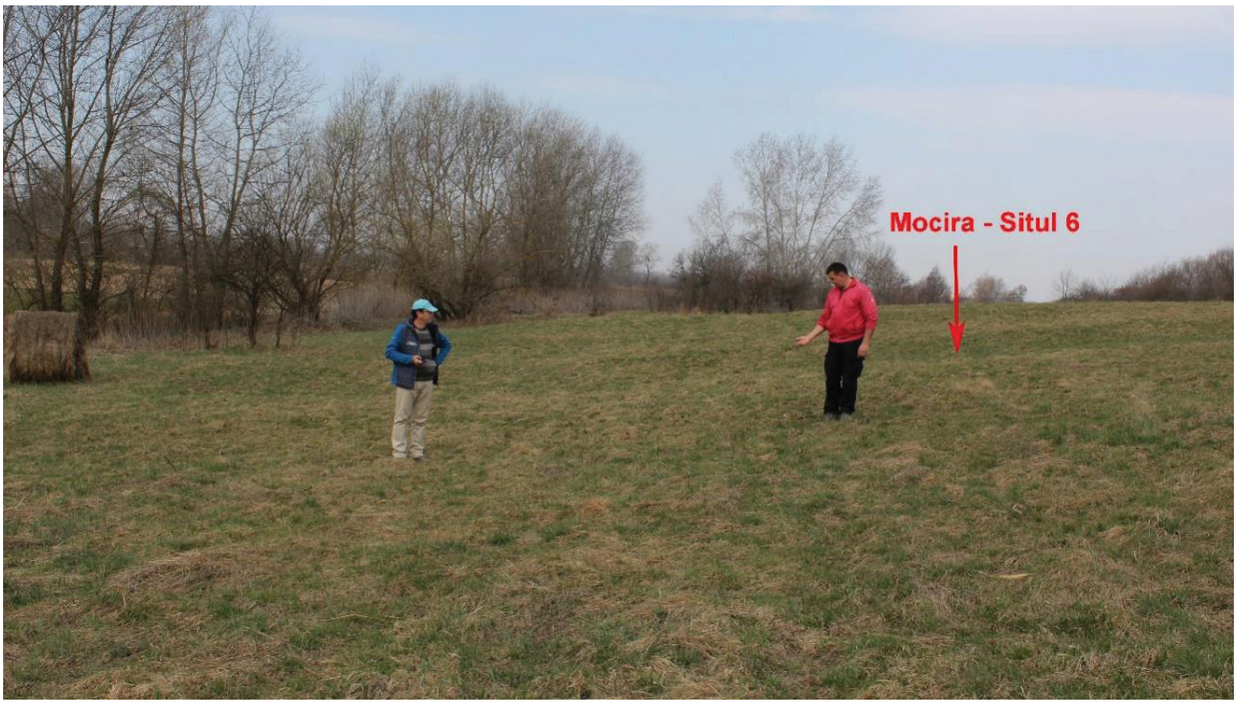

Fig. 18. Locul descoperirilor arheologice de la Mocira, Situl 6, **punctul *Pe Coaste* - Location of the archaeological finds from Mocira, Site 6, point *Pe Coaste*.**

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Observații privind aşezarea de epocă romană *(Barbaricum)* de la Bozânta Mică, punctul *Grind* (jud. Maramureş)

MARIUS ARDELEANU

***Cuvinte cheie**: aşezare, epoca romană, Barbaricum, ceramică, materiale arheometalurgice.*
***Key words**: settlement, Roman Period, Barbaricum, pottery, archaeometallurgical remains.*

Cercetarea complexelor arheologice din perioada romană – *Barbaricum* (sec. II-IV p. Chr.) din nord-vestul României[1] s-a desfăşurat inegal şi cu o intensitate variabilă. De asemenea, evoluția cronologică a aşezărilor nu a fost omogenă. Au existat diferențe de la anumite zone/microzone la altele. De exemplu, există o diferențăîntre datarea orizontului de pătrundere masivă a culturii Przeworsk în Câmpia Someşului, respectiv în microzona învecinată limesului din valea Zalăului. Alcătuirea unei imagini privind arheologia aşezărilor din perioada romană (*Barbaricum*) trebuie să se bazeze în primul rând pe o analiză distinctă a situației din diferite microzone de habitat (râuri, depresiuni etc.)[2].

Deşi în raport cu perioada anterioară, descoperirile databile în epoca romană, sec. II – IV p. Chr., sunt mai numeroase în județul Maramureş actual, nu putem să nu observăm faptul că, pe baza dovezilor arheologice, există foarte puține aşezări databile în acest orizont cronologic[3]. O excepție o poate constitui zona sud-vestică a județului, în zona Oarța-Bicaz şi cursul inferior al Lăpuşului, unde se constată o anumită locuire de epocă romană mai consistentă[4] (Fig. 1). Însă, puținele aşezări cunoscute şi cercetate la nivelul județului au, din punct de vedere al datării, centrul de greutate al existenței lor după războaiele marcomanice.

În Maramureşul istoric, situația şi prezența acelor daci "*liberi*"/"*mari*"[5] este şi mai greu de documentat din punct de vedere arheologic. Există doar o singură aşezare cercetată sistematic în patru campanii arheologice[6]. Restul obiectivelor, nu foarte numeroase, au fost doar identificate pe teren prin cercetări de suprafață. Practic, privind din perspectiva aşezărilor din microzonele învecinate, Maramureşului românesc constituie aproape o *„pată albă"* la nivel de aşezări databile în perioada romană. De aici sunt cunoscute în special descoperiri monetare izolate[7] şi tezaurul de la Teceu[8]. Dacă descoperirile monetare se eşalonează pe toată durata secolelor II-IV p. Chr., aşezările, atâtea câte sunt, se datează numai după orizontul cronologic al războaielor marcomanice (începând cu etapa C1a a epocii romane imperiale - *Barbaricum*) sau chiar puțin mai târziu decât acesta.

Este interesant faptul că tezaurele monetare au fost descoperite la nord de Tisa, ambele având un *terminus post quem* în perioada romană târzie, pe când monedele izolate, descoperite în număr mic, se grupează la sud de râul Tisa, pe axa Sighet - râul Iza şi parțial Sighet - râul Vişeu. Marea majoritate a acestora se datează în secolul II p.Chr., secol în care alte tipuri de vestigii lipsesc cu desăvârşire la sud de Tisa. O excepție ar reprezenta-o recentul descoperit castru roman de marş de la Coştiui[9] (Fig. 2). În acest context, prezența unui castru roman de marş în zona uneia dintre cele mai bogate zone de sare din Maramureş[10] nu poate fi întâmplătoare. Chiar dacă interesul şi prezența

[1]Din punct de vedere al evoluției istorice, pentru această perioadă, acest spațiu face parte dintr-un areal geografic mult mai larg, denumit azi Bazinul Tisei Superioare. Acesta cuprinde, alături de nord-vestul României, teritoriul Ungariei nord-estice, Slovaciei estice şi Ucrainei Subcarpatice. Pentru nord-vestul României, acest spațiu a fost delimitat, în lucrările româneşti de specialitate, pe bazinele hidrografice Tur, Crasna, Someşeşi Barcău (județele Satu Mare şi Maramureş integral, nordul județului Bihor şi o parte a județului Sălaj, partea ce nu a fost integratăîn Provincia Dacia).

[2]O împărțire a acestui spațiu în microzone a fost făcută de R. Gindele (Gindele 2010, p. 21-127).

[3]Ardeleanu 2019, p. 306-307.

[4]Matei, Stanciu 2000, Anexa 19 (*Harta cu răspândirea descoperirilor din epoca romană (sec. II-IV p. Chr.) în spațiul nord-vestic al României*).

[5]O listă bibliografică în legătură cu "dacii mari" a se vedea la Şt. Ferenczi (Ferenczi 1969, p. 107).

[6] Este vorba despre aşezarea de la Călineşti –*Rogoaze*, datată în secolul III p. Chr. (Matei, Stanciu 2000, p. 39, nr. 35 (61); Nemoianu 1979, p. 133-134). La acestă "listă" se mai poate adăuga şi aşezarea de la Sarasău –*Zăpodie*, cercetată şi ea în mai multe campanii arheologice, pentru care s-a propus o datare în secolul IV sau la începutul celui următor (Popa, Harhoiu 1989, p. 249-256; Stanciu 1992, nr. 24, p. 179, 185; Matei, Stanciu 2000, p. 75, nr. 116 (211).

[7] Cardoş 2012, p. 131-163; Vizauer 2003, p. 219-228.

[8] Lazin 1969, p. 113, nr. 18; Matei, Stanciu 2000, p. 82, nr. 137 (257); Săşianu 1980, p. 174-175, nr. 134.

[9]Ardeleanu, Dąbal, Cociş 2021, p. 69-102.

[10] Kacsó, 2011, p. 67, 71, 76, 447-453.

https://biblioteca-digitala.ro

romanilor a fost de scurtă durată, putem afirma că, cel puțin pentru secolul II p.Chr.*grosso modo*, cel puțin zona la sud de Tisa, dacă nu toată Depresiunea Maramureşului, a fost un teritoriu aflat sub supraveghere dacă nu chiar sub stăpânire romană. Prezența castrului roman, chiar şi de marş, descoperirea de monede romane datate îndeosebi în secolul II p.Chr., în zona la sud de această fortificație, lipsa oricărei aşezări dacice contemporane, sunt suficiente argumente în acest sens.

Lipsa aşezărilor din Maramureş pe parcursul sec. II p. Chr. nu constituie un caz izolat. În tot teritoriul nord-vestic al României, cu excepția Depresiunii Şimleului[11], sunt extrem de puține vestigii care ar putea fi datate în secolul I p. Chr. sau în prima jumătate a secolului următor[12]. Având în vedere puținele materiale care cu adevărat se pot data pe parcursul primei jumătăți a secolului al II-lea p. Chr., se pune întrebarea dacă chiar a existat o populație organizată şi apropiată de sistemul defensiv roman, cu care aceştia să poată stabili contacte active într-o primă etapă. S-a observat că nu deținem până acum date sigure în legătură cu vreo aşezare care să-şi prelungească existența din secolul I p. Chr. în secolul următor[13], dar este foarte sigur că războaiele marcomanice au adus schimbări şi în această zonă.

Pe baza dovezilor arheologice este greu de susținut existența unei populații numeroase cu o cultură dacică pentru LaTene-ul final şi epoca romană imperială timpurie[14]pe teritoriul nord-vestic al României şi mai ales pe teritoriul județului Maramureş actual.Importurile, materialele cele mai în măsură să ne arate stadiul relațiilor interregionale, lipsesc aproape cu desăvârşire[15]. Emisiunile de denari din această perioadă timpurie nu ne prea pot ajuta, deoarece astfel de denari sunt găsiți şi în aşezările din perioadă romană târzie, la fel ca şi în tezaurele de la sfârşitul secolului al II-lea şi începutul secolului al III-lea p. Chr. Un indiciu semnificativ privind această problemă este şi faptul că numărul denarilor găsiți sunt prea puțin numeroşi în comparație cu numărul pieselor ce se datează în cea de-a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr. Astfel, apare ca o problemă încă imposibil de soluționat cea referitoare la definirea mediului arheologic din zona nord-vestică a României în această perioadă. Un program de cercetarte arheologică a celor câteva situri cunoscute din acest areal geografic se impune.

Proiectul de cercetare arheologică a sitului de la Bozânta Mică "*Grind*" (jud. Maramureş) a fost inițiat, în anul 2008, de Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureşîn colaborare cu Institutul de Arheologie şi Istoria Artei din Cluj-Napoca[16]. Principalele obiective au fost cercetarea parțială a sitului, salvarea, protejarea, conservarea, restaurarea şi valorificarea complexă a rezultatelor, toate acestea urmând să contribuie la mai buna cunoaştere a epocii bronzului, epocii romane şi perioadei medieval timpurii din bazinul inferior al Lăpuşului.

Primele cercetări arheologice sistematice au fost desfăşurate în anul 2009, urmate apoi, an de an, de alte campanii de cercetare (2010-2015[17]). Situl arheologic a fost descoperit de către dr. Ioan Stanciu, cu prilejul unor cercetări de suprafață, prima dintre ele efectuată în anul 1991[18]. Fragmentele ceramice proveneau din trei perioade diferite: epoca bronzului, epoca romană şi medieval timpurie[19]. Localitatea Bozânta Mică (jud. Maramureş) este situată la 15 km vest de Baia Mare şi la 5 km nord-vest de drumul european E58, aproape de confluența râurilor Someş şi Lăpuş. Locul de hotar, numit de localnici „Grind" sau "Grindul Alb", se găseşte în partea nord-vestică a localității, spre localitatea Arieşu de Câmp, la circa 150 m vest de malul stâng a Lăpuşului şi la 1,2 km sud-est de confluența acestuia cu râul Someş (Fig. 3/1-2, fig. 4/1).

În 2010, situl arheologic a beneficiat şi de prospecțiuni arheogeofizice, realizate de către personalul Laboratorului mobil de prospecțiuni arheofizice din cadrul Institutului de Arheologie Sistematică (Univesitatea „1 Decembrie 1918" – Alba Iulia), fiind utilizată o singură metodă: prospectarea magnetometrică în suprafață şi profile (responsabil laborator: cercetător dr. Călin Şuteu). Suprafață prospectată a fost de 2.15 ha.

[11] Pop 1999, p. 109-122.
[12] Stanciu 2015, p. 352-353.
[13] Stanciu 1992, p. 169.
[14] Secolele I-II p. Chr. *grosso modo* (etapele LT D şi B2).
[15] Ardeleanu 2014, p. 10.
[16] Colectivul de cercetare a fost alcătuit din: dr. Ioan Stanciu – responsabil ştiințific de şantier (Institutul de Arheologie şi Istoria Artei Cluj-Napoca), dr. Marius Ardeleanu, Raul Cardoş, dr. Dan Pop, dr. Bogdan Bobînă (Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş).
[17] Pentru campanile din anii 2009, 2011-2015, vezi *Cronica Cercetărilor Arheologice*.
[18] Stanciu 1995, p. 142.
[19] Matei, Stanciu 2000, p. 78, nr. 123 (231).

https://biblioteca-digitala.ro

Din cele 167 de complexe cercetate în cei şapte ani de campanii arheologice totalizând 1,383.25mp (Fig. 4/2), aproximativ jumătate dintre ele (cca. 82 de complexe) se pot data în perioada romană – *Barbaricum*: gropi de provizii, gropi de stâlpi, fântâni, vetre de foc şi gropi de tipul *rectangulare cu pereții lutuiți şi arşi*.

Dintre acestea cele mai numeroase complexe sunt reprezentate de gropile de stâlpi de pari de la diferite construcții de suprafață. Acestea au o formă circulară, sau în unele cazuri ovale şi/ sau dreptunghiulare cu o adâncime medie păstrată de la nivelul de identificare de 60 cm şi cu un diametru sau dimensiuni de 30-40 cm (Fig. 5). Nu s-a descoperit nici o locuință databilăîn acest orizont cronologic, însă numeroasele gropi de stâlpi şi concentrarea de material ceramic în zona acestora (Fig. 6) pot sugera existența unor construcții de suprafață identice cu cele descoperite în alte situri arheologice contemporane[20]. Arăturile adânci au bulversat atât nivelul de cultură din perioada medieval timpurie (sec. VIII p. Chr.) cât şi cel databil în perioada romană, astfel că forma unor posibile construcții de suprafață este greu de reconstituit.

Cele câteva gropi de provizii descoperite au oferit puțin material arheologic însă destul de variat: fragmente ceramice, chirpic, pietre de râu sau bucăți de calcar, oase de animale sau fragmente de fier (nedeterminabile). Toate aceste gropi conțineau o cantitate apreciabilă de cărbune. Fragmentele ceramice, deşi nu prea numeroase şi foarte fragmentare, erau reprezentate de forme tipice pentru această perioadă: fragmente de la oale lucrate cu mâna, chiupuri, castroane şi ulcioare lucrate la roată. Din această categorie se remarcă complexul 87, groapă de formă ovală care avea în colțul sud-estic trei trepte de acces cruțate în lut (Fig. 7).

La marginea estică a aşezării au fost descoperite două fântâni, aflate la doar câțiva metri distanță una față de alta. Acestea aveau pereții drepți, se adânceau până la 2,10 m de la actualul nivel de călcare şi aveau un diametru de aproximativ 1 metru. Pereții au fost căptuşiți cu un strat de lut. În aceste complexe s-a descoperit puțin material arheologic. Se remarcă un vas pentru gătit, întregibil (Fig. 8/1), descoperit în complexul 02/2011[21] (Fig. 8/2). Având în vedere poziția acestuia se pare că acesta a fost aruncat în fântână când aceasta a fost dezafectată.

Un tip mai deosebit de complexe arheologice sunt cele de tipul *gropilor patrulatere cu pereții lutuiți şi arşi*. La Bozânta Mică – *Grind*, acestea din urmă au apărut, grupate, în două părți ale aşezării, în partea estică şi cea vestică. Acest tip de gropi se încadrează, ca formă, dimensiuni, orientare şi amplasare în cadrul aşezării, într-o categorie de complexe arheologice descoperite pe un spațiu geografic mult mai larg[22]. Fără excepție, toate gropile patrulatere cu pereții lutuiți şi arşi au formă dreptunghiulară şi colțurile rotunjite. Ca orientare, trei dintre ele sunt poziționate cu axa pe direcția nord-sud, şase aproximativ nord-sud, cu o mică deviație de câteva grade spre N-V, iar alte patru relativ pe direcția nord-sud, cu o mică deviație de câteva grade spre N-E (Fig. 9).

Dimensiunile lor sunt variate. Laturile scurte au o lungime medie de 1,08 m (de la 0,85 până la 1,4 m) iar laturile lungi au o medie de 1,38 m (cu lungimi de la 1,04 până la 1,63 m). Aproape întotdeauna se păstrează o proporție medie între laturile lungi şi cele scurte de 1,28 (cu unele excepții de 1,1 sau 1,6)[23]. Aceste gropi conțin destul de puțin material arheologic reprezentat de obicei prin fragmente ceramice mărunte (databile în epoca romană şi epoca bronzului[24]). În şase din cele treisprezece astfel de gropi au fost descoperite şi câteva oase arse, foarte prost păstrate. În două cazuri au fost descoperite şi lame de silex, iar în trei astfel de complexe s-au descoperit şi fragmente de zgură de fier.

Cultura materială este reprezentată de o mare cantitate de fragmente ceramice provenind de la vase de lut lucrate cu mâna (pastă grosieră, neuniform arsă, provenind de la oale pentru gătit) şi la roată (ceramică fină, gri-cenuşie, provenind în general de la chiupuri, castroaneşi ulcioare). Printre descoperirile metalice se remarcă lupeşi zgură din fier, un cuțit, un pandantiv din bronz, două fibule şi două monede.

[20] De exemplu la Zalău – *B-dul. Mihai Viteazu nr. 104*-106 (Matei, Stanciu 2000, Anexa 12), Zalău – *I.S.C.I.P.* (Matei, Stanciu 2000, Anexa 16-17) sau Zalău – *Valea Mății/Laminor-Tăneiul lui Winkler* (Matei, Stanciu 2000, Anexa 18).

[21] Dąbal, Ardeleanu 2022, p. 342.

[22] Ca origine, ele se leagă de teritoriul ocupat de purtătorii culturii Przeworsk din centrul, estul şi sud-estul Poloniei. Începând cu etapa B2 a epocii romane imperiale, acest grup cultural pătrunde treptat în întreg bazinul Tisei superioare aducând cu ei acest tip de manifestare culturală.

[23] Ardeleanu 2015, p. 62.

[24] De obicei în umplutura gropilor se găsesc câteva fragmente ceramice foarte mărunte ajunse în groapă împreună cu pământul folosit pentru umplerea ei. O excepție o constituie complexul 137 de la Bozânta Mică – *Grind*, unde, după arderea gropii, a fost depusă jumătatea superioară întregibilă a unui chiup tipic pentru epoca romană-*Barbaricum*.

https://biblioteca-digitala.ro

Ceramica modelată cu mâna, de factură grosieră, este reprezentată prin cea mai răspândită formă a ei: oala pentru gătit. S-a păstrat un singur exemplar întregibil având următoarele dimensiuni: 26,3 cm înălțime, 18 cm diametrul gurii şi un corp cu un diametru maxim de 23,6 cm. Grosimea peretelui variază de la 1,2 cm la bază la 0,9 cm sub margine. Cinci butoni de dimensiuni mici (1,5 cm lungime maximă) decorează vasul deasupra diametrului maxim[25] (Fig. 8/1). De remarcat este faptul că celelalte forme modelate cu mâna şi prezente în siturile contemporane (vase biconice, vase de mari dimensiuni, străchini adânci sau mai plate, capace sau vase miniaturale) lipsesc aproape cu desăvârşire din inventarul ceramic descoperit în situl arheologic de la Bozânta Mică – *Grind*. De asemenea, este ciudată lipsa uneia dintre formele cele mai longevive ale ceramicii lucrate cu mâna şi anume ceaşca folosită la iluminat. Aceasta continuă să existe în siturile de epocă romană şi după înlocuirea ceramicii modelate cu mâna cu ceramica modelată la roată.

Oalele lucrate cu mâna au fost folosite în spațiul nord-vestic al României pe toată perioada epocii romane imperiale şi primei epoci a migrațiilor. Pe baza diferențelor de procentaj din totalul ceramicii şi pe baza evoluției unor forme s-au făcut anumite precizări cronologice. Înainte de perioada *războaielor marcomanice*, în Câmpia Someşului, ceramica modelată cu mâna, de factură grosieră deținea un procentaj destul de ridicat[26], pe când în vecinătatea limesului, acest procent se situează între 5[27]şi 25%[28]. Acest tip ceramic devine aproape exclusiv prezent în perioada războaielor marcomanice în microregiunile mai îndepărtate de limes[29].

Pentru acest spațiu, după*războaiele marcomanice*, două schimbări importante au loc în ceea ce priveşte ceramica: apariția ceramicii zgrunțuroase lucrată la roatăşi a ceramicii fine, cenuşii lucrată tot la roată (în special străchini). Din acest moment, odată cu răspândirea ceramicii modelate la roată scade procentul ceramicii modelate cu mâna, ajungând până la 5% în aşezările de la Apa-*Moşia Brazilor*[30], Lazuri-*Râtullui Bela*[31]sau Pişcolt-*Lutărie*[32]. Chiar dacă în sine, ceramica lucrată cu mâna nu este un bun indicator cronologic, pe baza procentelor dintr-un context se poate indica o anumită poziție cronologică a acestuia[33].

Cea mai mare parte a ceramicii descoperite la Bozânta Mică-*Grind* face parte din categoria ceramicii modelate la roată, fină, cenuşie, reprezentată prin formele ceramice principale: străchini, ulcioare şi vase de provizii/chiupuri (Fig. 10). De altfel, acest tip ceramic este şi cea mai caracteristică categorie ceramică din epoca romanăîn Barbaricum-ul Tisei Superioare.

Este interesant faptul că, înainte de războaiele marcomanice, ceramica cenuşie din Câmpia Someşului a continuat tradiția olăriei dacice, pe când în vecinătatea limesului au fost preluate forme romane. Transpunerea la roată a unor forme modelate cu mâna, cum ar fi, de exemplu, vasele biconice (Fig. 11) este o caracteristică a ceramicii databilă după războaiele marcomanice. Această fază de evoluție durează până la transferul tehnologic masiv dinspre provincie, marcat de producția pe scară largă a ceramicii ştampilate[34]. În situl de la Bozânta Mică – *Grind* s-au descoperit doar patru fragmente de la străchini ştampilate. Acest fapt ne poate indica o poziție cronologică a aşezării anterioară de momentul răspândirii acestor categorii ceramice în Barbaricum-ul din nord-vestul României.

În general, cultura materială în Barbaricum-ul din nord-vestul României se schimbă la nivelul ceramicii în primul rând în aşezările mari, cu ateliere de olărie, pe când în aşezările mai mici, secundare şi/sau meşteşugăreşti, lângă forme noi, romanizate (strachina, ulciorul şi vasul biconic lucrat la roată) continuă formele din faza anterioară de evoluție (oalele pentru gătit). Ceramica modelată la roată, zgrunțuroasă, esteprezentă în toate aşezările din nord-vestul României. Ea apare în spațiulnord-

[25] Dąbal, Ardeleanu 2022, p. 343.
[26] De exemplu, în complexul S14/3 de la Csengersima-Petea ajungea până la 65% (Gindele 2010, p. 170).
[27] De exemplu la Zalău – *B-dul. Mihai Viteazu nr. 104*-106 (Matei, Stanciu 2000, p. 90).
[28] La Pericei – *Gouț*, complexul C1 (Pop, Pripon, Csok 2004, p. 687-703).
[29] În zona mai apropiată de limes (valea Zalăului) acest lucru se întâmplă cu unul sau două decenii mai târziu (Gindele 2010, p. 169-170).
[30] Marta, Gindele 1998-1999, p. 267-276.
[31] Matei, Stanciu 2000, p. 61, nr. 148.
[32] Németi, Gindele 1999, p. 75-102.
[33] Gindele 2010, p. 170.
[34] Acest tip ceramic începe să fie masiv produs la Porolissum de pe la sfârşitul secolului al II-lea p. Chr. (Gudea 1980, p. 111). Aproape concomitent, sau la o dată relativ ulterioră, dar apropiată, acestă categorie ceramică începe să fie produsă şi de comunitățile din zona imediat apropiată de provincie: Zalău – *B-dul. Mihai Viteazu nr. 104*-106 (Matei, Stanciu 2000, 94), Zalău – *Valea Mâții/Peco* (Matei 1997, p. 298) şi Zalău –*I.S.C.I.P.* (Băcueț, Ardeleanu 2014, p. 207-227) şi apoi în zone mai îndepărtate (Gindele 2009, p. 165-178).

https://biblioteca-digitala.ro

vestic al României sub influența olăriei romane, după războaiele marcomanice,înainte[35]sauîn acelaşi timp cu ceramica ştampilată[36].

În ceea ce priveşte ceramica trebuie subliniat că lipseşte ceramica modelată cu mâna, fină, negricioasă sau cenuşiu închisă (fructiere, străchini, oale), specifică mediului dacic din acest areal în perioada secolelor I a. Chr. – I p. Chr.[37] Deşi există o influență Przeworsk în aşezare (complexele de tipul *gropilor patrulatere cu pereții lutuiți şi arşi*[38]) nu au fost sesizate fragmente ceramice specifice acestui mediu cultural. De asemenea, nu există nici un vas de tip strachină modelat cu mâna, de factură fină, specifică perioadei de dinaintea războaielor marcomanice[39]. Această categorie este înlocuită cu străchinile modelate la roată (ştampilate sau nu). Ca urmare, doar pe baza analizei ceramicii putem spune că nu există nici un indiciu pentru a data începutul aşezării de la Bozânta Mică-*Grind*, înainte de războaiele marcomanice.

Materialele arheometalurgice descoperite în situl de la Bozânta Mică – *Grind*, constituie, după ceramică, cea mai consistentă grupă de artefacte[40]. Acest tip de artefacte au fost descoperite în complexe datate în perioada romană – *Barbaricum* (sec. II – III p. Chr.) şi ev mediu timpuriu (sec. VIII p. Chr.)[41]. De asemenea câteva astfel de materiale au fost descoperite în stratul arabil din zona unor complexe arheologice ce conțineau astfel de piese. Deşi par numeroase, din punct de vedere al numărului şi volumului acestora, ele reprezintă o cantitate neînsemnată în comparație cu alte situri contemporane din lumea romană[42]. Pentru spațiul nord-vestic al României, ele reprezintă una dintre cele mai mari colecții de astfel de artefacte[43]. Materialele arheometalurgice descoperite în contexte databile în sec. II-III p. Chr. provin din trei complexe arheologice situate în partea central-nordică şi vestică a aşezării: Cx. 001 (S1/2010), Cx. 139 şi Cx. 142 (S1/2014, Fig. 12).

Cx 001 este o groapă patrulateră cu colțurile rotunjite. Ca formă şi dimensiuni este asemănătoare cu complexele de tipul *gropilor patrulatere cu pereții lutuiți şi arşi*, însă pereții acesteia nu au fost lutuiți iar groapa nu prezintă urme de arsură sau de utilizare. Cele 70 de fragmente de materiale arheometalurgice formau majoritatea materialului din umplutura gropii. De menționat este o bucată de *zgură de forjă* ("*smithing hearth cakes"*) păstrată în întregime cu o greutate de 428 grame (Fig. 13/1-2, dreapta) şi alte patru astfel de piese păstrate fragmentar. De asemenea, tot din acest complex, este de remarcat o descoperire unică din aşezare şi anume o bucată de "*fulg/aşchie de forjă*" ("*hammerscale*"). Celelalte materiale arheometalurgice descoperite în acest complex arheologic sunt reprezentate de 58 de fragmente de zgură (83% din piesele din Cx. 001) şi şase fragmente de căptuşeală (perete) de lut puternic arse (pe o parte până la vitrifiere). Cinci fragmente de zgură, uşor magnetice, provin din stratul arabil din zona complexului arheologic.

Complexele 139 şi 142 sunt gropi de tipul *gropilor patrulatere cu pereții lutuiți şi arşi* (Fig. 12). Sunt situate în extremitatea estică a aşezării în apropierea unui mic curs de apă regularizat la mijlocul secolului XX. Chiar dacă piesele apar în nivelul de umplere al gropilor, o legătură a acestora cu producția metalurgică poate fi deocamdată doar presupusă.

În complexul 139 (Fig. 14), alături de câteva oase calcinate, fragmente ceramice aparținând epocii romane –*Barbaricum*şi epocii bronzului, în nivelul de umplere al gropii au fost identificate un număr de 55 de materiale arheometalurgice. Dintre acestea, proporția cea mai mare este reprezentată de fragmente de zgură (37 bucăți, 67%). Celelalte materiale arheometalurgice sunt reprezentate de fragmente de lupe (dintre care una aproape în întregime – 95%, Fig. 13/1-2, stânga) şi 4 bucăți de căptuşeală din lut (arse până la vitrifiere).

74 de fragmente de materiale arheometalurgice au fost descoperite în complexul 142 şi la o distanță de 5-35 cm în jurul acestuia. Marea majoritate este alcătuită de 57 de fragmente de lut puternic ars, de dimensiuni mici (Fig. 15). Restul materialului arheometalurgic este format din fragmente foarte mici de zgură. Cea mai mare bucată cântăreşte 128 grame, restul fragmentelor

[35] Gindele 2010, p. 171.
[36] Stanciu 2007, p. 317.
[37] Kotigorosko 1995, p. 84-85.
[38]Ardeleanu 2015, p. 59-96.
[39] Gindele 2010, p. 169.
[40] În această categorie nu sunt incluse materialele neferoase sau obiectele din fier.
[41]Ardeleanu, Dąbal 2021, p. 28.
[42] Dąbal 2019, 733, tabelul 5.
[43] Lista la Ardeleanu, Dąbal 2021. Din păcate marea majoritate a acestora nu au fost publicate corespunzător, cunoaşterea lor rezumându-se la simple mențiuni (cantitative în cel mai bun caz) în diverse rapoarte de cercetare arheologice, articole sau studii vizând perioada respectivă

https://biblioteca-digitala.ro

având doar câteva grame.

Materiale arheometalurgice descoperite în contextele datate în sec. II-III p. Chr. au apărut întotdeauna în stratul de umplere a gropilor, în poziție secundară. Putem spune cu certitudine că o activitate metalurgică (de prelucrare a fierului) s-a desfăşurat undeva în apropiere, piesele fiind aruncate în aceste gropi în momentul în care acestea au fost acoperite (imediat după utilizarea lor). Materialele arheometalurgice descoperite la Bozânta Mică - *Grind* aduc informații importante privind prelucrarea fierului în siturile aparținând secolelor II□IV în *Barbaricum*-ul din regiunea Tisei Superioare.

În ceea ce priveşte cronologia aşezării, nu avem indicii pentru o datare în a doua jumătate a sec. III sau în secolul IV p. Chr. Lipsa ceramicii cu motive lustruite aplicate, dar mai ales a ceramicii ştampilate în număr mare datează aşezarea, doar pe baza prezenței sau absenței unor forme ceramice, până cândva în prima jumătate a sec. III p. Chr. Posibila descoperire a unui medalion roman din timpul împăratului Valentinianus I[44] în partea vestică a sitului nu schimbă cu mult datele problemei[45]. Chiar dacă medalionul provine din situl de la Bozînta Mică – *Grind*, el poate fi catalogat ca o descoperire izolată, fără nici o legătură cu aşezarea de epocă romană de aici. Lipsa oricărui material ceramic databil în secolul IV p. Chr. confirmă acest fapt. Încadrarea cronologică doar pe baza procentajului şi a existenței sau lipsei unor forme ceramice este confirmată şi de puținele piese metalice cu valoare cronologică. Este vorba de două monede şi o fibulă.

Monedele au fost descoperite în cursul anului 2010. Prima dintre ele, un denar de la Antoninus Pius pentru Faustina I, a fost descoperită cu ocazia prospecțiunilor magnetometrice desfăşurate în luna mai (Fig. 16)[46]. A doua monedă a fost descoperită în timpul cercetărilor arheologice sistematice desfăşurate în acelaşi an, în pământul aruncat din S. III/2010[47]. Este vorba de un sesterț având pe avers reprezentată pe Iulia Mamaea, mama împăratului Severus Alexander[48]. Pe prima monedă, numele Faustinei este însoțit de epitetul*Diva*, astfel că moneda se datează după anul 141 p. Chr. Pe a doua monedă, alături de numele mamei împăratului, apare şi epitetul "Avgusta", ca urmare moneda se poate data după anul 222 p. Chr., când împăratul devine *Augustus*, deci implicit şi mama sa.

Două fibule au fost descoperite în cadrul cercetărilor arheologice de la Bozânta Mică –*Grind*. De la o fibulă provine doar acul de prindere, din bronz, ca urmare starea fragmentară a ei nu ne ajută foarte mult pentru o încadrare tipologică şi cronologică. A doua fibulă a fost descoperită în anul 2010, în timpul cercetării suprafeței denumite S. IV/2010 în complexul 31/1[49]. Fibula este confecționată din bronz, dintr-o singură bucată, şi aparține tipului cunoscut sub numele de *fibule cu piciorul întors pe dedesubt*. Astfel de fibule se cunosc mai ales în partea nordică a Daciei Porolissensis (Porolissum, Gherla, Potaissa şi Romita) fiind datate, pentru teritoriul României, în intervalul cuprins între 160-250 p. Chr[50].

Echilibrul politico-militar între provinciile dunărene, în speță Daciile, şi Barbaricum s-a menținut, fără disfuncționalități majore, după reorganizarea lui Hadrian până la războaiele marcomanice. Faza războaielor marcomanice a fost definită pornind teoretic de la presupunerea unor mari schimbări ale culturii materiale în Barbaricumul din Europa centrală. Această schimbare a culturii materiale a fost cauzată de evenimente politice (poate şi climatice), părăsirea unor zone de locuit şi mutarea populațiilor în zone noi, implicit creşterea sau scăderea densității populației în anumite zone şi schimbarea straturilor sociale în urma acumulării de averi şi rang social în război[51]. Aceste schimbări au avut loc şi în nord-vestul României. Din datele pe care le avem până acum putem spune că aşezarea de la Bozânta Mică–*Grind* arată o populație dacică (cu anumite influențe germanice) care a locuit aici o scurtă perioadă de timp, după războaiele marcomanice şi până cândva la începutul/mijlocul secolului III p. Chr.

[44] Cardoş 2014, p. 51-56.

[45] Există o mare probabilitate ca medalionul să fi fost descoperit în altă parte şi prezentat Muzeului de Istorie şi Arheologie din Baia Mare ca fiind descoperit pe suprafața sitului. În acest mod descoperitorul spera să poată obține un preț de achiziție mai mare. Vezi Cardoş 2014.

[46] Prospecțiuni efectuate de către dr. Călin Şuteu în data de 11 mai 2010 (la aceste prospecțiuni au participat şi dr. Marius Ardeleanu şi dr. Bogdan Bobână de la Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş).

[47] Moneda a fost descoperită cu ajutorul detectorului de metale, în pământul aruncat, în data de 05 iunie 2010, de către D. Ghiman (restaurator la Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş).

[48] Detalii despre monede la Cardoş 2012, p. 131-132.

[49] Cardoş 2017, p. 49-56.

[50] Cociş 2004, p. 147.

[51] Domański 1992, p. 129.

https://biblioteca-digitala.ro

Literatura

Ardeleanu 2014 — M. Ardeleanu, *Imports of terra sigillata in the Upper Tisza basin. Statistic wiew and historical remarks*, ANODOS-Studies of the Ancient World 11/2011, 2014, p. 9-20.

Ardeleanu 2015 — M. Ardeleanu,*Gropile patrulatere cu pereții lutuiți şi arşi de la Bozânta Mică – Grind (jud. Maramureş). Cercetare şi experiment arheologic / Rectangular pits with clay-coated and burnt walls from Bozânta Mică–Grind (Maramures County). Research and archaeological experiment*, Marmatia 12, 2015, p. 59-96.

Ardeleanu 2019 — M. Ardeleanu, *Locuirea dacică în Depresiunea Maramureş. Analiză statisticăşi interpretări istorice*, ArheoVest VII/1, 2019, p. 297 – 313.

Ardeleanu, Dąbal 2021 — M. Ardeleanu, D. Dąbał, *Urme ale producerii şi prelucării fierului în aşezările de la Bozânta Mică-Grind (județul Maramureş)/ Smelting and Smithing Remains Discovered at Bozânta Mică-Grind Settlements, Maramureş County*, Marmatia 18, 2021, p. 27-54.

Ardeleanu, Dąbal, Cociş 2021 — M. Ardeleanu, D. Dąbal, H. Cociş, *The discovery of a Roman marching camp in Coştiui, Maramureş County, Romania. Identificationand archaeological excavations 2019*, ActaMN 58/I, 2021, p. 69-102.

Băcueț, Ardeleanu 2014 — D. Băcueț, M. Ardeleanu, *Un cuptor de epocă romană descoperit la Zalău – ISCIP/ A Roma Age Pottery Kiln Discovered at Zalău-ISCIP*, În: Gruia Fazecaş (coord.) – Studii de Arheologie. In honorem Doina Ignat, Oradea, 2014, p. 207-227

Cardoş 2012 — R. Cardoş, *Descoperiri monetare romane în Barbaricum-ul din zona de nord-vest a României (sec. II-IV p. Chr.)*, Marmatia 10/1, 2012, p. 131-163.

Cardoş 2014 — R. Cardoş, *Un medalion roman de aur din timpul împăratului Valentinianus I*, Marmatia 11, 2014, p. 51–53.

Cardoş 2017 — R. Cardoş, *O fibulă de epocă romană descoperită la Bozânta Mică "Grind" / A Roman Age brooch discovered at Bozânta Mică "Grind"*, Marmatia 14, 2017, p. 49-56.

Cociş 2004 — S. Cociş, *Fibulele din Dacia romană*, Cluj-Napoca, 2004.

Dąbal 2018 — D. Dąbal, *How experimental archaeology can answer questions archaeological artefacts cannot. Iron smelting experiments with use of slag-tapping blomery furnaces*, în: S. Forțiu (ed.) *In Memoriam Marian GUMĂ, Interdisciplinaritate în Arheologie şi Istorie*, Archeovest VI, Timişoara, 2018, 795-805.

Dąbal 2019 — D. Dąbal, *Archaeometallurgical residues from Bozânta Mică – Grind, Maramureş, Romania*, în: S. Forțiu (ed.) *In honorem Sabin Adrian Luca, Interdisciplinaritate în Arheologie*, ArheoVest VII, Timişoara, 2019, 717-735.

Dąbal, Ardeleanu 2022 — D. Dąbal, M. Ardeleanu, *A Story of Cooking in Dacian Pots from Bozânta Mică-Grind. Use of Experimental and Experiential Archaeology as Research Methods*, ArheoVest X/1, 2022, p. 341-365.

Domański 1992 — G. Domański, *Die Frage des Zeithorizonts der Markomannenkriege in Barbaricum*, în: K. Godłowski, Renata Madyda- Legutko (eds.) – *Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Latènezeit bis zum Frühmittelalter*, Kraków, 1992,p. 129-139.

Ferenczi 1969 — I. Ferenczi, *Cu privire la apărarea hotarului de nord al provinciei Dacia*, StComSatuMare I, 1969, p. 107.

Gindele 2009 — R. Gindele, *Probleme legate de producția ceramicii ştampilate în bazinul Tisei superioare*, în: *Studii privind istoria economică a Daciei romane II*, Timişoara, 2009, p. 165-178.

https://biblioteca-digitala.ro

Gindele 2010	R. Gindele, *Die Entwicklung der kaiserzeitlichen Siedlungen im Barbaricum im nordwestlichen Gebiet Rumäniens*, Satu Mare, 2010.
Gudea 1980	N. Gudea, *Un complex daco-roman la marginea de nord al Imperiului Roman*, Zalău, 1980.
Kacsó 2011	C. Kacsó, *Repertoriul arheologic al județului Maramureş*, vol. I-II, Baia Mare, 2011.
Kotigoroško 1995	V. Kotigoroško, *Ținuturile Tisei Superioare în veacurile III î.e.n.-IV e.n. (perioadele Laténe şi romană)*, Bucureşti, 1995.
Lazin 1969	Gh. Lazin, *Circulația monetarăîn nord-vestul României*, StComSatuMare I, 1969, p. 111-120.
Marta, Gindele 1999	L. Marta, R. Gindele, *Săpăturile de salvare de la Apa*, StComSatuMare XV-XVI, 1998-1999, p. 267-276.
Matei 1997	Al. V. Matei, *Die Töpferöfen für graue stempelverzierte Keramik aus Zalău/Cuptoarele pentru ars ceramica cenuşie ştampilată descoperite la Zalău*, în: *Romani şi barbari la frontierele Daciei romane / Römer und Barbaren an den Grenzen des römischen Dakiens*, ActaMP 21, 1997, p. 367-455.
Matei, Stanciu 2000	Al. V. Matei, I. Stanciu, *Vestigii din Epoca Romană (sec. II-IV p. Chr.) în spațiul nord-vestic al României*, Zalău – Cluj-Napoca, 2000.
Németi, Gindele 1999	J. Németi, R. Gindele, *Aşezarea din epoca romană de la Pişcolt – Lutărie*, StComSatuMare XV-XVI, 1998-1999, p. 75-102.
Nemoianu 1979	L. Nemoianu, *Sondajul arheologic de la Călineşti (jud. Maramureş)*, Materiale XIIII, 1979, p. 133-134.
Pop 1999	H. Pop, *Arhitectură civilă şi habitat în La Tène D în Depresiunea Şimleului*, RevBistriței XII-XIII, 1999, p. 109-122.
Pop, Pripon, Csok 2004	H. Pop, E. Pripon, Z. Csok, *Dacians at the north western frontier of Dacia 2-nd century AD*, în: L. Ruscu, C. Giongradi, R. Ardevan, C. Roman, C. Găzdac (eds.), *Orbis Antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, 2004, p. 687-703.
Popa, Harhoiu 1989	R. Popa, R. Harhoiu, *Mărturii arheologice din Maramureş aparținând mileniului I e. n. /Archaologische Zeugnisse aus Maramuresch aus dem I Jahrtausend u. Z*, SCIVA 40, 3, 1989, p. 249-271.
Săşianu 1980	Al. Săşianu, *Moneda antică în vestul şi nord-vestul României*, Oradea, 1980.
Stanciu 1992	I. Stanciu, *Descoperiri din a doua jumătate a mileniului I î.H. şi mileniul I d.H. în județul Maramureş*, EphemNap II, 1992, p. 169-191.
Stanciu 1995	I. Stanciu, *Contribuții la cunoaşterea epocii romane în bazinul mijlociu şi inferior al râului Someş*, EphemNap II, 1995, p. 139-226.
Stanciu 2007	I. Stanciu, *O nouă şezare în care se producea ceramică în barbaricum-ul din nord-vestul României (epoca romană imperială târzie)*, în: S. Nemeti, Fl. Fodorean, Ed. Nemeth, S. Cociş, I. Nemeti, M. Pîslaru (eds.), *Dacia Felix. Studia Michaeli Bărbulescu oblata*, Cluj-Napoca, 2007, p. 314–329.
Stanciu 2015	I. Stanciu, *Schimbări demografice şi culturale pe durata secolelor I-II p. Chr. în spațiul nord-vestic al României*, în: S. Cociş, Vl. A. Lăzărescu, M. Gui, D. Deac (eds.), *Ad Finem Imperii Romani. Studies in Honour of Coriolan H. Opreanu*, Cluj-Napoca, 2015, p. 347-372.
Vizauer 2003	V. Vizauer, *Un denar roman de la Sighetu Marmației*, Marmatia 7/1, 2003, p. 219-228.

https://biblioteca-digitala.ro

Observations regarding the Roman Period settlement (*Barbaricum*) from Bozânta Mică, point Grind (Maramureş county)

(*Abstract*)

Bozânta Micăvillage (Maramureş County) is located 15 km west of Baia Mare and 5 km northwest of the European road E58, close to the confluence of Someş and Lăpuş rivers. The place of land called by the locals „*Grind*" or „*Grindul Alb*" is located in the north-western part of the locality, towards Arieşu de Câmp, about 150 m west of the left bank of Lăpuş river and 1.2 km south-east of its confluence with the Someş River. At this point, on the occasion of several surface researches, the first of them conducted by Dr. Ioan Stanciu in 1992, many ceramic fragments dating back to the Bronze Age, early Roman and early medieval period were discovered.

The archaeological research project of the „*Grind*" site in Bozânta Mică was initiated in 2008 by the Maramureş County Museum of History and Archeology in collaboration with the Institute of Archeology and Art History from Cluj-Napoca. The research team consists of: Dr. Ioan Stanciu (Institute of Archeology and Art History Cluj-Napoca), Dr. Marius Ardeleanu, Raul Cardos, Dr. Dan Pop, dr. Bogdan Bobînă (Maramureş County Museum of History and Archeology). Excavations in Bozânta Mică-*Grid* were carried from 2009 to 2015. During the archaeological works 167 contexts dated to Bronze Age, Roman Period and Early Medieval have been recorded.

In 2010, the archaeological site also benefited from archaeo-geological prospections, carried out by the staff of the Mobile Archaeophysical Prospecting Laboratory of the Institute of Systematic Archeology (1 Decembrie 1918 University - Alba Iulia), using only one method: surface magnetometric prospecting and profiles (laboratory responsible: researcher dr. Călin Şuteu). Survey area was 2.15 ha.

Majority of discovered artefacts were pottery and small finds. The largest group of other materials recovered from the site formed a small collection of archaeometallurgical debris. For the Roman period, the collection comprises residues from and iron-working (*smithing*). The archaeometallurgical materials dated to the 2nd-3rd century AD have been noted in three rectangular pits with clay-lined walls and traced of burning. Usually, this type of features have no finds, but at Bozânta Mică the pits contained metallurgical residues which were thrown to the pits while covering them up. Smithing is the process of shaping iron. Withing Bozânta Mică metallurgical collection derbies associated with smithing were eleven smithing hearth cakes (SHCs, a total weight of 2546.37g) and a rusty accretion of flake hammerscale (weight 1.92g).All metallurgical residues were found in secondary contexts, fills of various features in which they were deposited after taking them out from the original contexts (furnace and smithing hearth or floor of the smithy). Materials were fragmented and in a small quantity what suggests that metallurgical activities took place close by but outside the bounds of the excavated area.

For the Roman Age, the most numerous complexes are pits from various surface constructions, storage pits, fountains and an oven. A more complex archaeological type are those so-called rectanglespits with coated clay and burnedwalls, grouped into two parts of the settlement on the eastern and western sides. The material culture is represented by a large amount of ceramic fragments from hand-made clay pots (coarse, unevenly burned paste, especially from cooking pots) and on the wheel (fine gray-gray ceramic, generally coming from from pickles and bowls). Among the discoveries, there are a few iron slags, a knife, a bronze pendant, two Roman brooches, and two coins dated in the second half of the century. II-the first half of the century. III p. Chr.

Marius ARDELEANU
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare
ardeleanumarius@yahoo.com

https://biblioteca-digitala.ro

List of illustration

Fig. 1: Map with discoveries from the Roman Period - *Barbaricum* (2nd-4th centuries AD) in Maramureş county. Legend: A - settlements, B - Roman coin(s), C - hoard of Roman coins, D - necropolis, E - Roman fortifications; F - Roman artefact (statue); G - Maramureş county border.
Fig. 2: Roman marching camp from Coştiui (Maramureş County). Excavated trenches marked on the Digital Surface Model (DSM).
Fig. 3: Map of Romania showing the location of Bozânta Mică (1). Aerial view of Bozânta Mică archaeological site marked "Grind" (2).
Fig. 4: Image of the site (1, Google Earth) and location of the archaeological trenches (2, image from geoportal/viewer.com).
Fig. 5: Examples of pillar pits discovered at Bozânta Mică – Grind (1-2, complex 106 and 3, complex 103).
Fig. 6: Layout of the pillar pits in SI and SII/2012.
Fig. 7: Context 87 (storage pit).
Fig. 8: Context 02/2011 (well) and the clay pot discovered in it (1).
Fig. 9: Trenches C4, C4a, C4b, C5 and C5a (2011 campaign) with the area where the rectangular pits with clay lining and burnt walls were discovered). Legend: a = burnt wall with clay lining; b = burnt soil (edge of the pit); c = collapsed clay lining within the pit; d = burned sand; e = charcoal mixed with ash; f = burnt bones.
Fig. 10: Wheel-shaped pottery sherds shapes (1-2 bowls, 3-4 storage pots and 5 - pitcher).
Fig. 11: Biconical wheeled pot.
Fig. 12: Drawing of trenches SI/2014; C1 and C4 excavated in 2014. Key: a- burnt wall with clay lining; b- burnt soil (edge of the pit); c-charcoal; d- collapsed clay lining within the pit; e- burned sand; f- charcoal mixed with ash; g- pottery sherds; h- burnt bones; i- metallurgical material; j- flint fragments.
Fig. 13: Smithing hearth cakes found in context 139 (152g to the left) and context 001 (428g to the right). Photos showing top (1) and bottom of the slags (2).
Fig. 14: Photo of context 139 during excavation (1) and its drawing (2). Key: a- burnt wall with clay lining; b- burnt soil (edge of the pit); c- charcoal; d- metallurgical material; e- pottery sherds; f- burnt bones; g- flint.
Fig. 15: Highly vitryfied clay fragments found in context 142, total of 107.88g (1) and 127.52g (2).
Fig. 16: Denarius from Antoninus Pius for Faustina I.
Fig. 17: Sestertius with Iulia Mamaea, the mother of Emperor Severus Alexander, represented on the obverse.

https://biblioteca-digitala.ro

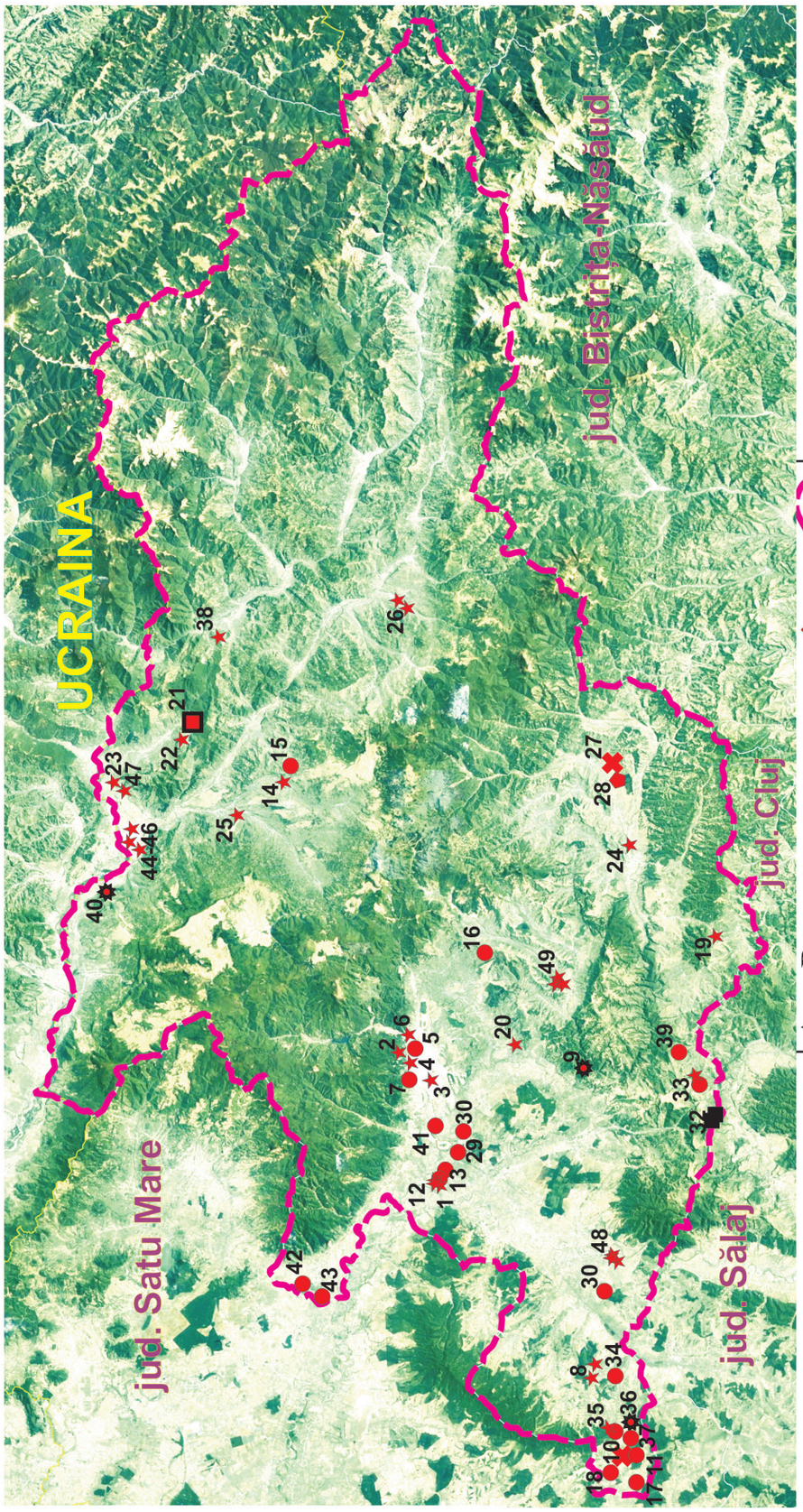

Fig. 1: Harta cu descoperiri din Epoca Romană - Barbaricum (sec. II-IV p. Chr.) în județul Maramureș. Legenda: A - așezări, B - monedă(e) romană(e), C - tezaur de monede romane, D - necropolă, E - fortificații romane; F - piese romane (statuetă); G - granița județului Maramureș. **Cifrele de pe hartă indică următoarele localități: 1. Ardusat - Sub Pădure, 2. Baia Mare - Dealul Florilor, 3-4. Baia Mare - De pe teritoriul orașului, 5. Baia Mare - *Izvorul Diosi*, 6. Baia Mare - *str. Tiganilor*, 7. Baia Mare - *str. Viilor*, 8. Băsești - *Din hotarul localității*, 9. Berchezoaia - *Cornu Mesigului*, 10. Bicaz - *Corbuțu*, 11. Bicaz - *Igoaie*, 12. Bozânta Mică - *Grind*, 13. Bozânta Mică - *La Huci*, 14. Călinești - *Din hotarul localității*, 15. Călinești - *Rogoaze*, 16. Cetățele - *La Parhon*, 17. Ciută - *Braniște II*, 18. Corni - *Valea Puiului*, 19. Coroieni - *Din hotarul localității*, 20. Coruia - *Din hotarul localității*, 21. Coștiui - *Dealul Imaș*, 22. Coștiui - *Din hotarul localității*, 23. Crăciunești - *Din hotarul localității*, 24. Dămăcușeni - *Din hotarul localității*, 25. Giulești - *Din hotarul localității*, 26. Ieud - *Fața Trunchiului* și *Din hotarul localității*, 27. Lăpuș - *Gruiu Târgului*, 28. Lăpuș - *Podanc*, 29. Lăpușel - *Ciurgău/În spatele gării*, 30. Lăpușel - *Tedeș II*, 31 - Mânău - *Videazău*, 32. Mesteacăn - *Dealul Secăturii*, 33. Mesteacăn - *La Parhon*, 34. Oarța de Jos - *Vâlceaua Rusului*, 35. Oarța de Sus - *Măgură*, 36. Oarța de Sus - *Ograde*, 37. Oarța de Sus - *Oul Făgetului*, 38. Petrova - *Grădina lui Gyenge Ioan*, 39. Prislop - *Ograde și Valea Boului* (puncte învecinate), 40. Sarasău - *Din hotarul localității*, 41. Săsar - *Dâmbul Morii*, 42. Seini - *Cărămidărie și Berenaș* (puncte învecinate), 43. Seini - *Dagas*, 44. Sighetu Marmației - *Din hotarul localității*, 45. Sighetu Marmației - *str. Traian*, 46. Sighetu Marmației - *Tean*, 47. Tisa - *Grădina Parohiei*, 48. Ulmeni - *Din hotarul localității*, 49. Vad - *În vestul localității*.**

https://biblioteca-digitala.ro

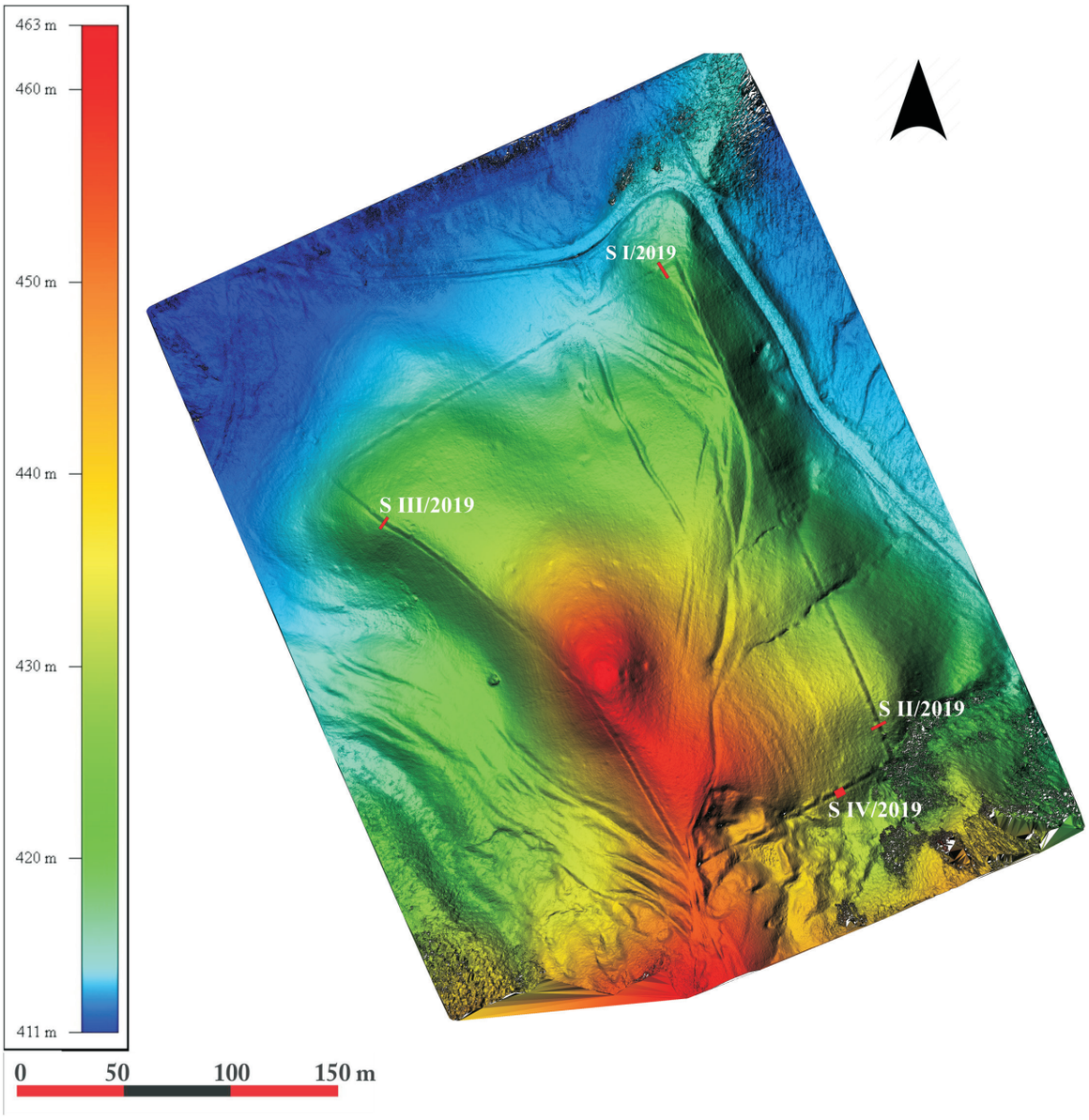

Fig. 2: Castrul roman de la Coştiui (jud. Maramureş). Secțiunile I-IV/2019 marcate pe DSM (Digital Surface Model).

https://biblioteca-digitala.ro

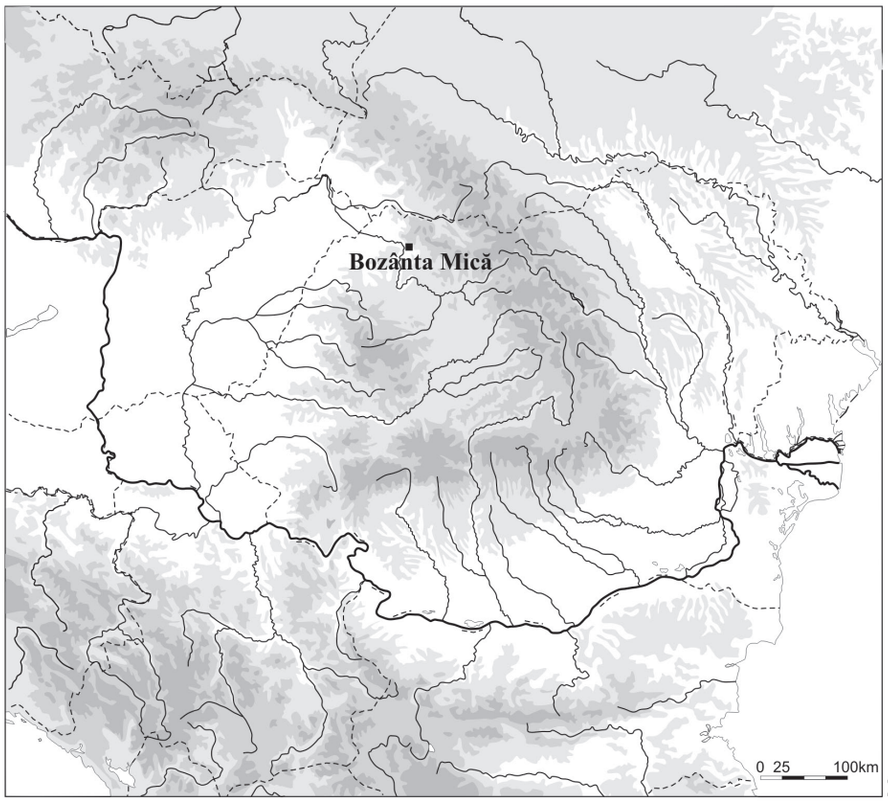

1.

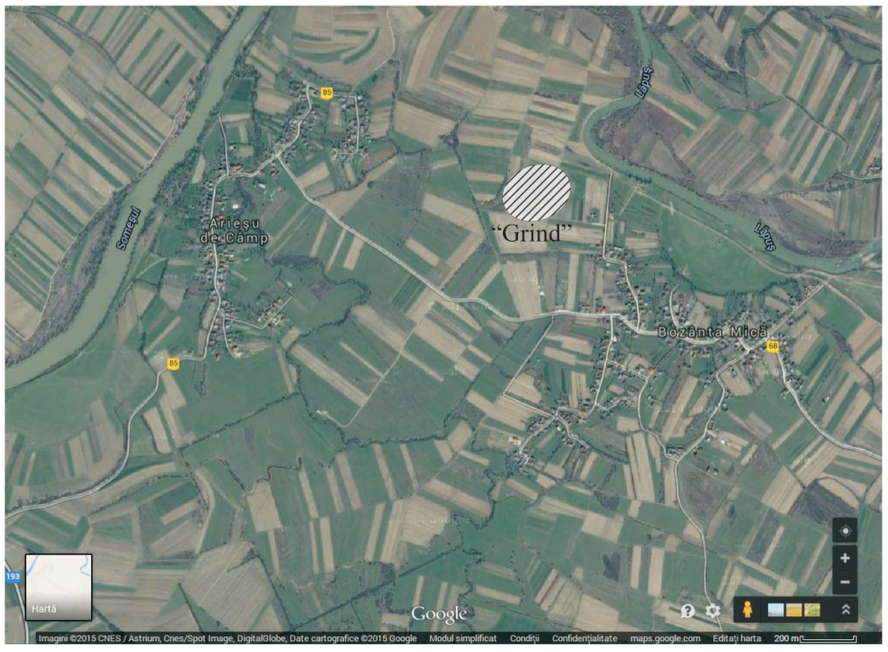

2.

Fig. 3: Harta cu amplasarea localității Bozânta Mică (1)
şi a sitului arheologic de la Bozânta Mică, punctul Grind (2, imagine Google Earth).

https://biblioteca-digitala.ro

1.

2.

Fig. 4: Imagine a sitului (1, Google Earth)
şi amplasarea secțiunilor cercetate (2, imagine de pe geoportal/viewer.com)

https://biblioteca-digitala.ro

1.

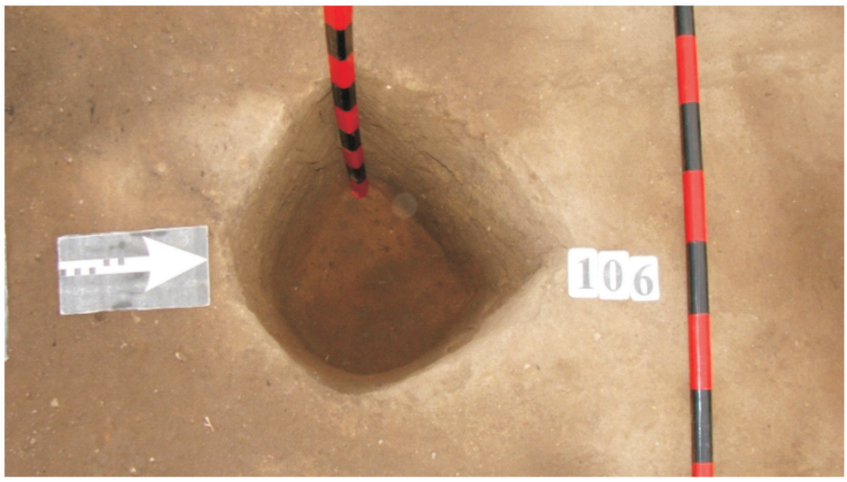

2.

3.

Fig. 5: Exemple de gropi de stâlpi descoperite la Bozânta Mică – Grind (1-2, complexul 106 şi 3, complexul 103).

https://biblioteca-digitala.ro

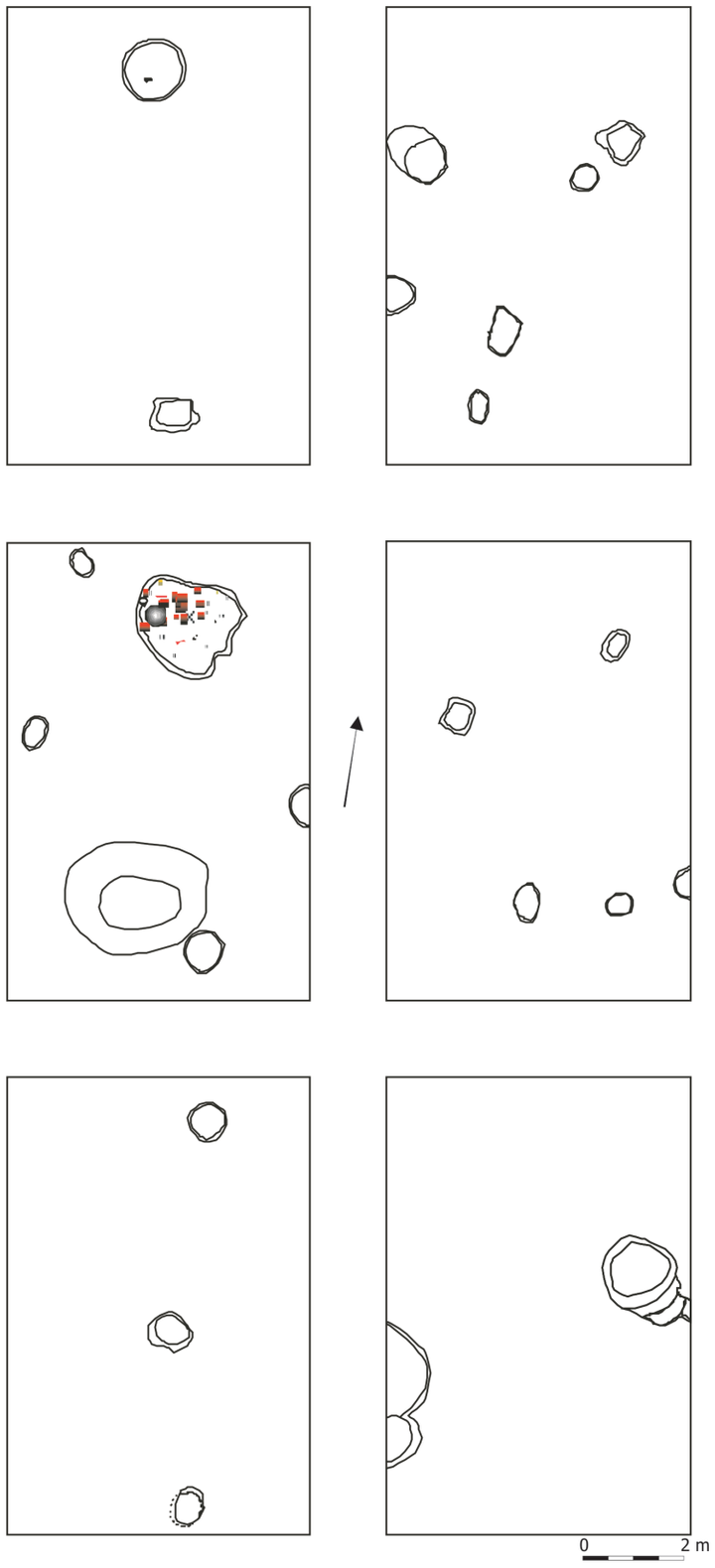

Fig. 6: Dispunerea gropilor de stâlpi din SI și SII/2012.

https://biblioteca-digitala.ro

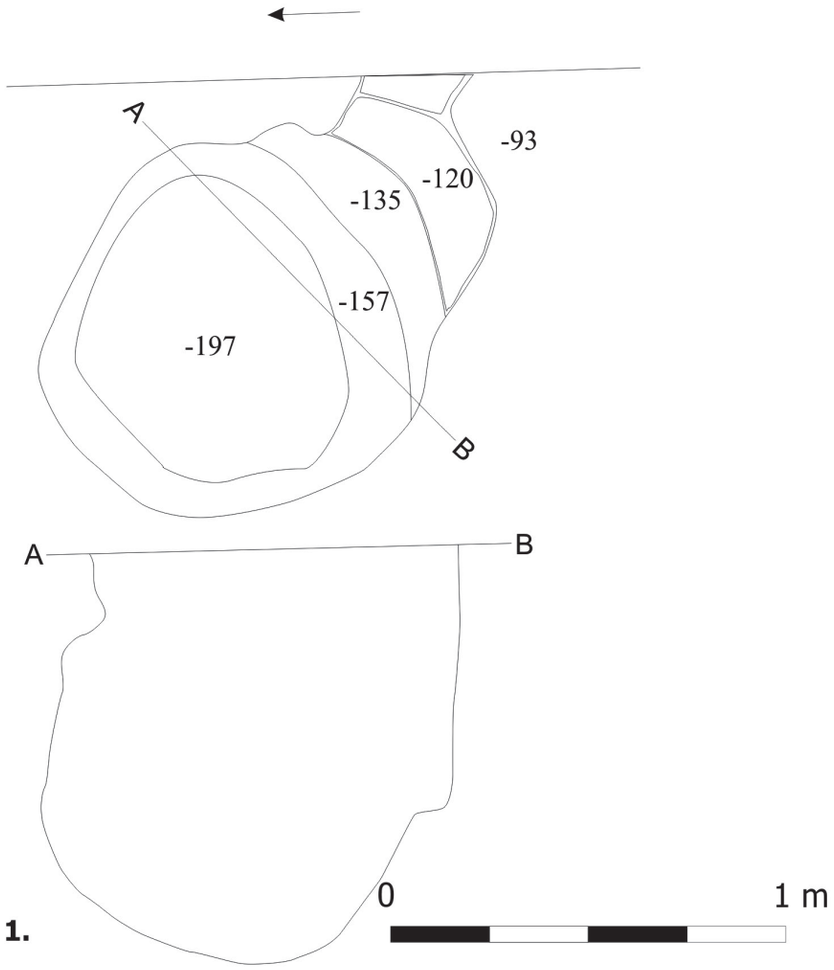

Fig. 7: Complexul 87 (groapă de provizii).

https://biblioteca-digitala.ro

1.

2.

Fig. 8: Complexul 02/2011 (fântână) şi vasul de lut descoperit în aceasta (1).

https://biblioteca-digitala.ro

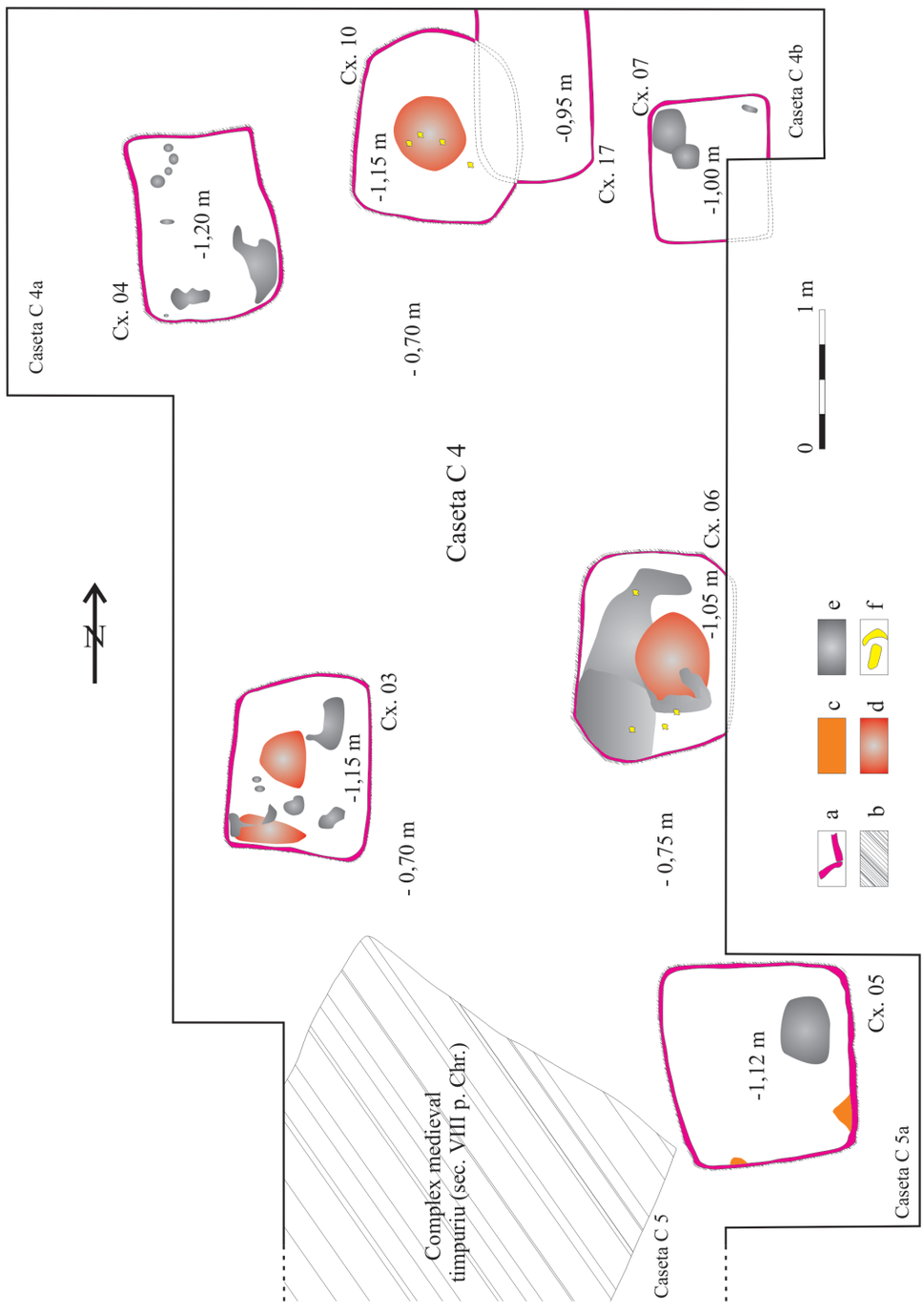

Fig. 9: Casetele C4, C4a, C4b, C5 şi C5a (campania 2011) cu zona unde s-au descoperit gropile patrulatere cu pereţii lutuiţi şi arşi).
Legenda: a = perete lutuit şi ars; b = pământ ars (în exteriorul gropii); c = lipitură prăbuşită din pereţii gropii, amestecată cu cărbune; d = nisip ars la roşu; e = cărbune amestecat cu cenuşă; f = oase arse.

https://biblioteca-digitala.ro

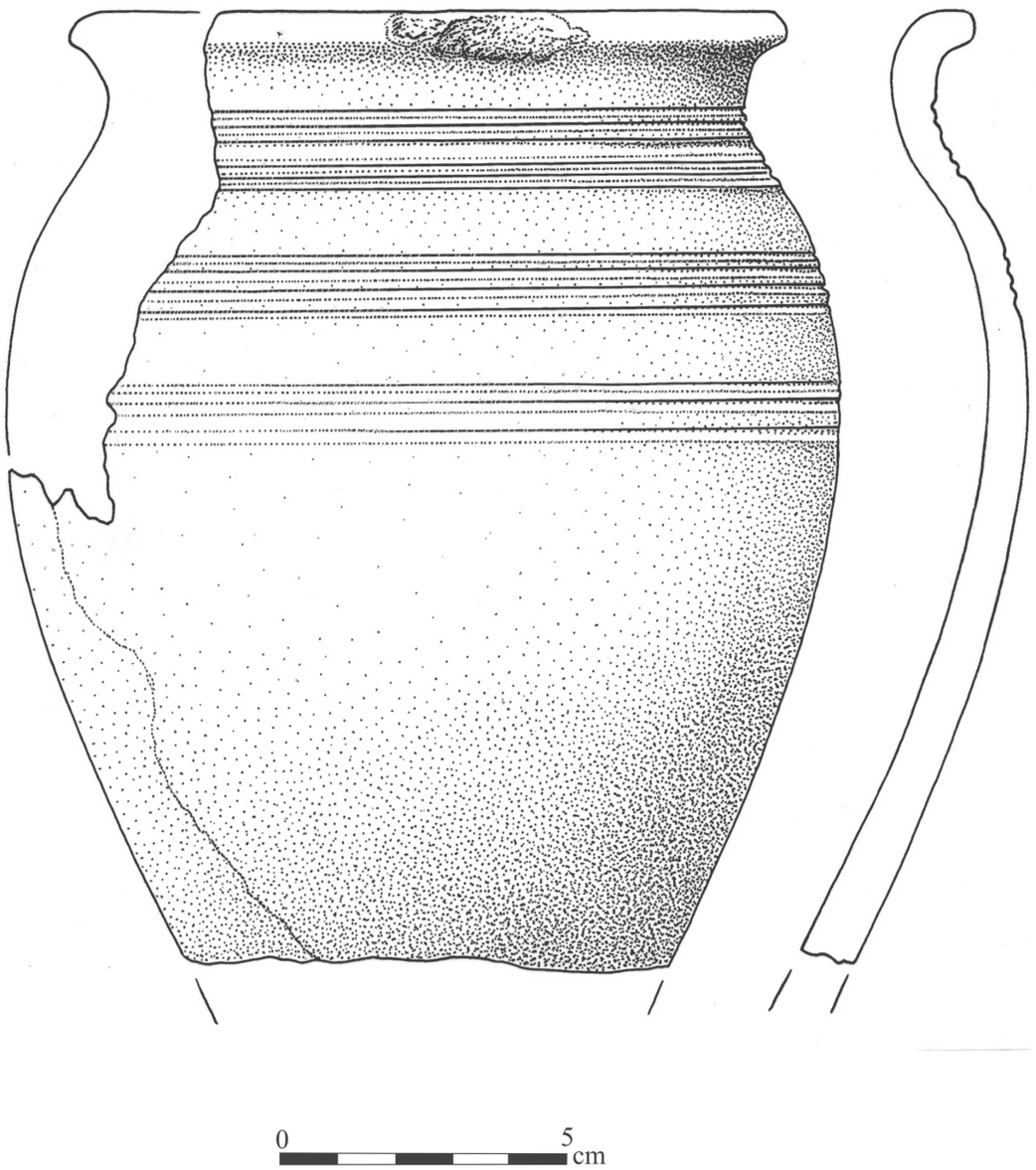

Fig. 11: Vas biconic lucrat la roată.

https://biblioteca-digitala.ro

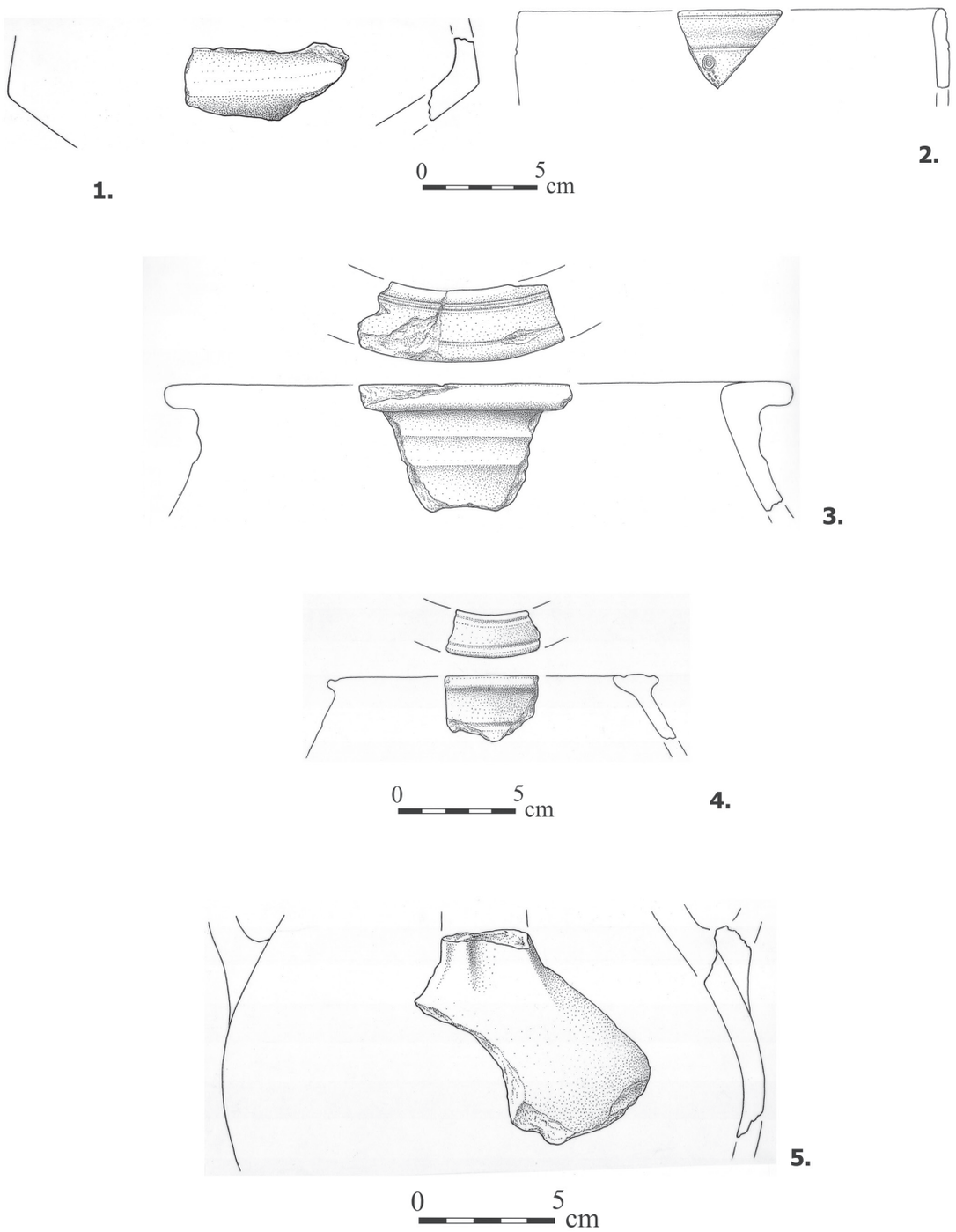

Fig. 10: Forme ceramice modelate la roată (1-2 străchini, 3-4 chiupuri şi 5 - ulcior).

https://biblioteca-digitala.ro

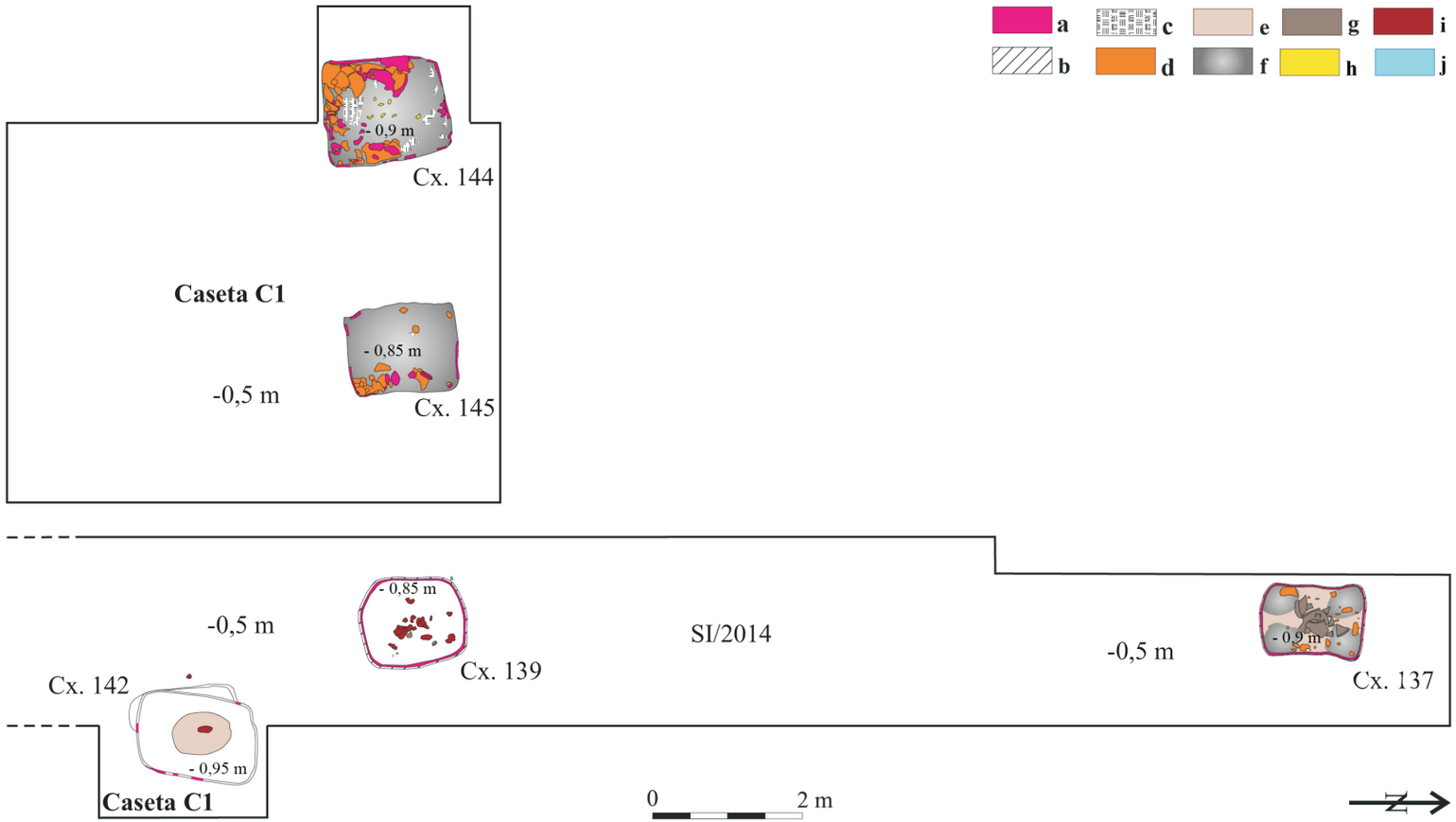

Fig. 12: Desen al secțiunii SI/2014 și al casetelor C1 și C4 din 2014.
Legenda: a- perete lutuit și ars; b- pământ ars (în exteriorul gropii); c- lemn carbonizat; d- lipitură prăbușită din pereții gropii, amestecată cu cărbune; e- nisip ars la roșu; f- cărbune amestecat cu cenușă; g- fragmente ceramice; h- oase arse; i- material metalurgic; j = fragmente silex.

https://biblioteca-digitala.ro

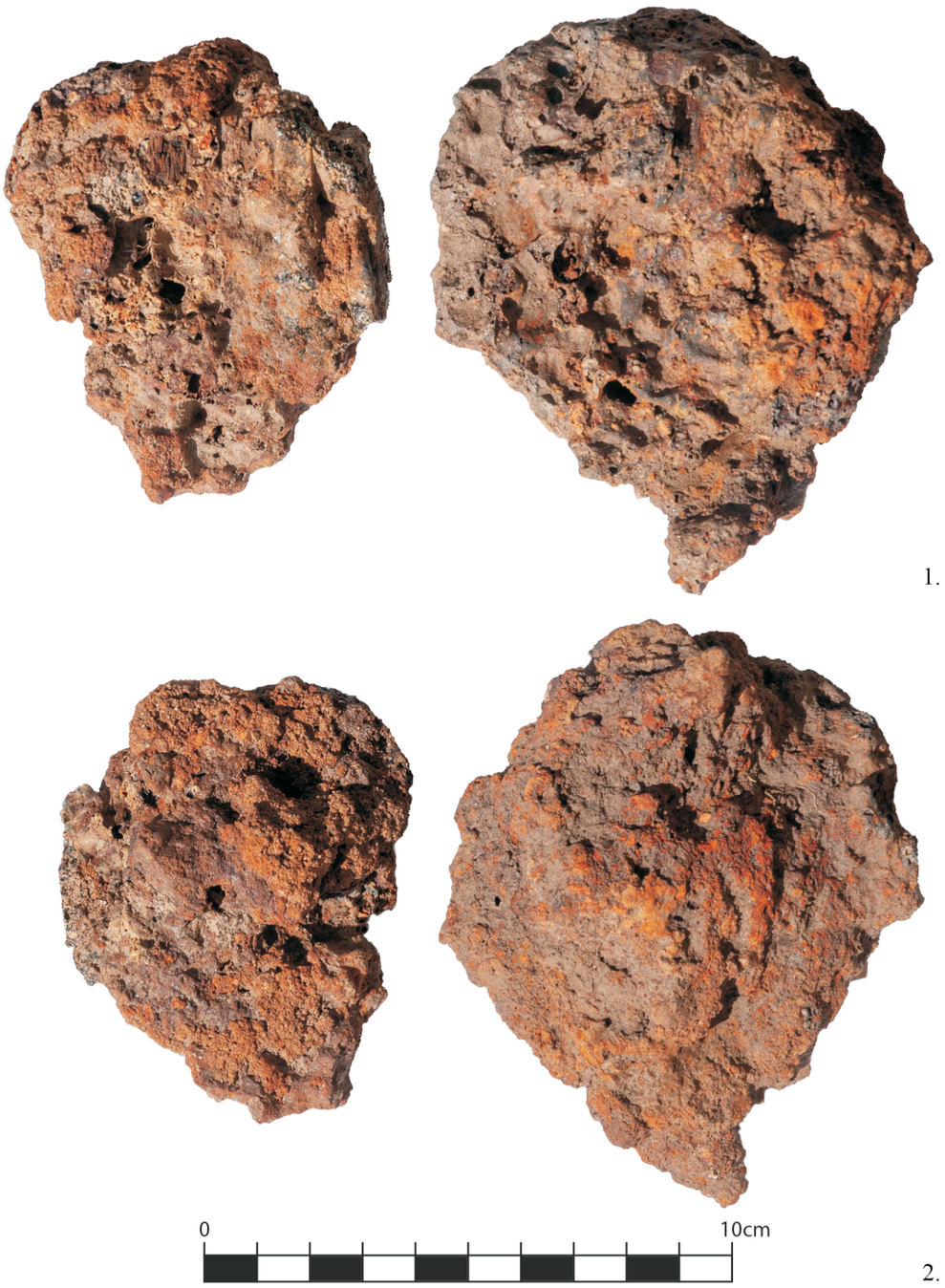

Fig. 13: Zguri de forjă descoperite în complexul 139 (152 gr. cea din stânga)
şi complexul 001 (428 gr. cea din dreapta). Fotografii ce arată partea de sus (1) şi de jos (2) a zgurilor.

https://biblioteca-digitala.ro

1.

2.

Fig. 14: Fotografie din timpul cercetării complexului 139 (1) şi desen (2).
Legenda: a- perete lutuit şi ars; b- pământ ars (în exteriorul gropii); c- lemn carbonizat; d- material metalurgic; e-fragmente ceramice; f- oase arse; g- silex.

https://biblioteca-digitala.ro

1.

2.

Fig. 15: Fragmente de lut puternic vitrifiate descoperite în complexele 142, 107.88 gr. (1) şi 127.52 gr. (2).

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 16: Denar de la Antoninus Pius pentru Faustina I.

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 17: Sesterț având pe avers reprezentată pe Iulia Mamaea, mama împăratului Severus Alexander.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Un denar roman descoperit la Dămăcuşeni, județul Maramureş

RAUL CARDOŞ

Cuvinte cheie: *descoperire întâmplătoare, monedă, denarius, epocă romană, Barbaricum, monetăria Roma, Hadrianus, jud. Maramureş.*
Keywords: *random find, coin, denarius, Roman Age, Barbaricum, Rome mint, Hadrianus, Maramureş County.*

Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş a primit în custodie în data de 22 mai 2020, de la Direcția Județeană pentru Cultură Maramureş, o monedă din argint din perioada romană[1]. Aceasta a fost descoperită cu ajutorul detectorului de metale în 19 mai 2020, în zona satului Dămăcuşeni, oraş Târgu Lăpuş, de către domnul Molnar Andrei Bandi. După realizarea descoperirii, autorul acesteia, a predat moneda conform legislației în vigoare Primăriei din oraşul Târgu Lăpuş[2], iar Primăria mai departe Direcției Județene pentru Cultură Maramureş[3].

În ziua de 26 mai 2020, o echipă de specialişti ai muzeului[4] s-a deplasat împreună cu domnul Molnar Andrei Bandi pentru a identifica cu exactitate locul descoperirii. Astfel, s-a constatat că locul de descoperire al monedei se află pe teritoriul satului Dămăcuşeni (oraşul Târgu Lăpuş), în punctul numit *Pe față*, punct situat pe malul drept al râului Lăpuş, la circa 350 m nord-vest de confluența acestuia cu râul Suciu şi la circa 850 m nord-vest de centrul satului, la o altitudine de 370 m. Cercetările de suprafață întreprinse cu această ocazie în locul indicat de autorul descoperirii, nu au dus la descoperirea altor monede sau vestigii arheologice.

Din punct de vedere al poziției geografice, localitatea Dămăcuşeni este situată în Depresiunea Lăpuşului, în partea de sud a județului Maramureş, la o distanță de 3,5 km est de oraşul Târgu Lăpuş. Depresiunea Lăpuşului reprezintă marginea de nord a Depresiunii Colinare a Transilvaniei, fiind amplasată la limita dintre lanțul vulcanic şi Podişul Someşan, pe cursul superior şi mijlociu al râului Lăpuş. Ea este delimitată la nord şi nord-est de Munții Țibleş şi Munții Văratic, la sud de Culmea Breaza, la est de Curmătura Larga, iar la vest de Masivul Preluca, Dealul Pietriş şi Muntele Şatra[5]. Împreună cu limitele sale montane şi deluroase, Depresiunea Lăpuşului formează regiunea istorică şi etnografică Țara Lăpuşului.

Referitor la nominalul monedei, în urma analizării acesteia, s-a constatat că este un denar roman imperial emis în timpul domniei împăratului Hadrian, descrierea sa fiind următoarea:

Nominal: denarius
D: 17,4 mm; G: 1,93 g; Axa: 7
Monetăria: Roma
Datare: 125 – 128 sau 128 – 132 p. Chr.
Av: HADRIANVS – [AVGVSTVS] sau HADRIANVS – [AVGVSTVS P P]
Cap laureat, dreapta.
Rv: COS – [III]
Roma, drapată, şezând spre dreapta pe o cuirasă şi un scut, ține lancea cu mâna dreaptă, iar cu mâna stângă un parazonium.
Referință: RIC II, 162 sau 332 (în funcție de faptul dacă în legenda de pe aversul monedei apare menționat sau nu P P la final)
Starea de conservare: slabă, fragmentară

În ceea ce priveşte descoperirile arheologice de pe teritoriul localității Dămăcuşeni, acestea sunt destul de puține, în afară de acest denar de la Hadrian, care reprezintă prima descoperire de epocă

[1] Moneda a fost predată în custodie muzeului în baza procesului verbal de predare-primire înregistrat la Direcția Județeană pentru Cultură Maramureş cu numărul 745/21.05.2020 şi la Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie cu numărul 628/22.05.2020.
[2] Proces verbal nr. 6271/20.05.2020, înregistrat la Primăria oraşului Târgu Lăpuş.
[3] Proces verbal înregistrat la Primăria oraşului Târgu Lăpuş cu numărul 6287/21.05.2020 şi la Direcția Județeană pentru Cultură Maramureş cu numărul 744/21.05.2020.
[4] Echipa a fost compusă din Marius Ardeleanu şi Raul Cardoş, arheologi în cadrul muzeului.
[5] Dezsi 2006, p. 66-67.

https://biblioteca-digitala.ro

romană efectuată pe teritoriul satului, mai fiind cunoscute câteva puncte cu vestigii arheologice aparținând epocii bronzului şi epocii hallstattiene[6].

Situația se schimbă atunci când vorbim de întreaga zonă aflată în această parte sudică a județului Maramureş ce aparține de Țara Lăpuşului. Din această zonă ne sunt cunoscute numeroase descoperiri arheologice aparținând diferitelor epoci preistorice, remarcându-se în primul rând multitudinea celor ce se datează în epoca bronzului târziu. Astfel de puncte cu descoperiri apar pe teritoriul localităților Boiereni, Coroieni, Dămăcuşeni, Groşii Țibleşului, Larga, Lăpuş, Libotin, Peteritea, Rogoz, Rohia, Sălnița, Suciu de Jos, Suciu de Sus, Târgu Lăpuş, Ungureni, Vima Mare, Vima Mică[7].

Am enumerat toate aceste localități cu descoperiri preistorice, pentru a face o paralelă cu punctele din Țara Lăpuşului în care au fost descoperite vestigii arheologice databile în epoca romană în Barbaricum. Cu totul altfel se prezintă lucrurile când ne referim la acestea din urmă, ele fiind într-un număr mult redus față de cel al descoperirilor din epocile anterioare/epoca târzie a bronzului.

În afara denarului de la Dămăcuşeni, singura descoperire monetară de epocă romană cunoscută din zona Țării Lăpuşului este un sesterț emis de Filip Arabul (244-249 p. Chr.), descoperit întâmplător la Coroieni [8].

În localitatea Lăpuş au fost descoperite în două puncte distincte, un mormânt de incinerație şi o statuetă din bronz, ambele fiind încadrate cronologic în epocă romană. Primul obiectiv, mormântul de incinerație puternic răvăşit în urma lucrărilor agricole, a fost descoperit în punctul *Gruiul Târgului*, în urma executării aici a unui sondaj de verificare în anul 1969[9]. Au fost recuperate partea inferioară a urnei, lucrată cu mâna, pastă grosieră, amestecată cu cioburi pisate, culoare roşcată şi fragmente dintr-un castron modelat la roată, pastă fină, cenuşie, posibil utilizat ca şi capac. În cel de-al doilea punct, *Podanc*, a fost descoperită întâmplător, în anul 1977, o statuetă din bronz turnat plin ce o reprezintă pe zeița Minerva[10]. Atât locul de descoperire, cât şi autenticitatea piesei sunt puse sub semnul întrebării, nefiind exclusă posibilitatea ca statueta să fi fost găsită la o dată relativ recentă pe teritoriul fostei provincii Dacia Porolissensis şi să fi ajuns ulterior în zona Lăpuşului.

Alte vestigii de epocă romană constând în fragmente ceramice cenuşii lucrate la roată, ce au fost încadrate cronologic în secolele III-IV p. Chr., au fost identificate în punctul *Poderei* situat în partea nord-estică a localității Rohia, cu ocazia efectuării în anul 2002 a unor cercetări de suprafață[11]. În anul 2008, cu ocazia unei alte periegheze desfăşurate în acest punct, au fost identificate de asemenea fragmente ceramice de aceeaşi factură, inclusiv un fragment tipic dintr-un fund de vas de culoare cenuşie, lucrat la roată[12].

La Vima Mare, pe *Măgura/Dealul Vimii*, I. Ferenczi presupune existența unui turn de veghe şi semnalizare roman construit din lemn, el efectuând şi un mic sondaj în care nu a găsit decât bucăți mărunte de cărbune de lemn[13]. În cadrul proiectului de cercetare demarat de Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş în anul 2014, care are ca scop investigarea prin cercetări de suprafață şi sondaje a graniței sudice a județului Maramureş, în luna iunie a anului 2018 a fost cercetată prin periegheze şi Măgura Vimii, fără a fi însă observate vestigii arheologice[14].

Posibile urme romane, respectiv un turn de pază şi semnalizare şi un burgus înconjurat de val şi şanț, au fost semnalate de I. Ferenczi pe *Dealul Curmătura* şi pe *Dealul Arțăriş*, ambele puncte de pe Culmea Brezei fiind amplasate greşit ca fiind pe teritoriul satului Măgoaja, comuna Chiuieşti din județul Cluj[15]. În cadrul proiectului de cercetare menționat mai sus, în urma stabilirii coordonatelor acestora cu ajutorul GPS-ului şi corelarea lor cu hărțile cadastrale existente, a reieşit faptul că aceste două puncte se află situate pe teritoriul satului Boiereni, oraş Târgu Lăpuş, din județul Maramureş[16].

[6] Kacsó 2015, p. 567.
[7] Kacsó 2015, passim, cu toată bibliografia mai veche; Ardeleanu, Conțiu, Pop 2019, p. 5, 7 pentru Sălnița.
[8] Chirilă, Lucăcel 1979, p. 137, nr. 12; Săşianu 1980, p. 189, nr. 159/II; Stanciu 1992, p. 174, nr. 10/B; Stanciu 1995, p. 142, nr. 11; Matei, Stanciu 2000, p. 41-42, nr. 49/(83), Iuga 2003, p.232; Cardoş 2012, p. 134, nr. (18), Kacsó 2015, p. 341.
[9] Kacsó 1994, p. 13, pl. V/1-2; Matei, Stanciu 2000, p. 61, nr. 80/(149); Kacsó 2015, p. 399.
[10] Matei, Stanciu 2000, p. 61-62, nr. 80/(150), pl. 345; Kacsó 2015, p. 404.
[11] Kacsó 2003, p. 116, menționează „fragmente ceramic din mai multe epoci"; Kacsó 2015, p. 569.
[12] La cercetările de suprafață desfăşurate în 2 septembrie 2008, au participat Dan Pop, Raul Cardoş, Bogdan Bobînă, Zamfir Şomcutean (Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş).
[13] Ferenczi 1976, p. 115; Ferenczi 1991, p. 135-136; Kacsó 2015, p. 595-596.
[14] Echipa proiectului de cercetare este compusă din Marius Ardeleanu, Raul Cardoş, Dorian Ghiman şi Zamfir Şomcutean.
[15] Ferenczi 1976, p. 115-116, fig. 16/a-b; Ferenczi 1991, p. 136, nota 23.
[16] Ardeleanu, Cardoş 2015, p. 165.

https://biblioteca-digitala.ro

În perioada martie-aprilie 2014, cele două puncte menționate de I. Ferenczi au fost investigate în cadrul proiectului de cercetare al muzeului, ele fiind într-o primă fază, identificate pe teren prin cercetări de suprafață, iar ulterior, sondajele arheologice efectuate au indicat lipsa vestigiilor arheologice de epocă romană în cele două puncte[17].

După cum putem observa din rândurile de mai sus, zona Țării Lăpuşului este deosebit de săracă în descoperiri arheologice de epocă romană, numărul acestora fiind redus la cinci puncte, dintre acestea trei fiind fie descoperiri monetare întâmplătoare (Dămăcuşeni – *Pe Față*, Coroieni), fie puse sub semnul întrebării (Lăpuş – *Podanc*). Celelalte două puncte identificate prin cercetări de suprafață (Rohia – *Poderei*) şi prin sondaj arheologic (Lăpuş – *Gruiul Târgului*) sunt foarte puține dacă ne raportăm la întinderea Țării Lăpuşului, dar mai ales la vestigiile arheologice mult mai numeroase din epocile anterioare, referindu-ne aici în mod special la cele aparținând epocii bronzului. Numărul mare de vestigii de epoca bronzului din zona Țării Lăpuşului fac plauzibilă părerea că resursele de minereuri aurifere şi cuprifere din perimetrul localității Băiuț erau cunoscute şi exploatate în epocă[18], pe când în epocă romană este posibil ca exploatarea acestor resurse să nu mai fi fost aşa de intensă sau chiar ca acestea să nu mai fie exploatate deloc, astfel rezultând şi un număr mult mai redus de descoperiri.

[17] Ardeleanu, Cardoş 2015, p. 164-168.
[18] Kacsó 2015, p. 232-233.

https://biblioteca-digitala.ro

Literatura

Ardeleanu, Cardoş 2015	M. Ardeleanu, R. Cardoş, *Raport privind cercetările de suprafață şi sondajele efectuate pe Culmea Breaza – județul Maramureş (I)*, Marmatia 12, 2015, p. 163-188.
Ardeleanu, Conțiu, Pop 2019	M. Ardeleanu, D. Conțiu, D. Pop, *Noi descoperiri arheologice în Țara Chioarului. Cercetările din anul 2019 de la Sălnița – Custura Cetățele*, Vatra Chioreană 13, anul XIV, 2019, p. 5-12.
Cardoş 2012	R. Cardoş, *Descoperiri monetare romane în Barbaricum-ul din zona de nord-vest a României (sec. II-IV p. Chr.)*, Marmatia 10/1, 2012, p. 131-163.
Chirilă, Lucăcel 1979	E. Chirilă, V. Lucăcel, *Descoperiri monetare antice în Transilvania (XIV)*, ActaMP III, 1979, p. 137-138.
Dezsi 2006	Şt. Dezsi, *Țara Lăpuşului. Studiu de geografie regională*, Cluj-Napoca, 2006.
Ferenczi 1976	I. Ferenczi, *Contribuții la cunoaşterea limes-ului roman de la nordul Someşului Mare (Studiu preliminar), (Partea a II-a)*, FileIst 4, 1976, p. 107-133.
Ferenczi 1991	I. Ferenczi, *Limes-ul Daciei. Sectorul de pe Someşul (unit). Elemente de apărare pe subsectorul Căşei-Ileanda*, ActaMP XIV-XV, 1991, p. 127-151.
Iuga 2003	G. M. Iuga, *Monede din tezaurul de denari romani imperiali descoperit la Teceu*, Marmatia 7/1, 2003, p. 229-247.
Kacsó 1994	C. Kacsó, *Contribuții la cunoaşterea Bronzului târziu din nordul Transilvaniei. Cercetările de la Lăpuş - „Gruiul târgului”*, Crisia XXIV, 1994, p. 9-21
Kacsó 2003	C. Kacsó, *Noi descoperiri Suciu de Sus şi Lăpuş în nordul Transilvaniei*, Marmatia 7/1, 2003, p. 105-181.
Kacsó 2015	C. Kacsó, *Repertoriul arheologic al județului Maramureş*, Baia Mare, 2015, ediția a II-a, vol. I – II.
Matei, Stanciu 2000	Al. Matei, I. Stanciu, *Vestigii din epoca romană (sec. II-IV p. Chr.) în spațiul nord-vestic al României*, Zalău – Cluj-Napoca, 2000.
RIC	*The Roman Imperial Coinage*, Londra, 1926-1985.
Săşianu 1980	Al. Săşianu, *Moneda antică în vestul şi nord-vestul României*, Oradea, 1980.
Stanciu 1992	I. Stanciu, *Descoperiri din a doua jumătate a mileniului I î. H. şi mileniul I d. H. în județul Maramureş*, EphemNap II, 1992, p. 169-191.
Stanciu 1995	I. Stanciu, *Contribuții la cunoaşterea epocii romane în bazinul mijlociu şi inferior al râului Someş*, EphemNap V, 1995, p. 139-226.

https://biblioteca-digitala.ro

A Roman denarius discovered at Dămăcuşeni, Maramureş County

(*Abstract*)

The coin in discussion in this article is a denarius discovered in Dămăcuşeni, Maramureş County. The denarius was found with the help of metal detector on May 19th 2020 by Molnar Andrei Bandi in *Pe Față* point, located on the right bank of the Lăpuş River, about 350 m from its confluence with the Suciu River and about 850 m northwest of the center of the village, at an altitude of 370 m. Subsequent surface researches in the place indicated by the author of the discovery, did not lead to the discovery of other coins or archaeological remains.

Dămăcuşeni is a village located in the Lăpuş Basin, in the southern part of Maramureş County, at a distance of 3.5 km east from the town of Târgu Lăpuş. The Lăpuş Basin represents the northern edge of the Transylvanian Basin, being located on the border between the volcanic chain and the Someş Plateau, on the upper and middle courses of the Lăpuş River. Together with its mountainous and hilly borders, the Lăpuş Basin forms the historical and ethnographic region the Land of Lăpuş.

The coin is a Imperial denarius issued by the Rome mint between 125-128 or 128-132 AD, during the reign of emperor Hadrian. The obverse shows the laureate head of Hadrian to the right and the legend HADRIANVS – [AVGVSTVS] or HADRIANVS – [AVGVSTVS P P]. The reverse depicts the goddess Roma, draped, seated right on cuirass and shield, holding spear and parazonium and the legend is COS – [III].

From the Land of Lăpuş area, numerous archaeological discoveries belonging to different prehistoric eras are known, the multitude of those dating back to the Late Bronze Age being noted first of all. Such points with discoveries appear on the territory of Boiereni, Coroieni, Dămăcuşeni, Groşii Ţibleşului, Larga, Lăpuş, Libotin, Peteritea, Rogoz, Rohia, Sălnița, Suciu de Jos, Suciu de Sus, Târgu Lăpuş, Ungureni, Vima Mare, Vima Mică. In comparison with these, the Roman Age archaeological discoveries are much less. The only other Roman coin found in the Land of Lăpuş area is a sestertius from Philip the Arab, discovered in Coroieni village. Other archaeological remains from the Roman Age are a statuette depicting the goddess Minerva discovered in Lăpuş – *Podanc*, a cremation grave discovered in Lăpuş – *Gruiul Târgului* and a possible settlement (pottery fragments were found) discovered at Rohia – *Poderei*. Three other points, Vima Mare – *Măgura Vimii*, Boiereni - *Curmătura Hill* and *Arțăriş Hill*, where possible traces of Roman watchtowers have been reported by previous surface researches, were disproved by the archaeological researches carried out by the the County Museum of History and Archeology Maramureş.

The Land of Lăpuş area is particularly poor in archaeological finds from the Roman Age, their number being reduced to five points, three of which are either random monetary finds (Dămăcuşeni - *Pe Față*, Coroieni), or questioned (Lăpuş – *Podanc*). The other two points identified by surface researches (Rohia – *Poderei*) and by archaeological survey (Lăpuş – *Gruiul Târgului*) are very few if we refer to the extent of the Land of Lăpuş, but especially to the much more numerous archaeological remains from previous eras, referring here specifically to those belonging to the Bronze Age. The large number of Bronze Age discoveries makes it plausible to believe that the resources of gold and copper ores in the perimeter of the Băiuț village were known and exploited in that era, while in the Roman era it is possible that the exploitation of these resources was no longer so intensive or even that they are no longer exploited at all, thus resulting in a much reduced number of discoveries.

Raul CARDOŞ
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare
crdsraul@yahoo.com

https://biblioteca-digitala.ro

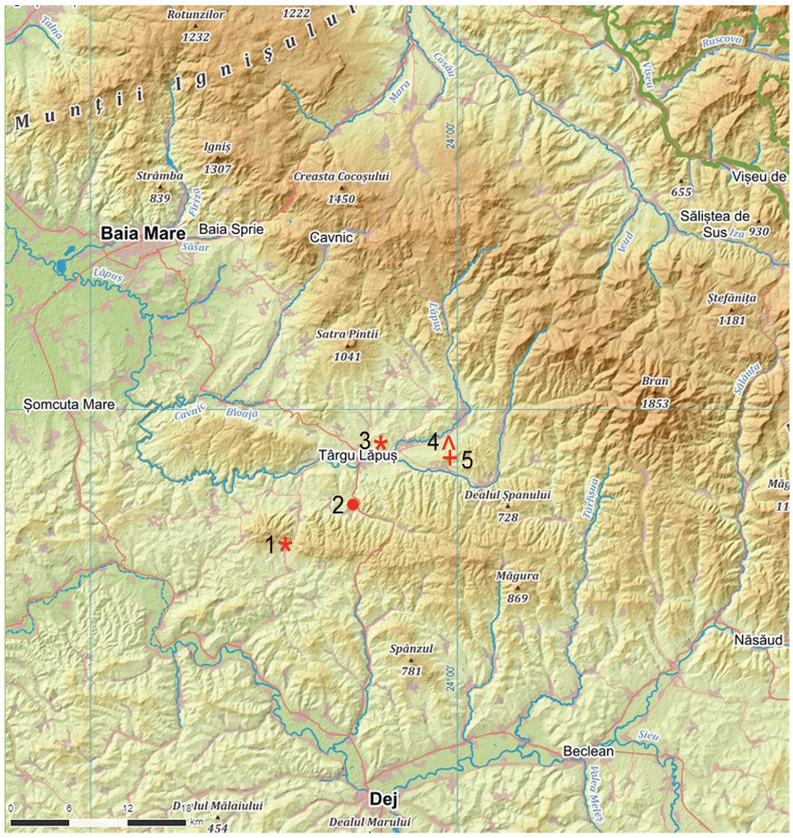

Fig. 1. Descoperiri de epocă romană în Țara Lăpușului: 1. Coroieni; 2. Rohia - *Poderei*; 3. Dămăcușeni - *Pe Față*; 4. Lăpuș - *Podanc*; 5. Lăpuș - *Gruiul Târgului*. Legenda: ● așezare; * monedă; ∧ statuetă; + mormânt de incinerație.

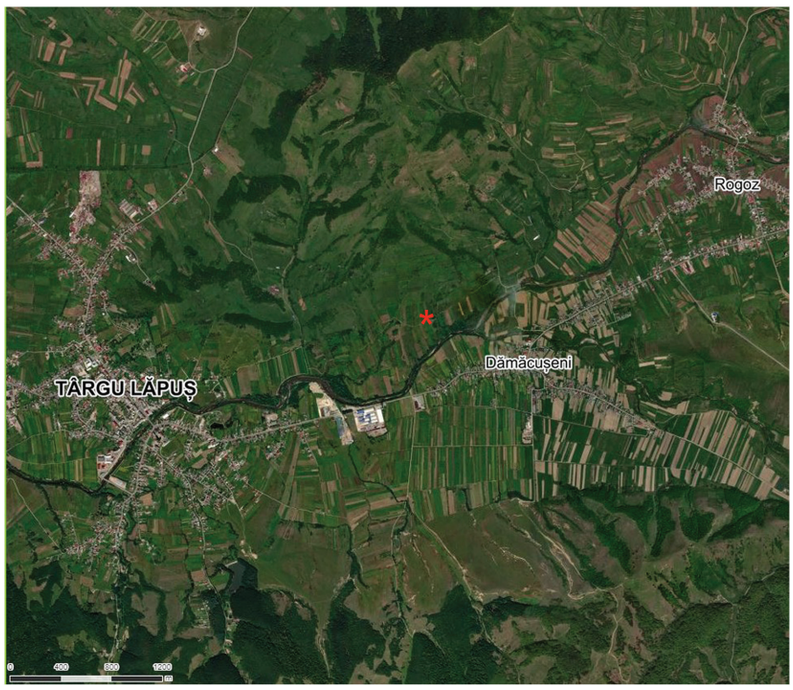

Fig. 2. Locul exact al descoperirii denarului de la Dămăcușeni - *Pe Față*.

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 3. Denar emis de împăratul Hadrian, descoperit la Dămăcușeni - *Pe Față* (foto Zamfir Șomcutean).

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

O monedă postaureliană şi Depresiunea Maramureşului în secolul IV d. Hr.

Teofil Ivanciuc, Marius Voinaghi

***Cuvinte cheie**: monedă romană, Maramureş, Magnentius, secolul IV, Barbaricum*
***Key words:** Roman coin, Maramures, Magnentius, IV century, Barbaricum*

Istoria Maramureşului în antichitate este insuficient cunoscută, pentru această regiune lipsind cu desăvârşire izvoarele scrise, iar cercetările arheologice sistematice ori descoperirile întâmplătoare fiind foarte reduse ca număr. Din acest motiv, fiecare indiciu descoperit în acest teritoriu are o importanță deosebită.

Prezentăm o monedă descoperită întâmplător în anul 2016 în hotarul sudic al municipiului Sighetul Marmației, în punctul "Piatra Tisei", identificată într-o colecție privată. Piesa reprezintă o maiorină de bronz, aflată în stare bună de conservare.

Pe aversul acesteia este înfățişat împăratul Magnențius[1], cu capul gol, spre dreapta, cu bustul drapat şi cu platoşă. Legenda de pe avers este [DN] [MA]GNEN – [TI]VS PF AVG (**fig. 1**), iar pe revers nu poate fi citită integral datorită stării de păstrare, însă probabil că aceasta trebuie să fi fost [SALVS DD NN AVG ET CAES] (**fig. 2**). În centrul acestuia este prezent Chi –rho flancat de [A] şi ω, iar în exergă T[RP]?. Greutate: 6 g, diametru 24x25,5 mm, axa 6. Aşadar, este vorba de o monedă de bronz, bătută la Treveri (azi Trier Germania), în anul 352 în timpul împăratului Magnențiu (350 – 353)[2].

Piesa se încadrează în perioada 294 – 364, perioadă care marchează trecerea de la Imperiul păgân la Imperiul creştin[3]. Acțiunile militare şi politice ale Imperiului Roman la Dunărea de mijloc şi de jos sunt reflectate în circulația monetară. După retragerea aureliană şi până la mişcările goților şi intervenția hunilor romanii au stăpânit mai multe capete de pod la Dunărea inferioară[4].

Magnentius Flavius (Magnus Magnentius) a fost un împărat uzurpator (350 – 353) în timpul lui Constantinus II. De origine „barbară", s-a născut în anul 303 în Gallia, din tată britan şi mamă francă, a fost educat în spiritul culturii latine. *Protector*, apoi *rei militaris* urzeşte conspirația împotriva lui Constant şi se proclamă *Augustus* la 18 ianuarie 350. Este învins de către Constanțiu al II-lea în bătăliile de la Mursa (351) şi Mons Seleuci (353), care restabileşte astfel unitatea Imperiului Roman. Magnențiu se sinucide la 11 august 353 la Lugdunum (Lyon) la vârsta de 50 de ani[5].

Ideologia imperială este reflectată pe aversul monedei prin faptul că împăratul este cu capul gol, renunțând la diademă pentru a indica opoziția sa față de regimul autocratic al împăratului Constantius II, a cărui emblemă era diadema. În fapt, începând cu anul 348, aceasta devenise singura coroană purtată de către augusți, înlocuind cununa de lauri[6].

Însă, atributul imperial care surprinde cel mai fidel schimbările aduse de veacul al IV-lea este reprezentat de monograma lui Hristos (XP) de pe revers. Chrismonul apare pentru prima dată pe cunoscutul multiplu de doi argentei, emis în 315 la Ticinum, pentru *decennalia* împăratului Constantin cel Mare, dar şi pe câțiva solidi emişi de Nepotian la Roma în numele său şi al împăratului Constantius II. Analiza frecvenței pe ateliere în perioada 294 – 364, realizată de către Delia Gatea, indică utilizarea acestui simbol cu preponderență în părțile occidentale, pe primul loc situându-se Treveri[7].

În privința locului aproximativ al descoperirii monedei în discuție (nu avem date mai precise), unul complet neobişnuit, situat la munte, la atitudinea de 7-800 m, într-un loc care nu era propice locuirii şi nici nu conținea zăcăminte minerale sau de altă natură, lansăm o supoziție inedită.

[1] Izvoarele II, 1970, 585.
[2] Kent 1981, 163, nr. 318.
[3] Istoria II, 2001, 578.
[4] Suciu 2000, 205.
[5] Enciclopedia 1982, 459; Bordet 1998, 352-354.
[6] Gatea 1996, 77.
[7] Gatea 1996, 81 – 82, fig. 10.

https://biblioteca-digitala.ro

Pe sub "Piatra Tisei" trecea în evul mediu o variantă a Drumului Sării, cel care lega salinele de la Ocna Şugătag şi Coştiui cu Oaşul, Sătmarul şi Ungaria de nord-est, lipsite de sare. Acel drum, atestat documentar începând din anul 1355[8], apare pe hărţile Primei Ridicări Iosefine ca având o variantă ce urca pe Platoul Vulcanic dinspre Giuleşti şi o altă ramură ce suia de la Vad pe valea Şugău, pe sub Piatra Tisei, ramuri care, unindu-se pe Platou, urmau creasta dintre bazinele Săpânţei şi Marei, ajungând sub vârful Rotundu şi apoi, pe la locul numit sugestiv Sălătruc, să coboare în Oaş, la Certeze.

Nimic nu ne împiedică să acceptăm ideea că aceste vechi căi de comunicaţie, folosite poate încă începând din epoca bronzului pentru transportul materiilor prime, în primul rând a sării, au fost reutilizate şi în epocile care au urmat, ceea ce ar putea explica prezenţa acelei monede imperiale pe traseul unuia din vechile drumuri ale sării.

Maramureşul în secolele II-III d. Hr.

Situată pe valea Cosăului, aşezarea de la *Călineşti - Rogoaze* a fost locuită în secolele II-III d.Hr. În acest punct, primul strat de cultură aparţine epocii bronzului, iar cel de-al doilea, aşezării antice. Aici au fost identificate urmele a două locuinţe cu plan rectangular, prevăzute cu vetre de foc, având laturile de 6×4,8 metri, respectiv 6×4,2 metri, care au fost construită din bârne mari, unele cioplite, acoperite cu strat gros de lut amestecat cu paie. Inventarul descoperit cuprinde cinci pietre de râşniţă – toate dintr-o singură locuinţă, cute şi şlefuitoare de vârfuri din piatră, fusaiole de lut ars. Un sfert din totalul fragmentelor ceramice găsite au fost lucrate la roată. Se remarcă o ceaşcă dacică lucrată cu mâna, şi fragmente ale unei fructiere din pastă brună, bine arsă, lucrată cu roata olarului.

După R. Popa şi C. Kacsó, începuturile aşezării sunt legate de deplasarea costobocilor la sud de Dunăre, în expediţia din anul 170 şi de atacul declanşat de vandali în aceiaşi ani, asupra tribului costoboc. Conform acestor arheologi, aşezarea de aici începe să fie locuită la finele secolului II şi se încheie în mod organizat, undeva în secolul IV[9]. Aşezarea conţine două din cele trei tipuri de specii ceramice de la Sarasău (*v. mai jos*): tipul fin cenuşiu săpunos şi un vas de tip "Krausengefass", doar că la Călineşti pare să se fi locuit înainte de Sarasău[10].

Din secolul III datează şi aşezarea de la *Săliştea de Sus-Coasta Bolovanului*[11].

O altă posibilă aşezare din acea perioadă pare a fi la *Câmpulung la Tisa - Nyiresalja*, la ieşirea din localitate spre Săpânţa în dreapta DN19, pe ambele laturi ale văii Köntös, pe terasa Tisei. De acolo au fost prelevate fragmente ceramice atipice „ce nu au putut încadra cultural aşezarea"[12], dar tipul pastei unor fragmente ceramice văzute de noi acolo pare să fie cel utilizat în regiune prin secolele II-IV.

În anul 2019 au început cercetările la castrul roman de marş la *Coştiui-Epreş*[13] din Depresiunea Maramureşului, cel mai nordic castru semnalat până acum în nordul Transilvaniei, datând probabil din sec. II, care a fost fortificat cu un val de pământ şi şanţ ce închideau o suprafaţă rectangulară cu suprafaţa de aproximativ 3,6 ha. Sistemul de construcţie al valului şi şanţului identificat arheologic, forma şi dimensiunile fortului precum şi două *clavii caligari* descoperite acolo, certifică apartenenţa culturală la lumea romană a respectivei fortificaţii. Alte posibile fortificaţii romane (turnuri de pază), au fost semnalate în literatura veche la graniţa sudică a judeţului, la Mesteacăn şi pe Culmea Breaza, acestea nemaifiind confirmate ulterior[14].

Toate aceste urme au aparţinut de *Limes Porolissensis*, organizat în secolul II pentru apărarea graniţei nord-vestice a Daciei Romane.

Până acum, în fostul comitat Maramureş s-au descoperit peste 2300 de monede imperiale romane din secolele II – IV, fie în cele patru tezaure monetare cunoscute, fie în cele minim 12 descoperiri izolate (inclusiv cea din articolul de faţă).

[8] Mihalyi de Apşa 1900, 34, apoi în 1389 (*idem*, 92), în 1456 ca „via Southa" (*ibidem*, 378) dar şi în 1450 („semitam Soout", Petrovay 1909, 361).
[9] Popa, Kacsó 1974, 561-578 şi Nemoianu 1979, 133-134. Unii autori susţin încheierea locuirii în secolul III.
[10] Popa, Harhoiu 1989, 255–256.
[11] Cod RAN: 108909.03. Dan Pop, *Studiu pentru definirea, instituirea şi delimitarea zonelor protejate care cuprind patrimoniu arheologic şi regulament local de urbanism pentru oraşul Săliştea de Sus*, jud. Maramureş, 2018 (Fişă de sit)
[12] Kacsó 2015, 323-324.
[13] Ardeleanu, Dąbal, Cociş 2021, 69-102.
[14] Ardeleanu, Cardoş 2015, 163-188.

https://biblioteca-digitala.ro

Cel mai mare depozit numismatic din regiune este cel cunoscut sub numele de *Teceu*[15], acesta fiind descoperit de fapt la Teceul Mare (azi Teacevo, Ucraina, pe malul drept al Tisei şi nu în Teceul Mic aflat peste apă, în România[16]), cu un conținut de peste 1100 de denari, înşiruiți cronologic de la Vitellius şi până la Septimius Severus.

Al doilea tezaur, descoperit tot pe malul drept al Tisei, în satul *Nankovo*, cuprindea 1000 de denari de argint, în greutate totală de 2,8 kg, emişi cronologic începând de la Domitianus până la Septimius Severus[17].

La *Sarasău - În hotarul localității*, a fost descoperit pe unul din vechile domenii familiale Mihalyi, un tezaur monetar cu denari imperiali din secolul al II-lea. Pentru determinare a fost prezentat doar un denar de la Faustina II (tipul IVNO REGINAE), datat probabil în anul 175[18].

Cel de-al patrulea tezaur monetar a fost descoperit în anul 1878 în *Sighetul Marmației – La Tean*, la capătul vechiului pod peste Tisa (azi Podul Istoric „Acad. Mihai Pop"), din acesta recuperându-se şase denari emişi în timpul lui Marcus Aurelius[19]. Fiind un depozit uniform, compus doar din denari cu perioadă de acumulare scurtă, a fost catalogat drept tezaur întâmplător (pierderi de „buzunar")[20].

O pondere importantă a descoperirilor monetare imperiale romane în Depresiunea Maramureşului o constituie descoperirile întâmplătoare. În această categorie intră în primul rând descoperirile izolate de secol XIX din fostul *comitat Maramureş*, mai concret cele peste 200 de monede romane republicane şi imperiale din colecția Mihalyi[21], expuse în anul 1876 la Sighet, cele de secol II-III fiind emise de către: Galba, Rufus, trimvirul Antonius, Vitelius, Vespasian, Titus, Domițian, Traian, Hadrianus, Faustina senior, Marcus Aurelius şi soția sa Crispina, Septimius Severus, Iulia …, Sept. Geta, Gordianus, Philippus ş.a. Din colecția de 12 monede a dr. Mór Komáromi de la Hust expusă tot cu acea ocazie, au fost nominalizate piese emise de Claudius Drusus, Aurelius Verus, Gordianus etc., alte trei monede de bronz romane din vremea împăraților Antoninus, Philippus şi Volusianus, care au aparținut colecției Liceului reformat din Sighetu Marmației, fiind prezentate tot atunci[22]. O altă veche colecție numismatică pierdută, cea a dr. Tiberiu Kiss din Sighet, conținea în anul 1939, printre altele, o monedă de bronz de la Traian[23].

Despre monedele de la expoziția din 1876 care au fost emise în secolul IV, vezi infra.

În afara pieselor menționate mai sus, într-o serie de puncte nominalizate efectiv s-au descoperit monede imperiale de secol II – III. Astfel, trei piese provin de la împăratul Traian (98 – 117): *Ieud - Fața Trunchiului* şi *În hotarul localității*, respectiv *Petrova - Grădina lui Ioan Gyenge*[24]. O monedă de la împăratul Hadrian (117 – 138), găsită în *Sighetul Marmației - Strada Traian*. O monedă de la Antoninus Pius (138 – 161) la *Călineşti - În hotarul localității*. Altă piesă de la Antoninus Pius sau Marcus Aurelius (161 – 180): descoperită undeva la *Sighetul Marmației - În hotarul localității*. Două piese sunt emise de împăratul Commodus: una descoperită la *Giuleşti - În hotarul localității* şi o alta, descoperită recent, la *Sighetul Marmației - Tepliță*[25]; În fine, o monedă de argint, care pare a fi un hibrid emis curând după anul 211 de Septimius Severus (193 – 211) sau Caracalla (211 – 217) a fost găsită în satul *Tisa - În grădina preotului* greco-catolic din localitate[26].

Din analiza emisiunilor monetare imperiale romane descoperite în Depresiunea Maramureşului, se observă că, în marea lor majoritate, piesele cu locul de descoperire cunoscut acoperă secolul al II-lea (8 monede şi două tezaure), la care se adaugă o monedă de la începutul secolului al III-lea. Din acest grup, majoritari sunt denarii de argint, într-un singur caz fiind vorba despre bronz: piesa descoperită la Petrova. În ceea ce priveşte aria de răspândire a punctelor de descoperire cunoscute ale monedelor imperiale, jumătate dintre acestea sunt concentrate pe valea Tisei, pe raza localității Sighetul Marmației, două din imediata apropiere a oraşului (Sarasău şi Tisa), două de pe Valea Izei, iar câte una, de pe văile râurilor Cosău, Mara şi Vişeu.

[15] Mihalyi de Apşa 1900, 619.
[16] "la 330 paşi de linia căii ferate", *Ibidem*, p. 618, nota 2, Iuga 2003, 229.
[17] Kotigorosko 1995, 132-133.
[18] Cardoş 2012, 137.
[19] Lazin 1969, nr. 17, 113; Săşianu 1980, nr. 119, 161.
[20] Cardoş 2012, 142.
[21] Vizauer 2003, 221.
[22] Lehoczky 1876, 294-295.
[23] Ilea 1939, 59. Nu ar fi exclus ca aceasta să fie chiar moneda de la Petrova.
[24] Lehoczky 1876, 295; Kacsó 2015, 363; Mihalyi de Apşa 1900, 32, nota 1.
[25] Kacsó 2015, 523 cu bibliografia aferentă; Chirilă, Lucăcel 1979, 137 nr. 7; Mihalyi de Apşa 1900, 618, nota 2.
[26] Mihalyi de Apşa 1900, 267. Legenda este SEVERUS AUG PROVID DEORUM.

https://biblioteca-digitala.ro

În nordul fostului comitat Maramureș, în Ucraina de azi, mai sunt semnalate descoperiri monetare la: *Hust* (de sec. II-III), *Lypets'ka Polyana* (sec. II-IV) şi *Ruske Pole* (sec. I-III)[27].

Dacă extindem aria geografică şi ne raportăm la suprafaţa integrală a actualului judeţ Maramureş, situaţia s-ar prezenta astfel: într-un număr de 12 puncte (descoperiri întâmplătoare dar şi cercetări sistematice) s-au descoperit un număr de peste 300 de monede imperiale romane: *Baia Mare - str. Olarilor*, *Dl. Florilor* şi în alte *două locuri din hotarul localităţii*, *Bozânta Mică - Grind*, *Coroieni - În hotarul localităţii, Mesteacăn - La Parhon*, *Oarţa de Sus - Măgura,* tezaurul de la *Ulmeni - În hotarul localităţii* din care se cunosc două piese, tezaurul republicano-imperial de 306 monede de la *Oarţa de Sus - Ogrăzi*, tezaurul imperial de secol II de la *Băseşti - În hotarul localităţii* din care se cunosc două monede, trei monede de secol III descoperite la *Vad* (Copalnic Mănăştur) şi trei denari imperiali de la *Tămaia*[28] (în ultimele două cazuri nu se ştie cert dacă este sau nu vorba despre tezaure, ori de descoperiri izolate succesive).

Precum în Maramureşul istoric, majoritatea covârşitoare a acelor descoperiri numismatice o reprezintă monedele de secol II, urmate ca pondere de către monedele de secol III. În zona respectivă, monedele de secol IV sunt foarte rare (concret, nu ştim decât despre o singură descoperire (*v. infra*).

Numeroase descoperiri de monede imperiale (în total fiind vorba de cca 1200 de piese) din secolele II-III au fost semnalate în judeţul Satu Mare, în localităţile: *Amaţi*, *Apa*, *Bercu*, *Berea*, *Berveni*, *Carei*, *Dindeşti*, *Halmeu*, *Homorodul de Sus*, *Medieşu Aurit*, *Pir*, *Sanislău*, *Satu Mare*, *Săcăşeni* sau *Urziceni* (descoperiri izolate), fără a se uita de tezaurele romane de la *Ghirişa* (două la număr), *Pir* şi *Satu Mare*[29].

Maramureşul în secolul IV

Locuirea efectivă a Ţării Maramureşului în această perioadă nu a fost atestată arheologic până acum cu certitudine decât într-un singur punct[30]:

O locuinţă de suprafaţă din situl de la *Sarasău - Zăpodie*, locuit în mai multe perioade întinse între Hallstatt şi evul mediu timpuriu, a fost datată cca 380-420. De acolo au fost recuperate fragmente ceramice lucrate la roata rapidă şi modelate cu mâna, două mărgele de sticlă şi două cute de piatră. Autorii[31] atribuie cu rezerve această locuire fie unei posibile faze târzii a culturii Przeworsk - grupul cultural Dobrodzien, localizat în Polonia, fie culturii tumulilor carpatici, cu centrul de greutate pe Nistrul superior, fie orizontului ilustrat prin descoperirile de la Medieşu Aurit (nord-vestul României).

Reanalizând însă materialul, Ioan Stanciu observă că ceramica de aici este regăsită în alte părţi doar până către mijlocul secolului IV[32].

Piesele numismatice din secolul IV cunoscute până acum de pe teritoriul vechiului Maramureş sunt cel puţin 11 (la care se adaugă moneda de la *Sighetul Marmaţiei - Piatra Tisei*)[33]:

-Monedă de bronz de la Constantin cel Mare găsită la *Borşa - Poiană*, care s-a aflat în colecţia Ştefan Grad din Moisei fiind apoi cedată unui alt colecţionar[34].

-Monedă (care pare mai degrabă pare de bronz decât de argint, cum s-a zis iniţial), descoperită întâmplător la *Sighetul Marmaţiei – În hotarul localităţii*[35], aflată cândva în colecţia Lehoczky iar azi dispărută. Legenda propusă (CONSTANTINVS AVG PROVIDENTIA CAES SMKB) pare greşită cel puţin pe avers, aceasta putând fi de fapt CONSTANTINS IVN NOB C... PROVIDENTIAE CAESS, ceea ce ar însemna că piesa a fost emisă de Constantin cel Mare la Cyzicus Officina B, undeva între anii 324-330[36].

[27] Ardeleanu 2019, 308.
[28] Kacsó 2015, 114, 240, 340, 341, 353, 440, 448-449, 578 şi 582, cu bibliografia.
[29] Matei, Stanciu 2000, 27-106, cu bibliografia.
[30] Nu discutăm aici despre locuirile de la cumpăna celor două ere (sec. I î.Cr.-sec. I d. Cr.) de la Onceşti-Cetate, ori de la nord de Tisa - în Ucraina de azi, din locurile Slatina - Cetate, Malaja Kopanja etc.
[31] Popa, Harhoiu 1989, 255-256.
[32] Stanciu 2011, 36.
[33] Aceasta în cazul, imposibil de precizat, că în colecţiile Mihalyi şi Komáromi fiecare împărat era prezent cu o singură emisiune.
[34] Kacsó 2015, 303.
[35] Stanciu 1992, 180, nr.27 E; Victor V. Vizauer nu exclude posibilitatea să fie cea menţionată de către Ioan Mihalyi de Apşa în punctul Dobăieş.
[36] Stanciu, *op.cit.*, 80. 2011 ?

https://biblioteca-digitala.ro

-La expoziția arheologică organizată la Sighet în anul 1876, Ioan Mihalyi de Apşa a expus din colecția proprie peste 200 de monede romane descoperite în *comitatul Maramureş*, printre ele aflându-se cel puțin 6 piese de secol IV[37]. Piesele respective au fost emise de către împărații Constantius (fie I-ul, care a domnit între anii 305-306, fie al II-lea, 337-361), Elena II (soția împăratului Julian, care a domnit între anii 360-363), Valentianus II (375-392), Valens (364-378), Theodosius (probabil I-ul, 379-395) şi M. Arcadius (383-408).

Tot atunci şi acolo au fost expuse 3 monede de secol IV din colecția Dr. Mór Komáromi de la Hust, emise de către împărații Licinius (308-324), Constantin cel Mare (306-337) şi M. Constantinus II (337-340)[38].

-În sudul actualului județ Maramureş, pe raza localității *Mesteacăn - La Parhon*, într-o locuință rectangulară de suprafață s-a descoperit o monedă de secol IV, emisă probabil de împăratul Constantius II[39].

-Pe malul nordic al Tisei, în Transcarpatia, este menționată descoperirea unei monede de secol IV emisă de împăratul Valens undeva între anii 364-372[40].

-În județul învecinat, Satu Mare, monede de secol IV de la Constantius II au fost semnalate la *Ardud*, *Bătarci* şi *Hodod*, alte descoperiri provenind de la *Carei* (piese de la Maximinus Gaza şi Constantius II) şi din oraşul *Satu Mare* (monede de la Maximianus, Constantin I, Constantius II şi Valentinian I)[41].

Cronologic, urmează un „ban al lui Marcianus" găsit la *Slatina* pe malul nordic al Tisei, în Ucraina de azi[42], emis în jurul anului 450, iar din partea sudică a județului Maramureş, se cunoaşte o monedă de aur de la împăratul Theodosius II (408-450) descoperită la *Baia Mare*[43], o imitație barbarizată după un solidus de la acelaşi împărat (emisă probabil în a doua jumătate a veacului respectiv) descoperită la *Copalnic Mănăştur*, un al treilea solidus sau medalion de la acelaşi emitent fiind descoperit probabil undeva prin zona Chioar[44].

Din județul Satu Mare nu cunoaştem decât o singură monedă de secol V, un solidus de la Valentinianus III descoperit la *Cig* (oraşul Tăşnad)[45].

În sudul actualului județ Maramureş, locuiri sau ceramică care datează şi din secolul IV au fost identificate la *Ardusat - Sub Pădure* (sec. III-IV), *Bicaz - Corbuțu* (sec. II-IV), *Bozânta Mică-Grind* (sec. III-IV), *Mesteacăn - La Parhon* (sec. III-IV), *Oarța de Sus - Pustă* (sec. II-IV), *Recea - Ciurgău* (sec. I-IV), *Săsar - Dâmbul Morii* (sec. IV), *Seini - Berenaş* (sec. IV) etc.[46], apoi *Bicaz – Oarză Față* şi *Oarză Dos* (epocă romană), *Mogoşeşti – Pe Lab* (epocă romană) sau *Remecioara – Bârlog* (posibilă epocă romană)[47].

Dacă în Maramureşul aflat în România, lucrurile stau cum am văzut mai sus, la nord de linia Tisei, pe malul drept al râului, în Ucraina de azi, cel mai cunoscut sit antic din perioada de care ne ocupăm rămân (în afara mai vechii mari dave de la Mala Kopanya, de sec. I a. Hr. – I d. Hr., centru militar, sacral, meşteşugăresc şi necropolă)[48], necropola tumulară din satul *Iza* (sec. III, cu cca 80 de tumuli)[49], apoi *Novo Barovo*[50], *Nankovo*[51] (sec. II-IV), două necropole la *Ruske Pole*[52] (sec. II-IV) etc.

În județul vecin, Satu Mare, marea aşezare de la *Medieşu Aurit* a fost locuită în secolele I-IV d.Hr, fiind un puternic centru de producere a ceramicii (acolo au fost descoperite peste 200 de cuptoare pentru ars vasele de lut, constituind cel mai mare centru de olărit descoperit până acum

[37] Deşi majoritatea arheologilor care au citat în mod repetat textul lui Lehoczky Tivadar vorbesc doar despre monede imperiale de secol III, piesele din colecția Mihalyi se întind de fapt până în secolul al X-lea.
[38] Lehoczky 1876, 294-295.
[39] Stanciu 1995, 153; 168; *Idem* 2008, 148.
[40] Kotigorosko 1995, 132.
[41] Matei, Stanciu 2000, 27-106.
[42] Mihalyi de Apşa 1900, 618-619.
[43] Stanciu 2001, 479.
[44] Chirilă, Socolan 1971, 72; Lehoczky 1876, 295.
[45] Stanciu 2011, 329.
[46] Kacsó 2015, 102, 256, 448, 545, 441, 452, 455 şi 506. Acestora li se adaugă alte două puncte semnalate la Baia Mare pe Dl. Dura, respectiv Dl. Florilor (Ivanciuc 2017, 15-16).
[47] Pop 2015, 5-58.
[48] Kotigorosko 2015
[49] Котигорошко 1980, 229-247.
[50] Ardeleanu 2019, 308.
[51] Kotigorosko 1995, 330.
[52] Ardeleanu 2019, 308.

https://biblioteca-digitala.ro

în Barbaricum), care a ajuns apoi prin schimburi comerciale în mai multe dintre aşezările din Maramureş (cum ar fi cea de la Călineşti-Rogoaze).

În alte puncte ale județului respectiv, descoperiri din aceeaşi perioadă au fost semnalate la: *Apa*, *Berveni* (sec. I-IV), *Boineşti*, *Culciu Mic* (sec. II-IV), *Lazuri* (sec. I a.Hr.- IV d.Hr., mare aşezare şi centru de ceramică), *Pişcolț* (sec. III a.Hr.- IV d.Hr.), *Satu Mare* (cuptoare de ceramică din sec. II-IV)[53] şi în alte locuri[54].

Cam acesta este tabloul din Maramureş (**Fig. 3**) şi de pe Tisa superioară care poate fi desluşit pe baza informațiilor pe care le avem azi.

Nu intrăm în subiectul apartenenței etnice a celor care locuiau în Maramureşul acelor vremuri: s-ar putea ca locuitorii de atunci ai acelui spațiu fi fost daci ori un amestec de daci cu o populație germanică, la fel de bine cum puteau să aparțină unui alt grup etnic[55].

În contextul prezentat mai sus, maiorina de la Magnențius descoperită recent lângă Sighetul Marmației, reprezintă o dovadă în plus că Maramureşul secolului IV era locuit într-o măsură care va putea fi însă cuantificată numai prin viitoare cercetări sistematice.

[53] Matei, Stanciu 2000, 27-106.
[54] Gindele 2005 şi Gindele 2010.
[55] Despre etnii şi apartenențe culturale v. Ardeleanu 2009a, 2009b, 2011 şi Gindele 2005.

https://biblioteca-digitala.ro

Literatura

Ardeleanu 2009a	Marius Ardeleanu, *Istoria timpurie a vandalilor. Surse literare antice şi realităţi arheologice*, Marmatia 9/1, 2009, 147-170.
Ardeleanu 2009b	Marius Ardeleanu, *Pintenii germanici din Barbaricum (sec. II-III p. Chr),* Crisia XXXIX, 2009, 55-74.
Ardeleanu 2011	Marius Ardeleanu, *Schimbări politice şi interferenţe etnoculturale în bazinul superior al Tisei (sec. III a. Chr.-sec. III p. Chr.)*, Analele Universităţii Spiru Haret. Seria Istorie 14, 2011, 111-128.
Ardeleanu 2019	Marius Ardeleanu, *Locuirea dacică în Depresiunea Maramureş. Analiză statistică şi interpretări istorice*, în: In honorem Sabin Adrian Luca. Interdisciplinaritate în arheologie, Szeged, 2019, 297-313.
Ardeleanu, Cardoş 2015	Marius Ardeleanu, Raul Cardoş, *Raport privind cercetările de suprafaţă şi sondajele efectuate pe Culmea Breaza, judeţul Maramureş (I) / Report on field surveys and trial excavatios on the Culmea Breaza - Maramures County (I)*, Marmatia 12, 2015, 163-188.
Ardeleanu, Dąbal, Cociş 2021	Marius Ardeleanu, Daria Dobrochna Dąbal, Horaţiu Cociş, *The discovery of Roman marching camp in Coştiui, Maramureş county, Romania. Identification and archaeological excavations 2019*, ActaMN 58/I, 2021, 69-102.
Bordet 1998	Marcel Bordet, *Istoria Romei Antice*, Bucureşti, 1998.
Cardoş 2012	Raul Cardoş, *Descoperiri monetare romane în „Barbaricum"-ul din zona de nord – vest a României (sec. II – IV p. Chr)*, Marmatia 10/1, 2012, 131-163.
Chirilă, Lucăcel 1979	Eugen Chirilă, Vasile Lucăcel, *Descoperiri monetare antice în Transilvania* (XIV), ActaMP III, 1979, 137-139
Chirilă, Socolan 1971	Eugen Chirilă, Aurel Socolan, *Tezaure şi descoperiri monetare din colecţia Muzeului judeţean Maramureş*, Baia Mare, 1971.
Enciclopedia 1982	Dumitru Tudor (coord.), *Enciclopedia Civilizaţiei Romane*, Bucureşti, 1982.
Gatea 1996	Delia Gatea, *Consideraţii statistice asupra utilizării unor simboluri şi teme monetare în Imperiul Roman Târziu*, Cercetări Numismatice VII, 1996, 75-84.
Gindele 2005	Robert Gindele, *Stadiul cercetărilor din epoca romană şi prima epocă a migraţiilor din Bazinul Tisei Superioare*, StComSatuMare XXII/I, 2008, 117-148.
Gindele 2010	Robert Gindele, *Die Entwicklung der kaiserzeitlichen Siedlung im Barbaricum im nordwestlichen Gebiet Rumäniens*, Satu Mare, 2010.
Ilea 1939	Vasile Ilea, *Oraşul Sighet*, Sociologia Românească IV, 1-3, 1939.
Istoria II 2001	Dumitru Protase, Alexandru Suceveanu (coord.), *Istoria românilor. Daco-romani, romanici, alogeni*, vol. II, Bucureşti, 2001.
Iuga 2003	Georgeta Maria Iuga, *Monede din tezaurul de denari romani imperiali descoperit la Teceu*, Marmatia 7/1, 2003, 229-247.
Ivanciuc 2017	Teofil Ivanciuc, *Completări la Repertoriul Arheologic al judeţului Maramureş*, Marmatia 14, 2017, 16-30.
Izvoarele II 1970	Radu Hîncu, Vladimir Iliescu, Virgil Popescu (ed.), *Izvoare privind Istoria României, II. De la anul 300 pînă la anul 1000*, Bucureşti, 1970.
Kacsó 2015	Carol Kacsó, *Repertoriul arheologic al judeţului Maramureş,* ed. II, vol 1, Baia Mare, 2015.
Kent 1981	J. P. C. Kent, *The Roman Imperial Coinage. A. D. 337 – 364*, London, 1981.
Kotigorosko 1995	Vjaceslav Kotigorosko, *Ţinuturile Tisei superioare în veacurile III i.e.n.-IV e.n. (Perioadele La Tène şi romană)*, Bibliotheca Thracologica XI, Bucureşti, 1995.
Kotigorosko 2015	Vjaceslav Kotigorosko, *Centrul sacral al Tisei superioare în epoca La Tene-ului târziu*, Ujgorod, 2015.
Lazin 1969	Gheorghe Lazin, *Circulaţia monetară în Nord – Vestul României*, StComSatuMare 1, 1969, 111-119.
Lehoczky 1876	Lehoczky Tivadar, *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XIX...,* ArchÉrt 10, Budapest, 1876, 294-295.

https://biblioteca-digitala.ro

Matei, Stanciu 2000	Alexandru V. Matei, Ioan Stanciu, *Vestigii din epoca romană (sec. II-IV p.Chr.) în teritoriul nord-vestic al României,* Zalău/Cluj-Napoca, 2000.
Mihalyi de Apşa 1900.	Ioan Mihalyi de Apşa, *Diplome maramureşene din secolul XIV şi XV*, Maramureş – Sighet, 1900.
Nemoianu 1979	Larisa Nemoianu, *Sondajul arheologic de la Călineşti, jud. Maramureş*, Materiale 13, 1979, 133-134.
Petrovay 1909	Petrovay György, *Oklevelek Máramaros vármegye történetéhez*, Történelmi Tár 1909, 358-376.
Pop 2015	Dan Pop, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Maramureş*, Marmatia 12, 2015, 5-58.
Popa, Harhoiu 1989	Radu Popa, Radu Harhoiu, *Mărturii arheologice din Maramureş aparținând mileniului I e.n.*, SCIVA 40–3, 1989, 249-272.
Popa, Kacsó 1974	Radu Popa, Carol Kacsó, *Cercetări arheologice la Căilineşti-Maramureş*, SCIVA 25, 1974, 561-578.
Săşianu 1980	Alexandru Săşianu, *Moneda antică în vestul şi nord – vestul României*, Oradea, 1980.
Stanciu 1992	Ioan Stanciu, *Descoperiri din a doua jumătate a mileniului I î.H. şi mileniul I d.H. în județul Maramureş*, EphemNap II, 1992, 169-191.
Stanciu 1995	Ioan Stanciu, *Contribuții la cunoaşterea epocii romane în bazinul mijlociu şi inferior al râului Someş*, EphemNap V, 1995, 139-226.
Stanciu 2001	Ioan Stanciu, *Cercetarea arheologică a epocii migrațiilor şi perioadei de început a epocii medievale timpurii (sec. V–IX p.Chr.) în teritoriul nord-vestic al României*, în: C. Cosma, D. Tamba, A. Rustoiu (ed.), „*Omagiu Profesorului Nicolae Gudea la 60 de ani*", Zalău, 2001, 479-498.
Stanciu 2008	Ioan Stanciu, *Etapa finală a epocii romane imperiale şi începutul epocii migrațiilor în „barbaricum"-ul din nord – vestul României*, EphemNap XVIII/2008, 147-169.
Stanciu 2011	Ioan Stanciu, *Locuirea teritoriului nord-vestic al României între antichitatea târzie şi perioada de început a epocii medievale timpurii (mijlocul sec. V - sec. VII timpuriu*), Cluj-Napoca, 2011.
Suciu 2000	Viorica Suciu, *Tezaure monetare din Dacia romană şi postromană*, Cluj – Napoca, 2000.
Vizauer 2003	Victor Vizauer, *Un denar roman de la Sighetu Marmației*, Marmatia 7/1, 2003, 219-228.
Котигорошко 1979	В. Г. Котигорошко, *Курган первой половины III в. н. э. у с. Братово - A barrow of the first half of the third century A. D. near village Bratovo*, Советская Археология 2, 1979, 153-163.
Котигорошко 1980	*В. Г. Котигорошко, Итоги изучения могильника Иза 1 в Закарпатье - Results of investigations of the cemetery Iza I in the Trans-Karpathian region, Советская археология* 1, 1980, 229 – 247.

https://biblioteca-digitala.ro

A post-aurelian Roman coin and the Maramureş Depression in the IV Century AD

(Abstract)

On the mountains near Sighetu-Marmației, the place called Piatra Tisei, a bronze coin issued by Roman emperor Magnentius was discovered in the year 2016. The coin was struck at Treveri (today Trier, in Germany) in the year 352, and is held in a private collection. The coin is a rare find on Upper Tisa Valley, especially in Maramureş, where so far are known only 12 such coin discoveries related for IV century (but just for two of them we know the name of the finding place) and a sole human habitation: Sarasău - Zăpodie. In the southern part of Maramureş county, a single IV century coin was found, but the number of known inhabited settlements is far larger. Our paper enumerates also the settlements and coin discoveries from II-IV centuries from the Southern and Northern Maramureş.

Teofil IVANCIUC
Societatea Academică „Gheorghe I. Brătianu", filiala Sighetu-Marmației
teofilivanciuc@yahoo.com.

Marius VOINAGHI
Colegiul Național „Dragoş Vodă" Sighetu-Marmației
alsaridon@yahoo.com.

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 1. Aversul monedei de bronz de la Magnenţius

Fig. 2. Reversul monedei de bronz de la Magnenţius

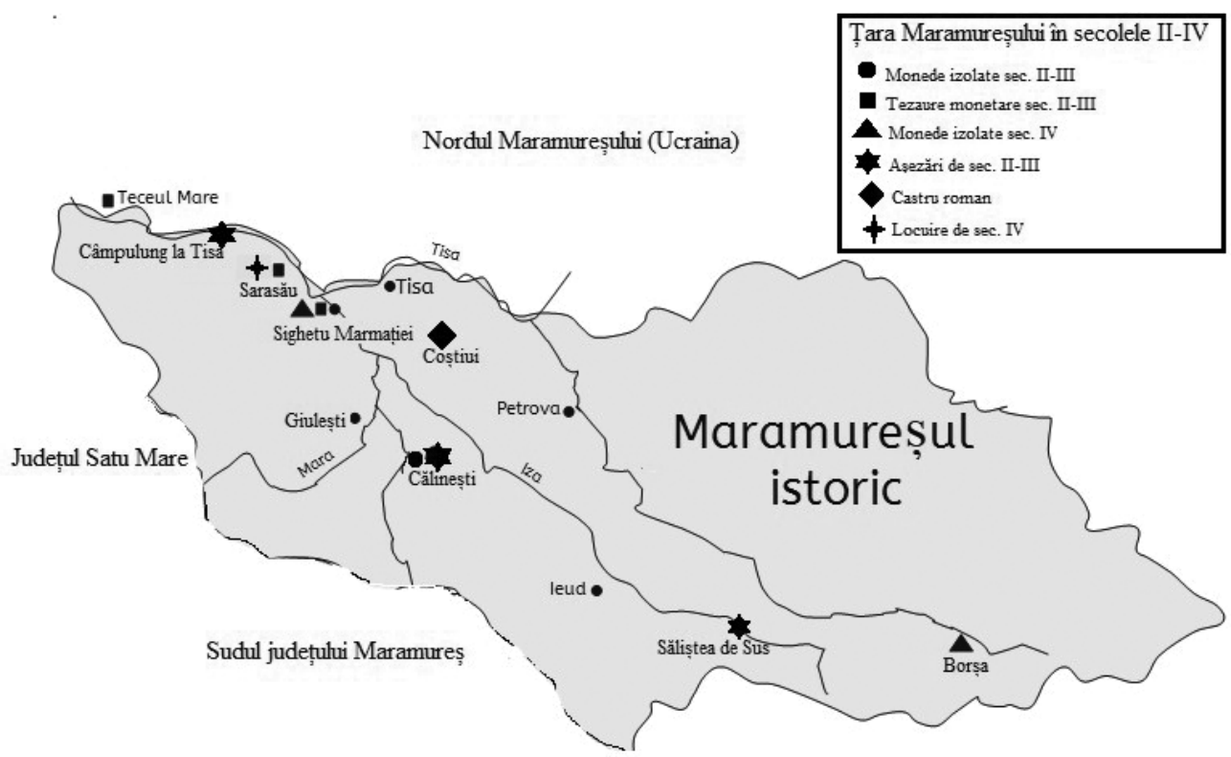

Fig. 3. Harta descoperirilor arheologice din Ţara Maramureşului (sec. II-IV)

https://biblioteca-digitala.ro

Considerații privind sigiliile de breaslă din Baia Mare publicate în anii 1966-1971

SORANA MIŞCA

Cuvinte cheie: *sigiliu, bresle din Baia Mare, lăcătuşi, tâmplari, fierari, armurieri, croitori.*
Key words: *seal, guilds from Baia Mare, locksmiths, carpenters, blacksmiths, gunsmiths, tailors.*

În anul 1966 Magdalena Bunta publica un articol despre sigilii de breaslă din colecția Muzeului de Istorie Cluj[1], iar în 1971 Mircea Zdroba scria despre şapte sigilii de bresle din Baia Mare şi menționa alte două din Baia Sprie[2]. Importanța istorică a pieselor publicate atunci fac necesară reluarea acestora şi republicarea lor cu câteva retuşuri. O calitate mai bună a planşelor, detalii care trebuie revăzute şi câteva piese inedite legate de subiectul sigiliilor de bresle m-au motivat să reiau publicarea acestora. Le voi descrie pe cât posibil în ordine cronologică şi grupate pe tipuri de bresle.

Sigiliul breslei croitorilor din Baia Mare datat în anul 1544 a fost publicat prima dată de Magdalena Bunta în 1966. Conform acelui articol tiparul de sigiliu ar fi aparținut atunci Muzeului de Istorie Cluj. Doar că, cercetând subiectul am aflat că atât Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj - Napoca, cât şi Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie din Baia Mare au în colecția lor doar amprente în răşină şi ceară, plus o copie din metal, iar piesa originală ar trebui să fie în colecția protopopiatului reformat din Baia Mare[3]. Această situație este întâlnită şi în cazul altor două sigilii ce urmează să le descriu şi care au fost publicate tot de Magdalena Bunta în acelaşi articol, mai precis, sigiliul breslei blănarilor din Baia Mare datat în 1577 şi sigiliul breslei cizmarilor din Baia Mare din anul 1619[4].

Aşadar, tiparul de sigiliu al breslei croitorilor publicat în 1966 este o piesă din aramă argintată, cu o pecete circulară, cu diametrul de 20 mm. Pe un disc de circa 2 mm grosime este montat mânerul tot din aramă argintată şi ornamentat bogat[5]. Colecția de Ev Mediu a Muzeului Județean de Istorie şi Arheologie din Baia Mare are amprente ale sigiliului în ceară roşie[6], în ghips alb[7] şi o copie în metal[8]. Argumentul ce susține afirmația că una dintre piese reprezintă copia în metal a sigiliului, este demonstrată de faptul că piesa nu este incizată, ci are modelul în relief, pe când un sigiliu original are modelul incizat (**Pl.I/1**). Astfel că, orice amprentă în ceară făcută cu tiparul de sigiliu original trebuie să fie cu modelul în relief. În Colecția Medievală şi Premodernă a Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei regăsim o amprentă a sigiliului imprimată în răşină de culoare maro[9] (**Pl.I/2**). Sigiliul prezintă un cerc simplu exterior şi unul dublu interior, iar între acestea se află legenda scrisă cu majuscule în limba latină:

SIGILLWM CEHE SARTORIS RIWLIENSIS

Traducerea textului este: Sigiliul breslei croitorilor din oraşul de pe Râu, aici referindu-se la denumirea latină Rivulus Dominarum a oraşului Baia Mare. Între cuvintele legendei se află flori stilizate cu patru petale. Câmpul sigiliului are în mijloc un scut polilobat, sus şi jos în formă de acoladă. Acesta seamănă foarte bine cu o piele întreagă de bovină întinsă după prelucrare. Acest scut este împărțit de un metru de croitor în două registre, fiecare registru având reprezentate câte două foarfeci: o foarfecă pentru croitorie şi alta pentru tuns postavul. Poziția foarfecilor din registrul

[1] Bunta 1966, 213-228.
[2] Zdroba 1971, 121-127.
[3] Bunta 1966, 220, în Fig. 11 este amprenta în răşină înventariată cu nr. inv. F 186 în Colecția Medievală şi Premodernă a Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei, iar Fig. 24 prezintă sigiliul original care ar trebui să fie în colecția protopopiatului reformat din Baia Mare conform informației din registrul de inventar din Cluj.
[4] Pe această cale doresc să mulțumesc conducerii Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei – manager dr. Marcu Felix pentru accesul la amprentele sigiliilor şi la informațiile din registru şi acordului de a le publica. Mulțumesc şi colegei muzeograf dr. Varga Geanina-Diana care mi-a facilitat accesul la piesele şi informațiile colecției de la Cluj.
[5] Bunta 1966, 220.
[6] Amprentele în ceară sunt inventariate cu nr. de inv. IF 880, IF 881, IF 882, IF 886, IF 919 (nr. vechi de inv. II.212.).
[7] Inventariată cu nr. inv. IF 1038 (nr. vechi de inv. II.197.).
[8] Nr. de inv. IF 858.
[9] Piesa este inventariată cu nr. de inv. F 186.

https://biblioteca-digitala.ro

stâng este inversată în registrul drept. Metrul de croitor are trasate pe el cinci linii orizontale, cu siguranță marcajele pentru măsurat. În partea superioară a scutului se observă anul 1545, iar înainte şi după fiecare cifră s-a pus câte un punct. În stânga şi dreapta acestui scut sunt reprezentate două flori cu câte cinci petale, iar sub scut motive vegetale.

Sigiliul breslei blănarilor sau a cojocarilor din Baia Mare datat în 1577 a fost descris tot în articolul Magdalenei Bunta[10]. Conform acestei descrieri tiparul sigiliului este din argint, de formă rotundă cu diametrul de 28 mm. Discul sigiliului are o grosime de circa 2 mm, fiind sudat de un cilindru de argint, în care era fixat mânerul de lemn sau metal. Doar că, piesa originală ar trebui să se afle în colecția protopopiatului reformat din Baia Mare, după informațiile din registrul de inventar al Colecției Medievale şi Premoderne a Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei. În colecția muzeală clujană se află o amprentă a sigiliului în rășină de culoare maro[11] (**Pl.I/3**), iar Colecția de Ev Mediu din Baia Mare are doar amprente în ceară roşie şi o amprentă în ghips alb a acestui sigiliu[12] (**Pl.I/4**). Sigiliul are un triplu cerc liniar care încadrează legenda scrisă cu majuscule în limba latină. Textul:

SIGILLUM • CEHAE • MAGIST(RORUM) • PELIO(NUM) • RY(VVULI) • DO(MINARUM) •

se traduce: Sigiliul breslei meşterilor pielari din Rivulus Dominarum 1577. Din limba latină cuvântul pellis se traduce piele, iar aici este utilizat cu sensul de meşteri pielari, blănari sau cojocari. Imaginea din câmpul sigiliului este încadrată de o fereastră sau de o poartă maramureşană în cadrul căreia este reprezentat un meşter în timpul lucrului. Acesta este aşezat pe o bancă de lucru probabil în timp ce piaptănă un caier de lână, descrierea făcută de Magdalena Bunta în care afirmă că meşterul ține în mână a frunză de palmier este eronată. Un smoc de lână în timpul pieptănării lui ar putea fi explicația mai potrivită şi în concordanță cu activitățile meşterilor cojocari, care cu siguranță aveau cunostințe de prelucrare a lânii şi a pielii pentru a le transforma în diverse cojoace, gube sau alte produse din lână specifice. În stânga şi dreapta acestei imagini sunt reprezentate două vrejuri cu frunze de viță de vie, iar sub cadrul porții este incizat anul 1577.

Sigiliul breslei olarilor datat în anul 1715 se păstrează în cadrul colecției muzeale doar sub forma amprentei sale în ceară roşie[13] (**Pl.II/1**). Mircea Zdroba îl aminteşte şi îi face o descriere scurtă, dând trimitere la un document aflat în colecția Serviciului Județean Maramureş al Arhivelor Naționale, dar nu publică şi imaginea acestuia[14]. Această amprentă sigilară are un diametru circular de 32 mm. Un cerc în formă de spic încadrează textul sigiliului scris cu majuscule în limba maghiară. Legenda este încadrată de alte două cercuri liniare, unul în exterior şi altul în interior. Textul legendei:

NAGY • BANYAI • FAZAKAS • CEHE • 1715 •

se traduce: Breasla olarilor din Baia Mare 1715. În centrul sigiliului sunt reprezentate un ulcior specific de Baia Mare cu o singură toartă şi un pieptene de olar, imagini încadrate într-un scut heraldic în jurul căruia sunt redate motive vegetale.

Breasla olarilor a mai avut încă un sigiliu al cărui tipar se păstrează în colecția muzeului băimărean şi este datat în anul 1846[15] (**Pl.II/2**). Tiparul este confecționat din fier, are forma circulară, măsoară în diametru 31 mm şi are grosimea discului de 7 mm. Mânerul tot din fier este corp comun cu pecetea şi e polifațetat având 8 laturi. Înălțimea totală a piesei este de 5,5 cm, iar greutatea de 62,22 grame. Câmpul sigiliului este descris foarte corect de Mircea Zdroba, cu mențiunea faptului că lipsesc câteva date despre descrierea piesei, la modul general. Pe marginea pecetei este inscripționat

[10] Bunta 1966, 220.
[11] Amprenta în rășină de culoare maro este inventariată cu nr. de inv. F 187.
[12] Amprentele în ceară roşie sunt inventariate cu nr. de inv. IF 896, IF 897, If 898 (nr. de inv. vechi II.207.), iar amprenta în ghips cu nr. de inv. IF 1039 (nr. de inv. vechi II.196.).
[13] Sunt două amprente în ceară roşie, una cu nr. de inv. IF 889, care este în stare bună de conservare (număr vechi de înregistrare II.214. din registrul de inventar al Muzeului Regional Maramureş – fond documentar nr. inv. 9304) şi este prezentată în Planşa II. 1., iar alta cu nr. de inv. IF 891 este foarte deteriorată. Acestea se află în Colecția de Ev Mediu – Colecția veche a Muzeului Județean de Istorie şi Arheologie din Baia Mare.
[14] Zdroba 1971, 122 şi nota 10 – "Arhivele Statului Baia Mare, fondul Primăriei orașului, pachetul achiziționat de la Muzeul Județean Maramureş, dosarul referitor la bresle, II, 931".
[15] Zdroba 1971, 122 cu nota 9: nr. inv. vechi II.150. şi Fig. 1; numărul din registrul nou de inventar al Muzeului Județean de Istorie şi Arheologie din Baia Mare este IF 2394.

https://biblioteca-digitala.ro

un plus pentru marcarea poziției corecte de stampilare. Câmpul sigilar cuprinde un cerc în formă de spic ce încadrează legenda scrisă cu majuscule în limba maghiară. Textul:

NAGY • BANYAI • FAZAKAS • CEHI • 1846 •

se traduce: Breasla olarilor din Baia Mare 1846. După fiecare cuvânt este câte un punct situat la baza cuvintelor, iar între anul 1846 şi Nagy Banyai este inscripționată o floare cu şase petale. Un alt cerc perlat încadrează imaginea sigilară care are în centru un ulcior cu o singură toartă şi cu corp bombat, iar deasupra o coroană heraldică ce prezintă cinci raze şi care simbolizează statutul de oraş liber regal a Băii Mari. Coroana şi ulciorul sunt încadrate de elemente vegetale stilizate.

O altă breaslă al cărui sigiliu se păstrează este breasla curelarilor şi şelarilor, care de-a lungul timpului a cunoscut perioade de unificare, dar şi perioade în care cele două meşteşuguri erau organizate separat. Dintr-un statut al aceasteia de la 1750 reiese faptul că un candidat la intrarea în breaslă trebuia să prezinte ca lucrare de meşter un harnaşament complet din piele roşie căptuşită cu stofă, pentru un cal de fugă, un dârlog din inele de piele, căptuşit şi acesta cu stofă, o pereche de hățuri şi încă alte câteva lucrări similare[16].

Tiparul de sigiliu care s-a păstrat în colecția muzeală este datat în anul 1651[17] (**Pl.III/1**). Sigiliul este confecționat din aramă şi gravat, are formă circulară cu diametrul de 34 mm şi grosimea discului de 5 mm. Mânerul confecționat din lemn este înmănuşat într-un manşon de aramă al sigiliului. Are o formă asemănătoare unui pion de şah şi este prins cu două nituri. Pe marginea pecetei este incizată o linie, iar spre mâner pe partea metalică un punct pentru a marca poziția corectă de ştampilare. Înălțimea piesei este de 9,2 cm, iar greutatea de 65,69 grame. Sigiliul are în reprezentarea sa un cerc din spice care încadrează legenda, apoi unul liniar ce încercuieşte imaginea centrală. Textul legendei este scris cu majuscule în limba maghiară:

SZ(ABAD) • K(IRÁLY) • B(ANYA) • N(AGY) • BÁNYA • S(Z)IJJ • ÉS • NYREGJARTO B • CZÉH

Textul se traduce: Breasla curelarilor şi şelarilor din Baia Mare oraş minier şi liber regal. Imaginea din câmpul sigilar are în centru o şa de călărie din piele foarte elegant şi simplu gravată, din trei linii, iar deasupra avem inscripționat anul 1651 şi o coronă heraldică imperială cu cinci vârfuri şi cu calotă cu cruce în vârf.

Breasla pantofarilor, a cizmarilor este una dintre breslele importante din Baia Mare care are trei sigilii cunoscute şi publicate. Acestea sunt datate în anii 1619, 1757 şi 1833 urmând să le descriu pe rând în ordine cronologică.

Sigiliul din 1619 a fost publicat de Magdalena Bunta în 1966[18], cu mențiunea că în figura 16 din respectivul articol este de fapt, o amprentă în răşină de culoare maro care este inventariată în Colecția Medievală şi Premodernă a Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei cu numărul F 188 (**Pl.III/2**), iar figura 26 prezintă sigiliul original văzut din lateral. Registrul de inventar din Cluj are la observații precizarea că piesa originală se păstrează la protopopiatul reformat din Baia Mare, iar mulajul este intrat în inventarul muzeului în 15 mai 1966. În colecția de Ev Mediu de la Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie din Baia Mare se păstrează doar un mulaj din ghips alb[19], piesa originală posibil să fie la protopopiatul reformat din Baia Mare, care în anii 1960-1970 avea o colecție de piese prezentate în câteva vitrine[20]. Sigiliul original ar fi din argint, de formă rotundă, cu diametrul de 35 mm şi prins prin sudură de un mâner octogonal din fier şi care se îngustează în partea de jos, după descrierea făcută de Magdalena Bunta. Datorită faptului că nu am avut acces la piesa originală, nu am date despre înălțimea şi greutatea piesei. Sigiliul are în reprezentarea sa un cerc în formă de spic despărțit în patru, sus şi jos are un model vegetal, iar în laterale câte o perlă rotundă. Legenda este scrisă pe o panglică cu majuscule în limba maghiară:

[16] Căpâlnean et alii 1974, 135.
[17] Zdroba 1971, 123 şi Fig. 2. În colecția muzeului băimărean, numărul de inventar actual este IF 2393 (nr. inv. vechi II.153.). Se mai păstrează în colecție şi o amprentă în ceară roşie a acestui sigiliu cu nr. inv. IF 887 (nr. inv. vechi II.217.).
[18] Bunta 1966, 222, nr. 16 şi Fig. 16.
[19] Mulajul din ghips alb este inventariat cu nr. inv. IF 1037, număr vechi II.198., precizez că registrul cu numerele vechi este scris între anii 1951 şi 1968.
[20] Rusu, Pop 2021, 126.

https://biblioteca-digitala.ro

N(AGY) • B(ÁNYAI) • CIZMADIAK • C(E)HE • PECETI • 1619

Textul se traduce: Pecetea breslei cizmarilor din Baia Mare 1619. Cuvintele sunt despărțite de puncte. Câmpul sigiliului are în centrul său un scut cu ornamente marginale în stilul Renaşterii, cu laturi drepte şi partea de jos rotunjită. Pe scut sunt gravate trei simboluri ale breslei, o cizmă reprezentată din profil şi două cuțite cu lame diferite speciale pentru tăiatul pielii. Deasupra scutului este reprezentat un înger cu aripile desfăcute, element al influenței renascentiste.

Sigiliul din 1757 a fost publicat de Mircea Zdroba în 1971[21] şi se află în colecția de Ev Mediu a Muzeului Județean de Istorie şi Arheologie din Baia Mare[22] (**Pl.IV/1**). Există şi o amprentă în ceară roşie a acestui sigiliu tot în aceeaşi colecție[23]. Tiparul este confecționat din fier masiv are o formă circulară, cu diametrul de 33 mm şi grosimea discului de 5 mm. Mânerul este octogonal cu laturi de dimensiuni variabile, având incizate două linii, una în partea de sus a mânerului, alta pe marginea sigiliului pentru a marca poziționarea corectă a ştampilării. Înălțimea piesei este de 11 cm, iar greutatea de 254 grame. Imaginea sigiliului este înconjurată de un cerc în formă de spic, iar legenda este scrisă cu majuscule în limba germană:

K(ÖNIGLLICH) • K(AYSERLICH) PRIVILEGIRTES SCHUMACHER SI(E)G(EL).

Câmpul sigiliului este împărțit de o linie orizontală aflată în jumătatea de jos, iar sub ea este inscripționată denumirea Băii Mari: NAGYBANIA, fără spațiu între cele două cuvinte, iar anul scris sub. Traducerea întregului text: Sigiliul breslei pantofarilor din Baia Mare dat prin decret regal şi imperial în anul 1757. După primele două cifre ale anului este gravat simbolul oraşului minier, două ciocane încrucişate. În partea de sus a câmpului sigilar este reprezentată o cizmă cu carâmb înalt străjuită de doi lei afrontați. Deasupra acestora se află o coroană heraldică cu 5 vârfuri.

Cel de-al treilea sigiliu al acestei bresle este datat în anul 1833[24] (**Pl.IV/2**) şi a fost publicat de Mircea Zdroba[25]. Este confecționat din aramă, are o formă ovală, cu dimensiuni de 28 x 24 mm. Înălțimea piesei este de 2,1 cm, iar greutatea de 30,06 grame. Grosimea pecetei este de 2 mm la bază, ca mai apoi să se contureze în formă trapezoidală având şi un spin pentru prinderea mânerului cu o secțiune pătrată. Cel mai probabil a avut un mâner din lemn care s-a desprins de partea metalică. Piesa are o crestătură pe marginea de sus a sigiliului ce marca poziția corectă pentru aplicarea acestuia în ceară. Un cerc perlat şi apoi unul liniar încadrează câmpul sigiliului. Legenda este scrisă cu majuscule în limba maghiară:

N(AGY) B(ÁNYA) • CSIZMADIAK •C(E)HE. PETSETJE • 1833

Traducerea textului este: Pecetea breslei cizmarilor din Baia Mare 1833. Imaginea din câmpul sigiliului este un scut simplu ascuțit, în partea inferioară sunt incizate elemente vegetale, este înconjurat în laterale de un motiv perlat, iar în partea superioară este redat într-o manieră schematică un înger cu aripile desfăcute. Reprezentările de sfinți şi îngeri sunt cunoscute în domeniul sigilografiei, breslele având patroni protectori, aceştia simbolizând ocrotirea divină. În centrul scutului sunt redate simbolurile breslei: o cizmă redată din profil şi două cuțite cu lamă diferită, unul cu lamă în formă de semilună şi altul tot curbat speciale pentru prelucrarea şi croirea pielii.

În preajma anilor 1800 se observă un fenomen de stagnare, poate chiar regres a importanței anumitor bresle. Unele dintre acestea pentru a păstra forma de organizare şi a se menține eficiente se unesc formând uniuni de bresle. Astfel, breasla tâmplarilor şi a lăcătuşilor este un bun exemplu. Există două tipare de sigilii datate 1807 şi unul datat 1861, care atestă uniunile acestor bresle.

Tiparul de sigiliu al breslei tâmplarilor şi lăcătuşilor din Baia Mare de la 1807[26] (**Pl.V/1**) se află în colecția muzeală băimăreană şi a fost publicat de Mircea Zdroba[27]. Există în aceeaşi colecție

[21] Zdroba 1971, 123-124 şi Fig. 3.
[22] Este inventariat cu nr. inv. IF 2684 (nr. vechi de inv. II.152.).
[23] Amprenta este înventariată cu nr. inv. IF 914.
[24] Sigiliul este inventariat în colecția de Ev Mediu a Muzeului de Istorie şi Arheologie din Baia Mare cu nr. inv. IF 2397 (nr. vechi de inv. II.154.). Există şi două amprente în ceară roşie în aceeaşi colecție: IF 928 şi IF 932 (nr. vechi de inv. II.206.).
[25] Zdroba 1971, 124 şi Fig. 4.
[26] Sigiliul este inventariat în colecția de Ev Mediu a Muzeului de Istorie şi Arheologie din Baia Mare cu nr. inv. IF 857 (nr. vechi de inv. II.151.).
[27] A fost publicat de Zdroba 1971, 124-125 (Fig. 5).

https://biblioteca-digitala.ro

şi o amprentă în ceară roşie[28]. Discul tiparului este confecționat din argint, are o formă circulară cu diametrul de 33 mm şi grosimea de 3 mm. De acesta este prins un mâner din aramă cu opt fețe egale. Înălțimea piesei este de 6,6 cm, iar greutatea de 144 grame. Pe marginea discului sigiliului este incizată o linie care marchează poziția corectă de ştampilare. Legenda sigiliului, încadrată de un cerc în spic şi unul linear este scrisă cu majuscule în limba maghiară:

N(AGY) • BÁNY(AI) • ASZTA(LOS) • ÉS • LAKA(TOS) • CZÉ(HE) • PETSÉ(TYE) • AV(NO) 1807

Traducerea textului este: Pecetea breslei tâmplarilor şi lăcătuşilor din Baia Mare anul 1807. În câmpul sigiliului avem reprezentate două scuturi ovale cu însemnele breslelor, unul al tâmplarilor cu un compas, un colțar de tâmplărie şi o rindea, iar al doilea al lăcătuşilor cu două chei încrucişate întretăiate la mijloc de un ciocan. Aceste două scuturi sunt încadrate de elemente vegetale stilizate în stil baroc, iar deasupra avem reprezentată o coroană cu cinci vârfuri.

Cel de-al doilea tipar de sigiliu aparținând acestei bresle din Baia Mare este datat tot în anul 1807, iar de data aceasta cuprinde o uniune mai numeroasă de bresle[29] (**Pl.V/2**). Tiparul are discul de formă circulară, din argint, iar diametrul este de 50 mm. Acest disc cu grosimea de 2 mm este prins de un mâner din aramă polifațetat cu 8 laturi. Înălțimea piesei este de 91 mm şi cântăreşte 476 grame. Marcajele care semnalează poziția de ştampilare sunt un plus pe capătul mânerului şi o linie incizată pe marginea de sus a discului. Legenda gravată cu majuscule în limba germană este încadrată de două cercuri lineare, iar cuvintele sunt despărțite prin două puncte:

TISCHL(ER) : S(CH)LOSS(ER) : GLASS(ER) : BICOSM(?) : N(AGY) : BANYER : ZUNFT : IN : SI(E)G(E)L

Textul legendei se traduce: Sigiliul breslelor tâmplarilor, lăcătuşilor, sticlarilor, armurierilor, dogarilor din Baia Mare 1807. Prescurtarea BICOSM presupun că ar trebui să se refere la armurieri, aceştia fiind a patra breaslă reprezentată în câmpul sigiliului. Este interesant faptul că breasla dogarilor nu apare în legendă, iar în câmpul sigiliului simbolurile sunt înghesuite jos. Presupunem astfel că aceştia s-au alăturat ceva mai târziu uniunii de bresle, probabil după comandarea sigiliului. Legenda este marcată la început cu un asterix, iar după cuvântul sigiliu au fost incizate motive vegetale. Câmpul sigiliului are în centru un scut de tip baroc, cu elementele stemei regatului maghiar. Deasupra acestuia este reprezentat un înger stilizat şi o coroană heraldică ce are cinci raze, intercalată de anul 1807. Zona centrală este flancată de patru scuturi ovale cu însemnele a patru bresle meşteşugăreşti: tâmplarii, cu compasul, colțarul şi rindeaua; lăcătuşii, cu cele două chei încrucişate întretăiate de un ciocan; sticlarii, cu o lopată, un ciocan şi alte două unelte de suflat şi modelat sticla; apoi armurierii, cu cele două pistoale încrucişate. Simbolurile breslei dogarilor se află în partea inferioară a scutului central. Acestea nu sunt reprezentate pe un scut oval, ci incizate cam înghesuit, astfel încât să încapă: un compas, un butoi şi o rindea. În colecția muzeală există şi o amprentă în ceară roşie a acestui sigiliu[30].

Cel de-al treilea tipar de sigiliu este datat 1861 şi reprezintă breslele tâmplarilor, lăcătuşilor, dogarilor sau tinichigiilor, armurierilor şi morarilor[31] (**Pl.VI**). Tiparul este confecționat din aramă, are o formă circulară cu diametrul de 35 mm. Discul cu grosimea de 4 mm se prelungeşte până la 3,3 cm cu un manşon tot din aramă pentru prinderea mânerului de lemn. Piesa întreagă are o înălțime de 10,9 cm şi cântăreşte 98,75 grame. Marcajul pentru poziționarea corectă a ştampilei este un x deasupra discului, incizat în partea de aramă. Mânerul din lemn este simplu sub forma unui buton de mobilier. Legenda este gravată cu majuscule în limba maghiară:

AZ N.(AGY) BANYAI EGYESÜLT ASZTALOS LAKATOS BÁLTAGOS PUSKAMÜVÉS ÉS MOLNÁR CZE(H) PECSETJE.1861

[28] Amprenta este înventariată cu nr. de inv. IF 1047.
[29] Sigiliul este inventariat în colecția de Istorie Modernă a Muzeului de Istorie şi Arheologie din Baia Mare cu nr. inv. IM 762 (număr vechi de inv. II.156.). A fost publicat de Zdroba 1971, 125-126 (Fig. 6).
[30] Amprenta este înregistrată cu nr. de inv. IF 922 (nr. vechi de inv. II. 210.).
[31] Tiparul este este inventariat în colecția de Ev Mediu a Muzeului de Istorie şi Arheologie din Baia Mare cu nr. inv. IF 2398 (nr. vechi de inv. II.157.). A fost publicat în Zdroba 1971, 126, Fig. 7.

https://biblioteca-digitala.ro

Textul inscripției este aranjat pe două rânduri şi se poate traduce: Pecetea breslelor unite a tâmplarilor, lăcătuşilor, dogarilor (sau tinichigiilor), armurierilor şi morarilor din Baia Mare 1861. În legendă apare cuvântul "báltagos" care înseamnă dogari, iar însemnul de pe scut este cel specific tinichigiilor, o cană de tablă, iar denumirea în maghiară ar fi "bádogos". Reprezentarea din câmpul sigiliului este un scut heraldic simplu în care sunt grupate însemnele celor cinci bresle. Trei sunt înşirate sus pe scut: lăcătuşi cu simbolul celor două chei încrucişate, tinichigii sau dogari, cu o cană de tablă cu mâner şi cioc, ori o cană din lemn şi tâmplarii cu compasul şi rindeaua. Urmează alte două bresle, armurierii cu cele două pistoale încrucişate şi morarii cu o roată cu palete. În partea superioară a scutului este redată o coroană heraldică ce are cinci raze, iar anul 1861 intercalează scutul.

Sigiliile descrise în acest articol, au fost preluate şi de alți autori. Spre exemplu, Augustin Mureşan le aminteşte în lucrarea sa vastă despre sigilii, apărută în 2006[32], dar preia greşelile de publicare din anii 1966 – 1971, fără a verifica anumite detalii. Sigiliile sunt amintite şi mai ales figurează la planşe în albumul de popularizare "Baia Mare oraş liber regal. Vestigii şi mărturii istorice medievale" publicat în Seria "Colecții muzeale" IV[33]. Importanța acestor piese aflate în colecțiile muzeale m-a determinat să reiau subiectul încercând să aduc un plus de informație şi să le readuc la lumină într-un mod mai potrivit standardelor actuale.[34]

[32] Mureşan 2006, 168-175.

[33] Rusu *et alii* 2013, planşe: XXXIX 8., XLIII 3 şi 9, XLIX 1, 2, 3, LIX 9, LXII 1.

[34] Trebuie să menționez faptul că, prin această cale îi mulțumesc colegului Zamfir Şomcutean, conservator pentru răbdarea şi priceperea cu care a realizat planşele.

https://biblioteca-digitala.ro

Literatura

Bunta 1966	Magdalena Bunta, *Sigilii de breaslă în colecția Muzeului de Istorie Cluj*, ActaMN III, 1966, 213-228.
Căpâlnean *et alii* 1974	V. Căpîlnean, I. Sabău, C. Oszóczki, A. Balogh, V. Schrek, *Îndrumător în Arhivele Statului Județul Maramureş*, Bucureşti, 1974.
Mureşan 2006	Augustin Mureşan, *Sigilii de bresle din vestul şi nord-vestul României (secolele XVI-XIX*), Editura Mega, Cluj-Napoca, 2006.
Rusu, Pop 2021	Viorel Rusu, Lucia Pop, *Clădiri, edificii, monumente şi statui cu poveste. O altfel de istorie a oraşului Baia Mare,* Baia Mare, Eurotip, 2021, Seria "Muzeul Viu" 8.
Rusu *et alii* 2013	Viorel Rusu, Lucia Pop, Ioan Botiş, *Baia Mare oraş liber regal. Vestigii şi mărturii istorice medievale*, Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş, Seria "Colecții Muzeale" IV, Editura Eurotip, Baia Mare, 2013.
Zdroba 1971	Mircea Zdroba, *Sigilii ale bresle lor din Baia Mare păstrate în colecțiile Muzeului Județean Maramureş*, Marmatia II, 1971, 121-127.

https://biblioteca-digitala.ro

Considerations regarding the guild seals from Baia Mare published in the years 1966-1971

(Abstract)

In 1966 Magdalena Bunta published an article about guild seals from the Cluj History Museum collection, and in 1971 Mircea Zdroba wrote about seven guild seals from Baia Mare and mentioned two others from Baia Sprie. The historical importance of the pieces published at that time make it necessary to resume them and republish them with a few retouches. Better quality of the plates, details that need to be revisited, and some unpublished pieces related to the subject of guild seals motivated me to resume publishing them.

I have described them as far as possible in chronological order and grouped by guild types. The guilds whose seals are described in this article are: tailors, furriers, potters, harnessmakers' and saddlersmaker' guilds, cobblers or shoemakers. Around the 1800s we see the organization of guilds in guild unions to maintain the efficiency of their activity. Thus we have the following guilds united: locksmiths, carpenters, glassmakers, gunsmiths, coopers, millwrights, blacksmiths and knifemakers. The importance of these pieces in museum collections led me to take up the subject again, trying to bring more information and bring them back to light in a way more suitable to current standards.

Sorana MIŞCA
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare
soranamisca@gmail.com

https://biblioteca-digitala.ro

Planșa I:
1. Sigiliul breslei croitorilor din Baia Mare 1545 - copie în metal
2. Sigiliul breslei croitorilor din Baia Mare 1545 - amprentă în rășină
3. Sigiliul breslei blănarilor din Baia Mare 1577 - amprentă în rășină
4. Sigiliul breslei blănarilor din Baia Mare 1577 - amprentă în ceară

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

0 5

Planşa II:
1. Sigiliul breslei olarilor 1715 - amprentă în ceară
2. Sigiliul breaslei olarilor din Baia Mare 1846 - tipar din metal

https://biblioteca-digitala.ro

2

1

Planșa III:
1. Sigiliul breaslei curelarilor și șelarilor din Baia Mare 1651 – tipar din aramă
2. Sigiliul breslei cizmarilor din Baia Mare 1619 - amprentă în rășină

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa IV:
1. Sigiliul breslei pantofarilor din Baia Mare 1757 – tipar din fier
2. Sigiliul breslei cizmarilor din Baia Mare 1833 – tipar din aramă

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa V:
1. Sigiliul breslei tâmplarilor şi lăcătuşilor din Baia Mare 1807 – tipar din argint
2. Sigiliul breslelor tâmplarilor, lăcătuşilor, sticlarilor, armurierilor, dogarilor din Baia Mare 1807 - tipar din argint

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa VI:
Sigiliul breslelor unite a tâmplarilor, lăcătuşilor, dogarilor (sau tinichigiilor), armurierilor şi morarilor din Baia Mare 1861 - tipar din aramă

https://biblioteca-digitala.ro

Familia lui Teodor Lengyel (1838-1909), un preot greco-catolic devotat slujirii în parohia Stremț

Daniel-Victor Săbăceag
Viorel Câmpean

Cuvinte cheie: *Stremț, greco-catolic, preot Teodor Lengyel, preot Ioan Lengyel, Mihai Bohățiel, memorandist.*
Keywords: *Stremț, Greek-Catholic, Fr. Teodor Lengyel, Fr. Ioan Lengyel, Mihai Bohățiel, memorandist.*

Articolul nostru doreşte să scoată în evidenţă momente din biografia preotului greco-catolic Teodor Lengyel, cu o îndelungă şi fidelă slujire în parohia Stremț. De asemenea, vom înfăţişa şi scurte portrete ale unor membri ai familiei întemeiate de acest preot. Localitatea Stremț aparţine acum de judeţul Maramureş, dar istoric, şi în perioada slujirii lui Teodor Lengyel, s-a aflat în Sălajul istoric.

Teodor Lengyel s-a născut în anul 1838 la Remetea Chioarului (azi în jud. Maramureş). Nu ştim numele părinţilor săi, cunoaştem doar că în 1909, la moartea sa, îi mai trăiau fratele George şi sora Iuliana. Toate cele patru clase liceale le-a urmat la Liceul Catolic Regesc din Satu Mare, absolvind în 1858. În anul absolvirii i-a avut colegi, printre alţii, pe viitorii preoţi greco-catolici: Daniel Palfy, Teodor Nyeki, Mihai Butean şi Ambroziu Pop[1].

Teologia a absolvit-o la Gherla în anul 1862 şi a fost hirotonit în anul 1863[2]. La 22 iunie 1863, la Babţa s-a căsătorit cu Carolina Pop, fiica preotului local Ştefan Pop de Mireşu Mare[3]. Notăm că naşi la logodnă au fost preoţii Petru Pop, paroh în Mireşu Mare şi Ioan Dale, administrator parohial în Remetea, iar la cununie Ştefan Fülep, vicecăpitan în Chioar cu soţia Eleonora. Cununia a fost oficiată de vicarul foraneu al Silvaniei, Demetriu Coroianu[4].

A slujit de la începutul preoţiei până la repausare doar în parohia Stremț şi filia Sălişte. În 1867 parohia Stremț număra 478 de credincioşi greco-catolici, iar în Sălişte trăiau 284 de credincioşi[5]. Către anii repausării parohului Lengyel, în 1906, în parohie observăm o creştere a numărului credincioşilor, 598, pe când în Sălişte trăiau cam acelaşi număr de enoriaşi ca în 1867, 274.

Pronunciamentul de la Blaj a avut un ecou deosebit în rândul fruntaşilor politici şi a clerului greco-catolic din zona Codrului Sălăjan. În 2 august 1868 în cadrul unei consfătuiri care a avut loc la Bârsău de Jos, s-a prezentat şi subscris „Pronunciamentul de la Blaj", manifest naţional antidualist, redactat la 15 mai 1868. Astfel, printre cei prezenţi la întrunire şi care au subscris acest manifest naţional, îi întâlnim pe: Alexandru Buda, avocat, Grigore Pop, arhidiaconul Băseştilor, Alexandru Pop, Nicefor Ossian, vice-protopopul Nireşului, Daniel Vultur, vice-protopop surogat al Băseştilor, Alexiu Varna, Andrei Cosma, Ioan Vasvari, Ioan Papiu, Leon Maior, Teodor Lengyel, Vasile Cudan, Ioan Simon, Ioan Pop, Laurenţiu Caba, Ştefan Bogdan, Alexandru Costea, Ioan Bran, Simeon Thoma, Ioan Pop Vitez, Ignaţiu Campeanu, Ioan Barbul, Ştefan Marchiş, Demetriu Cupşa, Ştefan Szabo, Gavril Barbul, George Pop, Mihai Pop, Petru Pop[6].

[1] *A Szatmári katholikus nagy-gymnasium nyilványitmánya 1854/5 tanévre*, Szatmár, 1855, p. 17; *A Szatmári katholikus nagy-gymnasium nyilványitmánya 1855/6 tanévre*, Pest, 1856, p. 29; *A Szatmári katholikus nagy-gymnasium nyilványitmánya 1856/7 tanévre*, Pest, 1857, p. 24; *A Szatmári katholikus nagy-gymnasium nyilványitmánya 1857/8 tanévre*, Pest, 1858, p. 24.

[2] *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1900,* Gherla, 1900, pp. 190, 313.

[3] *Ştefan Pop de Mireşu Mare* (1822-1898). S-a născut, probabil la Mireşu Mare. Originar dintr-o familie înrudită cu cea a lui George Pop de Băseşti. S-a căsătorit cu Terezia Bencze (1823-1861). A fost hirotonit în 1844. Şi-a început misiunea preoţească prin administrarea parohiei Ghirolt, unde a slujit din 1845 până în 1850. Acolo s-au născut fetele Ana Carolina (1846, c. cu pr. Teodor Lengyel) şi Terezia (1849, soţia preotului profesor emerit Teodor Indre). Şi-a legat apoi misiunea sacerdotală de parohia Babţa, districtul Şamşud, unde a slujit din 1850 până la repausare. A avut de suferit de pe urma atitudinii din primăvara anului 1848, când se pare că a fost întemniţat alături de un alt slujitor al altarului, Moise Sora Noac. Căsătoria i-a fost binecuvântată cu venirea pe lume a celorlalţi copii: Petru (n. 1856, viitor paroh la Babţa), Grigore (n. 1859, viitor preot), Maria. Din 1861 a trebuit să poarte crucea grea a văduviei. Spiritul lui patriotic este vădit şi de dărnicia dovedită faţă de soldaţii români răniţi în Războiul de Independenţă. A fost membru al Astrei. În 1892 a fost prezent la Viena, între delegaţii care au prezentat „Memorandumul".

[4] Biroul Judeţean al Arhivelor Naţionale Satu Mare, *Colecţia registrelor parohiale de stare civilă*, Registrul nr. 114/1858-1881, ff. 6v.-7r.

[5] *Şiematismulu Veneratului Cleru a nou înfiinţatei diecese a Gherlei pre anulu dela Christosu 1867*, Gherla, 1867, p. 163.

[6] „Federaţiunea", Pesta, nr. 133, 10/22 septembrie 1868, p. 523.

https://biblioteca-digitala.ro

Numele preotului din Stremț, Teodor Lengyel, îl găsim pe lista persoanelor care au contribuit cu sume de bani la colecta organizată de Elena Pop din Băseşti pentru ajutorarea soldaților români răniți în războiul pentru cucerirea Independenței, acesta dăruind nobilului scop 5 florini[7].

Un document arhivistic intitulat *Protocolul visitatiunei protopopesci a Parochieloru şi Filieloru din Protopopiatul Basesciloru, Diecesa gr. cat. a Gherlei, pre anului 1879*, întocmit de către arhidiaconul Grigore Pop de Băseşti la 31 decembrie 1879 în urma vizitei protopopeşti desfăşurată la parohia Stremț în data de 31 mai 1879, oferă câteva informații despre comunitatea parohială din Stremț. Potrivit documentului, biserica era din lemn şi era în stare „ruinabilă", avea toate obiectele pentru „servirile sacre", iar starea de curățenie a acestora era bună. Biserica din Stremț nu avea avere „nemiscatória", capitalul industrial reprezentând sume de bani fiind alocat pe „interuşiu" (n.n. dobândă), venitul bisericesc într-un an era de 200 fl. v.a., parohia nu avea datorii, iar averea bisericii era bine administrată. Casa parohială şi supraedificatele se aflau în stare bună, însă gardurile erau stricate, casă cantorală nu exista, iar în privința terenurilor existau 13 iugăre cadastrale „paminte preotiesci" şi 675 „orgii pătrate", „paminte cantorale", care erau bine cultivate. Protocoalele, rațiunile bisericeşti şi actele oficioase erau scrise regulat, fiind revăzute şi subscrise de protopop, exista inventarul despre biserică şi averea bisericii, despre casele, supraedificatele, pământurile intra şi extravilane preoțeşti şi cantorale, autentificat de protopop. Atitudinea enoriaşilor față de biserică şi religie era bună, poporul ținea duminicile, sărbătorile şi ajunurile, frecventa biserica, se mărturiseau şi se cuminecau la Sf. Paşti. În privința abuzurilor şi a imoralității din popor, şi la Stremț existau „înjurători" şi beți, însă, în opinia arhidiaconului Grigore Pop de Băseşti, „preotul se nizuieşte a stârpi abuzurile adeseori cu succes bun"[8].

Cei 46 de ani de slujire au fost încununați cu ridicarea bisericii de zid cu hramul „Sf. Apostoli Petru şi Pavel", construcția datând din anul 1890. Potrivit documentelor de arhivă primele demersuri pentru construirea unui nou lăcaş de rugăciune în localitatea Stremț datează din anul 1883. La 24 octombrie 1883, Teodor Lengyel înainta prin intermediul arhidiaconului Grigore Pop episcopului greco-catolic de Gherla, dr. Ioan Szabo şi Consistoriului diecezan, pentru aprobare şi întărire, planul, preliminarul speselor şi contractul încheiat cu arhitectul Ioan Delbacs din Şomcuta Mare pentru edificarea bisericii de piatră[9]. Conform planului, noua biserică urma să fie lungă de 8 metri şi de 4 şi jumătate lățime. Înălțimea pereților era de 3 metri, iar a turnului de 6 metri, acoperişul turnului trebuia să fie „computat", adică turnul trebuia să fie aşa de înalt cât de lungă era biserica. Proiectul a fost vizat de către canonicul Mihail Şerban la 9 noiembrie 1883[10]. În 17 noiembrie 1883 de la Consistoriu i se răspunde protopopului Grigore Pop că proiectul nu poate fi aprobat, întrucât se părea că biserica este prea mică, din toate punctele de vedere[11]. În anul viitor, la 17 februarie, după ce s-a consultat cu poporenii, parohul Teodor Lengyel îi scrie episcopului Szabo că aceştia afirmă că nu vor putea „nici când" ridica o biserică mai mare, starea lor materială fiind „debilă şi mizeră". Biserica avea un capital de doar 2.000 de florini, cealaltă sumă credincioşii obligându-se să o asigure din zeciuiala din grâu, secară şi ovăz, vreme de trei ani[12]. În 4 mai 1884 de la Episcopie i se dă o aprobare de construcție protopopului Grigore Pop, cu alte dimensiuni ale lăcaşului, pentru a fi proporționată: 10 metri lungime, 4 lățime; dacă credincioşii nu erau de acord cu aceste dimensiuni, li se recomanda să mai aştepte câțiva ani, până când vor avea bani pentru construirea unei biserici „proporționate"[13].

Realizarea construcției a durat câțiva ani. Astfel dintr-o altă sursă documentară aflăm că biserica din Stremț a fost construită în anul 1889, din cărămidă şi a costat 7.000 florini, sumă adunată de la credincioşii parohiei, din zeciuială (într-adevăr, deci) şi pământul sătesc lucrat, iar meşter constructor a fost Delbaciu din Şomcuta Mare[14]. Dintr-un alt înscris redactat în anul 1967 aflăm câteva informații sumare despre construirea bisericii din Stremț: „Biserica parohială Ort. Rom. Stremț este zidită în anul 1889, cu cheltuiala credincioşilor sub îndrumarea preotului paroh al vremii: pr. I. Lenghel, al

[7] „Telegraful Român", Sibiu, anul XXV, nr. 68, 28 august/9 septembrie 1877, p. 274.
[8] Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj (în continuare S.J.A.N. Cluj), *fond Episcopia greco-catolică Cluj-Gherla*, dosar 365/1879, f. 13.
[9] *Ibidem*, dosar 1786/1883-1884, f. 3.
[10] *Ibidem*, f. 7.
[11] *Ibidem*, f. 8.
[12] *Ibidem*, f. 9.
[13] *Ibidem*, f. 11.
[14] Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj (în continuare S.J.A.N. Sălaj), *fond Protopopiatul greco-catolic Cehu-Băseşti*, dosar 5/1918-1942, f. 3.

https://biblioteca-digitala.ro

cărui mormânt se află sub spatele altarului. Clădirea este în formă de corabie, zidită din cărămidă în stil apusean, cu un turn înalt de 20 m. acoperit cu tablă. Restul acoperişului este cu eternit. În anul 1934 i s-a făcut o reparaţie capitală cu care ocazie, s-a refăcut acoperişul şi s-a revizuit mormintele ctitorilor, care prin golul boltelor interioare, periclitau temelia clădirii”[15].

Biserica din Stremț – ctitoria preotului Teodor Lengyel

În anul 1902, preotul Lengyel, a reuşit împreună cu obştea din filia Sălişte, ridicarea unui nou lăcaş de rugăciune din lemn, cu hramul „Sf. Nicolae”, înlocuind biserica cea veche, care avusese acelaşi hram[16]. Noua biserică din filia Sălişte a costat 2.500 coroane şi a fost construită de meşterul Păştean Gligore din Cozla[17]. Într-un document întocmit la mijlocul deceniului şapte al secolului al XX-lea se menționează că „Biserica filială Sălişte, pendinte de parohia Ort. Rom. Stremț, a fost zidită în anul 1887 cu cheltuiala credincioşilor satului, ajutați în mare măsură de către familia Marinca. Biserica este de lemn, în formă de corabie acoperită cu eternită”[18].

Teodor Lengyel s-a numărat printre oamenii bogați ai Sălajului. Dintr-o statistică efectuată de statul maghiar pentru anul 1897, aflăm că Teodor Lengyel, preot greco-catolic în Stremț avea în proprietate următoarele suprafețe de teren exprimate în iugăre cadastrale: 173 pământ arător, 29 grădină, 20 râturi, 39 păşuni, 84 pădure, iar 13 nu erau supuse impozitului pe teren, în total 361 iugăre. Terenul aparținea la două comune (localități). Gospodăria mai deținea: o maşină de treierat, 4 pluguri, 1 tocător, 3 grape, 4 care de lucru, iar ca animale: 19 bovine, 4 cai, 82 porci şi 60 de oi[19].

O lungă perioadă de timp, a fost membru virilist al congregației comitatense din Sălaj. Numele preotului Teodor Lengyel îl regăsim pe lista din anul 1906, când virilişti erau următorii români sălăjeni: Florian Cocian adv., George Pop de Băseşti, dr. George Pop adv., Andrei Cosma, Mihail Bohățel, Vasiliu Mica, Petru Pop preot, Alexandru Pop jude pens., Dr. Vasiliu Gyurkó adv., Ioan D. Kesely preot, Teodor Lengyel preot, Mihail Pop preot, Vasile Pop preot, dr. Mihai Pop adv., George Filip propr., dr. Iuliu Pop notar comit., Ioan Lengyel preot, Vasile Pop notar cerc., Grațian Flonta preot, Laurențiu Bran preot, Alexandru Sima preot, Augustin Vicaş protopop[20].

Dar Teodor Lengyel era virilist cu mulți ani înainte, în 1904 plătind o taxă de 1.000 de coroane[21]. În anul 1906, numărul membrilor români ai comitetului comitatului Sălaj era de 68 de persoane,

[15] Arhiva Parohiei ortodoxe Cehu Silvaniei, dosar *Scurt istoric al bisericilor din Raion*, f. 17.
[16] *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1906*, Gherla, 1906, pp. 169-170.
[17] S.J.A.N. Sălaj, *fond Protopopiatul greco-catolic Cehu-Băseşti*, dosar 5/1918-1942, f. 3.
[18] Arhiva Parohiei ortodoxe Cehu Silvaniei, dosar *Scurt istoric al bisericilor din Raion*, f. 16.
[19] *A Magyar Korona Országainak Mezőgazdasági Statisztikája. Második kötet. Gazdacimtár*, Budapest, 1897, pp. 404-405.
[20] „Gazeta Transilvaniei”, Braşov, an 69, nr. 12, 17 ianuarie 1906, p. 3.
[21] *Ibidem*, an 67, nr. 43, 25 februarie 1904, p. 2.

https://biblioteca-digitala.ro

din care 43 erau aleşi şi 25 virilişti. Printre cei aleşi figura şi Ioan Ilieş, preot greco-catolic în Bocşa Română, ginerele lui Teodor Lengyel, iar pe lista membrilor virilişti se regăseau: Mihai Bohățiel, un alt ginere a lui Teodor Lengyel, proprietar, care a achitat suma de 1.087 coroane şi 26 fileri, Teodor Lengyel, preot cu 486 coroane şi fiul său, Ioan Lengyel, preot cu 396 coroane[22].

A donat de-a lungul anilor sume de bani pentru colecte şi oferte benevole organizate în diferite scopuri. În anul 1871 a oferit 1 florin pentru publicația „Federațiunea" şi pentru dl. Ioan Poruțiu[23], în 1872 a contribuit cu 1 florin, pe lista arhidiaconului Grigore Pop, paroh în Băseşti alături de alți preoți din district, pentru întemeierea fondului şcolii normale din Lăpuşul unguresc[24]. În anul 1881 a dăruit 1 florin pentru Liceul din Beiuş[25]. În 1883 îl găsim printre cei care au răspuns favorabil apelului făcut de pr. prof. Gavril Szabo pentru înființarea unei biblioteci pentru elevii de la Liceul din Baia Mare, contribuind cu 2 florini[26].

Preotul Teodor Lengyel s-a implicat în mişcarea națională a românilor din părțile Sălajului şi a Chioarului, participând la întrunirile şi campaniile electorale, fiind unul dintre cei mai activi susținători ai lui George Pop de Băseşti. La alegerile din martie 1892 a respectat apelul la pasivitate făcut de P.N.R.[27]. În iunie 1892, din comuna Stremț era trimisă o scrisoare de aderență la *Tribuna*, care a fost subscrisă de: Alexandru Coste, protopop; Teodor Lengyel, preot; Ioan Lengyel, preot; Constantin Berariu, învățător şi Ioan Bran, învățător, în care exprimă următoarele: „aprobăm din inimă întru toate cele cuprinse în Memorand, precum şi ducerea acestuia la Maiestate. Reprobăm şi cu dispreț condamnăm bîrfelile *Telegrafului Român* şi vandalismul sălbaticilor din Turda"[28].

În anii 1905-1906 a fost alături de George Pop de Băseşti în alegerile dietale, badea George amintindu-l şi pe Teodor Lengyel într-un articol dintr-o „foaie" transilvăneană, printre românii sălăjeni care „au fost la înălțimea chemării şi datoriței naționale"[29].

În perioada în care a păstorit comunitatea din parohia Stremț şi filia Sălişte a fost preocupat şi s-a îngrijit de buna funcționare a şcolii confesionale. La 17 octombrie 1869 a prezidat adunarea generală a comunelor Stremț şi Sălişte în care a fost prezentat cuprinsul Legii instrucțiunii publice XXXVIII din 1868 şi au fost întrebați „voiesc sau ba a susține" şcoala confesională, la care sătenii s-au pronunțat în unanimitate că vor susține în continuare şcoala confesională şi se vor „năsui să corespundă"[30].

La 8 mai 1884, Teodor Lengyel a prezidat în calitate de preşedinte delegat adunarea Reuniunii filiale a învățătorilor români din cercul Băseşti, care s-a ținut în localitatea Sălişte[31]. A participat în 6 iulie 1891 la adunarea generală a Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni ținută în localitatea Oarța de Sus, unde au fost prezenți Alimpiu Barbuloviciu, vicarul Silvaniei, în calitate de preşedinte, Andrei Cosma, directorul băncii „Silvania", în calitate de vicepreşedinte interimar, în locul profesorului Gavril Trifu, care s-a pensionat între timp, Ioan Hendea, secretar principal, Ioan Oiegar, casier şi Vasile Olteanu, controlorul reuniunii. În total, au participat 5 „oficiali", 14 oaspeți, 52 de membri ai reuniunii şi un numeros public local din satele învecinate. O decizie importantă luată de adunarea generală viza înființarea bibliotecilor cercuale învățătoreşti, iar la propunerea învățătorului Ioan Chira din Băseşti, s-a decis ca 20 % din taxele de membri ai reuniunii să fie utilizate pentru procurarea de cărți. Cu acea ocazie Andrei Cosma s-a înscris ca membru fondator al reuniunii, cu o taxă anuală de 20 florini, iar ca membri noi îi regăsim pe: Teodor Indre, protopop în Sălsig, Teodor Lengyel, preot în Stremț şi Ioan Pop, preot în Someş-Uileac, Petru Herțe, profesor în Beiuş, toți cu câte 1 florin/an, ca membri ajutători[32].

În anul 1899 la Stremț, prin strădania credincioşilor greco-catolici şi a preotului Teodor Lengyel se construieşte un nou local de şcoală. Edificiul şcolar de lemn a fost ridicat pe o fundație

[22] Ioan Tomole, *Lupta românilor din "Țara Silvaniei" pentru drepturi politice şi făurirea statului național unitar* român, Cluj-Napoca, 1985, pp. 30-31.
[23] „Federațiunea", Pesta, anul 4, nr. 123 (591), 5/17 decembrie 1871, p. 492
[24] *Ibidem*, anul 5, nr. 91 (691), 31 august /12 septembrie 1872, p. 359.
[25] „Familia", Oradea, an 17, nr. 39, 21 mai 1881, p. 247.
[26] „Gazeta Transilvaniei", Braşov, an 46, nr. 129, 4 noiembrie 1883, p. 4.
[27] „Tribuna", Sibiu, an 9, nr. 21, ianuarie 1892, p. 82.
[28] „Tribuna", Sibiu, an 9, nr. 139, 20 iunie (2 iulie) 1892, p.1.
[29] „Gazeta Transilvaniei", Braşov, an 69, nr. 102, 9 mai 1906, p. 2.
[30] Simion Retegan, *Parohii, biserici şi preoți greco-catolici din Transilvania la mijlocul secolului al XIX-lea. Mărturii documentare*, Cluj-Napoca, 2006, p. 403.
[31] S.J.A.N. Sălaj, fond *Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni*, dosar 15/1884-1910, ff. 5-6.
[32] *Ibidem*, dosar 4/1881-1913, ff. 60-64

https://biblioteca-digitala.ro

de piatră, era acoperit cu şindrilă şi cuprindea „trei chilii, coridor şi culină". Sala de învățământ era prevăzută cu şase ferestre şi cuptor de fier, iar două încăperi, mai mici erau destinate pentru locuința învățătorului. Şcoala avea cinci uşi bune, prevăzute cu încuietori de fier, iar inventarul şcolii întocmit la 2 martie 1903, era alcătuit din: 12 scaune şi bănci, 2 table de lemn, una pentru Comput (n.n. Aritmetică), una pentru Desen, mapa (harta, n.n.) Ungariei, mapa comitatului Sălaj, 18 tabele de perete, o masă pentru învățător şi un dulap pentru biblioteca şcolară[33]. Teodor Lengyel, în calitate de preot greco-catolic şi de preşedinte al Senatului şcolar, s-a preocupat de înființarea unei biblioteci pentru şcoala confesională din localitatea Stremț, cât şi pentru cea din filia Sălişte. Cărțile au fost procurate din fondurile băneşti adunate din pedepsele absențelor şi din donații făcute de prietenii şcolii. În anul 1903, biblioteca şcolii confesionale din Stremț consta într-un „stelagiu şi unu sicrieşiu" în care se păstrau: 30 tăblițe, 22 Abecedare de B. Petri, 9 Legendare, Istorii biblice, 5 Testamentul vechi, 5 Testamentul nou, 6 Catechisme mici, 5 Catechisme de mijloc şi 5 exemplare din Istoria Ungariei[34].

A fost membru ordinar al *Asociațiunii* încă din 1868-1869 şi membru pe viață al Despărțământului Şimleu din anul 1908[35]. Cu ocazia participării la triplul eveniment care a avut loc în 4 august 1907, la Băseşti, respectiv adunarea generală a despărțământului sălăjan al Astrei, adunarea R.F.R.S. şi aniversarea a 72 de ani de viață ai marelui fruntaş național, George Pop de Băseşti, preotul Teodor Lengyel din Stremț a plătit ca membru fondator al Astrei suma de 200 coroane, iar alți 30 de membri ordinari câte 10 coroane[36].

Încă de la înființare a fost membru al Institutului de credit şi economii „Codreana" din Băseşti[37].

Teodor Lengyel a trecut la cele veşnice după o lungă suferință în ziua de 9 decembrie 1909, la vârsta de 72 de ani şi 46 ani de preoție, cauza morții, consemnată în protocolul preoților decedați ai Diecezei Gherla fiind „cangrenă din lăuntru"[38]. Vestea morții lui Teodor Lengyel a fost semnalată şi în presa vremii arătându-se că: „...după un morb îndelungat, suferit cu resignațiune creştinească, provăzut fiind cu ss. sacramințe ale muribunzilor şi-a dat nobilul său suflet în mânile Creatorului. Biserica a perdut în repausatul un preot zelos, poporul român un fiu devotat şi societatea o inimă iubitoare"[39].

Ceremonia funerară a fost oficiată de către protopopul Alexiu Varna şi preoții tractuali Antoniu Băliban, Vasile Gavriş, Ioan Pop, George Maior, Andrei Centea, Ioan Coste şi Ioan Bruchental. A fost înmormântat lângă biserica din Stremț. A rămas în urma sa o avere de 10.000 de florini şi copiii aşezați: Ioan, preot în Oarța de Sus, Rozalia, preotească în Bocşa Română şi Regina, directoare de bancă la „Codreana"[40].

Probabil că, după decesul lui Teodor Lengyel, văduva Ana Carolina Lengyel a locuit împreună cu fiica ei Rozalia şi cu ginerele Ioan Ilieşiu în Stremț, apoi din anul 1913 s-a mutat împreună cu aceştia la Şomcuta Mare. Aici şi-a dat obştescul sfârşit în ziua de 1 februarie 1918, la vârsta de 75 de ani şi a fost înmormântată în 6 februarie 1918 alături de soțul ei Teodor Lengyel, lângă biserica din Stremț. Ceremonia funerară a fost oficiată de Vasile Pop, protopop al districtului Oarța, Alexandru Achim, preot în Băseşti şi Petru Caba, preot în Stremț[41].

Cazul înmormântării preotesei Ana Lengyel la Stremț a ajuns să fie menționat între capetele de acuzare din reclamația datată la 25 iunie 1918, adresată Consitoriului Diecezan din Gherla, de câțiva locuitori ai comunei Stremț împotriva preotului local Petru Caba: „... a răposatu D. Preuteasa bătrână în Şomcuta Mare şi o au înmormântatu la noi în Stremț în grădina bisericii, cu aceie condițiune ca rămăşițele răposatei să solvească în sama bisericii noastre 2.000 cor. şi rămăşița răposatei fiind pe drumul de la Şomcuta către Stremț au încredințat pe D. preot Caba ori nu le-a fost togmeala destulă că domnul preot Petru Caba au promis înaintea mai multor oameni că dânsul a plăti suma

[33] S.J.A.N. Sălaj, fond *Protopopiatul greco-catolic Cehu-Băseşti*, dosar 7/1878-1935, f. 7.
[34] *Ibidem*, f. 8.
[35] Ioan Musca, *Membrii sălăjeni ai Astrei. 1861-1918,* în *A.M.P.*, XVI, Zalău, 1992, pp. 510-525; „Transilvania" – Analele", Sibiu, nr. 1, 1908, p. 7.
[36] Ioan Tomole, *op. cit.*, p. 143.
[37] „Gazeta Transilvaniei", Braşov, an 69, nr. 3, p. 3.
[38] S.J.A.N. Cluj, *fond Episcopia greco-catolică de Gherla - Protocolul preoților repausați ai Diecezei Gherla*/1856-1948, ff. 116v. -117r.
[39] „Tribuna", Arad, an 13, 13 decembrie 1909, p. 8.
[40] S.J.A.N. Cluj, *fond Episcopia greco-catolică de Gherla - Protocolul preoților repausați ai Diecezei Gherla*/1856-1948, ff. 116v. -117r.
[41] S.J.A.N. Maramureş, *Colecția Matricole Confesionale*, Registrul nr. 678/1907-1935, ff. 18v.-19r.

https://biblioteca-digitala.ro

de 2.000 cor. la corator îndată după înmormântare şi nici până azi nu au împlinitu ba aşteaptă să fie împrocesuatu, întâmplarea a fostu 1918 februarie 6”[42].

Într-un alt document intitulat *Adeverință* întocmit la Stremț în 28 august 1918 şi subscris de curatorii bisericii din localitate se adevereşte că: „On. Preot Petru Caba de 5 ani de când e preot la noi, cât sau putut de bine şi-a îndeplinit slujba preoțească, cu toată acurateţea şi nu putem avea în contra purtării Dsale nici o căință”[43]. În privința înmormântării preotesei Ana Lengyel se precizează: „Când sau îngropat la biserică văd. preotească Ana Lengyel curatorii au poftit că pentru ce să îngroapă la biserică să plătească 2.000 coroane, deoarece s-a îngropat acolo preotul Lengyel şi o nepoată a lui Lengyel, pentru aceea a poftit curatorii să plătească acum pentru toți trei morții îngropați la biserică 2.000 C. Fiindcă nici pentru unul nu au fost plătit nimică curatorii nu au voit să se îngropeze la biserică văd. Lengyel, până când nu au stat bun preotul Petru Caba, că de n-or plăti rămăşițele, atunci va plăti dânsul cele 2.000 C.”[44]. În cele din urmă, după o intensă corespondență cu centrul episcopal de la Gherla, declarații şi investigații realizate de-a lungul anilor de protopopii Alexiu Varna, Gavril Cherebețiu şi Alexandru Achim în cauza conflictului iscat între preotul Petru Caba şi credincioşii din Stremț, în august 1924, la cererea proprie, preotul Petru Caba a fost transferat în parohia Nadişul Român.

Acum dorim să vorbim despre descendenții lui Teodor Lengyel.

Fiul **Ioan Lengyel** s-a născut la 10 iunie 1866, a fost botezat la 20 iunie 1866, având ca naş pe Petru Pop Senior din Băseşti, iar ca preot botezător pe bunicul său Ştefan Pop, preot în Babța[45]. A urmat liceul la Baia Mare (1885), apoi Teologia la Gherla (1889). În plan personal, s-a căsătorit cu Eugenia Tulbure, fiica preotului George Tulbure din Fildu de Sus. Cununia a fost oficiată la Fildu de Sus în 5 martie 1891[46], de către preotul Ioan Popu, iar ca naş l-au avut pe Florian Cocian, avocat şi proprietar din Domnin. Căsătoria le-a fost binecuvântată cu patru copii: 1) **Teodor Octavian** s-a născut la Corni în 30 mai 1897 şi a fost botezat la 1 decembrie 1897 de către Grigore Pop, preot în Unimăt, iar ca naşi i-a avut pe Florian Cocian, avocat cu soția Eliza Pop[47]. 2) **Ioan Cornel** s-a născut la Corni în 29 aprilie 1900 şi a fost botezat la 13 mai de către Grigore Pop, preot în Unimăt, iar ca naşi i-a avut pe Florian Cocian, avocat, cu soția Eliza Pop[48]. Dintr-o sursă arhivistică aflăm că Lengyel Udrea Corneliu Ioan s-a căsătorit în anul 1928 în America[49]. 3) **Olivia** s-a născut la Oarța de Mijloc (n.n. Orțița) în 22 martie 1903[50]. Despre ea ştim că a fost căsătorită cu Augustin Popan, de care a divorțat, prin sentința Tribunalului Satu Mare din 14 ianuarie 1932. Se recăsătoreşte cu Forschmidt Illisei,

[42] S.J.A.N. Sălaj, fond *Protopopiatul greco-catolic Cehu-Băseşti*, dosar 2/1854-1948, f. 132.
[43] *Ibidem*, f. 133r.
[44] *Ibidem*, f. 133v.
[45] S.J.A.N. Maramureş, *Colecția Matricole Confesionale*, Registrul nr. 673/1863-1872, ff. 9v.-10r.
[46] S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Registrul nr. 495/1869-1905, ff. 59v.-60r.
[47] S.J.A.N. Maramureş, *Colecția Matricole Confesionale*, Registrul nr. 694/1897-1919, ff. 1v.-2r.
[48] *Ibidem*, Registrul nr. 694/1897-1919, ff. 3v.-4r.
[49] Idem, *Colecția Registre de Stare Civilă de Stat*, Registrul nr. 275, f. 114v.
[50] *Ibidem*, Registrul nr. 271/1902-1906, f. 121r.

https://biblioteca-digitala.ro

de care se desparte prin cartea de judecată nr. 330 din 27 mai 1950 a Judecătoriei Mixte Sibiu, iar în anul 1952 revine la primul soț, Popan Augustin, şi încheie o nouă căsătorie la Oficiul de Stare Civilă a oraşului Baia Mare, prin actul nr. 125 din 12 iunie 1952. A decedat la 23 iunie 1958[51]. 4) **Aurora** (Hajnalka), mezina familiei, s-a născut în Oarța de Sus la 23 februarie 1905[52].

Ioan Lengyel a fost hirotonit în 1891, din anul 1894 a slujit în parohia Corni[53], iar din 1903 până la sfârşitul vieții a păstorit comunitatea din Oarța de Sus.

Biserica din Oarța de Sus, zidită din piatră în anul 1894, avea 10 metri lungime, 10 lățime şi 22 de metri înălțimea turnului. În interior, podeaua, băncile şi bolta erau realizate din lemn, iar acoperişul era acoperit cu tablă[54]. Biserica avea hramul Sf. Arhangheli, era binecuvântată şi era pictată de Grünwald[55]. Documente arhivistice din anii 1904 şi 1907 atestă faptul că au fost executate lucrări de reparație la biserica din Oarța de Sus, datorită fisurilor apărute la pereții bisericii şi ai turnului, fiind nevoie să fie înlocuit turnul din piatră cu unul din lemn[56].

A fost membru fondator al băncii „Codreana" din Băseşti, înființată în 30 iunie 1905, alături de George Pop de Băseşti, Andrei Cosma, Alexandru Pop, Mihai Pop, Antoniu Băliban, Vasile Pop şi alți fruntaşi români[57].

Ioan Lengyel a fost membru ordinar al Astrei, Despărțământul Şimleu din anul 1905[58], apoi s-a remarcat ca membru fondator al Despărțământului Băseşti al Asociațiunii, fiind prezent la adunarea de constituire din 2 martie 1913. La 26 august 1928, despărțământul Băseşti al Astrei, aflat sub conducerea protopopului Alexandru Achim şi-a ținut adunarea generală în comuna Oarța de Sus, prilej cu care a fost organizată o „serbare cu program artistic variat şi bine compus"[59].

Aidoma tatălui său, preotul Ioan Lengyel s-a implicat în mişcarea națională a românilor din părțile Sălajului şi a Chioarului, participând la manifestările cultural-naționale şi politice, fiind printre cei care l-au susținut în alegeri pe candidatul George Pop de Băseşti.

Ioan Lengyel a făcut parte din delegația celor 300 de patrioți români care au mers cu Memorandul la Viena în luna mai a anului 1892. Afirmația noastră e susținută de faptul că în lista celor 219 memorandişti publicată în revista „Tribuna" din acel an, la poziția 108 figurează cu numele de „Lenghel I., preot în Stremți"[60]. După părerea noastră preotul Ioan Lengyel e cel care a făcut deplasarea la Viena, chiar dacă în anul 1894 figura pe lista preoților hirotoniți ce aşteptau un beneficiu[61], acesta cel mai probabil a slujit ca preot cooperator pe lângă tatăl său, Teodor Lengyel, paroh în Stremț. O dovadă în acest sens sunt registrele matricole ale parohiei Stremț din perioada respectivă în care semnează cu numele Ioan Lengyel. O altă sursă este articolul *Din istoria luptelor politice ale Ardealului - a 40-a aniversare a Memorandului* din anul 1932, care menționează că printre cei 300 de memorandişti mai trăiau 37, e amintit şi Lengyel Ioan, protopop din Oarța de Sus, județul Sălaj[62]. Într-o altă listă a memorandiştilor din județul Sălaj din perioada interbelică, publicată de către Grațian Mărcuş în organul de presă al Astrei sălăjene, între cei 33 de delegați, e menționat la nr. 18 şi „Lenghel Ioan", preot din Stremțiu[63].

În data de 1 noiembrie 1908, are loc în curtea casei lui George Pop de Băseşti, adunarea populară românească la care au participat aproximativ 500 de persoane, prin care se protestează împotriva proiectului de lege electorală, care introducea dreptul de vot plural, prin care neştiutorii de carte erau mult nedreptățiți, şi totodată, se solicită introducerea dreptului de vot universal, secret şi comunal. Printre cei prezenți la manifestare, avocați, protopopi, preoți, învățători şi proprietari,

[51] *Ibidem*.
[52] *Ibidem*, f. 303r.
[53] *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1900,* Gherla, 1900, pp. 202, 313.
[54] Traian Rus, Ştefan Batin, *O vatră românească de istorie la poalele Codrului – Oarța de Sus*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2001, p. 49.
[55] S.J.A.N. Sălaj, *fond Protopopiatul greco-catolic Cehu-Băseşti*, dosar 33/1928-1947, f. 61.
[56] Traian Rus, Ştefan Batin, *op. cit.*, p. 53.
[57] S.J.A.N. Sălaj, *fond Tribunalul Sălaj – Seria Bănci*, dosar 611/1905, f. 1.
[58] Ioan Musca, *Membrii sălăjeni ai Astrei. 1861-1918,* în *A.M.P.*, XVI, Zalău, 1992, p. 521; „Analele Asociațiunii pentru literatura română şi cultura poporului român", Sibiu, nr. IV, iulie-august 1906, p. 108.
[59] "Transilvania", Anul 59, nr. 12, decembrie 1928, p. 1072.
[60] „Tribuna", Sibiu, anul 9, nr. 118, 27 mai/8 iunie 1892, p. 470.
[61] *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1894,* Gherla, 1894, p. 231.
[62] „Viitorul", Bucureşti, anul XXIV, nr. 7304, 5 iunie 1932, p. 1.
[63] „Gazeta Sălajului", Zalău, an VIII, nr. 50-51, 26 decembrie 1937, pp. 3-4.

https://biblioteca-digitala.ro

au fost şi Ioan Lengyel din Oarța de Sus şi Mihai Bohățiel din Băseşti[64].

În 29 august 1909, a luat parte la manifestările prilejuite de sfințirea bisericii greco-catolice din Oarța de Jos, care a fost urmată de o petrecere de vară organizată de „Tinerimea academică şi inteligența română din Sălagiu şi părțile mărginaşe", sub patronajul lui George Pop de Băseşti. Din comitetul de organizare a făcut parte şi preotul Ioan Lengyel, care a îndeplinit funcția de casier, iar cumnatul său, Mihail Bohățiel de Glod, directorul băncii „Codreana", a avut calitatea de preşedinte[65].

În 1924, la solicitarea preotului Ioan Lengyel, se realizează o colectă pentru biserica din Oarța de Sus, în rândul unei comunități de români din Harbor, Indiana din S.U.A. Inițiatorul colectei a fost Tămăşan Gavril din Oarța de Sus, care s-a ocupat de strângerea fondurilor şi trimiterea lor în țară. În registrul cu sumele oferite, figurează alături de numele şi semnătura donatorilor şi numele unor localități ca Babța, Jurtelec, Stâna, Băseşti, acestea fiind localitățile de unde au plecat. Probabil cu aceste sume, la care s-au adăugat şi contribuțiile celor din sat, a fost cumpărat un clopot pe care este gravat următorul text: „Donat Bisericii din Oarța de Sus de credincioşi. 1924"[66]. Cert este că în 21 septembrie 1924, la Oarța de Sus, preotul Ioan Lengyel a sfințit noul clopot cumpărat de credincioşi pentru biserica din sat, în locul celui rechiziționat de unguri în timpul războiului. La eveniment au luat parte doamna Elena Pop de Băseşti, fiica fostului preşedinte al P.N.R., George Pop de Băseşti, generalul Moşoiu, ministrul Lucrărilor Publice, Iulian Domşa, prefectul județului Sălaj, Emil Lobonțiu, deputat, Tănase Puşcă, directorul Federalei „Sălajul", şi un număr mare de săteni din satele din jur. Evenimentul semnalat în presa vremii a fost unul reuşit, în opinia corespondentului, acest fapt s-a datorat „priceperii şi râvnei depuse de preotul Lengyel din Oarța de Sus", dar şi prestației avute de Corul plugarilor din Băseşti, care a executat mai multe cântece pe 4 şi 5 voci, apreciate de cei prezenți[67].

Din păcate, în anul 1934 are loc un eveniment tragic în familia preotului Ioan Lengyel. În 6 septembrie 1934, soția sa, Eugenia, născută Tulbure, trece la cele veşnice, la vârsta de 59 de ani, cauza decesului fiind „diabetul"[68]. La o săptămână după repausarea preotesei Eugenia a decedat şi preotul Ioan Lengyel. Nefericitul eveniment s-a produs în ziua de 13 septembrie 1934, când Ioan Lengyel, paroh în Oarța de Sus, trecea la cele veşnice la vârsta de 69 de ani şi după o carieră preoțească de 43 ani, cauza decesului, consemnată în matricola morților fiind „apoplexie"[69]. Ceremonia funerară a fost oficiată de Ilie Călăuz, protopopul districtului Silvania şi paroh în Cehu Silvaniei, Alexandru Achim, protopop onorar şi paroh în Băseşti şi de preoții: Gheorghe Maior, Pompei Podină, Emil Marchiş, dr. Vasile Câmpian, Gavril Nap şi Grigore Ghiurco[70].

O altă sursă menționează că preotul Ioan Lengyel a decedat în 12 septembrie 1934 la Oarța de Sus[71], iar pe placa de marmură a monumentului funerar este gravat anul 1935.

Preotul memorandist Ioan Lengyel a fost îngropat alături de soția lui, Eugenia, în curtea bisericii din Oarța de Sus, mormintele lor fiind încadrate între cele ale preotului Alexandru Costea de Ciolt (1838-1901), protopop al tractului Oarța şi cel al ctitorului bisericii actuale, preot Mihalyi Ioan (1910-1975), protopop de Apşa.

[64] Ioan Tomole, *op. cit.*, p. 106.
[65] „Gazeta Transilvaniei", Braşov, an LXXII, nr. 171, 9 (22) august 1909, p. 3.
[66] Traian Rus, Ştefan Batin, *op. cit.*, pp. 50-51.
[67] „Universul", Bucureşti, anul XLII, nr. 226, 4 octombrie 1924, p. 2.
[68] S.J.A.N. Maramureş, *fond Episcopia Greco-Catolică Maramureş – Duplicate de stare civilă,* Registrul 190, ff. 61v.-62r.
[69] *Ibidem*.
[70] *Ibidem*.
[71] *Şematismul Veneratului Cler al eparhiei greco-catolice române a Maramureşului pe anul 1932*, Baia Mare, Tip. „Dacia", 1936, p. 162.

https://biblioteca-digitala.ro

Fiica **Rozalia Lengyel** s-a născut la 1 aprilie 1868, a fost botezată în 7 iunie 1868 şi l-a avut ca naş pe Petru Pop Senior, notar din Băseşti, iar ca preot botezător pe bunicul său Ştefan Pop, preot în Babța[72].

La 19 septembrie 1886, Rozalia s-a căsătorit cu teologul Ioan Ilieşiu, avându-i ca naşi la logodnă pe Ioan Ilieşiu şi Ştefan Pop, iar la cununie pe Ioan Ilieşiu de Lemény, vice-arhidiacon al districtului Ciocmani. Cununia a fost oficiată de către Grigore Pop, arhidiacon în Băseşti[73].

Căsnicia le-a fost binecuvântată cu patru băieți şi o fată: 1) **Teodor Traian Ilieşiu** s-a născut la Crasna în 12 septembrie 1887, a fost botezat la 13 noiembrie şi i-a avut ca naşi pe Vasile Pop, preot greco-catolic cu soția Cornelia Indre, slujba botezului fiind oficiată de George Costea, preot în Peceiu[74]. 2) **Ioan Iuliu Ilieşiu** s-a născut la Crasna în 1 iulie 1889, a fost botezat de bunicul său, Teodor Lengyel, iar naşi au fost Vasile Pop cu Cornelia Indre[75]. A decedat la 24 august 1890 la vârsta de un an şi două luni[76]. 3) **Petru Valeriu Ilieşiu** s-a născut la Crasna în 3 noiembrie 1891, i-a avut ca naşi pe Ioan Pop, preot greco-catolic în Cățelul Unguresc cu soția Emilia Pop, iar preot botezător a fost Laurențiu Sima, preot în Marin[77]. 4) **Coriolan Ilieşiu** s-a născut la Bocşa Română în 28 august 1894, a fost botezat la 27 august de către Augustin Ossian, preot în Supuru de Sus, iar ca naşi i-a avut pe Mihai Bohățiel cu soția Regina Lengyel, posesori în Supurul de Sus[78]. O ştire apărută la rubrica *Informațiuni* din „Gazeta de Duminecă" anunța decesul lui Coriolan Ilieşiu, inginer din Şomcuta, survenit la Viena, în 13 ianuarie 1931[79]. Despre mezina familiei **Mărioara**, deocamdată, nu avem suport documentar.

Ioan Ilieşiu (Ilieş) s-a născut la data de 9 octombrie 1862 în familia cantorului Petru Ilieş şi Maria din Lemniu[80]. A urmat gimnaziul la Baia Mare (1882), apoi teologia la Gherla, absolvind în anul 1886. A fost hirotonit la data de 15 decembrie 1886 şi a slujit mai întâi ca administrator în parohia Crasna din martie 1887 până în noiembrie 1893, apoi la Bocşa Română, din noiembrie 1893 până în anul 1910[81], iar după decesul socrului său, Teodor Lengyel, a păstorit comunitatea din Stremț între anii 1910-1913. În anul 1913 e transferat la Şomcuta Mare, unde a fost numit paroh greco-catolic şi administrator protopopesc al districtului Şomcuta Mare, iar la 13 august 1930 e numit arhidiacon onorar[82]. A fost membru al Astrei, Despărțământul Băseşti, din anul 1913. Tot în anul 1913 îl găsim în comitetul de supraveghere al Băncii „Codreana" din Băseşti, apoi membru în consiliul de administrație al Băncii „Chioreana" din Şomcuta Mare. S-a implicat în viața politică, culturală şi socială a românilor din Chioar, fiind membru marcant al P.N.R.

În toamna anului 1918 s-a implicat în evenimentele din preajma Marii Uniri, jucând un rol important în organizarea evenimentelor pe plan local. Ioan Ilieşiu a fost membru fondator şi preşedinte al Consiliului Național Român Cercual Şomcuta Mare, constituit la 5 noiembrie 1918.

Protopopul greco-catolic Ilieşiu Ioan a decedat în parohia Hrip în ziua de 30 iulie 1939 şi a fost înmormântat în 2 august 1939, la Şomcuta Mare[83]. Soția lui, Rozalia, şi-a petrecut ultimele luni de viață la Sibiu, plecând în refugiu după izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, unde a şi decedat în anul 1940[84].

Fiica **Regina Lengyel** a văzut lumina zilei la Stremț, în 18 aprilie 1873, botezul a fost săvârşit la 9 iunie 1873 de către preotul Ştefan Sabou şi l-a avut ca naş pe Pop Petru din Băseşti[85]. În ziua de 14 septembrie 1890, Regina s-a căsătorit cu Mihai Bohățiel din Supuru de Sus. Cununia a fost oficiată la Stremț de către arhidiaconul Grigore Pop de Băseşti, cei doi miri avându-i ca naşi la logodnă pe

[72] S.J.A.N. Maramureş, *Colecția Matricole Confesionale*, Registrul nr. 673/1863-1872, ff. 14v.-15r.
[73] *Ibidem*, Registrul nr. 676/1873-1834, ff. 11v.-12r.
[74] S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Registrul nr. 347/1868-1913, ff. 27v.-28r.
[75] *Ibidem*, ff. 31v.-32r.
[76] *Ibidem*, ff. 93v.-94r.
[77] *Ibidem*, ff. 35v.-36r.
[78] S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Registrul nr. 133/1890-1896, ff. 2v.-3r.
[79] „Gazeta de Duminecă", Şimleu Silvaniei, an XII, nr. 3-4, 1 februarie 1931, p. 3.
[80] S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Registrul nr. 681/1851-1873, ff. 22v.-23r.
[81] *Ibidem*, Registrul nr. 132/1880-1938, ff. 23r.-38r.
[82] „Curierul creştin", Gherla, an XII, Ediție specială, 14 august 1930, p. 2.
[83] S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Registrul nr. 681/1851-1873, f. 23r., informație menționată la rubrica Observații.
[84] Ioan Vasile Rogozsan, *Personalități chiorene şi seinene ale Unirii*, în „Revista Arhivei Maramureşene", Baia Mare, anul XI, nr. 11/2018, p. 382.
[85] S.J.A.N. Maramureş, *Colecția Matricole Confesionale*, Registrul nr. 674/1873-1901, ff. 1v.-2r.

https://biblioteca-digitala.ro

George Filep şi Augustin Ossian, iar la cununie pe Ioan Poruțiu[86]. În familia lui Mihai şi Regina Bohățiel s-au născut doi copii, fiica Constanța şi fiul Alexandru.

Mihai Bohățiel de Glod s-a născut în anul 1864. Mama lui a fost Ana născută Poruțiu (1846-1916), a doua soție a lui Gheorghe Filep (1823-1895)[87], avocat în Tăşnad. În testamentul său încheiat la Şimleu Silvaniei în 22 februarie 1888, Gheorghe Filip menționa la punctul 1 că: „… spesele înmormântării sale care trebuiau să fie modeste le suporta soția lui, Ana Poruțiu, iar lui Mihaiu Bohățiel, fiul soției sale, odată pentru totdeauna trebuia să i se solvească suma de 1.000 fl."[88].

În calitate de mare proprietar în Supuru de Sus a fost membru virilist al congregației comitatense din Sălaj. În anul 1904, Mihai Bohățiel ocupa poziția şase cu o contribuție de 988 coroane, după George Pop de Băseşti cu 1494 cor., Andrei Cosma, director de bancă Şimleu cu 1283 cor., Florian Cocian, avocat Cehu Silvaniei, 1174 cor., dr. George Pop, avocat Zalău cu 1032 cor. şi socrul său, Teodor Lengyel, preot în Stremț cu 1000 cor.[89].

Mihail Bohățiel, a fost implicat în mişcarea de emancipare culturală, economică şi națională a românilor din părțile Sălajului şi a Chioarului. Din anul 1908 a ocupat funcția de director al băncii „Codreana" din Băseşti.

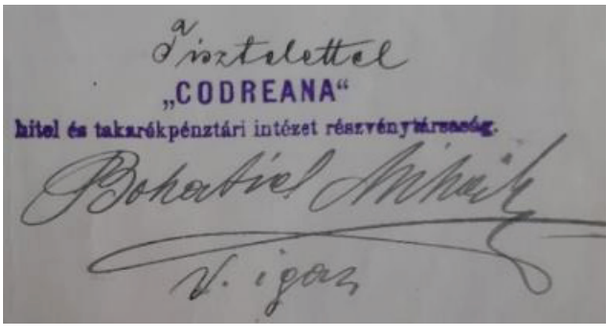

În 15 iulie 1908 comunitatea greco-catolică din Supuru de Sus, prin pana lui Augustin Ossian, preot local adresa o „Mulțumită publică", inserată în coloanele „Gazetei de Duminecă", prin care îşi exprima recunoştința şi aducea mulțumiri lui Mihail Bohățiel şi soției sale, Regina Lengyel, foşti proprietari în Supuru de Sus, pentru considerabila sumă de 1.000 coroane dăruită bisericii, cu scopul de a fi folosită la renovarea lăcaşului de cult[90].

Cu ocazia adunării generale a Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni ținută în Băseşti la 2 august 1909, câțiva intelectuali din zonă s-au înscris ca membri fondatori: Elena Pop Hossu-Longin a plătit suma de 50 coroane, Vasile Pop, protopop al districtului Oarța, Mihai Bohățiel, directorul băncii „Codreana", avocații dr. Mihai Pop şi dr. Alexandru Pop, fiecare plătind 20 de coroane[91].

Mihai Bohățiel a făcut parte din delegația celor 300 de români ce au prezentat Memorandul la curtea imperială din Viena în mai 1892[92], iar la 1 decembrie 1918 a fost prezent la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia.

În anul 1918, numele lui Mihai Bohățiel îl găsim pe lista persoanelor care au oferit sume de bani ca *Jertfe de sărbători pentru fundațiunea ziariştilor*, alături de Alexandru Achim, paroh în Băseşti şi banca „Codreana", fiecare contribuind cu 20 coroane[93].

[86] *Ibidem*, Registrul nr. 676/1873-1834, ff. 13v.-14r.
[87] *Gheorghe Filep* (n. 11 aprilie 1823 – d. 3 februarie 1895). S-a născut în comuna Căuaş, într-o familie originară din Maramureş ce avea diplomă nobiliară de la 1687 pentru servicii militare oferite în războaiele contra turcilor. A studiat la Carei, Arad şi dreptul la Caşovia. A obținut cenzura de avocat la Pesta în 1848, apoi a intrat în tabăra lui Kossuth. A activat ca avocat la Tăşnad, iar între 1861-1863 a ocupat funcția de protonotar comitatens. În anul 1861, împreună cu Ioan Maniu şi Ioan Galu a făcut parte din delegația care a dus la Viena protestul contra anexării la Ungaria a comitatelor Crasna şi Solnocul de Mijloc. A luat parte la toate mişcările de emancipare politică şi economică a sălăjenilor. Vezi şi Dionisie Stoica, Ioan P. Lazăr, *Schița monografică a Sălajului*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2016, pp. 130-138; Ioan Ardeleanu Senior, *Oameni din Sălaj. Momente din luptele naționale ale românilor sălăjeni*, Editura Caiete silvane, Zalău, 2018, p. 118.
[88] Dionisie Stoica, Ioan P. Lazăr, *Schița monografică a Sălajului*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2016, p. 131.
[89] „Tribuna", Arad, an VIII, nr. 43, 28 februarie/12 martie 1904, p. 6.
[90] „Gazeta de Duminecă", Şimleu Silvaniei, an V, nr. 29, 13 iulie 1908, p. 6.
[91] Simion Oros, *Memorialul jubiliar al Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni (1870-1910)*, Şimleu, 1911, p. 73.
[92] „Gazeta Sălajului", Zalău, an VIII, nr. 50-51, 26 decembrie 1937, pp. 3-4.
[93] „Telegraful Român", Sibiu, anul LXVI, nr. 3, 11/24 ianuarie 1918, p. 11.

https://biblioteca-digitala.ro

MIHAIL BOHĂȚEL.

Dintr-un necrolog apărut la rubrica „Ştiri" din „Gazeta Transilvaniei" aflăm câteva informații despre membrii familiei lui Mihai Bohățiel. La 17 aprilie 1916, mama lui Mihai Bohățiel, văduva Ana Filep născută Porutiu, se arată în anunțul mortuar, „după o viață exemplară, neobosită şi laborioasă, împărtăşită cu Sf. Sacramente a adormit în Domnul", la vârsta de 70 ani. A fost înmormântată în cimitirul greco-catolic din Băseşti, fiind condusă pe ultimul drum de: Ioan Porutiu, secretar interpret la Consulatul României în retragere; Iuliu Porutiu, director de bancă cu soția şi familia, ca frați; de văd. Ioana Petran născută Porutiu cu fiul şi familia ca soră şi nepot; Mihai Bohățiel de Glod, director de bancă ca fiu şi soția Regina Bohățiel născută Lengyel ca noră şi Constanța şi Alexandru ca nepoți[94].

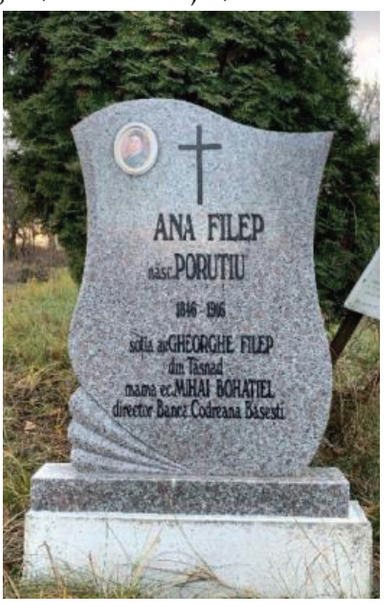

Drept mărturie a faptului că urmaşii nu au uitat-o şi îi cinstesc cum se cuvine memoria sunt cele două monumente funerare (placa veche de marmură fisurată şi noul monument funerar) aflate în apropierea mormântului lui George Pop de Băseşti, din cimitirul vechi al comunei Băseşti.

Şi despre sfârşitul vieții fiului ei am aflat tot din presa vremii. Din necrologul apărut în ziarul „Patria" aflăm că Mihail Bohățiel de Glod, „proprietar, agronom, fost şef de Regiune Domenială, fost director de Bancă etc.", a decedat la Satu Mare în 10 septembrie 1930, la vârsta de 66 ani şi îşi doarme somnul de veci în Cimitirul român unit din Satu Mare[95].

Materialul nostru are darul de a deschide noi căi de cercetare pentru tot ce a însemnat preotul Teodor Lengyel şi familia sa în istoria Sălajului şi a Chioarului. Noi considerăm că activitatea membrilor familiei întemeiate de către părintele Teodor Lengyel ar merita cercetată în continuare, ei aducându-şi o contribuție importantă la lupta de emancipare națională şi culturală a românilor din Sălaj şi Chioar.

Adânc întristați **Reghina Bohățiel** n. **Lenghel** ca soție. **Constanța** măr. **Dr. Mureşan** şi **Alexandru** ca fii şi **Dr. Alexandru Mureşan** ca ginere, anunțăm rudele, prietenii şi cunoscuții cu inima sfâşiată de durere că iubitul nostru

Mihail Bohățiel de Glod

Proprietar-agronom, fost şef de Regiune Domenială, fost director de Bancă etc

şi-a dat nobilul lui suflet în mâinile Creatorului la Satu-Mare în 10 Sept. a. c. ora 11 p. m. în al 66-lea an al vieții şi al 40-lea an a fericitei sale căsătorii împărtăşit fiind cu sf. sacramente ale muribunzilor.

Prohodul se va face în capela Spitalului Județean din Satu-Mare, după ritul bisericei române unite în 12 a. l. c. ora 2 p. m.

Rămăşițele pământeşti se vor transporta apoi spre înhumare la Cimitirul român unit din Satu-Mare.

Moşia Stremț (Sălaj), la 11 Septemvrie 1930.

Dormi în pace suflet blând! Fie-ți țărâna uşoară! 2105

[94] „Gazeta Transilvaniei", Braşov, anul LXXIX, nr. 80, 14 (27) aprilie 1916, p. 2.
[95] „Patria", Cluj, anul XII, nr. 197, 18 septembrie 1930, p. 4.

https://biblioteca-digitala.ro

The family of Teodor Lengyel (1838-1909), a Greek Catholic priest devoted to serve in Stremț parish

(Abstract)

Our approach wants to show some moments from the biography of a Greek-Catholic priest who served almost half a century only in Stremț parish, Teodor Lengyel. We have also highlighted some members of the family founded by him. All of them distinguished themselves as some of the most active Romanian patriots in Sălaj, in the service of the ideal of national emancipation.

DANIEL-VICTOR SĂBĂCEAG
Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj,
Zalău
sabaceag_daniel@yahoo.com

VIOREL CÂMPEAN
Biblioteca Județeană Satu Mare,
Satu Mare
viorel_campean@yahoo.com

https://biblioteca-digitala.ro

Colecțiile speciale ale Bibliotecii Județene Satu Mare, prezentare şi valorificare (I)

MARTA CORDEA

Cuvinte cheie: *Carte veche, biblioteca Muzeului Județean Sau Mare, colecții special, incunabula, ediții princeps*
Keywords*: Old books, Satu Mare County Library, Special collections, incunabula, first editions.*

Despre Fondul de carte veche al Bibliotecii Județene Satu Mare, cunoscut sub denumirea de „Colecții speciale şi fond de patrimoniu", am mai scris şi cu alte prilejuri. Scopul materialului de față este acela de a prezenta cele mai importante exemplare ale colecțiilor bibliotecii sătmărene, şi totodată de a scoate în evidență câteva dintre modalitățile prin care acest fond a fost valorificat până în acest moment.

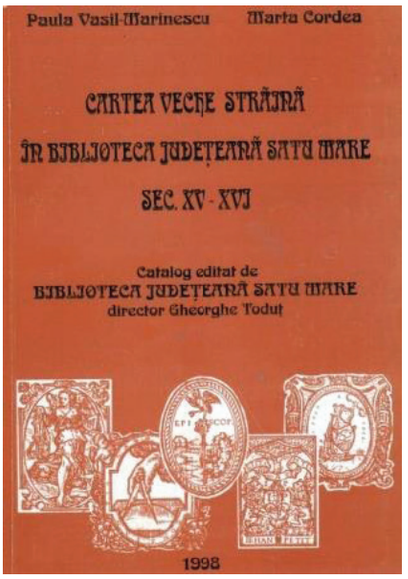

Colecția, formată inițial prin comasarea altor fonduri anterior constituite[1] dar şi prin achiziții proprii, se ridică din punct de vedere numeric, la peste 76.000 volume (carte tipărită, manuscrise, periodice), reprezentând: incunabule, carte veche străină (1500 - 1800), manuscrise (cel mai vechi fiind un *Liturghier slavon*[2], din 1585), carte românească veche (1508-1830). Fondul mai cuprinde carte străină şi românească din secolul al XIX-lea şi începutul secolului XX, periodice româneşti şi străine. Din punct de vedere al conținutului, fondul este eterogen, domeniile predilecte care se regăsesc în acest fond, fiind religia, istoria, filosofia, medicina, ştiințele naturii, geografia, matematica, dreptul, arta războiului şi literatura beletristică.

În colecția de carte străină din secolele al XV-lea şi al XVI-lea, există volume de la case de editură şi tipografii celebre, precum cea a lui Aldus Manutius, a Dinastiei Elzevirilor, a familiei Plantin, tipografia lui Iohannes Froben şi Nicolaus Episcopius, cea a familiei de Tournes, cea a familiei Estienne, a lui Sebastian Gryphe, Sigismund Feyerabend, sau de la officine cunoscute mai ales în vremea lor: Brylingeriana din Basel, a lui Thoma Guarinus, Henric Petrina şi Oporiniana din Basel, a lui Andreas Wechelus (editor comercial) din Frankfurt pe Main, a lui Ioannes Crispinus şi Eustatius Vignon din Geneva, a lui Mattheus Harnisius din Neustadt an der Hardt, a lui Hieronymus de Marnef din Paris etc.

Predomină lucrările în limbile latină, germană şi maghiară, dar nu lipsesc nici operele în limba greacă sau ebraică.

Se regăsesc în fond toate centrele tipografice valoroase ale secolelor XV–XVII: Amsterdam, Anvers, Augsburg, Basel, Bardejov, Berlin, Dillingen, Erfurt, Frankfurt am Main, Frankfurt am Oder, Geneva, Halle, Hanau, Heidelberg, Herborn, Ingolstadt, Insbruk, Jena, Köln, Lausanne, Leiden, Leipzig, Lich (Germania), Londra, Louvain, Lyon, Magdeburg, Marburg, Monbeliard, Neustadt an der Hardt, Nürenberg, Paris, Praga, Roma, Speyer, Strasbourg, Tübingen, Veneția, Viena, Wittenberg, Zerbst, Zürich.

Cele mai valoroase volume din fondul sătmărean le reprezintă cele cinci incunabule.

În ordine cronologică, şi cel mai valoros dintre ele, *Decretum Gratiani*, a apărut la 1 sept. 1486, la Basel în tipografia lui Michael Wensler, cu comentarii aparținând lui Bartholomaeus Brixiensis. Este de format in-folio, tipar roşu cu negru, inițiale de mână realizate cu cerneală roşie, legătura din piele brun închis cu 5 chenare florale concentrice imprimate la rece, medalion reprezentând figuri umane, rozetă rombică, urme de încuietori, tranşa aurită. Filigranul reprezintă un cap de bou identic cu unul din filigranele hârtiei pe care s-a tipărit de către Gutenberg, *Biblia cu 42 de rânduri.*

[1] Ca de pildă, Liceul Reformat din Satu Mare, Liceul Reformat din Sighet, Şcoala Piaristă din Carei, Muzeul Raional Carei etc.
[2] Elena Bărnuțiu, Marta Cordea, *Un manuscris din 1584 realizat la Mănăstirea Putna*, StCom Satu Mare XI-XII, 1994–1995, Satu Mare, p. 289-299.

https://biblioteca-digitala.ro

Lucrarea este cunoscută sub numele de *Decretum* sau *Concordantia discordantium canonum.*

Monahul Gratianus (călugăr la mănăstirea San Felice din Bologna) a fost cel care a organizat dreptul canonic în secolul al XII-lea. A sistematizat în jurul anului 1145 tot ce se referea la dreptul canonic. *Decretum Gratiani* a stat la baza întocmirii *Corpus iuris canonici* elaborat în 1580, căpătând o nouă codificare în 1917 sub numele de *Codex iuris canonici.*

În această lucrare Gratianus stabilea concordanțe între comentariile biblice făcute de părinții bisericii. Lucrarea a circulat cu titlul „Decretum"[3].

Este singurul exemplar din România (conform catalogului național de incunabule[4]), existând doar 11 exemplare în lume (potrivit „Incunable Short Title Catalogue" tipărit de British Library). Celelalte exemplare se găsesc în SUA, Olanda, Germania, Belgia, Polonia şi Ungaria. Volumul a aparținut Liceului Reformat din Satu Mare.

Alte două incunabule, unul din 1495, altul din 1498 sunt colligate. Cel apărut în 1495 a fost tipărit la vestita imprimerie a lui Aldus Manutius[5] la Veneția şi cuprinde opere ale mai multor autori: Theocrit. *Idyllia*; Theognis. *Sententiae elegiacae*; Cato. *Disticha (vulgo disticha catonis)*; *Sententiae septem sapientum*; *De invidia*; Hesiodus. *Opera et dies. Theogonia. Cântecele* (eidyllia, idyllia) scrise de poetul alexandrin elin Teocrit (c. 315 - c. 250 a Chr.), care pot fi considerate precursoare ale elegiilor erotice latine, iar poemele figurative ale acestuia, prevestesc caligramele lui Apollinaire. *Theogonia* poetului grec Hesiod (a doua jumătate a sec. VIII a. Chr. – prima jumătate a sec. VII a. Chr.) este singura cosmogonie păstrată integral. Culegerea de texte a lui Cato a servit ca material didactic (manual de latină) în Evul Mediu.

Conform catalogului național al incunabulelor[6] în România mai există doar alte două exemplare ale acestei ediții: la Biblioteca Națională a României, filiala Batthyaneum (SR Inc VI 41) şi la B.A.R. (III 46062).

Incunabulul, colligat[7] cu cel de mai sus, împlineşte în anul 2023, 525 de ani. Este vorba despre un volum conținând nouă comedii ale lui Aristofan, *Comoediae novem*, apărute în primă ediție aldină (deci tot la vestita ofificină a lui Aldus Manutius): *Plutos, Norii, Broaştele, Cavalerii, Acharnienii, Viespile, Păsările, Pacea, Adunarea femeilor.* În colofon apare următorul text: „Venetiis apud Aldum. MIID. Idibus Quintilis [15 iulie 1498]". Tiparul negru este executat cu „aldina cursiva", iar inițialele (gravuri pe lemn) şi frontispiciile cu arabescuri liniare negru pe alb; textul este încadrat de comentarii; textul grecesc este cules cu două mărimi diferite; textele introductive, notele de subsol şi marginalia sunt culese cu litere mai mici; colontitlul şi custodele tot cu litere mai mici. Legătura este realizată din piele brună pe lemn, cu un chenar liniar auriu, rozetă cu model floral auriu şi central un Cupidon; urme de încuietori, tranşă aurită, hârtie cu filigran – cap de bou cu şarpe încolăcit pe cruce, suport de lumânare. Volumul a aparținut Liceului Reformat din Satu Mare. Graesse[8] o consideră prima ediție, rară şi frumoasă.

Piesele lui Aristofan (c. 446 a Chr. – c. 386 p. Chr.), cel mai important autor de comedii satirice din Grecia antică, prezintă într-o oglindă deformată societatea ateniană, exponenții şi moravurile ei (perioada în care scrie coincide cu desfăşurarea războiului peloponeziac).

Conform catalogului național de incunabule[9], în România mai există doar alte două exemplare ale acestei ediții: în posesia Bibliotecii Naționale a României, filiala Batthyaneum (aflat în prezent în custodie la Muzeul Național de Istorie a României, inv. C 1506) şi la B.A.R. (III 43045). De altfel, este singurul incunabul din România care cuprinde opera lui Aristofan.

Alt colligat, cu două incunabule, conține lucrările lui Marcus Tullius Cicero. Unul tipărit în 1499, celălalt în 1500. C*ommentarii questionum*

[3] Elena - Maria Schatz, Robertina Stoica, *Catalogul colectiv al incunabulelor din România*, Bucureşti, CIMEC – Institutul de Memorie Culturală, 2007, p. 234, G-41.
[4] *Ibidem*.
[5] Aldus Manutius cel Bătrân 1449/50 – 1515, fondator al unei celebre tipografii.
[6] Elena-Maria Schatz, Robertina Stoica, *op. cit.*, Bucureşti, 2007, p. 357, T 12.
[7] Sunt legate între aceleaşi coperți.
[8] Johann Georg Theodor Graesse, *Tresor de livres rares et precieux*, vol. I, Milano-New York, 1950, p. 206.
[9] Elena-Maria Schatz, Robertina Stoica, *op. cit.,* p. 146, A 105.

https://biblioteca-digitala.ro

Tusculanarum a fost tipărit la Veneția la 17 iulie 1499. Editorul lucrării, Philippus Beroaldus (1453-1505), a fost profesor de retorică, erudit filolog şi profesor de literatură latină la Ferrara[10]. Acest volum, provenind de la tipografia lui Bartholomeus de Zannis de Portesio a fost tipărit cu cerneală neagră, având inițiale ornate şi marginalia. Filigranul hârtiei reprezintă un suport de lumânare. Este de format in-folio.

Tratatul *Tusculanae disputationes* a fost compus între iunie şi august 45. Datorită faptului că ştia de golul pe care-l reprezintă în literatura latină lipsa unor tratate în care filosofia să fie sistematic expusă, Cicero aduce o importantă contribuție la îmbogățirea culturii latine. Merite recunoscute are Cicero şi prin contribuția esențială pe care a adus-o la îmbogățirea vocabularului filosofic.

În *Index rariorum Bibliothecae Universitatis Regiae Budensis* referitor la acest incunabul apare mențiunea: „editio rarior"[11]. Conform catalogului național de incunabule[12] în România mai există doar încă un singur exemplar al acestei ediții, la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca (Inc. 69).

Cealaltă componentă a colligatului este un incunabul apărut în anul 1500 la Veneția şi cuprinde lucrările lui Cicero, *De officiis*, precum şi *Laelius de amicitia, Cato maior de senectute* şi *Paradoxa stoicorum*. Volumul a aparținut Şcolii Piariste din Carei (1797). Conform catalogului național de incunabule[13] în România există doar două exemplare ale acestei ediții: la Biblioteca Județeană Satu Mare (IV 126) şi la Biblioteca Județeană Timiş (IV 3) [14].

Primul care a semnalat incunabulele de la biblioteca sătmăreană a fost bibliotecarul Iuliu Stier[15]. Despre cel mai vechi incunabul din colecție, *Decretum Gratiani*, a redactat un articol Paula Vasil-Marinescu[16]. Deşi acesta prezenta caracteristicile unui incunabul, lipsindu-i colofonul, a putut fi identificat ca incunabul, doar pe baza exemplarelor similare aflate la British Library. Un alt moment în care aceste incunabule au fost valorificate a fost cel din 1998, când au apărut descrise într-unul din primele cataloage de carte străină aparținând bibliotecilor județene din țară, Paula Vasil-Marinescu, Marta Cordea, *Cartea străină veche în Biblioteca Județeană Satu Mare. Sec. XV-XVI: Catalog*, Satu Mare, 1998. Ulterior au apărut cataloagele referitoare la secolul al XVII-lea[17]. Au urmat articolul din revista „Biblioteca"[18] şi volumul *Incunabulele Colecțiilor speciale sătmărene*, Satu Mare, Editura Citadela, 2012, redactate de subsemnata.

O mare parte a cărților străine din secolele XVI-XVIII sunt realizate la case de editură celebre, există unicate şi ediții prime, ca de exemplu ediția primă a versurilor lui Titus Vespasianus Strozzius, tatăl şi Hercules Strozzius, fiul, apărută în tipografia aldină în 1513, ediția primă a lucrării *Schediasmata poetica* a lui Paulus Melissus Schede, publicată în anul 1575 la Frankfurt pe Main. Volumele *Harmonia ex tribus evangelistis composita*, Geneva, 1595 şi *Institutionis christianae religionis a Ioanne Calvino conscriptae*, Londra, 1584 sunt unicate în Transilvania.

Pentru că în anul 2023 se împlinesc 510 de ani de la apariția ediției prime a versurilor lui Titus Vespasianus Strozzius, tatăl (Tito Vespasiano Strozzi) şi Hercules Strozzius, fiul (Ercole), ne vom referi mai pe larg la el. Despre Titus Vespasianus Strozzius (1422 Ferrara–Stacano 1505) se ştie că a scris satire, epigrame şi poezii erotice. A susținut el însuşi că a ajuns pe culmile demnității în locul unde s-a născut, adică la Ferrara[19]. Despre Hercule Strozzius (mort şi el la data apariției volumului) se ştie că a fost prieten cu Aldus Manutius[20]. Volumul de poezii scris de cei doi Strozzius a apărut în

[10] Albert Flocon, *Universul cărților*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1976, p. 419.
[11] *Index rariorum librorum Bibliothecae Universitatis Regiae Budensis*, Pars I, Budae, 1780, p. 264-266.
[12] Elena-Maria Schatz, Robertina Stoica, *op. cit.*, p. 198, C – 58.
[13] *Ibidem*, p. 195, C-45.
[14] *Colecțiile speciale de la Biblioteca Județeană Satu Mare*, „Biblioteca", Bucureşti, An LXV, serie nouă, An XXII, Nr. 6, 2011, p. 178-182.
[15] Iuliu Stier, *Identificarea unor incunabule venețiene în Biblioteca Județeană Satu Mare*, „Biblioteca", Bucureşti, an I, nr. 2, 1982.
[16] Paula Vasil-Marinescu, *Cea mai veche carte tipărită aflată în colecțiile bibliotecii sătmărene (1486)*, în *Comunicări 1993-1994*, 1995, pp. 100-106.
[17] Catalogul tipăriturilor străine din secolele XV-XVI existente în bibliotecă a apărut în 1998. Volumele apărute în 2005 oglindesc cartea străină veche din secolul al XVII-lea. Din cele 1333 de descrieri ale catalogului, 380 sunt cuprinse în primul volum, literele A-C, 324 de descrieri în cel de-al doilea, literele D-K. Volumul al treilea (finalizat în format electronic) cuprinde literele L-Z.
[18] *Colecțiile speciale de la Biblioteca Județeană Satu Mare*, „Biblioteca", Bucureşti, An LXV, serie nouă, An XXII, Nr. 6, 2011, p. 178-182.
[19] H. A. Pierer, *Universal-Lexikon*, Altenburg, vol. 30, 1845, p. 181.
[20] Ioan Domşa, *Din activitatea Casei de Editură şi Tipografie a familiei Manuzio*, în „Studii şi cercetări de bibliologie", Bucureşti, Serie nouă, XII, 1972, p. 149–168.

https://biblioteca-digitala.ro

anul 1513 şi poartă menţiunea editorială: colofon I „Venetiis in aedib. Aldi, et Andreae Soceri, Mense Ianuario M.D.XIII.”, colofon II „VENETIIS IN AEDIBUS ALDI ET ANDREAE ASULANI SOCERI. MDXIII” (Andrea Torresani di Asola - m. 1529). Volumul poartă celebra marcă tipografică „ancora cu delfinul” (tipul „ancora secca”, cea mai valoroasă dintre variante), cu deviza : „festina lente”.

Volumul conține îndeosebi versuri dedicate familiei Borgia, dar şi epitaful lui Aldus Manutius, precum şi poeziile erotice ale lui T. Vespasianus Strozius. Volumul este de format in 8º (15 cm). S-au folosit caracterele de literă aldine (acest caracter a fost realizat după modelul scrierii de mână folosite la curia papală, iar cel care a gravat acest caracter a fost vestitul Francesco Griffo din Bologna). Marca tipografică este imprimată pe prima şi ultima pagină a textului. Legătura este din carton, iar ca însemn de proprietate apare ex libris-ul manuscris al bibliotecii Şcolii Piariste din Carei: „Biblioth. M. Karoly. Schol. Piarum”[21].

Printre ediţiile prime ale colecţiei de secol XVI se numără şi un volum semnat de Paulus Melissus, un poet nu foarte cunoscut în zilele noastre, dar foarte apreciat în vremea sa. Născut în anul 1539 (20 decembrie) la Melrichstadt (landul Bavaria), a devenit vestit datorită operei sale, *Meletemata* sau *Schediasmata poetica*. Datorită acestei lucrări, a fost „încoronat” poet de către Ferdinand I şi Maximilian al II-lea în anul 1564. Volumul cuprinde *Schediasmata poetica*, lucrare publicată în anul 1574, *Schediasmatum reliquiae*, lucrare publicată în anul 1575 şi *Melissi Musae*, s.a. Primele două lucrări au fost tipărite la Frankfurt pe Main de către tipograful Georgius Corvinus şi îl au ca editor comercial pe Matthaeus Harnisch.

Este interesant de menţionat despre autorul Melissus, supranumit Schede, că începând cu anul 1586 a fost conducătorul Bibliotecii Palatina din Heidelberg[22].

Tot la secolul XVI putem să amintim opt tipărituri plantiniene apărute între anii 1567-1583 la Anvers.

În 1583 (acum 440 de ani) apare la Anvers la officina lui Plantin, lucrarea omului de stat francez Philippe de Mornay (Morneus, Philippus; Mornay, Philippe de M.; Seigneur du Plessis-Marly, n. 5 noiembrie 1549 Buhy-Normandia – m. 11 noiembrie 1623 Laforet-sur-Sevre) De veritate religionis christianae. Este cea mai importantă lucrare a acestui autor, care, intrând în 1575 în slujba lui Henrik de Navarra, a activat şi ca scriitor, şi ca diplomat. Datorită înflăcărării sale religioase şi datorită vastelor sale cunoştinţe a fost denumit „Papă al hughenoţilor”, căci împotriva dorinţei tatălui său, care l-ar fi dorit preot catolic, acesta a trecut la religia hughenotă. A avut, de asemenea, o contribuţie deosebită la editarea Edictului de la Nantes (1568).

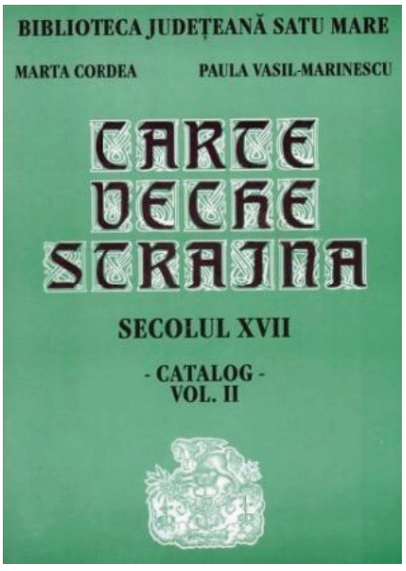

Este prima traducere din limba franceză (Titlul original este: *De la vérité de la religion chrétinenne* şi a apărut pentru prima dată la Anvers în 1581).

Mai amintim printre tipăriturile plantiniene din colecţia bibliotecii noastre: *Arnobius. Disputationum adversus gentes,*1582, Anvers: ex officina Christophori Plantini; format: in 8º; *Biblia sacra,* 1583, Anvers: Ex officina Christophori Plantini, architypographi regii, *Biblia.Testamentum Novum Graece,* 1583, Anvers: ex officina Christophori Plantini[23].

Cartea străină veche din secolul al XVII-lea este reprezentată prin volume aparţinând următoarelor centre tipografice: Alba Iulia, Amsterdam, Anvers, Basel, Berlin, Debreţin, Edinburgh, Frankfurt

[21]Marta Cordea, *Tipărituri veneţiene din secolul al XVI-lea în fondul de carte veche al Bibliotecii Judeţene Satu Mare*, „Libraria”, Târgu-Mureş, Anuar VI, 2007, p. 276 – 285.

[22] Idem, *Ediţiile prime ale poeziilor lui Paulus Melissus Schede,* „Mărturii culturale”, Satu Mare, An II, nr. 4 (8), octombrie-decembrie, 2017, p. 31-32.

[23] Idem, *Vechi tipărituri din Anvers în colecţiile Bibliotecii Judeţene Satu Mare*, „Citadela”, Satu Mare, Anul VII, Nr. 1-2-3, ianuarie-martie 2013, p. 5-7.

https://biblioteca-digitala.ro

pe Main, Geneva, Hanau, Heidelberg, Jena, Leyda, Leipzig, Londra, Nürenberg, Oradea, Paris, Philadelphia, Sibiu, Strasbourg, Utrecht, Viena, Wittenberg, Wolfenbüttel. 27 de tipărituri provin de la vestita editură a Elzevirilor, ca de pildă: Ioannes Barclaius. *Argenis*, 1627, *Satyricon*, 1637, Ioannes Meursius, *Atticarum lectionum*, 1617, Publius Ovidius Naso, *Opera*, 1661, Titus Livius, *Ab Urbe condita*, 1664, ediții ale operei lui Daniel Heinsius etc.

În fondul de secol XVII, de o importanță majoră este ediția primă a lucrării cronicarului bizantin Kinnamos (1143-1183/5?, de la a cărui naştere se împlinesc în anul 2023, 880 de ani) *De rebus gestis imperatores Constantinopolis Ioannis et Manuelis Comnenorum historiarum libri IV*, editată de Cornelius Tollius (Primus edit, vertit, castigavit) şi tipărită la Trajectum ad Rhenum (Utrecht) de Theodorus ab Ackersdyck şi Gisbert a Zyll în anul 1652. Cronica lui Kinnamos a fost editată pentru prima dată în patru cărți pe baza manuscrisului aflat la Biblioteca Vaticanului.

Exemplarul, considerat rar, aflat în colecțiile de carte veche ale Bibliotecii județeane Satu Mare aparține acestei prime ediții realizate de editorul olandez Cornelius Tollius. Acesta s-a născut la Utrecht, a fost profesor de elocință şi limbă greacă, a fost secretar la Academia de la Hardevirck, desfăşurându-şi activitatea între anii 1647-1652.

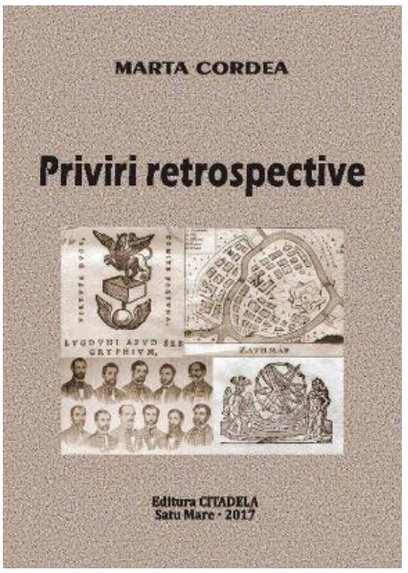

Lucrarea cronicarului bizantin Kinnamos aduce o contribuție importantă la cunoaşterea istoriei Imperiului Bizantin în perioada 1118-1176, constituind o veritabilă sursă de informare pentru istorici. Marele istoric Nicolae Iorga în cunoscuta lucrare *Istoria vieții bizantine* face numeroase referiri la cronica lui Kinnamos şi la părerile acestuia privind istoria împăraților comneni[24].

Colecția de carte veche mai conține şi volume din secolele XVIII–XIX. Despre acestea şi valorificarea lor, ne-am propus să ne referim cu un alt prilej.

În colecția de periodice un loc important îl ocupă presa locală veche, ca de exemplu publicațiile „Szamos", „Szatmár", „Szatmár és vidéke", „Szatmári gazda" etc. Din secolul al XVIII-lea, cel mai valoros periodic îl reprezintă *Die Horen*, apărut la Tübingen în 1795 sub redacția lui Friedrich von Schiller.

Din anul 2011, tot în cadrul acestei secții, s-a amenajat şi funcționează, prin achiziționarea bibliotecii regretatului cărturar Nae Antonescu un Atelier memorial, care cuprinde numeroase volume din domeniul istoriei şi criticii literare, cărți vechi din perioada interbelică, rarități bibliofile, publicații periodice vechi, dar şi o serie de manuscrise aparținând profesorului de la Terebeşti, dintre care unele inedite. De asemenea, în Atelierul Memorial „Nae Antonescu" se păstrează o colecție de portrete ale unor oameni de cultură români şi străini, în mare parte mai puțin consacrate de literatura de specialitate.

Nae Antonescu (18 decembrie 1921, Terebeşti, jud. Satu Mare – 18 iunie 2008) istoric literar, publicist, profesor. A început studiile superioare la Şcoala Normală la Oradea (între 1936-1940), apoi, după Dictatul de la Viena şi-a continuat aceste studii la Şcoala Normală din Bucureşti, absolvind în 1943. În 1949 a absolvit Facultatea de Litere şi Filosofie la Cluj. După instaurarea comunismului, pentru ideile sale politice (a fost un apropiat al național-țărăniştilor) a fost arestat. Şi-a desfăşurat activitatea ca profesor şi director la Şcoala Generală din Terebeşti, dar a predat şi la Şcoala tehnică de exploatare C.F.R. Satu Mare (1955-1960) şi, pentru o perioadă a condus destinele Casei Corpului Didactic Satu Mare. Fiind preocupat de fenomenul revuistic a publicat următoarele volume: *Scriitori uitați*, (Cluj-Napoca, 1980), *Reviste literare conduse de Liviu Rebreanu* (Bucureşti, 1985), *Jurnal literar: monografie* (Iaşi, 1999), *Reviste din Transilvania*, (Oradea, 2001), *Reviste literare interbelice* (Cluj-Napoca, 2001), *Scriitori şi reviste literare*

[24] Idem, *Ediția primă a cronicii lui Kinnamos*, „Biblioteca", Bucureşti, An XIII, Nr. 4, 2003, p. 119-120.

https://biblioteca-digitala.ro

din perioada interbelică (Iaşi, 2001), *Revista Fundațiilor Regale. Monografie*, (Satu Mare, 2006). De asemenea, a îngrijit apariția mai multor volume şi a publicat articole în reviste de prestigiu, dintre care amintim: „Ardealul", „Aurora", „Convorbiri literare", „Cultura creştină", „Familia", „Limbă şi literatură", „Luceafărul" (Sibiu), „Revista de istorie şi teorie literară", „România literară", „Steaua", „Transilvania", „Tribuna", „Universul literar", „Viața", „Viața românească". Postum i-au mai apărut volumele *Din presa sătmăreană de altădată*, Satu Mare, Editura Citadela, 2013, îngrijit de dr. Viorel Câmpean şi Marta Cordea, *Scriitori uitați*, reeditat în 2011, *Reviste literare interbelice*, reeditat în 2012, ambele la Editura „Dacia" din Cluj-Napoca[25].

Instituțiile deținătoare ale unor valoroase fonduri de documente vechi (manuscrise, cărți vechi şi rare, periodice etc.) au menirea de a face cunoscute aceste tezaure prin elaborarea şi publicarea de cataloage, instrumente necesare oricărei cercetări, prin studii şi articole de specialitate, prin volume dedicate volumelor din colecție.

Biblioteca Județeană Satu Mare, prin personalul specializat[26] al secției Fond de patrimoniu. Carte rară. Cercetare. Atelier Memorial „Nae Antonescu", denumit pe scurt „Colecții speciale" munceşte şi în continuare la valorificarea acestui tezaur al instituției.

[25] Idem, *Fondul de carte veche al Bibliotecii Județene Satu Mare. Repere privind zona Tisei superioare*, în vol. *Relații româno-ucrainene. Istorie şi contemporaneitate. Satu Mare*, Editura Muzeului Sătmărean, 2015, pp. 62-69.
[26] dr. Viorel Câmpean, dr. Marta Cordea.

https://biblioteca-digitala.ro

An Exposition of the Satu Mare County Library's Special Collections and their Valorization Process (I)

(Abstract)

Our article presents the colections of old books and periodicals constituted in the "Special Collections" of the Satu Mare County Library, highlighting the most valuable volumes and making references to the methods by which their valorization was achieved. Some of the volumes we consider "anniversaries" and that's why we referred to them in more detail. Also, the description of the incunabula and some first editions was a priority. We believe that through this material, the treasures at our library will become better known to those who wish.

MARTA CORDEA
Biblioteca Județeană Satu Mare
Satu Mare
marticordea@yahoo.com

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Ofițeri români din plasa Mănăştur în Primul Război Mondial

MARIUS CÂMPEANU

Cuvinte cheie: *Solnoc Dăbâca, români, soldați, ofițer, Primul Război Mondial*
Keywords: *Solnoc Dăbâca, romanians, soldiers, officers, The First War*

Introducere

Cercetările din ultima perioadă, desfăşurate în colaborare cu istoricul sibian Alexandru Bucur, au dus la formarea unei imagini veridice privind contribuția românilor din fosta plasă administrativă Mănăştur în Primul Război Mondial. Rezultatele demersului istoriografic, valorificate prin intermediul a două cărți[1], se bazează în mare măsură pe fondul ASTRA, aflat la Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale, pe matricole confesionale şi registre de stare civilă, păstrate la Serviciul Județean Maramureş al Arhivelor Naționale, pe cărți şi studii din istoriografia românească, dedicată Marelui Război şi, nu în ultimul rând, pe cercetare de teren, fapt care a permis intervievarea unor descendenți ai participanților la război şi a unor persoane cu vârste cuprinse între 70 şi 90 de ani, contemporane cu cei care s-au întors din război, deplin sănătoşi, bolnavi sau invalizi.

Cu sediul de reşedință la Copalnic-Mănăştur, plasa Mănăştur a făcut parte din comitatul Solnoc Dăbâca (Szolnok-Doboka vármegye) – metamorfozat în județ după Marea Unire de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. La începutul secolului al XX-lea, plasa Mănăştur era formată din 19 localități (aveau denumirea de comune): Berința, Bloaja, Brebeni, Cărbunari, Cărpiniş, Cerneşti, Ciocotiş, Copalnic, Copalnic-Mănăştur, Curtuiuşu Mic, Făureşti, Fânațe, Lăschia, Măgureni, Plopiş, Preluca, Ruşor, Trestia şi Vad. În anul 1910, plasa Mănăştur se întindea pe o suprafață de 46.593 iugăre (268 km^2), având o populație de 12.921 locuitori. În ceea ce priveşte structura demografică după limba maternă, 11.998 de locuitori erau vorbitori de limba română, 184 de limba maghiară, 602 de limba germană, unu de limba slovacă, iar 136 se încadrau la rubrica „alte limbi”[2]. Având aceeaşi suprafață, în 1920, plasa Mănăştur avea o populație de 12.142 locuitori, din care 11.406 erau români, 63 maghiari, 7 germani, 624 evrei şi 42 de alte naționalități[3].

Ofițeri români din plasa Mănăştur în Primul Război Mondial

În Primul Război Mondial, românii din structura administrativă la care fac referire au fost mobilizați în două unități militare care îşi aveau competența teritorială în această zonă, anume, Regimentul de Infanterie 63 Bistrița şi Regimentul de Honvezi 32 Dej. Cele două regimente, formate cu efective româneşti majoritare[4], în toamna anului 1914 au fost trimise pe frontul estic din Galiția şi, mai târziu, după intrarea Italiei în război împotriva Triplei Alianțe, la 24 mai 1915, în teatrul vestic european de operațiuni militare.

Până la declanşarea primei conflagrații mondiale, ofițerii români reprezentau maxim 1% din totalul ofițerilor monarhiei şi aproximativ 5,7% din ofițerii născuți în Ungaria dualistă. O altă statistică oficială ne prezintă faptul că 3,7% erau ofițeri activi, iar 2,9% erau ofițeri de rezervă[5]. În ceea ce priveşte plasa Mănăştur, potrivit izvoarelor consultate a rezultat faptul că în Primul Război Mondial au participat 2.450 de români, din care 15 au fost ofițeri (zece locotenenți şi cinci sublocotenenți). În studiul de față, aplicând criteriului alfabetic pe localități, sunt prezentate informații referitoare la ofițerii identificați, cu precizarea faptului că metoda de publicare a numelor este cea actuală (nume, prenume n.n.), necorespunzând metodei clasice folosite în documentele vremii.

[1] Exceptând localitățile Cărbunari şi Plopiş, au fost analizate toate localitățile „plăşii” Mănăştur. Datele au fost publicate în Alexandru Bucur, Marius Câmpeanu, *Participarea românilor din comuna Copalnic-Mănăştur la Primul Război Mondial (1914-1918)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2021 şi în Marius Câmpeanu, *Participarea românilor din comuna Cerneşti la Primul Război Mondial*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2022.

[2] Rotariu, Semeniuc, Mezei 1999, pp. 380-381, 384-385, 396-397. Pentru a beneficia de anumite drepturi şi privilegii specifice perioadei, o parte a populației izraelite s-a declarat ca fiind vorbitoare de limba germană. În categoria „alte limbi” figurează populația rromă şi cea izraelită.

[3] Martinovici, Istrati 1921, p. 43.

[4] Regimentul de Infanterie 63 Bistrița era format în proporție de 73% din români. Liviu Maior 2016, p. 193. Şi alte unități din armata comună a imperiului (K.u.K.) aveau o prezență românească considerabilă, cum ar fi: Regimentul de Infanterie 43 Caransebeş (78% români), Regimentul de Infanterie 50 Alba Iulia (71% români), Regimentul de Infanterie 51 Cluj (65% români), Regimentul de Infanterie 64 Orăştie (86% români). Cârja, Rustoiu, Cutean, Marcov 2021, p. III.

[5] Hegedűs, Horváth, Popovici 2020, p. 70.

https://biblioteca-digitala.ro

Din Berința în prima conflagrație mondială au fost mobilizați 210 români. Din punctul de vedere al gradelor militare deținute, doi au fost ofițeri (locotenenți), unul subofițer (plutonier), iar 207 gradați şi soldați. Cei doi ofițeri identificați sunt Gavril Cozma şi Vasile Petrovan. Locotenentul Gavril Cozma a fost decorat cu două medalii pe întreaga desfăşurare a războiului: Medalia de Merit Militar „Signum Laudis" (o decorație importantă pentru ofițerii din armata austro-ungară) şi Medalia „Pentru Vitejie" de bronz[6].

Locotenentul Vasile Petrovan s-a născut în anul 1893, în familia notarului Ioan Petrovan din Copalnic-Mănăştur. A urmat studiile juridice la Budapesta şi Viena. Datorită actelor de bărbăție şi curaj, arătate în timpul războiului, a fost decorat cu cinci distincții militare: Medalia de Merit Militar „Signum Laudis", Medalia „Crucea de Merit Militar" - clasa a III-a, Medalia „Pentru Vitejie" de argint - clasa I, Medalia „Pentru Vitejie" de argint - clasa a II-a şi Medalia „Pentru Vitejie" de bronz. În preajma şi după înfăptuirea Marii Uniri, în calitatea sa de comandant al Gărzii Naționale din Copalnic-Mănăştur, a jucat un rol important în asigurarea ordinii publice atât în centrul de reşedință al „plăşii", cât şi în localitățile Berința, Brebeni, Cărbunari, Copalnic, Curtuiuşu Mic, Măgureni, Preluca Veche şi Ruşor. În plan profesional, după război a îndeplinit funcțiile de notar cercual la Berința şi la Negreşti-Oaş. Între anii 1926 şi 1948 a fost proprietar al Băilor Cărbunari. A decedat în anul 1969, fiind înmormântat în grădina casei deținute la Cărbunari[7].

Cumulând informațiile găsite în fondurile de arhivă şi în sursele bibliografice a reieşit faptul că din Brebeni au fost mobilizați în război 58 de persoane. Din numărul total de participanți, unul a fost ofițer (sublocotenent), iar ceilalți 57 s-au încadrat în categoria „gradați şi soldați". Sublocotenentul Cornel Bota s-a născut la Brebeni în 18 ianuarie 1888. Tatăl său, Ioan Bota, a fost un mare proprietar de pământ. Mama sa, Terezia Pop, a fost născută în Copalnic-Mănăştur. Naşi spirituali la Sfânta Taină a Botezului, oficiată de Ioan Medan – preot paroh în Parohia Greco-Catolică Măgureni cu filia Brebeni – i-au fost avocatul Andrei Medan cu soția sa, Linca Pop (din Şomcuta Mare). Cornel Bota a terminat gimnaziul la Baia Mare în 1907, iar între 1908 şi 1913 a urmat cursurile Facultății de Medicină din cadrul Universității „Ferencz Jozsef" din Cluj. A obținut doctoratul în medicină, la Cluj, în 3 aprilie 1920. La 2 martie 1924 s-a căsătorit cu Livia Pop (născută în 2 septembrie 1890), fiica lui Mihai Pop de Oarța (preot greco-catolic la Cuceu, lângă Jibou; frate cu Gheorghe Pop – primul prefect român al Sălajului după Marea Unire) şi Maria Gheție. După căsătorie, Cornel Bota şi Livia Pop nu au avut copii. Până la momentul decesului, survenit în 14 februarie 1939, a fost medic de plasă la Copalnic-Mănăştur. Îşi doarme somnul de veci în cimitirul familial din Brebeni[8].

Din Ciocotiş au fost mobilizați în Marele Război un număr de 204 bărbați. Dintre aceştia, unu a fost ofițer (sublocotenent), patru subofițeri (plutonieri), iar 199 gradați şi soldați. Singurul ofițer, originar din Ciocotiş, identificat în literatura de specialitate este Ioan Bărbos, născut la 19 august 1898, în familia lui Grigore şi Tecla Bărbos. În Primul Război Mondial a fost stegar în Regimentul de Honvezi 32 Dej (la 12 octombrie 1917) şi, mai târziu, sublocotenent în cadrul Regimentului de Infanterie 31 Sibiu (la 15 iunie 1918)[9]. În luna iulie a anului 1919 a fost integrat în rândul ofițerilor de rezervă a armatei române, cu gradul de sublocotenent. Potrivit documentului intitulat *Registrul control nominal ofițeri activi ardeleni şi bucovineni*, în august 1920, a fost trecut în rândul ofițerilor activi, avansând succesiv în gradele de locotenent (ianuarie 1921), căpitan (octombrie 1927) şi maior (februarie 1939). A luat parte la confruntările celui de-al Doilea Război Mondial, ca ofițer superior (maior) în cadrul mai multor regimente de infanterie a armatei române. În aprilie 1945, a fost transferat la Inspectoratul General al Infanteriei, fiind avansat la gradul de locotenent-colonel, iar doi ani mai târziu, în august 1947, a fost trecut în rezervă. Ioan Bărbos a fost căsătorit cu Klasman Adolfine (căsătoria a avut loc la Dej în data de 6 iunie 1928). Cei doi au avut o fiică, Livia Aurelia (născută în 31 martie 1928)[10].

206 români din Copalnic-Mănăştur au luat parte la acțiunile militare ale Primului Război Mondial. Dintre aceştia, şapte au fost ofițeri (cinci locotenenți şi doi sublocotenenți), şapte subofițeri (un plutonier major şi şase plutonieri), iar 192 gradați şi soldați. Cei cinci locotenenți identificați

[6] ANSb, *FA*, *XIX*, *TNB*, nr. crt. 94; Bucur, Câmpeanu 2021, p. 28.
[7] ANSb, *FA*, *XIX*, *TNB*, nr. crt. 183; Bucur, Câmpeanu 2021, p. 22, 28; Popa, Toma, Toma 2019, p. 215-223. O parte din datele folosite, mi-au fost puse la dispoziție de către Marius Codîrlă (nepot) din Cluj-Napoca şi de Rodica Sofonea Dragomir (nepoată) din Copalnic-Mănăştur.
[8] Câmpeanu 2022, p. 23.
[9] Țucă, Batin 2018, p. 143; Câmpeanu 2022, p. 53.
[10] Țucă, Batin 2018, p. 143.

https://biblioteca-digitala.ro

sunt: Augustin Cârlig, Octavian Medan, George (Gheorghe) Rus, Valer Şovre şi Teodor Bota, iar sublocotenenți: Adrian Avram şi Ioan Buda[11]. Din *Tabloul nominal Copalnic-Mănăştur*, document păstrat la arhivele sibiene în Fondul ASTRA, găsim câteva date referitoare la ofițerii născuți şi/sau domiciliați în Copalnic-Mănăştur. Un fapt extrem de interesant este acela că trei din cei cinci ofițeri – mai exact este vorba despre Augustin Cârlig, Valer Şovre[12] şi Teodor Bota – au fost absolvenți de medicină, în timpul războiului activând ca medici militari. Consider că locotenentul Teodor Bota nu a supraviețuit conflagrației, numele acestuia fiind pe „lista" celor decedați sau dispăruți în Primul Război Mondial, aflată pe Monumentului Eroilor din cele două războaie mondiale, ridicat în 2006, în curtea Bisericii Ortodoxe „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril" din localitate.

Locotenentul Octavian Medan a fost funcționar public (oficiant – în documentul Astrei) în cadrul administrației locale din Copalnic-Mănăştur. În timpul războiului, din care s-a întors rănit, a primit Medalia „Pentru Vitejie" de argint - clasa I[13]. Locotenentul George (Gheorghe) Rus a fost învățător. În anul 1914, apare menționat în şematismul eparhial de Gherla, în calitate de învățător la Şcoala confesională greco-catolică din Copalnic-Mănăştur, învățându-i să citească şi să socotească pe cei 65 de copii care frecventau şcoala primară şi pe alți 32 de copii, care luau parte la orele şcolii „de repetiție"[14].

Sublocotenentul Adrian Avram a fost funcționar public (oficiant) în administrația de plasă. Pe parcursul războiului, din care s-a întors deplin sănătos, a fost decorat cu Medalia „Pentru Vitejie" de argint - clasa II[15]. Celălalt sublocotenent, Ioan Buda, a fost farmacist. Din Marele Război s-a întors deplin sănătos[16].

Numărul participanților la război din Fânațe a fost de 169. Dintre aceştia, trei au fost ofițeri (locotenenți), doi subofițeri (un plutonier şi un sergent major), iar 164 au fost gradați şi soldați. Cei trei fânățeni care au deținut gradul de locotenent în armata austro-ungară au fost: Alexandru Filip, Ioan Filip şi Valer Şovrea[17].

Locotenentul Alexandru Filip s-a născut la 28 octombrie 1885, în familia notarului Ioan Filip şi a soției acestuia Terezia Berciu (originară din Săcălăşeni). La încreştinarea lui Alexandru, Taina Sfântului Botez a fost oficiată de preotul paroh Teodor Şovrea[18]. Din discuțiile avute cu Vasile Rus (85 ani) şi Vasile Sabou (89 ani) - ambii din Fânațe - a reieşit faptul că Alexandru (Sandor, cum îi spuneau oamenii din sat) nu a fost căsătorit şi nu a avut urmaşi. Locotenentul Ioan Filip, după cum s-a menționat, a fost notar de profesie şi tată al locotenentului Alexandru Filip. A fost căsătorit cu Terezia Berciu, având împreună nouă copii[19]. Din război, conform documentului Astrei s-a întors rănit[20]. La finele anului 1918 şi la începutul celui următor, Ioan Filip a organizat şi a condus Garda Națională din Fânațe[21].

Locotenentul Valer Şovrea, născut în mai 1883, a fost primul fiu al preotului Teodor Şovrea din Fânațe. Din informațiile găsite a rezultat că a studiat ştiințele juridice, fiind avocat de profesie. În ultima perioadă a vieții, din câte se pare, a locuit şi a profesat la Cluj-Napoca. A trecut în eternitate în data de 2 mai 1941[22]. În anul 1935, a înzestrat Capela Eroilor (monument ridicat în 1935 pe „dealul Fânațelor", între Făureşti, Trestia şi Fânațe) cu un clopot turnat la Timişoara, de fiul celebrului maestru clopotar Antoniu Novotny. Clopotul, de dimensiuni relativ reduse, are următorul text: „ÎN MEMORIA CELOR CĂZUȚI ÎN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI. LOCOTENENT VOLUNTAR DR. VALERIU ŞOVREA. 1935. TURNAT DE FIUL LUI ANTONIU NOVOTNY S.P.A. TIMIŞOARA N. 5844".

Ultimul ofițer la care fac referire în studiul de față este Cornel Medan, născut în Măgureni, localitate din care au fost trimişi pe câmpurile de luptă ale primei conflagrații mondiale 76 de bărbați.

[11] Bucur, Câmpeanu 2021, p. 63.
[12] În document, „ Dr. Cârlig August[in]" şi „Dr. Şovre Valer". ANSb, FA, XIX, TNC-M, nr. crt. 179, 180; Bucur, Câmpeanu 2021, p. 63, 66.
[13] ANSb, *FA*, *XIX*, *TNC-M*, nr. crt. 167; Bucur, Câmpeanu 2021, p. 66, 67, 69.
[14] Şematism 1914, p. 154.
[15] ANSb, *FA*, *XIX*, *TNC-M*, nr. crt. 89; Bucur, Câmpeanu 2021, p. 66, 69.
[16] ANSb, *FA*, *XIX*, *TNC-M*, nr. crt. 189; Bucur, Câmpeanu 2021, p. 66.
[17] ANSb, *FA*, *XIX*, *TNF*, nr. crt. 1, 2, 50.
[18] ANMm, *FOPOF*, dos. 1/1880-1940, f. 1-2.
[19] ANMm, *FOPOF,* dos. 1/1880-1940, f. 1-2.
[20] ANSb, *FA*, *XIX*, *TNF*, nr. crt. 2. În război, potrivit celor relatate de Vasile Rus, locotenentul Ioan Filip a fost rănit la un ochi.
[21] Popa, Toma, Toma 2019, p. 220.
[22] ANMm, *FOPOF,* dos. 1/1880-1940, f. 149-150.

https://biblioteca-digitala.ro

În privința gradelor militare deținute de participanții în război, unu a fost ofițer (sublocotenent), trei subofițeri (plutonieri), iar 72 gradați şi soldați. Cornel Medan s-a născut în Măgureni, la 26 noiembrie 1893. Într-o primă etapă a Marelui Război a fost stegar (la 1 octombrie 1916) şi, ulterior, sublocotenent (la 1 august 1917) în Regimentul de Infanterie 63 Bistrița[23]. După război, în iulie 1919, a fost primit în corpul ofițerilor de rezervă ai armatei române. În data de 20 mai 1920 s-a căsătorit, la Dej, cu Veturia V. Filip, cu care a avut o fiică, Elena, născută pe 16 februarie 1921. Din perspectiva carierei militare, în august 1920 a fost primit în rândul ofițerilor activi, fiind promovat în anul următor, la gradul de locotenent, iar în iulie 1927, la gradul de căpitan. A activat în cadrul Regimentului 81 Infanterie şi a Regimentului 39 „Petru Rareş". S-a pensionat din armată în luna februarie a anului 1941, în urma unor probleme de sănătate[24].

Raportat la cei 2.450 de bărbați din plasa Mănăştur, mobilizați în Primul Război Mondial, procentul ofițerilor este unul simbolic (0,61%). Exceptându-i pe sublocotenenții Ioan Bărbos din Ciocotiş şi Cornel Medan din Măgureni, care şi-au continuat cariera militară şi în perioada interbelică în structurile armatei române, ceilalți ofițeri după anul 1919 au revenit, în plan profesional, la profesiile practicate înainte de război (de medic, notar, avocat, învățător). Recrutarea celor 15 s-a făcut datorită necesităților militare ale vremii, rangul de ofițer fiind acordat pe baza pregătirii superioare şi a statutului de intelectual. Anterior declanşării războiului, niciunul dintre ofițerii nominalizați nu a făcut parte din rândul ofițerilor de carieră sau a ofițerilor în rezervă, decizia celor doi sublocotenenți menționați (Ioan Bărbos şi Cornel Medan) de a rămâne activi în cadrul armatei, după opinia mea a fost luată după încheierea conflagrației. Din totalul de 15 ofițeri, 14 au supraviețuit, iar unul (dr. Teodor Bota) a decedat sau a dispărut în timpul războiului.

La final, subliniez faptul că tema studiului de față prezintă un potențial major de cercetare. Biografiile ofițerilor pot fi îmbunătățite şi completate, acest fapt putându-se concretiza în funcție de sursele primare arhivistice, periodicele oficiale militare şi literatura de specialitate (românească şi străină), pe care le vom avea la dispoziție în următoarele etape ale cercetării pe problematica Primului Război Mondial.

[23] Țucă, Batin 2018, p. 397.
[24] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

Literatura

ANMm, *FOPOF*	Arhivele Naționale Maramureş, *Fond Oficiul Parohial Ortodox Fânațe*.
ANSb, *FA*, *XIX*, *TNB*	Arhivele Naționale Sibiu, *Fondul ASTRA*, titlul XIX. Județul Solnoc-Dobâca, *Tablou nominal Berința.*
ANSb, *FA*, *XIX*, *TNC-M*	Arhivele Naționale Sibiu, *Fondul ASTRA*, titlul XIX. Județul Solnoc-Dobâca, *Tablou nominal Copalnic-Mănăştur.*
ANSb, *FA*, *XIX*, *TNF*	Arhivele Naționale Sibiu, *Fondul ASTRA*, titlul XIX. Județul Solnoc-Dobâca, *Tablou nominal Fânațe*.
Bucur, Câmpeanu 2021	Alexandru Bucur, Marius Câmpeanu, *Participarea românilor din comuna Copalnic-Mănăştur la Primul Război Mondial (1914-1918)*, Cluj-Napoca, 2021.
Câmpeanu 2022	Marius Câmpeanu, *Participarea românilor din comuna Cerneşti la Primul Război Mondial*, Cluj-Napoca, 2022.
Cârja, Rustoiu, Cutean, Marcov 2021	Ion Cârja, Ioana Rustoiu, Smaranda Cutean, Zoran Marcov, *Proiecte şi destine în amurg de imperii: Legiunea Română din Italia (documente vizuale) = Progetti e destini romeni al tramonto degli imperi: la Legione Romena d'Italia (documenti visuali)*, Cluj-Napoca, 2021.
Hegedűs, Horváth, Popovici 2020	Nicoleta Hegedűs, Csaba Horváth, Vlad Popovici, *Portrete de ofițeri din Armata de honvezi (1868-1918)*, Cluj-Napoca, 2020.
Maior 2016	Liviu Maior, *Doi ani mai devreme. Ardeleni, bucovineni şi basarabeni în război 1914-1916*, Cluj-Napoca, 2016.
Martinovici, Istrati 1921	Constantin Martinovici, Nicolae Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului şi celorlalte ținuturi alipite*, Cluj, 1921.
Popa, Toma, Toma 2019	Ioan Popa, Laurențiu Toma, Tetiana Toma, *Românii din comitatele Sălaj, Sibiu şi Solnoc-Dăbâca în Primul Război Mondial. „Rapoartele" Astrei*, Cluj-Napoca, 2019.
Rotariu, Semeniuc, Mezei 1999	Traian Rotariu (coord.), Maria Semeniuc, Mezei Elemer, *Recensământul din 1910 Transilvania*, Bucureşti, 1999.
Şematism 1914	*Şematismul veneratului cler al Diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914*, Gherla, 1914.
Țucă, Batin 2018	Cornel Țucă, Laurențiu Batin, *Ofițeri ardeleni şi bucovineni din fosta armată austro-ungară*, Baia Mare, 2018.

https://biblioteca-digitala.ro

Romanians officers from Mănăştur in the First World War

(Abstract)

Recent research, carried out in collaboration with the historian Alexandru Bucur from Sibiu, has led to the formation of a truthful image regarding the contribution of Romanians from the former administrative network of Mănăştur in the First World War. With its headquarters in Copalnic-Mănăştur, the Mănăştur net was part of Solnoc Dăbâca county (Szolnok-Doboka vármegye) - transformed into a county after the Great Union from Alba Iulia on December 1,1918.

2.450 Romanians participated in the First World War from the administrative network of Mănăştur, from which 15 were officers (ten lieutenants and five sub-lieutenants). In the present study informations are presented regarding the identified officers. Out of a total of 15 officers, 14 survived, and one (Dr. Teodor Bota) died or disappeared during the war.

Marius CÂMPEANU
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare
mariuscampeanu2005@gmail.com

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 1 - Locotenentul Vasile Petrovan (1893-1969) Fotografie realizată în Primul Război Mondial (sursa: Colecția personală Marius Codîrlă, nepot, Cluj-Napoca).

Lieutenant Vasile Petrovan (1893-1969). Photo taken during the First World War (source: the personal collection of Marius Codîrlă, grandson, Cluj-Napoca).

Fig. 2 – Locotenentul Ioan Filip (însemnat cu X), alături de alți ofițeri din armata austro-ungară. Fotografie realizată pe frontul italian, în Primul Război Mondial (sursa: Colecția personală Gheorghe Latiș, nepot).
Lieutenant Ioan Filip (marked with X) along with other officers from the Austro-Hungarian army. Photo taken on the Italian front, during First World War (source: the personal collection of Gheorghe Latiş, grandson).

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 3 – Clopot donat Capelei Eroilor în 1935, de locotenentul Teodor Şovrea (prelucrare foto: Zamfir Şomcutean).

- Bell donated to the Chapel of Heros in 1935, by lieutenant Teodor Şovrea (photo processing: Zamfir Şomcutean).

Fig. 4 – Locotenentul Vasile Petrovan (însemnat cu X), în mijlocul camarazilor de arme (sursa: Colecția personală Rodica Sofonea Dragomir, nepoată, Copalnic-Mănăştur).

Lieutenant Vasile Petrovan (marked with X), in the midst of comrades in arms (source: the personal collection of Rodica Sofonea Dragomir, granddaughter, Copalnic-Mănăştur)

https://biblioteca-digitala.ro

Lumea internațională în ziarul *Pentru Socialism*. De la revoluția din Ungaria la instaurarea comunismului în Cuba (1956-1959) I

IOAN BOTIŞ

Cuvinte cheie: *război rece, comunism, spionaj, „vânătoare de vrăjitoare", ordine mondială, presa comunistă, lumea internațională.*
Keywords: *cold war, communism, espionage, „witch-hunt", world order, communist press, international world.*

Presa din România comunistă a fost o copie fidelă a presei din Uniunea Sovietică, discursul acesteia preluând din publicațiile sovietice obsesiile privitoare la lupta împotriva forțelor imperialiste.[1] Era un „discurs obedient, anti-insurgent şi obsedat de unanimități."[2] Utilizate în procesul de reformă a gândirii şi a tehnicilor de spălare a creierului, publicațiile au servit punerii în practică a ideologiei comuniste, mascând în acelaşi timp uriaşa prăpastie care se săpase între ideologia comunistă şi realitatea cotidiană.[3]

Pentru că nu exista televiziune şi internetul încă nu apăruse, informațiile de care beneficia populația erau transmise exclusiv prin intermediul ziarelor, revistelor sau prin radio. Ca urmare, presa scrisă reprezenta un puternic instrument de propagandă pus în slujba ideologiei şi partidului comunist.

Ziarul *Pentru Socialism* a reprezentat, pe plan local, un instrument important al manipulării mediatice, întreaga presă din România comunistă fiind controlată în întregime de aparatul de stat, „mandatul său încetând să mai fie unul de informare autentică."[4] Doar afirmată, liberatea de exprimare la nivelul presei exista doar teoretic, toate publicațiile trecând prin filtrul cenzurii instituită de sovietici.[5] „În comunism viața cotidiană şi implicit presa se desfăşurau după un scenariu care comanda ce să gândim, ce să facem, ce să simțim. Controlul total asupra individului însemna control total asupra modului de gândire, asupra comportamentului său şi asupra sentimentelor sale.[6]

Cu toate acestea, *Pentru Socialism*, afirma, într-un articol apărut de „Ziua presei comuniste", că „Slujirea adevărului este legea de bază a presei comuniste, izvorul prestigiului ei. Redacțiile ziarelor au datoria să păstreze şi să întărească necontenit acest prestigiu, să ridice spiritul de răspundere al activiştilor din presă pentru fiecare cuvânt scris. În acelaşi timp trebuie dusă o luptă permanentă împotriva şablonului, a caracterului cenuşiu al materialelor, împotriva monotoniei şi lipsei de operativitate."[7] Un an mai târziu, tot de „Ziua presei comuniste", *Pentru Socialism* afirma că este un ziar care luptă pentru a-şi îndeplini rolul de propagandist, agitator şi organizator colectiv al maselor, antrenându-le la traducerea în viață a hotărârilor partidului şi guvernului, urmând în acest scop bogata experiență a ziarelor *Pravda* şi *Scînteia*.[8]

Normele jurnalistice nu erau respectate de nici o publicație a României din acea vreme. Prin intermediul ziarelor, şi *Pentru Socialism* nu făcea excepție de la această regulă, se manifesta „voința puterii de a controla gândirea prin intermediul limbajului şi de a avea un popor capabil să vorbească doar prin cuvintele şi lozincile impuse de sus", după cum afirma François Furet.[9] Într-o țară comunistă, exprimarea liberă a opiniilor se afla în dezacord cu însăşi natura puterii.[10]

Sovieticii au depus mari eforturi de-a lungul timpului pentru a forma, în opinia publică internațională, o aversiune față de „alianța imperialiştilor" şi pentru a crea breşe şi divergențe între

[1] Carmen Ungur-Brehoi, *Cenzura presei şi a publicațiilor în România comunistă: activitatea Direcției Tipărirea Presei Centrale din cadrul DGPT (1965-1977)*, Academia Română Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2015, p.39.
[2] Marian Petcu, *Putere şi cultură: o istorie a cenzurii*, Editura Polirom, Iaşi, 1999, p.89.
[3] Carmen Ungur-Brehoi, *op.cit.*, p.39.
[4] Marian Petcu, *Tipologia presei româneşti*, Institutul European, Iaşi, 2000, p.47.
[5] Mihaela Teodor, *Anatomia cenzurii, Comunizarea presei din România 1944-1947*, 2012.
[6] Carmen Ungur-Brehoi, *op.cit.*, p.39.
[7] „Ziua presei comuniste", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr. 1035, Duminică 5 mai 1957, p.1.
[8] „Ziua presei comuniste", în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1342, Duminică, 4 mai 1958, p.4.
[9] François Furet, *Trecutul unei iluzii. Eseu despre ideea comunistă în secolul XX*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1996, p.506.
[10] Courtois, Stéphane; Werth, Nicolas, Panné, Jean-Louis; Paczkowski, Andrej; Karel Bartosek; Margolin, Jean Louis, *Cartea neagră a comunismului*, Editura Humanitas/Editura Fundația Academia Civică, Bucureşti, 1998, p.244.

https://biblioteca-digitala.ro

statele occidentale.[11] Desfăşurând o campanie de defăimare a NATO, presa sovietică a început „să tune şi să fulgere" împotriva „aţâţătorilor la război" şi să proslăvească „dragostea de pace" a ţărilor din lagărul comunist.[12] După multă vreme s-a aflat că, de fapt, Uniunea Sovietică şi-a anunţat, printr-o declaraţie trimisă guvernelor Marii Britanii, Franţei şi S.U.A, disponibilitatea de a adera la NATO, dacă acesta renunţa la „caracterul agresiv", dar propunerea sovietică a fost refuzată de occidentali.[13]

Agresiunea împotriva Egiptului

Pentru Socialism susţinea, preluând informaţii din publicaţia franceză *Liberation*, că politica de forţă dusă de Franţa îi aduce acesteia mari prejudicii.[14] Astfel, o clică de colonialişti francezi îşi doreau să creeze în Africa de Nord o situaţie de forţă, care să permită să se pună sub semnul întrebării independenţa Tunisiei şi a Marocului. „Elemente extremiste de dreapta au susţinut din răsputeri expediţia absurdă în Suez, în speranţa că agresiunea împotriva Egiptului va provoca în rândurile populaţiei musulmane din Tunisia şi Maroc o izbucnire de mânie împotriva Franţei, al cărei rezultat ar putea avea consecinţe ireparabile", susţinea *Pentru Socialism*.[15] Acest lucru ar putea servi drept pretext pentru o intervenţie armată cu caracter de cucerire.

Agresorii anglo-francezi au supus unor crâncene bombardamente din aer şi de pe mare cartiere întregi cu o populaţie foarte deasă ale Port-Saidului, transformându-le în ruine, informa *Pentru Socialism*.[16] Ca urmare a acestor acţiuni, numeroşi cetăţeni paşnici, îndeosebi femei şi copii, au căzut victime acestor barbarii săvârşite de agresori. Mizeria şi distrugerea au fost aduse de avioanele inamice pentru mii de cetăţeni civili egipteni în oraşele egiptene lipsite de apărare.[17]

La Port Said ar fi murit peste 3.000 de locuitori paşnici, în cea mai mare parte femei şi copii.[18] Avioane inamice zburând la mică înălţime au mitraliat populaţia; patru străzi au fost transformate în grămezi de moloz şi cenuşă; intervenţioniştii englezi au violat fiica unui cunoscut comerciant din oraş şi i-au ucis pe egiptenii care au refuzat să lucreze pentru ei.[19] Invazia de la Port Said, declanşată la 5 noiembrie 1956, ar fi fost precedată de nu mai puţin de 500 de raiduri aeriene ale aviaţiei inamice. Femei şi copii au murit sub dărâmăturile caselor şi spitalele s-au prăbuşit, ceea ce dovedea că au fost călcate în picioare toate drepturile omului şi principiile umanităţii.[20]

Ca urmare a acestei agresiuni, aproape toţi supravieţuitorii Port Saidului au fugit din oraş. Refugiaţii n-au scăpat de furia invadatorilor. Soldaţii englezi au deschis focul asupra bărcilor cu care locuitorii Port Saidului au încercat să treacă lacul Manzala, iar trupele israeliene i-au izgonit din regiunea Gaza pe reprezentanţii O.N.U. pentru supravegherea armistiţiului şi au deschis focul asupra refugiaţilor.[21]

În ediţia sa din 21 noiembrie 1956, *Pentru Socialism* publica o declaraţie a ministrului plenipotenţiar şi trimis extraordinar al Republicii Egipt la Bucureşti, Hussein Chanki, care acuza Franţa şi Anglia că au intervenit militar în Egipt pretextând că, de fapt, au încercat să împiedice un atac al Israelului împotriva statului egiptean.[22] „Documentele găsite în avionul doborât al unui colonel israelian arată însă fără putinţă de tăgadă că planul celor trei ţări agresive a fost premeditat şi elaborat dinainte la Paris, unde conducătorii celor trei state şi şefii lor de stat major s-au întrunit şi

[11] „Alexandru Purcăruş, „Cum a încercat Rusia să anihileze NATO de la Stalin la Putin", în *Historia*, An XXII, Nr.243, Aprilie 2022, p.14.
[12] *Loc.cit.*
[13] *Loc.cit.*
[14] „Politica de pe poziţii de forţă aduce Franţei mari prejudicii", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.891, Vineri, 15 noiembrie 1956, p.4.
[15] *Loc.cit.*
[16] „Atrocităţile comise de agresorii anglo-francezi asupra populaţiei paşnice din Egipt", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.894, Marţi, 20 noiembrie 1956, p.4.
[17] „Cauza justă a Egiptului este cauza păcii şi libertăţii popoarelor", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.895, Miercuri, 21 noiembrie 1956, p.4.
[18] „Ororile comise de trupele engleze la Port Said", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.896, Joi, 22 noiembrie 1956, p.4.
[19] *Loc.cit.*
[20] „Egiptul dezvăluie în faţa întregii lumi crimele barbare comise de agresori", în *Pentru Socialism*, Anul VII, Vineri, 23 noiembrie 1956, p.4.
[21] *Loc.cit.*
[22] „Cauza justă a Egiptului este cauza păcii şi libertăţii popoarelor", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.895, Miercuri, 21 noiembrie 1956, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

au pregătit în mod amănunțit planul acestei trădătoare şi josnice agresiuni", se arăta în declarație.[23] În acest act criminal Israelul ar fi jucat josnicul rol de instrument şi provocator, reuşind să sporească disprețul pe care-l resimte față de el întreaga lume.

Potrivit ziarului *Pentru Socialism*, după ocuparea Port Saidului, agresorii anglo-francezi s-au dedat la acte de cruzime împotriva populației oraşului.[24] Comandamentul anglo-francez a introdus starea de asediu, toate emisiunile de radio egiptene au fost bruiate, toate aparatele de radio au fost confiscate şi trupele anglo-franceze au împiedicat pătrunderea în oraş a delegației Semilunei Roşii, precum şi a Societății de Cruce Roşie.[25]

Printre distrugerile barbare săvârşite de cotropitorii israelieni în Peninsula Sinai, *Pentru Socialism* enumera următoarele: distrugerea a aproape 250 km de şosele asfaltate, aruncarea în aer a tuturor clădirilor, scoaterea stâlpilor liniilor de telegraf şi telefon, jefuirea mănăstirii Sf.Ecaterina, de unde au fost prădate valori şi cărți de istorie rare.[26] Trupele israeliene au luat cu ele din Peninsula Sinai utilaj pentru foraje aparținând unor societăți petrolifere egiptene şi străine, au aruncat în aer terasamente de cale ferată, au demontat şi au luat cu ele traverse de cale ferată şi material rulant.[27]

La sfârşitul lui februarie 1957, teroarea agresorilor israelieni împotriva populației arabe din regiunea Gaza nu luase încă sfârşit. *Pentru Socialism* scria că autoritățile israeliene au arestat în Han Iunis 300 de tineri pe care i-au împuşcat în afara oraşului.[28]

Pentru Socialism făcea o legătură, inexistentă de altfel, între atacul armat împotriva Egiptului şi ceea ce numea încercarea de a săvârşi un putch fascist în Ungaria, considerând că nu întâmplător aceste evenimente s-au produs concomitent.[29] În plus, amintind distrugerile mari provocate de agresiune în Ismailia, Alexandria şi Firdan (aşezări care au fost bombardate cu toate că erau localități paşnice în care nu puteau exista nici un fel de obiective militare), atribuia agresiunii împotriva Egiptului caracterul unui crunt război colonial.[30]

Din această poveste nu putea lipsi Uniunea Sovietică care, ne spune *Pentru Socialism*, a sprijinit cererea Egiptului cu privire la cercetarea atrocităților comise de trupele invadatoare față de poporul egiptean, cu privire la cercetarea distrugerilor şi crimelor săvârşite de trupele anglo-francezilor la Port Said şi trupele israeliene la Gaza, Rapah şi El-Aris.[31] Nu lipsea din paginile ziarului *Pentru Socialism* un avertisment: atacul asupra Egiptului a dus la apariția primejdiei reale ca omenirea să fie atrasă într-un nou război mondial.[32]

Totul se reducea, de fapt, la dorința imperialiştilor de a controla Canalul Suez. „Situația creată subminează pozițiile monopolurilor engleze, franceze şi ale celorlalte monopoluri vest-europene față de ofensiva capitalului monopolist american, care, profitând de situația actuală, stoarce intens din țările Europei occidentale rezervele de aur şi de dolari, livrându-le petrol la prețuri ridicate din emisfera occidentală. Nu întâmplător în convoiul trupelor anglo-franceze care au debarcat pe teritoriul Egiptului se află funcționari ai fostei companii a Canalului de Suez aduşi pentru a pune din nou mâna pe conducerea canalului", susținea *Pentru Socialism*.[33]

În martie 1957, citând ziarul sirian *Ar Rai Al Amm*, potrivit căruia cercurile politice arabe au fost informate că guvernul francez continuă să instige Israelul la aventuri militare împotriva Egiptului, *Pentru Socialism* arăta că, în cadrul tratativelor secrete care au avut loc la Paris între reprezentanții israelieni şi cei francezi, Franța a promis să acorde Israelului tot ajutorul posibil în înfăptuirea

[23] *Loc.cit.*
[24] „Agresorii anglo-francezi continuă actele de cruzime împotriva populației din Port Said", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.898, Sîmbătă, 24 noiembrie 1956, p.4.
[25] *Loc.cit.*
[26] „Distrugerile barbare săvârşite de cotropitorii israelieni în peninsula Sinai", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, nr.914, Miercuri, 12 decembrie 1956, p.4.
[27] *Loc.cit.*
[28] „Teroarea agresorilor israelieni împotriva populației arabe din regiunea Gaza", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.978, Marți, 26 februarie 1957, p.4.
[29] „Atacul armat împotriva Egiptului este o parte componentă a complotului colonialiştilot împotriva popoarelor Orientului arab", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.899, Duminică, 25 noiembrie 1956, p.4.
[30] „Agresiunea împotriva Egiptului a avut caracterul unui crunt război colonial", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.899, Duminică, 25 noiembrie 1956, p.4.
[31] *Loc.cit.*
[32] I. Ostrovitianov, „Monopolurile – duşmani ai dezarmării", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.906, Marți, 4 decembrie 1956, p.4.
[33] *Loc.cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

agresiunii împotriva Egiptului.[34] Mai mult decât atât, Israelul ar fi fost sprijinit de Statele Unite ale Americii în detrimentul intereselor teritoriale şi al suveranităţii ţărilor arabe, permiţând acestei ţări să ocupe regiunea Gaza, aflată sub jurisdicţia Egiptului.[35]

Problema egipteană era departe de a fi rezolvată în martie 1957, cu atât mai mult cu cât Ben Gurion afirmase, potrivit ziarului *Pentru Socialism*, că Israelul îşi rezerva libertatea de acţiune în ceea ce priveşte fîşia Gaza.[36] Încălcând hotărârile Adunării Generale a O.N.U. cu privire la retragerea imediată a tuturor trupelor care au invadat teritoriul egiptean, Israelul tergiversa evacuarea trupelor din peninsula Sinai.[37] „Israelul, încurajat de sprijinirea planurilor sale agresive faţă de teritoriul egiptean, nu intenţionează deloc să-şi retragă complet trupele de pe peninsula Sinai. Trupele israeliene se stabilesc la Gaza, unde intenţionează să rămînă mult timp. Mai mult, S.U.A. intenţionau să se stabilească în zona Canalului de Suez, folosind în acest scop aşa-numitele «forţe poliţieneşti» ale O.N.U.", arăta *Pentru Socialism*.[38] Anumite cercuri din S.U.A. urzeau planuri agresive pentru Egipt, în vreme ce o serie de organe ale presei americane prezentau planuri de rupere a peninsulei Sinai de Egipt, propunând ca această regiune să fie predată Israelului sau, în caz extrem, asupra ei să fie stabilită tutela O.N.U.[39]

În cadrul şedinţei din 1 martie 1957 a Adunării Generale a O.N.U., Atanase Joja, reprezentantul permanent al R.P.R. la O.N.U., a ţinut o cuvântare în legătură cu situaţia creată în Orientul mijlociu în urma refuzului Israelului de a-şi retrage trupele din Egipt. Pornind de la discursul rostit de Ben Gurion, premierul israelian, în parlamentul de la Ierusalim, potrivit căruia Israelul îşi afirma intenţia de a păstra roadele ilegale ale intervenţiei sale militare în Egipt şi de a transforma o situaţie de fapt într-o situaţie de drept, Atanase Joja susţinea că Israelul a încălcat regulile moralei internaţionale şi ale Cartei O.N.U.[40] „Este de neconceput ca un mic stat ca Israelul să poată nesocoti rezoluţiile votate de către 74 de naţiuni. Originea rezistenţei sale faţă de voinţa O.N.U. nu rezidă în propria sa forţă politică, militară şi economică ci în altă parte. Se poate căuta cauza încăpăţânării Israelului în atitudinea de încurajare a autorităţilor americane", afirmase Atanase Joja, citat de *Pentru Socialism*.[41]

Agresivitatea imperialismului capitalist

În anumite cercuri expansioniste din S.U.A., afirma *Pentru Socialism*, se zămisleau noi proiecte colonialiste, care periclitau în mod serios interesele vitale ale popoarelor arabe şi cauza păcii.[42] Printre aceste proiecte colonialiste se numărau următoarele: americanii urmau să dea Irakului tot teritoriul Iordaniei, regiunea Gaza urma să fie internaţionalizată, împreună cu insulele Tiran şi Sanafir din Golful Akaba acaparate de Israel, şi să rămână sub controlul O.N.U., Egiptul urma să fie obligat să accepte planurile unui control internaţional asupra Canalului Suez, iar Statele Unite ale Americii urmau să intre în Pactul de la Bagdad, ceea ce ar fi legalizat amestecul americanilor în treburile Orientului Apropiat şi Mijlociu.[43] Interesant este faptul că intrarea americanilor în Pactul de la Bagdad era un motiv de îngrijorare, cu toate că ziarul egiptean *Al Ahram*, din care şi-a luat *Pentru Socialism* informaţia, afirma că „pactul de la Bagdad este mort şi nimic nu-l va putea învia."[44] Cert era faptul că Statele Unite ale Americii îşi asumaseră rolul de „jandarm în Orientul Mijlociu."[45]

[34] „Guvernul francez instigă Israelul la aventuri militare împotriva Egiptului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.998, Joi, 21 martie 1957, p.4.
[35] „«Planul Eisenhower» este condamnat de sirieni", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.933, Sîmbătă, 5 ianuarie, 1957, p.4.
[36] „Dezvăluirea unor noi intenţii belicoase ale cercurilor guvernamentale israeliene", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.994, Sîmbătă, 16 martie 1957, p.4.
[37] „Isrealul încalcă hotărîrile Adunării Generale a O.N.U.", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.939, Sîmbătă, 12 ianuarie 1957, p.4.
[38] „Planuri agresive americane faţă de Egipt", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.944, Vineri, 18 ianuarie 1957, p.4.
[39] *Loc.cit.*
[40] „Cuvântarea reprezentantului permanent al R.P.R. la O.N.U. în legătură cu situaţia din Orientul mijlociu", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.983, Duminică, 3 martie 1957, p.4.
[41] *Loc.cit.*
[42] „Guvernul francez instigă Israelul la aventuri militare împotriva Egiptului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.998, Joi, 21 martie 1957, p.4.
[43] *Loc.cit.*
[44] „Presa egipteană condamnă hotărârea S.U.A. de a participa la pactul militar de la Bagdad", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1002, Marţi, 26 martie 1957, p.4.
[45] „Din viaţa internaţională", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1143, Marţi, 10 septembrie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

Un complot era pus la care de imperialiştii occidentali şi împotriva Siriei. Motivul era acela că, la vremea respectivă, Siria se afla, potrivit ziarului *Pentru Socialism*, în fruntea mişcării de eliberare națională de sub jugul colonial, în fruntea luptei pentru lichidarea urmărilor colonialismului şi pentru întărirea independenței naționale.[46] Faptul că Siria ducea o politică externă de pace şi de coexistență paşnică, îndreptată spre întărirea unității țărilor arabe, împotriva imperialismului şi colonialismului nu era pe placul imperialiştilor.[47] „De aceea de mai mult timp Siria a devenit ținta atacurilor imperialismului american care urmăreşte să impună acestei țări doctrina Eisenhower şi s-o silească să devină membră a pactului de la Bagdad. În acest scop S.U.A desfăşoară o campanie deşănțată de presiuni şi amenințări împotriva Siriei", scria în *Pentru Socialism*.[48]

Autoritățile siriene au descoperit un mare transport de arme, introdus în Siria prin contrabandă, dintr-o țară învecinată, cu scopul de a răsturna guvernul din Damasc, care îşi manifestase solidaritatea cu Egiptul.[49] Potrivit ziarului *Pentru Socialism*, Turcia şi Anglia, legate prin Pactul de la Bagdad, înclinau spre teoria că, în curând, ar putea fi necesar un război preventiv al Irakului împotriva Siriei, americanii intensificându-şi şi ei pregătirile militare în vederea viitorului conflict.[50] În plus, americanii ar fi livrat Iordaniei arme, intenționând să creeze astfel un „pod aerian", acțiune îndreptată împotriva Siriei sprijinită de Anglia şi Franța.[51] Se discuta despre sporirea de către Anglia şi Franța a livrărilor de armament, iar flota a 6-a americană era gata de acțiune, afându-se deja în apropierea coastelor Siriei.[52]

Preluând o informație din *Pravda*, în octombrie 1957, *Pentru Socialism* avertiza că, la frontiera cu Siria, comandamentul turc a concentrat trupe din numeroase zone ale Turciei. În porturile turceşti soseau nave militare cu încărcături militare, începând pregătirile pentru un atac armat împotriva Siriei. Se ştia că elaborarea planurilor operațiunilor militare a fost făcută sub conducerea directă a ambasadorului american la Ankara, Warren, a ataşatului militar, Halford, a generalilor americani Mean, Reed şi Ballock şi că, după Siria, americanii îşi vor impune dominația colonială asupra Egiptului independent şi a altor țări din Asia şi Africa.[53]

Turcii erau agresivi şi în Cipru, astfel că Grecia a juns să ceară intervenția O.N.U pentru a rezolva problema cipriotă.[54] Grupuri de turci din Cipru au organizat acțiuni provocatoare şi atacuri împotriva populației greceşti a insulei, în vreme ce bande de provocatori s-au organizat pentru a acționa sub protecția britanicilor, informa *Pentru Socialism*, care ținea să menționeze că insula a fost folosită de agresorii anglo-francezi în operațiunile militare împotriva Egiptului.[55]

Problema cipriotă a apărut pe arena vieții internaționale ca urmare a încălcării dreptului la autodeterminare a poporului cipriot de către imperialiştii englezi, susținea *Pentru Socialism*, Ciprul devenind colonie britanică, în mod oficial, din anul 1925.[56] Refuzând să recunoască dreptul la autodeterminare a Ciprului, Anglia săvârşea o încălcare flagrantă a dreptului internațional şi a Cartei O.N.U., atitudine determinată de faptul că insula avea o importanță strategică pentru planurile de dominație ale imperialiştilor englezi în Orientul apropiat şi mijlociu.[57] Totodată imperialiştii englezi se cramponau de Cipru deoarece aveau nevoie de ea în lupta lor împotriva concurenților americani, care pătrundeau tot mai mult în această parte a lumii.[58]

Pentru a-şi menține dominația în Cipru, englezii au construit importante baze militare în scopuri agresive împotriva Orientului Apropiat şi Mijlociu, precum şi împotriva țărilor din lagărul

[46] Gheorghe Botoş, „Siria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1163, Vineri, 4 octombrie 1957, p.4.
[47] *Loc.cit.*
[48] *Loc.cit.*
[49] „Împotriva Siriei se pregăteşte un complot imperialist", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.900, Marți, 27 noiembrie 1956, p.4.
[50] „Complotul imperialist împotriva țărilor arabe", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.907, Miercuri, 5 decembrie 1956, p.4.
[51] „Din viața internațională", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1143, Marți, 10 septembrie 1957, p.4.
[52] „Planurile agresorilor trebuie să fie zădărnicite", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1180, Joi, 24 octombrie 1957, p.4; „Din viața internațională", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1143, Marți, 10 septembrie 1957, p.4.
[53] *Loc.cit.*
[54] „Grecia cere intervenția O.N.U. pentru rezolvarea problemei Ciprului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.949, Joi, 24 ianuarie 1957, p.4.
[55] *Loc.cit.*; M. Niciu, „În fața hărții. Cipru – vulcan al anticolonialismului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1009, Miercuri, 3 aprilie 1957, p.4.
[56] M. Niciu, „În fața hărții. Cipru – vulcan al anticolonialismului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1009, Miercuri, 3 aprilie 1957, p.4.
[57] *Loc.cit.*
[58] *Loc.cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

socialist, baze în care staționau 15.000 de soldați britanici.[59] „Pierderea acestei insule va constitui sfârşitul oricărei posibilități pentru imperialiştii englezi de a mai exercita vreo dominație în această parte a lumii importantă pentru resursele ei de petrol şi căile maritime importante care trec pe aici spre Asia (Canalul de Suez)", scria *Pentru Socialism*.[60]

Pentru a reprima mişcarea de eliberare a poporului cipriot, imperialiştii englezi foloseau metode variate, de la metodele barbare ale operațiunilor militare cu caracter de represalii, lagăre de concentrare asemănătoare celor hitleriste, arestări şi întemnițări masive, tratamente inumane aplicate cicprioților arestați. Chiar promisiuni demagogice cu privire la autodeterminarea Ciprului.[61] Zeci de patrioți ciprioți ar fi fost executați de către colonialiştii englezi iar partidul comunist a fost interzis.[62]

Nu lipsit de importanță era faptul că ministrul Apărării din Anglia, Sandys, urma să viziteze Ciprul. „Se presupune în mod firesc", susținea *Pentru Socialism*, că ministrul britanic intenționa să ia cunoştință personal de planurile de transformare a Ciprului într-o bază pentru bombe cu hidrogen, după ce a fost anunțată apropiata dislocare în Cipru a unor escadrile de bombardament care să fie înzestrate cu arma nucleară.[63]

Imperialiştii englezi au atacat oraşe şi sate din Oman în care nu existau trupe sau obiective militare, bombardând în mod barbar localități paşnice şi provocând moartea sau rănirea bătrânilor, femeilor şi copiilor.[64] Britanicii au distrus, ne spune *Pentru Socialism*, oraşul Arid şi un sat din apropierea acestuia folosind rachete şi bombe incendiare.[65]

Planul Eisenhower era considerat de *Pentru Socialism* un amestec grosolan al Statelor Unite ale Americii în treburile interne ale altor țări, o primejdie serioasă pentru independența, pacea şi securitatea popoarelor Orientului, „unealta înrobirii coloniale a popoarelor din Orientul Apropiat şi Mijlociu."[66]

Adevărul este, fapt confirmat de Henry Kissinger, că majoritatea națiunilor din Orientul Mijlociu nu împărtăşea vederile strategice ale Americii.[67] „America a fost antrenată în Orientul Mijlociu de teoria îngrădirii, care presupunea împotrivirea față de expansionismul sovietic din orice regiune şi de doctrina securității colective, care încuraja crearea unor organizații similare cu N.A.T.O, pentru a face posibilă rezistența în fața amenințărilor militare efective sau potențiale", afirmă Kissinger.[68] Important era şi faptul că anumiți lideri populişti, aşa cum a fost egipteanul Nasser, nu vedeau nici un viitor în a fi identificați cu Occidentul.[69]

Căutând să restabilească dominația puterilor occidentale în această parte a lumii, noul plan american era în contradicție cu principiile O.N.U., deoarece americanii intenționau să folosească forțele lor armate pentru un amestec în treburile interne ale țărilor Orientului Mijlociu.[70] *Pentru Socialism* prelua un text din ziarul sirian *At Tarbia*, în care doctrina Eisenhower era considerată cel mai mare pericol pentru popoarele arabe.[71] „Înțelegem că S.U.A. caută să-şi asigure dominația imperialistă asupra economiei noastre şi asupra punctelor noastre strategice. Respingem cu hotărîre aceste încercări şi declarăm că nu vom permite niciodată să ni se pună un nou jug imperialist", ar fi

[59] *Loc.cit.*
[60] *Loc.cit.*
[61] „Mărturii despre situația din Cipru", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1017, Vineri, 12 aprilie 1957, p.4.; M.Niciu, „În fața hărții. Cipru – vulcan al anticolonialismului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1009, Miercuri, 3 aprilie 1957, p.4.
[62] *Loc.cit.*
[63] „Ministrul Apărării al Angliei va vizita Ciprul", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1014, Marți, 9 aprilie 1957, p.4.
[64] „Situația din Oman", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1120, Marți, 13 august 1957, p.4.
[65] *Loc.cit.*
[66] „Destrămarea sistemului colonial", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1191, Miercuri, 6 noiembrie 1957, p.4; „«Doctrina Eisenhower» - o primejdie pentru independența şi securitatea popoarelor Orientului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.937, Joi, 10 ianuarie 1957, p.4.
[67] Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura BICC ALL, Bucureşti, 2003, p.458.
[68] *Loc.cit.*
[69] *Ibidem*, p.463.
[70] „«Doctrina Eisenhower» - o primejdie pentru independența şi securitatea popoarelor Orientului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.937, Joi, 10 ianuarie 1957, p.4.
[71] „«Cel mai mare pericol pentru poparele arabe îl constituie doctrina Eisenhower» - scrie ziarul sirian At Tarbia", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1002, Marți, 26 martie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

scris *At Tarbia*.[72]

Planul Eisenhower era considerat, în caz particular, o amenințare directă la adresa Siriei, deoarece el ar fi prevăzut o eventuală intervenție a forțelor armate americane în Orientul Mijlociu.[73] În acelaşi timp, această doctrină era considerată inacceptabilă chiar şi de către aliații anglo-francezi ai americanilor, afirma *Pentru Socialism*, care într-o sesiune a adunării consultative a Consiliului european au acuzat Statele Unite că au încercat să se folosească de reprezentanții anumitor state pentru a-şi sprijini pozițiile în dauna Angliei şi Franței.[74] „Americanii urmăresc slăbirea pozițiilor Angliei şi Franței în Orientul Apropiat pentru a se putea infiltra în vidul de putere astfel creat", mai scria *Pentru Socialism*.[75]

Israelul a fost văzut de *Pentru Socialism*, în toată această perioadă, ca un stat agresor. Astfel, la 19-20 martie 1957, unități de frontieră israeliene au deschis de câteva ori focul în direcția Siriei.[76] *Pentru Socialism*, preluînd informații din presa siriană, avertiza că Israelul are intenția de a săvârşi o nouă agresiune împotriva țărilor arabe cu ajutorul militar al Franței.[77] Astfel, în Israel ar fi sosit un important lot de avioane cu reacție franceze şi ar fi fost creat un comandament comun franco-israelian al cărui stat major îşi avea sediul în apropiere de Tel Aviv.[78] „Principalul pericol care amenință astăzi atât țările arabe cât şi securitatea şi pacea în Orientul mijlociu, este alianța dintre Franța şi Israel", ar fi declarat ministrul Afacerilor Externe al Siriei, Salah El Bitar, pentru ziarul sirian *Al Baas*,[79] ziar care susținea că francezii trimiteau spre Israel nu doar avioane şi diferite echipamente militare, ci şi tehnicieni militari.[80]

Situația era chiar mai complicată, deoarece *Pentru Socialism* a aflat despre un acord „secret" între Anglia şi S.U.A. cu privire la înarmarea Israelului. În cadrul tratativelor dintre Eisenhower şi MacMillan, desfăşurate în insulele Bermude, s-ar fi discutat problema aprovizionării Israelului cu armament, cele două părți căzând de acord asupra „necesității de a menține Israelul puternic", ca factor important în înfăptuirea politicii occidentale în Orientul mijlociu.[81]

Chiar dacă Israelul primea sprijin francez, englez şi american pentru a se înarma, cheltuielile sale militare erau în continuă creştere. Astfel, în anul 1957 au fost alocate 182 de milioane de lire pentru înarmare, în anul financiar precedent fiind alocate doar 61 de milioane de lire, alte sume importante destinate înarmării apărând la capitolele bugetare „speciale" şi „secrete".[82] Potrivit ziarului *Pentru Socialism*, un deputat israelian, Sneh, a avertizat că Israelul va fi antrenat în planurile de pregătire a unui război atomic împotriva Uniunii Sovietice şi că se va intensifica dependența Israelului față de S.U.A., în condițiile aderării Israelului la doctrina Eisenhower.[83]

Pe teritoriul Libiei, avertiza *Pentru Socialism*, pregătirile militare ale Angliei se intensificau.[84] Pe baza tratatului anglo-libian din 1953, Anglia menținea în Libia trupe şi dispunea de o bază militară aeriană. Cu toate că guvernul libian a declarat că nu va permite folosirea forțelor armate străine aflate pe teritoriul Libiei pentru atacarea vreunui stat arab, englezii au început să repare în grabă şoselele care duc din Libia spre Egipt, iar în porturile libiene au continuat să sosească transporturi cu armament pentru unitățile militare engleze (tractoare cu şenile, tunuri, mortiere, tot felul de echipamente şi pontoane, cu toate că în Libia nu există nici un fel de râuri).[85] Mai menționa *Pentru Socialism* că englezii au folosit aerodromurile lor din Libia pentru atacurile aeriene împotriva Egiptului.[86]

---

[72] *Loc.cit.*
[73] „«Planul Eisenhower» este condamnat de sirieni", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.933, Sîmbătă, 5 ianuarie, 1957, p.4.
[74] „«Doctrina Eisenhower» considerată inacceptabilă de către «aliații» anglo-francezi", în *Pentru Socialism*, Nr.939, Sîmbătă, 12 ianuarie 1957, p.4.
[75] *Loc.cit.*
[76] „Incidente la frontiera dintre Israel şi Iordania", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1000, Sîmbătă, 23 martie 1957, p.4.
[77] „Pregătiri agresive ale Israelului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1005, Vineri, 29 martie 1957, p.4.
[78] *Loc.cit.*
[79] „Declarația ministrului de externe al Siriei cu privire la situația politică din Orientul mijlociu", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1007, Duminică, 31 martie 1957, p.4.
[80] *Loc.cit.*
[81] „Acord «secret» între Anglia şi S.U.A. cu privire la înarmarea Israelului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1016, Joi, 11 aprilie 1957, p.4.
[82] „Sporirea cheltuielilor militare ale Israelului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1020, Marți, 16 aprilie 1957, p.4.
[83] *Loc.cit.*
[84] „Pregătirile militare ale Angliei pe teritoriul Libiei", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.903, Vineri, 30 noiembrie 1956, p.4.
[85] *Loc.cit.*
[86] *Loc.cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

Agresivitatea Marii Britanii era demonstrată şi de faptul că, la începutul anului 1957, numeroase trupe britanice erau masate la frontierele Yemenului cu scopul evident de a întreprinde noi agresiuni, acțiune împotriva căreia Liga țărilor arabe a protestat.[87] În martie 1957, trupele britanice i-au atacat pe locuitorii din localitățile situate în apropiere de frontiera cu colonia Aden folosind tunuri, mitraliere şi puşti automate.[88]

Guvernului Yemenului protesta împotriva agresiunii engleze, informa *Pentru Socialism*, refuzând să recunoască existența legală a protectoratului britanic Aden.[89] În acest timp, autoritățile engleze construiau drumuri strategice în apropierea Yemenului, evident în scopuri agresive, şi organizau provocări împotriva musulmanilor din Yemen.[90]

În aprilie 1957, englezii au continuat să atace populația paşnică din statele yemenite distrugând case, ucigând oameni şi provocând pagube materiale, folosind împotriva oraşelor artileria grea.[91] Încălcând orice norme de drept internațional, soldații englezi, ne spune *Pentru Socialism*, au atacat o delegație a țărilor arabe sosită în Yemen, ucigând două persoane şi rănind alte câteva.[92] În august 1957, avioane engleze au bombardat crâncen regiunea Sukeir, aruncând bombe incendiare, precum şi bombe cu gaze asfixiante, provocând un mare număr de victime.[93]

Pe de altă parte, imperialismul britanic era contestat multe regiuni ale lumii. Astfel, Spania îşi reafirma pretențiile asupra Gibraltarului, unul dintre punctele strategice cele mai importante ale imperiului colonial britanic.[94] În Irlanda se manifestau tendințele de reunificare, Robert Briscoe, primarul oraşului Dublin, aflat în Statele Unite ale Americii, declarând în cadrul unei emisiuni televizate că împărțirea Irlandei este rezultatul unui act de agresiune din partea Marii Britanii şi că O.N.U ar trebui să intervină pentru a-i pune capăt.[95] De-a lungul timpului, luptele dintre irlandezii care se împotriveau regimului represiv impus de colonialiştii şi militarii englezi au provocat pagube materiale de milioane de dolari.[96] „De aproape un mileniu Anglia înrobeşte şi ține sub dependența sa politică şi economică poporul irlandez. Imperialiştii englezi au instituit un adevărat regim militar", afirma *Pentru Socialism*.[97]

Statele Unite ale Americii îşi manifestau agresivitatea amestecându-se în treburile interne ale multor state europene. Astfel, americanii au exercitat presiuni asupra Italiei pentru a o sili să renunțe la orice fel de încercări de a duce o politică externă cât de cât independentă.[98] În plus, *Pentru Socialism* aprecia că guvernul Italiei îşi asuma obligații extrem de periculoase şi că reprezentanții Italiei au acceptat cu slugărnicie amplasarea în țară a bazelor pentru rachetele americane.[99]

Problema menținerii sferelor de influență ale marilor puteri genera conflicte între principalii parteneri atlantici. Astfel, delegația franceză la conferința parlamentarilor N.A.T.O. a hotărât să nu mai participe la lucrările conferinței, gest provocat de hotărârea Statelor Unite ale Americii şi Angliei de a livra armament Tunisiei, în ciuda opoziției energice a Franței.[100] În cercurile politice

[87] „Liga țărilor arabe cere încetarea agresiunii engleze împotriva Yemenului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.933, Sîmbătă, 5 ianuarie, 1957, p.4.
[88] „Anglia continuă acțiunile agresive împotriva Yemenului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1000, Sîmbătă, 23 martie 1957, p.4.
[89] „Guvernul Yemenului protestează din nou împotriva agresiunii engleze", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1004, Joi, 28 martie 1957, p.4; „Să înceteze agresiunea engleză împotriva Yemenului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1015, Miercuri, 10 aprilie 1957, p.4.
[90] „Guvernul Yemenului protestează din nou împotriva agresiunii engleze", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1004, Joi, 28 martie 1957, p.4.
[91] „Să înceteze agresiunea engleză împotriva Yemenului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1015, Miercuri, 10 aprilie 1957, p.4.
[92] „Soldații englezi au atacat delegația țărilor arabe sosită în Yemen", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1017, Vineri, 12 aprilie 1957, p.4.
[93] „Noi acțiuni agresive ale Angliei împotriva Yemenului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1122, Joi, 15 august 1957, p.4.
[94] „Spania îşi reafirmă pretențiile asupra Gibraltarului", în *Pentru socialism*, Anul VIII, Nr.944, Vineri, 18 ianuarie 1957, p.4.
[95] „Pentru reunificarea Irlandei", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1003, Miercuri, 27 martie 1957, p.4.
[96] „Situația din Irtlanda", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr. 1014, Marți, 9 aprilie 1957, p.4.
[97] „Despre evenimentele din Irlanda", în Pentru Socialism, Anul VIII, Nr.1022, Vineri, 19 aprilie 1957, p.4.
[98] Din viața internațională", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1143, Marți, 10 septembrie 1957, p.4.
[99] „Guvernul Italiei îşi asumă obligații extrem de periculoase", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1235, Vineri, 27 decembrie 1957, p.4.
[100] „Conflict diplomatic între principalii parteneri atlantici", în Pentru Socialism, Anul VIII, Nr.1201, Marți, 19 noiembrie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

franceze acțiunea anglo-americană era considerată o încercare vădită de înlăturare a Franței din această regiune a lumii, iar livrarea de armament pentru tuniesieni era catalogată de francezi ca un „gest neprietenesc al aliaților noștri."[101]

Planurile războinice ale imperialiştilor americani aveau în vedere şi continentul african. Potrivit ziarului *Pentru Socialism*, Statele Unite ale Americii intenționau să înconjoare Africa cu mari baze aeriene şi maritime, pentru început preconizând deschiderea unor baze militare în Nigeria şi Coasta de Fildeş.[102] Deşertul Sahara intrase şi el în atenția imperialiştilor, în special după ce geologi francezi au descoperit acolo mari zăcăminte de minerale şi în special de petrol.[103] Dincolo de acest interes economic, americanii intenționau să construiască în Sahara un poligon atomic pentru a experimenta arma atomică, motiv pentru care trupele americane ar fi putut staționa în zonă.[104]

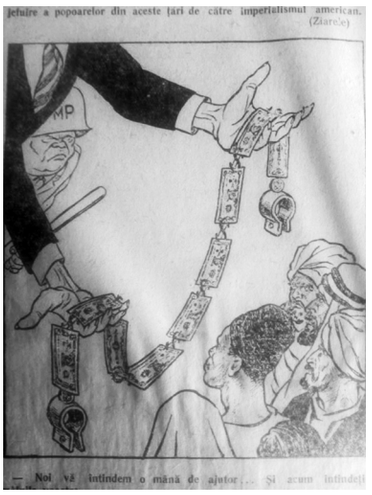

Dincolo de Atlantic, americanii manifestau aceeaşi agresivitate. La fel ca în alte regiuni ale lumii, în țările Americii Latine guvernul Statelor Unite ale Americii ducea o activitate de subminare orchestrând lovituri de stat în Guatemala şi în alte țări.[105] Sub pretextul unor manevre miliare, Statele Unite ale Americii se pregăteau să trimită 10.000 de soldați în zona Canalului Panama, cauza reală fiind teama americanilor că preşedintele statului Panama, Ernesto Do Nguardia, ar putea naționaliza Canalul Panama, aşa cum făcuse Nasser în Egipt cu Canalul Suez, preşedintele panamez realizând câteva sondaje privitoare la această posibilitate.[106] Un motiv de îngrijorare pentru toate țările latino-americane, potrivit ziarului *Pentru Socialism*, era acordul militar americano-brazilian, un acord privitor la stabilirea unei baze pentru proiectile teleghidate în insula Fernando Da Noronha.[107]

America de Sud era ca un cazan care clocotea şi erau tot mai dese revoltele maselor împotriva politicii de teroare şi exploatare semicolonială impusă de Statele Unite, afirma *Pentru Socialism*.[108] Nicaragua, Honduras, Paraguay, Columbia, Salvador şi Republica Dominicană se aflau sub conducerea unor dictatori, dar era evident că toate aceste regimuri treceau printr-un proces de descompunere care urma să ducă, inevitabil, la prăbuşirea lor.[109] Pentru un control şi mai mare asupra țărilor Americii Latine, americanii plănuiau unificarea organizației statelor americane (O.S.A.) cu blocul militar agresiv N.A.T.O.[110]

Pentru Socialism a publicat un interviu acordat de Ciu En-lai postului Columbia Broadcasting, interviu în care liderul chinez afirma că Taivanul este parte integrantă a Chinei, că „puterile imperialiste şi-au dezvăluit chipul lor de fiară în problema Egiptului," ele depunând în acelaşi timp toate eforturile pentru a-şi intensifica activitatea subversivă împotriva țărilor socialiste.[111]

Ciu En-lai lămurea în acest interviu şi relațiile, evident tensionate pentru toată lumea, dintre China şi Uniunea Sovietică, susținând că aceste relații sunt frățeşti şi că „este îngăduit principiul criticii reciproce binevoitoare", o astfel de critică neputând decât să contribuie la progresul comun al celor două țări.[112]

---

[101] *Loc.cit.*
[102] „Descoperirea Africii", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.914, Miercuri, 11 decembrie 1956, p.4.
[103] „S.U.A. intenționează să construiască un poligon atomic în Sahara", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1003, Miercuri, 27 martie 1957, p.4.
[104] *Loc.cit.*
[105] „Interviul acordat de Ciu En-lai unui reprezentant al companiei americane de radiodifuziune «Columbia Broadcasting»", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.934, Duminică, 6 ianuarie 1957, p.4.
[106] „Statele Unite vor trimite 10.000 de soldați în zona Canalului Panama", în *Pentru Socialism*, Nr.988, Sîmbătă, 9 martie 1957, p.4.
[107] „Acordul militar americnao-brazilian îngrijorează toate țările latino-americane", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr. 1020, Marți, 16 aprilie 1957, p.4.
[108] „Ce se întâmplă în America Latină?", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1052, Sîmbătă, 25 mai 1957, p.4.
[109] *Loc.cit.*
[110] Împotriva încercărilor de atragere a țărilor Americii de sud în planurile militare ale S.U.A.", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1235, Vineri, 27 decembrie 1957, p.4.
[111] „Interviul acordat de Ciu En-lai unui reprezentant al companiei americane de radiodifuziune «Columbia Broadcasting»", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.934, Duminică, 6 ianuarie 1957, p.4.
[112] *Loc.cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

Occidentalii desfăşurau o intensă activitate menită să sporească rândurile Legiunii străine franceze. Astfel, numeroşi agenţi din Germania occidentală au invadat lagărele în care au fost internaţi cetăţeni unguri care au trecut graniţa cu Austria în cursul recentelor evenimente încercând să-i convingă să se înroleze ca mercenari în Legiunea străină franceză.[113] Nu toţi ungurii refugiaţi în Austria aveau calităţile fizice necesare pentru a face parte din Legiune. Pentru aceştia imperialiştii au pregătit altceva. Printr-un pod aerian special care lega Viena de Londra, format din zece avioane de pasageri cu patru motoare care efectuau curse zi şi noapte, refugiaţii unguri erau trimişi în Anglia pentru a deveni sursă de muncă ieftină pentru minele din bazinul Yorkshire.[114]

În acelaşi timp, tineri refugiaţi unguri din Italia erau recrutaţi în armata Statelor Unite ale Americii, o misiune militară americană ocupându-se cu recrutarea ungurilor cu vârste cuprinse între 18 şi 30 de ani, agenţii de recrutare folosind pentru a-şi atinge scopurile toate mijloacele de influenţă (promisiuni materiale, intimidare şi şantaj).[115] „Mulţi tineri unguri, în special tineri în vîrstă de 13-18 ani, ard de dorinţa de a se reîntoarce în patrie, dar se tem să spună aceasta pe faţă deoarece riscă să fie supuşi represiunilor din partea autorităţilor lagărelor. În toată această treabă autorităţile italiene au un rol josnic care ajută agenţii americani să recruteze carne de tun pentru scopurile lor josnice", concluziona *Pentru Socialism*.[116]

La 11 decembrie 1956 s-a deschis la Paris conferinţa bianuală a Consiliului ministerial al N.A.T.O. la care au participat miniştrii de externe, de finanţe şi ai apărării ai ţărilor membre ale pactului atlantic. *Pentru Socialism* scria că întrunirea s-a desfăşurat într-o atmosferă de suspiciuni reciproce, generată în principal de politica aşa-zisei „libertăţi de acţiune" a americanilor în Orient, care nu era altceva decât libertatea de a submina poziţiile Angliei şi Franţei pentru a le lua locul în sferele lor de influenţă din acea parte a lumii.[117]

Conservatorii englezi acuzau Statele Unite ale Americii de un gigantic complot al cărui scop era acela de a înlocui influenţa engleză în lume cu cea americană, în vreme ce francezii se temeau ca nu cumva americanii să se folosească de situaţia lor grea în Africa de Nord.[118] Supăraţi erau şi vest-germanii, care nu mai voiau să suporte cheltuielile pentru întreţinerea trupelor de ocupaţie ale Angliei, Franţei şi Statelor Unite ale Americii pe teritoriul R.F.G.[119]

În acest timp, *Pentru Socialism* constata că situaţia francezilor în Algeria se înrăutăţeşte în condiţiile în care continuau să aibe loc ciocniri între trupele franceze şi detaşamentele armatei algeriene de eliberare naţională.[120] Armata franceză din Algeria număra peste o jumătate de milion de oameni şi beneficia de tancuri, avioane şi helicoptere de luptă.[121] Războiul din Algeria era considerat de *Pentru Socialism* „un război de distrugere, din zi în zi mai violent şi mai sîngeros, pe care trupele franceze îl duc pentru exterminarea întregului popor algerian."[122] Francezii se făceau vinovaţi şi de intensificarea represiunilor împotriva participanţilor la mişcarea algeriană de eliberare naţională.[123] Pentru liderii Franţei, situaţia din Algeria era extrem de complicată, acest departament al Franţei metropolitane cuprinzând un milion de francezi.[124]

Colonialiştii francezi săvârşeau atrocităţi împotriva algerienilor: execuţiile sumare erau foarte numeroase şi mulţi algerieni erau torturaţi cu bestialitate.[125] „Soldaţii francezi sunt trimişi să moară în Algeria pentru a apăra fermele marilor proprietari funciari francezi, care exploatează la sînge

[113] „O soartă de neinvidiat", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.903, Vineri, 30 noiembrie 1953, p.4.
[114] „Presa engleză despre soarta refugiaţilor unguri", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.914, Miercuri, 12 decembrie 1956, p.4.
[115] „Tineri refugiaţi unguri din Italia sînt recrutaţi în armata S.U.A.", în *Pentru Socialism,* Anul VIII, Nr.1002, Marţi, 26 martie 1957, p.4.
[116] *Loc.cit.*
[117] „Conferinţa Consiliului N.A.T.O. de la Paris se deschide într-o atmosferă de încordare între S.U.A. şi «aliaţii» lor anglo-francezi", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.914, Miercuri, 11 decembrie 1956, p.4.
[118] „N.A.T.O. – creatură a politicii americane de pe poziţii de forţă, bolnavă de mult de «anemie pernicioasă»", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.916, Vineri, 14 decembrie 1956, p.4.
[119] *Loc.cit.*
[120] „Situaţia din Algeria", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.919, Marţi, 18 decembrie 1956, p.4.
[121] „Continuă luptele între trupele franceze şi răsculaţii algerieni", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.953, Marţi, 29 ianuarie 1957, p..4
[122] Ion Gureanu, „Războiul din Algeria – o ruşine pentru guvernul francez", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1018, Sîmbătă, 13 aprilie 1957, p.4.
[123] „Operaţiunile militare din Algeria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1120, Marţi, 13 august 1957, p.4.
[124] Henry Kissinger, *Diplomaţia*, Editura BICC ALL, Bucureşti, 2003, p.463.
[125] „Mărturii zguduitoare asupra atrocităţilor săvârşite de colonialiştii francezi în Algeria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.991, Miercuri, 13 martie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

populația arabă", afirma *Pentru Socialism*.[126] Represiunile sângeroase la care au trecut colonialiştii francezi au făcut ca, în ultimii doi de zile, să fie uciși 300.000 de alegerieni şi alți 125.000 să fie aruncați în închisori şi lagăre de concentrare.[127]

Autoritățile franceze din Algeria continuau represiunile împotriva participanților la mişcarea de eliberare națională. În timp ce se desfăşurau lupte înverşunate între trupele franceze şi detaşamentele armatei populare de eliberare din Algeria, aveau loc condamnări la muncă silnică şi „operațiuni de curățire" în masă într-o serie de regiuni ale țării, printre care oraşele Blida, Maison Carrea şi Constantine.[128] „Tortura a devenit o armă legitimă menită să înspăimânte populația algeriană. Franța practică metodele lui Hitler. Misiunea soldatului nu mai constă în alupta pe cîmpul de bătălie, ci a acționa ca polițist pentru a înspăimânta, a intimida, a smulge declarații celor arestați", rezuma *Pentru Socialism* acțiunile imperialiştilor francezi în Algeria.[129] Ziarul dădea exemplul unui arestat algerian care a fost interogat 57 de ore, timp în care i s-au aplicat şocuri electrice la degete şi urechi, a fost băgat în apă rece şi a fost biciuit la tălpi.[130]

Sub semnătura lui Ion Gureanu, într-un articol din 13 aprilie 1957, apăreau câteva declarații ale unor oficiali francezi care condamnau războiul din Algeria. Regimul colonialist francez din Algeria este fondat pe zeci de mii de cadavre, împrospătate periodic. Menținerea dominației franceze a cerut, cere şi va cere torturi din ce în ce mai groaznice, distrugeri din ce în ce mai înspăimântătoare, asasinate din ce în ce mai nediferențiate.

În ultimii ani, consemna *Pentru Socialism*, trupele franceze au masacrat peste 700.000 de oameni, ocupanții transformând Algeria într-un imens lagăr de concentrare, închisori şi locuri de execuție.[131] „Patrioților care cad în mâinile cotropitorilor li se smulg dinții cu cleştele, li se zdrobesc mâinile şi picioarele cu prese de fier; ei sunt ținuți în apă înghețată, chinuiți cu ajutorul curentului electric, bătuți până la moarte etc."[132]

„Armata franceză face războiul algerian fără a înțelege pentru ce", ar fi declarat Robert Bonnaud, iar Bernard Voyenne, în *Le Monde*, ar fi spus că guvernul Mollet ar putea ajunge până acolo încât „să transforme Algeria într-un deşert material şi moral, numai şi numai pentru a vedea fluturînd deasupra-i drapelul francez."[133] În octombrie 1957, *Pentru Socialism* anunța că armata națională algeriană, care număra 134.000 de ostaşi, controla două treimi din teritoriul Algeriei.[134] După aproape un an, ziarul consemna că luptele continuă, armata de eliberare algeriană dând grele lovituri trupelor franceze, scoțând numeroşi soldați francezi din luptă, capturând un mare număr de arme şi distrugând avioane şi helicoptere de luptă franceze.[135]

Interesant este faptul că ziarul *Pentru Socialism* a omis să trateze rechemarea la putere a lui Charles de Gaulle, tocmai ca urmare a crizei algeriene, rechemare care s-a produs după o revoltă a francezilor stabiliți în Algeria împotriva acțiunilor guvernului francez de a negocia cu naționaliştii algerieni.[136] Oarecum ciudată această lipsă de informație, dacă ținem cont de faptul că de Gaulle a fost investit cu puteri extraordinare pe timp de şase luni şi a conceput o nouă constituție, care a pus capăt celei de A Patra Republici şi a întemeiat A Cincea Republică, în cadrul căreia preşedintele beneficia

[126] *Loc.cit.*
[127] „În fața hărții. Algeria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.982, Sîmbătă, 2 martie 1957, p.4.
[128] „Situația din Algeria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1002, Marți, 26 martie 1957, p.4.
[129] „Comportarea colonialiştilor francezi în Algeria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1017, Vineri, 12 aprilie 1957, p.4.
[130] *Loc.cit.*
[131] Ion Gureanu, „Adevărata față a colonialismului. Algeria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1161, Miercuri, 2 octombrie, 1957, p.4.
[132] *Loc.cit.*
[133] Ion Gureanu, „Războiul din Algeria – o ruşine pentru guvernul francez", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1018, Sîmbătă, 13 aprilie 1957, p.4.
[134] Ion Gureanu, „Adevărata față a colonialismului. Algeria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1161, Miercuri, 2 octombrie, 1957, p.4.
[135] „Armata de eliberare națională algeriană dă grele lovituri trupelor franceze", în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1445, Miercuri, 3 septembrie 1958, p.4.
[136] *Istoria ilustrată a secolului al XX-lea*, Editura Aquila ', Oradea, 2007, p.355.

https://biblioteca-digitala.ro

de puteri mult sporite.[137] În decembrie 1958, Charlles de Gaulle a devenit preşedinte al Franţei şi a promis începerea discuţiilor cu rebelii algerieni, fapt omis de asemenea de *Pentru Socialism*, cu toate că aducerea la putere a lui Charles de Gaulle a fost un eveniment important, astfel evitându-se izbucnirea unui război, dar şi sfârşitul republicii parlamentare franceze.[138]

Potrivit ziarului *Pentru Socialism* reacţiunea internaţională nu a renunţat la pregătirea unui nou război mondial, dovadă stând faptul că generalul Kammhuber, comandantul forţelor militare aeriene vest-germane, milita pentru un „război fulger", pentru un marş spre răsărit.[139]

Statele Unite ale Americii au creat regimurile ultrareacţionare din Coreea de Sud, Vietnamul de Sud şi din Taivan, monopolurile americane jefuind multe ţări ale Americii Centrale şi de Sud.[140] În Vietnamul de Sud, Statele Unite ale Americii continuau să introducă mari cantităţi de arme şi muniţii, mii de tone de materiale de război, tunuri şi piese pentru tancuri, acţiune considerată de *Pentru Socialism* ilegală.[141] În Coreea de Sud, al cărui popor era asuprit de către imperialiştii americani, se pregătea un nou război, afirma *Pentru Socialism*, care îşi informa cititorii că nouă militari din Coreea de Sud au trecut în R.P.D.Coreeană şi s-au pronunţat împotriva politicii agresive a Statelor Unite şi a autorităţilor lisînmaniste.[142] Ziarul avertiza că americanii încercau să transforme Coreea de Sud într-o bază atomică americană pentru dezlănţuirea unui război agresiv şi că, după staţionarea în Taivan a unităţilor americane înarmate cu proiectile teleghidate, Statele Unite ale Americii intenţionau să ducă în Coreea de Sud noi tipuri de arme încălcând astfel acordul de armistiţiu.[143]

Pentru Socialism susţinea că imperialiştii americani se pregăteau pentru o intervenţie militară în Irak, după ce la 13/14 iulie 1958, regimul monarhic irakian a fost înlăturat în urma unei lovituri de stat şi a fost proclamată republica.[144] Regele Faisal a fost arestat la Bagdad, fostul prim-ministru, Nuri Said, a fost ucis de mulţime şi noul guvern, condus de generalul Abdel Karim Kasem, a proclamat starea excepţională.[145] Ziarul *Pentru Socialism* omitea să-şi informeze cititorii că regele Faisal avea o atitudine pro-occidentală şi că au existat două acţiuni militare, una americană şi una britanică: trupele americane au aterizat în Liban şi trupele britanice în Iordania, pentru a sprijini guvernele ţărilor respective împotriva unor posibile lovituri de stat.[146]

Americanii se amestecau făţiş şi în treburile interne ale Tailandei, agenţi secreţi americani ticluind un complot menit să răstoarne guvernul tailandez.[147] Mai mult decât atât, înainte de alegeri, ambasada americană la Bangkok a pus la dispoziţia diferitelor partide politice mari sume de bani pentru campania electorală."[148] Folosind diferite forme de presiune pentru a-şi atinge scopurile, americanii urmăreau ca în noul cabinet, format de premierul Pibul Songram, să fie numite persoane cu orientare proamericană, pentru a înlătura orice eposibilitate de modificare a politicii externe tailandeze.[149]

Rezolvarea problemei Kaşmirului a devenit una dintre problemele spinoase ale politicii internaţionale din această perioadă. Situat în mijlocul munţilor Himalaya şi având un teritoriu de 218.000 km pătraţi, Kaşmirul a făcut parte integrantă din teritoriul Indiei până în anul 1947, când India s-a împărţit în două state: India

[137] *Loc.cit.*
[138] Jacques Madaule, *Istoria Franţei*, Editura Politică, Bucureşti, vol.3, 1993, p.297.
[139] „Eşecurile planurilor agresive ale reacţiunii internaţionale", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.936, Miercuri, 9 ianuarie 1957, p.2.
[140] „Destrămarea sistemului colonial", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1191, Miercuri, 6 noiembrie 1957, p.4.
[141] „S.U.A. continuă să introducă în Vietnamul de Sud arme şi muniţii", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.926, Joi, 27 decembrie 1956, p.4.
[142] „Militari sud-coreeni trec în R.P.D.Coreeană", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1014, Marţi, 9 aprilie 1957, p.4.
[143] „S.U.A. Transformă Coreea de sud într-o bază atomică", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1047, Duminică, 19 mai 1957, p.4.
[144] „Proclamarea Republicii Irak", în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1404, Miercuri, 16 iulie 1958, p.4.
[145] *Loc.cit.*
[146] *Istoria ilustrată a secolului al XX-lea*, Editura Aquila ', Oradea, 2007, p.355.
[147] „Amestecul făţiş al S.U.A. în treburile interne ale Tailandei", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1020, Marţi, 16 aprilie 1957, p.4.
[148] *Loc.cit.*
[149] „S.U.A. se amestecă în treburile interne ale Tailandei", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1007, Duminică, 31 martie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

şi Pakistan.[150] Până atunci, „sub binevoitoarele priviri ale clicii parazitare de feudali autohtoni, imperialiştii britanici jefuiau Kaşmirul de prețioasele sale bogății minerale: petrol, minereu de fier, nichel, bauxită, aur etc", astfel încât nefastele consecințe ale stăpânirii britanice mai erau vizibile în perioada de care ne ocupăm: din totalul de 4 milioane de locuitori ai Kaşmirului 96% erau țărani săraci, care duceau o existență mizeră, imensa majoritate a populației era analfabetă şi, în întreg Kaşmirul, nu existau decât două spitale.[151]

Statele Unite ale Americii şi Anglia s-ar fi luptat din răsputeri pentru a împiedica rezolvarea problemei Kaşmirului, urmărind un dublu scop: întâi, Kaşmirul trebuia să rămână un măr al discordiei între India şi Pakistan, ceea ce urma să le permită imperialiştilor să-şi asume rolul de arbitri ai conflictului şi, în al doilea rând, dată fiind poziția sa strategică (această regiune se găseşte la punctul de întâlnire al frontierelor R.P.Chineze, Indiei, Pakistanului, Afganistanului şi Uniunii Sovietice), cercurile agresive imperialiste urmăreau s-o folosească mai departe ca un avantpost al agresiunii împotriva Uniunii Sovietice şi Chinei, ca un focar de spionaj şi acte diversioniste, susținea *Pentru Socialism*.[152] O altă concluzie care se impunea era că, profitând de conflictul dintre India şi Pakistan şi camuflându-se sub masca O.N.U., agenții departamentului de stat ai S.U.A. au invadat Kaşmirul transformându-l într-o bază militară.[153]

Pentru Socialism a relatat despre lucrările sesiunii Consiliului S.E.A.T.O., desfăşurată la Manila, care îşi propunea lărgirea sferei sale de influență în Indonezia prin sprijinirea activităților subversive şi prin intimidare.[154] Folosit de americani pentru a se amesteca în treburile interne ale altor țări, pactul acorda rebelilor indonezieni ajutor direct în arme şi bani.[155]

O altă problemă rămasă nerezolvată după cel de-al doilea război mondial era statutul insulei Okinawa. *Pentru Socialism* îşi informa cititorii că insula Okinawa se mai afla încă sub ocupația trupelor americane şi că primul ministru japonez, Nabusuku Kisi regretă acest fapt şi cere ca insula să fie administrată de Japonia.[156]

Pentru Socialism considera că strategia N.A.T.O. se bazează pe faptul că S.U.A. şi aliații lor au creat un inel de baze militare în jurul Uniunii Sovietice şi a întregului lagăr socialist, scontând să atace U.R.S.S. de pe aceste baze, deoarece aceste baze se găsesc în imediata apropiere a Uniunii Sovietice şi, chipurile, acest fapt le-ar permite occidentalilor să atace fulgerător U.R.S.S. şi să obțină o victorie militară.[157]

În august 1957, sovieticii au testat cu succes o rachetă balistică intercontinentală (ICBM).[158] Printr-un articol semnat de Ion Cătoi, ziarul *Pentru Socialism* lansa un avertisment care trebuia să le dea de gândit imperialiştilor agresivi. „Uniunea Sovietică posedă ceea ce nu au puterile occidentale, racheta balistică intercontinentală cu o foarte mare rază de acțiune care poate transporta urgent arma cu hidrogen în orice colț al pământului. Faptul că ştiința şi tehnica sovietică au creat această armă modernă schimbă radical raportul de forțe pe arena mondială şi reduce la zero importanța bazelor militare create de S.U.A. în jurul lagărului socialist. U.R.S.S. are tot ce-i trebuie din punct de vedere militar pentru a zdrobi orice agresor", scria Ion Cătoi.[159] În realitate, în pofida unui echilibru numeric al forțelor, Statele Unite ale Americii deținea în continuare supremația ca putere militară globală.[160]

Cert era faptul că sistemul colonial urma să se destrame în viitorul apropiat, *Pentru Socialism* considerând că dovada cea mai clară în sprijinul acestei afirmații o reprezintă victoria poporului chinez revoluționar care a proclamat Republica Populară Chineză, eliberând de sub jugul colonial peste 1.300.000.000 de oameni, adică jumătate din populația globului pământesc.[161] Cu toate că

[150] „Cine împiedică rezolvarea justă a problemei Kaşmirului?", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.946, Duminică, 20 ianuarie 1957, p.4.
[151] *Loc.cit.*
[152] *Loc.cit.*
[153] *Loc.cit.*
[154] „Pactul S.E.A.T.O. – o amenințare pentru țările Asiei", în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1300, Vineri, 14 martie 1958, p.4.
[155] *Loc.cit.*
[156] „Primul ministru japonez cere ca insula Okinawa să fie administrată de Japonia", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1022, Joi, 18 aprilie 1957, p.4.
[157] „Un avertisment care trebuie să dea de gândit imperialiştilor agresivi", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1146, Sîmbătă, 14 septembrie 1957, p.4.
[158] John R.Barber, *Istoria Europei moderne*, Editura Lider, Bucureşti, 1993, p.486.
[159] „Un avertisment care trebuie să dea de gândit imperialiştilor agresivi", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1146, Sîmbătă, 14 septembrie 1957, p.4.
[160] John R. Barber, *op. cit.*, p. 485.
[161] „Destrămarea sistemului colonial", în Pentru Socialism, Anul VIII, Nr.1191, Miercuri, 6 noiembrie 19057, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

Anglia, Franța, Belgia şi Portugalia mai aveau posesiuni coloniale, în ultimii ani îşi câştigaseră independența peste douăzeci de noi state.[162]

Arme, arme, tot mai multe arme...

Pentru Socialism s-a străduit constant să contabilizeze cheltuielile militare realizate de occidentali, constatând că aceste cheltuieli, în special în principalele țări capitaliste, au atins cifre astronomice. Astfel, în S.U.A., s-au cheltuit în scopuri militare 41,8 miliarde de dolari în 1955-1956, față de doar un miliard în anul bugetar 1937-1938, totalul sumei cheltuite de americani în scopuri militare după cel de-al doilea război mondial cifrându-se la peste 380 de miliarde de dolari.[163]

Cheltuielile militare au ajuns în Anglia în 1956 la 1.537 milioane lire sterline, în Franța la 1.086 miliarde de franci, în vreme ce N.A.T.O. a cheltuit pentru armament 312 miliarde de dolari.[164] Potrivit liderului radical socialist Mendes France, dacă politica de intervenții armate franceze nu era stopată, foarte curând operațiunile militare din Algeria urmau să ajungă la mai mult de un miliard şi jumătate de franci zilnic.[165] Oricum, anunța *Pentru Socialism*, politica franceză de aventuri militare înghițea deja peste 1.500 miliarde de franci anual.[166]

În urma tratativelor militare americano-engleze de la Washington, cursa înarmărilor în Anglia urma să fie intensificată, iar pe teritoriul Franței fuseseră deja create stocuri de proiectile atomice, ele aflându-se la dispoziția forțelor armate americane, specialişti americani instruind unități speciale ale forțelor armate din N.A.T.O. să mânuiască aceste proiectile."[167]

Pentru Socialism avertiza că armata britanică a terminat lucrările de instalații de pe insula Christmas din Pacific în vederea primei experimentări a bombei britanice cu hidrogen, „în ciuda notei oficiale de protest a guvernului japonez şi a numeroase organizații din Japonia care şi-au exprimat teama că această experiență va avea efecte dăunătoare asupra vieții şi bunurilor populației japoneze."[168]

Problema reînarmării Germaniei a rămas o preocupare constantă a ziarului *Pentru Socialism*, acesta avertizând că numeroşi ofițeri hitlerişti au fost primiți în bundeshwehr (armata vest-germană), dovadă fiind declarația ministrului apărării din Republica Democrată Germană, Strauss, care susținea că au fost reprimiți în armata vest-germană 31 de generali, 100 de colonei şi 84 de locotenenți-colonei care au servit înainte în cartierul general al armatei hitleriste.[169] Pe de altă parte, existau mulți tineri vest-germani, îşi asigura *Pentru Socialism* cititorii, care refuzau să se înroleze în noul wehrmacht şi fugeau în Republica Democrată Germană pentru a scăpa de serviciul militar.[170] Şi pentru ca să nu se creadă că era vorba doar de câteva cazuri izolate, nerelevante numeric, *Pentru Socialism* dădea şi numărul tinerilor vest germani, cu vârste cuprinse între 15 şi 20 de ani, care au trecut în Germania socialistă doar în luna ianuarie a anului 1957: exact 3.152 de tineri.[171]

După părerea lui I.Cătoi, care a semnat mai multe articole în această perioadă în paginile ziarului *Pentru Socialism*, Statele Unite ale Americii acordau o atenție tot mai mare reînarmării cât mai grabnice a Germaniei de Vest şi punerii pe picioare a noii armate

[162] *Loc.cit.*
[163] I Ostrovitianov, „Monopolurile – duşmani ai dezarmării", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.906, Marți, 4 decembrie 1956, p.4.
[164] *Loc.cit.*
[165] „Politica economică a guvernului Mollet viu criticată", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.999, Vineri, 22 martie 1957, p.4.
[166] *Loc.cit.*
[167] „În Anglia va fi intensificată cursa înarmărilor", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.964, Sîmbătă, 9 februarie 1957, p.4; „Pe teritoriul Franței au fost create stocuri de proiectile atomice", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.973, Miercuri, 20 februarie 1957, p.4.
[168] „Anglia va experimenta arma termonucleară în Pacific", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.983, Duminică, 3 martie 1957, p.4.
[169] „Numeroşi ofițeri hitlerişti au fost primiți în bundeshwehr (armata vest-germană), în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.914, Miercuri, 12 decembrie 1956, p.4.
[170] „Tot mai mulți tineri vest-germani trec în R.D.Germană", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.974, Joi, 21 februarie 1957, p.4.
[171] *Loc.cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

vest-germane în frunte cu ofițerii hitlerişti, recrutați din rândurile criminalilor de război scoşi din închisori şi puşi în libertate de guvernul lui Adenauer.[172] „S.U.A. pornesc de la premiza că în schimbul dolarilor cheltuiți de ele pentru înarmarea N.A.T.O. trebuie să li se acorde din partea celorlalți participanți la alianța nord-atlantică o supremație politică şi militară."[173] I.Cătoi mai afirma că N.A.T.O, organizație de creație americană, bloc militar agresiv al puterilor occidentale, se baza tot mai mult pe militariştii vest-germani şi existența lui punea în permanență în pericol pacea lumii.[174]

Mai multe articole din *Pentru Socialism* erau dedicate numirii generalului Speidel la conducerea forțelor N.A.T.O. din Europa, numire care ar fi provocat proteste în Anglia, Franța şi Olanda.[175] Speidel era considerat responsabil pentru exterminarea a sute de francezi participanți la mişcarea de rezistență în timpul celui de-al doilea război mondial şi pentru distrugerea a sute de sate ruseşti, fapte pentru care generalul nazist a scăpat nepedepsit după război.[176] „Este de neconceput ca soldații olandezi care fac parte din unitățile N.A.T.O. să fie puşi sub comanda acestui ofițer superior din armata lui Hitler", se arăta într-o scrisoare de protest semnată de 49 de profesori universitari olandezi, trimisă primului ministru al Olandei, Draes.[177]

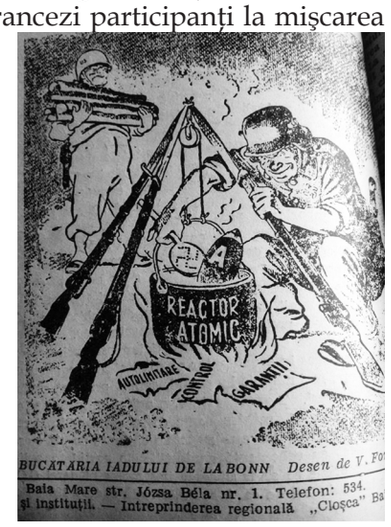

În Franța, cercurile largi ale opiniei publice, în primul rând foştii luptători din Rezistență şi fiii eroilor căzuți în luptele din cel de-al doilea război mondial, continuau să manifeste împotriva numirii lui Speidel într-un post din care putea să comande soldați francezi.[178] *Pentru Socialism* avertiza asupra faptului că un alt fost general nazist, Hausinger, general cu patru stele, a fost numit şef al statului major al bundeswehrului, cel mai înalt grad din noua armată vest-germană din cadrul N.A.T.O.[179]

De cea mai mare atenție s-a bucurat Hans Speidel, în paginile ziarului *Pentru socialism*, generalul fiind numit, la 3 aprilie 1957, comandant al forțelor terestre N.A.T.O. din Europa centrală. Numit de *Pentru Socialism* hitlerist, doctrinar al pământului pârjolit, asasin al prizonierilor şi patrioților din mişcarea de rezistență şi autor al proiectului actului de capitulare a Franței, Speidel şi-a luat postul în primire la Fontainebleau, ceea ce, considera ziarul, reprezenta un „pericol pentru pacea lumii."[180] Speidel ar fi asasinat şi deportat mii de patrioți francezi, ar fi luat parte la războiul civil spaniol şi ar fi distrus oraşe şi sate din Ucraina, exterminând populația civilă.[181]

Pentru Socialism avertiza că un alt criminal de război nazist urma să fie numit în conducerea armatei vest-germane, mai exact în funcția de consilier însărcinat cu organizarea noilor forțe aeriene ale Germaniei occidentale.[182] Era vorba despre fostul feldmareşal al aerului, Erhard Milch, un prieten intim al lui Göring, cel care a condus intervenția aviației germane

[172] I.Cătoi, „N.A.T.O. – bloc militar agresiv al puterilor occidentale", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, nr.920, Miercuri, 19 decembrie 1956, p.4.
[173] *Loc.cit.*
[174] *Loc.cit.*
[175] „Împotriva numirii generalului nazist Speidel în conducerea forțelor N.A.T.O.", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.985, Miercuri, 6 martie 1957, p.4; „Proteste împotriva numirii lui Speidel în comandamentul N.A.T.O.", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.987, Vineri, 8 martie 1957, p.4; „Proteste împotriva lui Speidel", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.991, Miercuri, 13 martie 1957, p.4.
[176] „Proteste împotriva numirii lui Speidel în comandamentul N.A.T.O.", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.987, Vineri, 8 martie 1957, p.4.
[177] „Proteste împotriva lui Speidel", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.991, Miercuri, 13 martie 1957, p.4.
[178] „Împotriva numirii lui Speidel în conducerea N.A.T.O.", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1004, Joi, 28 martie 1957, p.4.
[179] „Fostul general nazist Hausinger a fost numit şeful statului major al bundeswehrului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1001, Duminică, 24 martie 1957, p.4.
[180] „«Speidel à la porte» - «Afară cu Speidel»", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1012, Sîmbătă, 6 aprilie 1957, p.4.
[181] *Loc.cit.*
[182] „Un alt criminal de război nazist va fi numit în conducerea armatei vest-germane", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1076, Sîmbătă, 22 iunie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

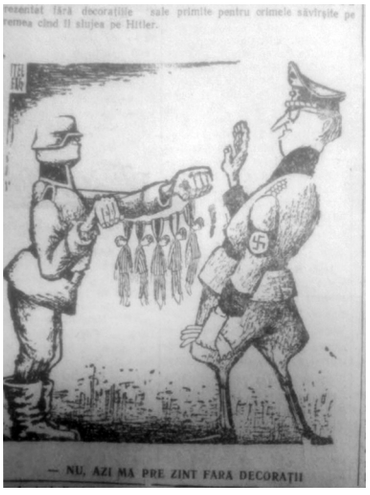

în războiul civil din Spania şi a fost condamnat de tribunalul de la Nürnberg pentru crime de război.[183]

Nu în ultimul rând, *Pentru Socialism* avertiza că Doenitz, „criminalul de război, fost mare amiral hitlerist, eliberat curând din închisoare, participă intens la activitatea diferitelor organizații militare vest germane", că recent a fost ales membru de onoare al „Uniunii maritime militare germane", că se află în corespondență permanentă cu unii amirali ai forțelor maritime militare ale Angliei şi S.U.A şi că este vizitat uneori chiar de ofițeri superiori ai flotei maritime a S.U.A.[184]

O mare problemă o constituia această dorință a americanilor de a reînvia grabnic militarismul german şi, bineînțeles, de a înzestra noua armată vest-germană cu arme nucleare. *Pentru Socialism* considera că naşterea Euratomului va da posibilitatea Germaniei occidentale de a trece ea însăşi la fabricarea acestei arme. *Pentru Socialism* mai anunța că Adenauer intenționa să plaseze producția şi utilizarea energiei atomice trusturilor vest-germane.[185] În legătură cu această presupusă înarmare a Germaniei occidentale cu armament nuclear, ziarul considera că o amenințare voalată nu strică niciodată şi afirma că înarmarea Germaniei „nu poate însă să nu comporte urmări serioase pentru populația R.F.Germane care poate deveni obiectivul unei contralovituri atomice."[186]

Cert era faptul, susținea *Pentru Socialism*, că militariştii vest-germani îşi refăceau forțele militare aeriene, cu ajutorul americanilor. Potrivit unui program pe cinci ani, armata vest-germană trebuia să dispună de 3.200 de avioane, la vremea respectivă germanii dispunând de doar 1.000 de avioane, dintre care doar 550 cu reacție.[187] O mare parte din avioane erau livrate R.F.Germane de către S.U.A., dar industria vest-germană începuse să producă avioane de construcție proprie, printre acestea numărându-se „D.O.27", fabricat de uzina de avioane a firmei „Dornier".[188] 1.140 de avioane urmau să fie livrate noilor forțe aeriene vest-germane de cunoscutele fabrici de avioane Messerschmitt, Heinkel, Fokke Wulf şi Donnike, care au pornit producția.[189] Paraşutiştii germani urmau să fie instruiți de ofițerii şi personalul militar de la şcoala militară din Schongau (Bavaria), care au făcut un stagiu de pregătire pe lângă divizia a 11-a de paraşutişti americani din Augsburg.[190] „Militariştii şi revanşarzii din Germania occidentală pregătesc cu înfrigurare noua armată vest-germană ce urmează să joace rolul de forță de şoc a blocului agresiv al Atlanticului de Nord", afirma *Pentru Socialism*.[191]

Cheltuielile militare ale Germaniei occidentale erau uriaşe. Numai pentru construirea de cazărmi şi terenuri de instrucție au fost alocate 2,5 miliarde de mărci, pentru renovarea bazelor navale de la Kiel şi Flensburg 300 de milioane de mărci şi pentru construirea de vase de război alte 400 de milioane de mărci.[192] La sfârşitul anului 1956, peste un miliard de mărci au fost plasate în comenzi pentru armament şi au fost încheiate contracte de livrări de echipament militar cu firme engleze şi cu grupul francez Schneider Creuzot.[193]

Din moment ce baza materială a reînarmării Germaniei occidentale era asigurată, era nevoie şi de oameni care să folosească această bază. Ca urmare, susținea *Pentru Socialism*, mii şi mii de tineri germani urmau să treacă pragul cazărmilor care se construiau „în fuga mare" în Republica Federală

[183] *Loc.cit.*
[184] „Doenitz din nou la lucru", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1105, Vineri, 26 iulie 1957, p.5.
[185] „Adenauer intenționează să plaseze producția şi utilizarea energiei atomice trusturilor vest-germane", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.978, Marți, 26 februarie 1957, p.4.
[186] „Pentru o adevărată colaborare economică între țările europene", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.997, Miercuri, 20 martie 1957, p.4.
[187] „Cu ajutorul american, militariştii vest-germani refac forțele militare aeriene", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.949, Joi, 24 ianuarie 1957, p.4.
[188] *Loc.cit.*
[189] „Militariştii vest-germani pregătesc refacerea Wehrmachtului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.983, Duminică, 3 martie 1957, p.4.
[190] *Loc.cit.*
[191] „«Speidel à la porte» - «Afară cu Speidel»", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1012, Sîmbătă, 6 aprilie 1957, p.4; „Militariştii de la Bonn pregătesc carne de tun", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1021, Miercuri, 17 aprilie 1957, p.4.
[192] „Uriaşele cheltuieli militare ale Germaniei occidentale – o primejdie pentru economia vest-germană", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.973, Miercuri, 20 februarie 1957, p.4.
[193] I. Catoi, „Militariştii vest-germani pregătesc refacerea Wehrmachtului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.983, Duminică, 3 martie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

Germană, în urma unei zgomotoase campanii de recrutare în rândurile tineretului, „fără precedent în ceea ce priveşte amploarea şi cinismul cu care se desfăşoară."[194]

Marea Britanie şi R.F.Germană ar fi elaborat, potrivit ziarului *Pentru Socialism*, un secret de producție în comun a armelor teleghidate de la distanță, a rachetelor cu rază mare de acțiune şi a altor tipuri moderne de arme, germanii având un plan similar şi cu Franța.[195] De remarcat faptul că planul era secret, dar nu şi *Pentru Socialism*, ziar vigilent, căruia nu putea să-i scape nici o uneltire imperialistă şi care ştia că aceste planuri au fost pregătite la Paris şi la Londra de către Strauss, ministrul apărării din Germania occidentală, şi de colaboratorii acestuia.[196] *Pentru Socialism* susținea şi că oamenii de ştiință germani participau la fabricarea bombelor atomice franceze, pe un poligon francez, pentru a înarma rachetele destinate războiului din Algeria.[197]

Pentru Socialism considera că era mai mult decât evident că imperialiştii pregăteau un război atomic, cu atât mai mult cu cât, în privința dezarmării, americanii nu puneau accentul pe interzicerea armelor nucleare şi pe reducerea substanțială a forțelor armate şi armamentelor, ci pe instituirea controlului asupra producției de materiale nucleare.[198]

Desen din ziarul vest-german „Deutsche Volkszeitung"

Toate țările occidentale, mai mari sau mai mici, se pregăteau de război. Belgia îşi intensifica pregătirile militare, armata belgiană trecea printr-un proces de modernizare şi se preconiza ca, în anul 1958, armată belgiană să fie înzestrată cu proiectile teleghidate Spinoy.[199]

Militariştii americani transformau Portugalia într-o bază militară şi Pentagonul intenționa să transforme Italia într-un cap de pod al războiului atomic.[200] La întâlnirea de la Washington, la care au participat cei 15 şefi de state majore din țările membre N.A.T.O., s-a hotărât instalarea unor baze atomice în regiunea Veneția, în mod special la Verona şi Vicenze.[201] Un prim detaşament mobil atomic american urma să fie dotat cu proiectile teleghidate cu focus atomic şi cu tunuri atomice, informa *Pentru Socialism*.[202]

Cheltuielile militare ale Greciei erau şi ele uriaşe. Din totalul veniturilor din surse greceşti ale bugetului public, ne spune *Pentru Socialism*, 75% erau destinate cheltuielilor politice şi militare, doar 25% reprezentând cheltuielile pentru scopuri sociale (protecție socială, agricultură, lucrări publice etc.)[203]

Cel mai mare pericol era, în continuare, reprezentat de armele nucleare deținute de americani, arme ce urmau să ajungă în număr mare şi în Europa. Astfel, afirma *Pentru Socialism*, generalul Lauris Norstad, ar fi afirmat, în cadrul unei conferințe de presă ținută la Bonn, că trupele pactului atlantic de sub comanda sa urmau să fie înarmate cu arme nucleare şi că, dacă va considera necesar, va putea dispune de folosirea acestor arme „fără a aştepta îndeplinirea nici unui proces legislativ", cum ar fi discutarea în Congresul american sau în parlamentele altor țări occidentale.[204]

Folosirea armelor bacteriologice de către imperialişti nu a încetat după războiul din Coreea, *Pentru Socialism* susținând că, în Oman, englezii utilizau „bombe cu microbi" care fac mii de victime

[194] *Loc.cit.*
[195] „Anglia şi R.F.Germană au elaborat un plan secret de producție în comun a armelor teleghidate", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1108, Marți, 30 iulie 1957, p.4.
[196] „Anglia şi R.F.Germană au elaborat un plan secret de producție în comun a armelor teleghidate", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.11„08, Marți, 30 iulie 1957, p.4.
[197] „R.F.Germană participă la fabricarea de rachete şi arme atomice", în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr. 1248, Luni, 13 ianuarie 1958, p.4.
[198] „Din nou despre dezarmare", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.995, Duminică, 17 martie 1957, p.4.
[199] „Belgia intensifică pregătirile militare", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.995, Duminică, 17 martie 1957, p.4.
[200] „Nivelul de trai din Portugalia – unul dintre cele mai scăzute din Europa", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.969, Vineri, 15 februarie 1957, p.4; „Pentagonul intenționează să transforme Italia într-un cap de pod al războiului atomic", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.991, Miercuri, 13 martie 1957, p.4.
[201] „Populația Italiei se opune creării de baze militare atomice", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1019, Duminică, 14 aprilie 1957, p.4.
[202] *Loc.cit.*
[203] „Cheltuielile militare ale Greciei", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.979, Miercuri, 27 februarie 1957, p.4.
[204] „Generalul Norstad declară că trupele Pactului Atlantic vor fi înarmate cu arme nucleare", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.999, Vineri, 22 martie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

în rândurile populației.[205]

Imperialiştii americani se făceau vinovați şi pentru faptul că au livrat Arabiei Saudite o escadrilă de avioane cu reacție, ofițeri americani sosiți în Arabia Saudită instruindu-i pe piloții saudiți să piloteze respectivele avioane cu reacție.[206]

Armata sovietică – apărătoare de nădejde a păcii şi libertății popoarelor

Pentru Socialism a criticat agresivitatea imperialiştilor capitalişti, în special pe cea a americanilor, dar, cu aceeaşi „imparțialitate", a remarcat că Uniunea Sovietică şi Armata sovietică erau marile apărătoare ale păcii şi libertății poapoarelor. Astfel, *Pentru Socialism* afirma că Armatei sovietice îi sunt străine războaiele de jaf şi cotropire a altor popoare şi că, de-a lungul întregii sale existențe, a purtat numai războaie drepte, de apărare a Țării Sovietice, împotriva cotropitorilor imperialişti, de eliberare a popoarelor şi națiunilor asuprite.[207] „Pe drept cuvânt oamenii muncii din toate țările consideră armata sovietică ca o armată eliberatoare, care apără pacea, securitatea şi libertatea popoarelor."[208]

Intervenția brutală a tancurilor sovietice în Ungaria era considerată de *Pentru Socialism* un „act măreț" prin care armata sovietică a adus un aport deosebit de prețios la cauza întăririi coeziunii şi unității lagărului socialismului şi democrației, a făcut să eşueze planurile criminale ale reacțiunii internaționale de a smulge Ungaria din familia popoarelor țărilor socialiste, a preîntâmpinat crearea în centrul Europei a unui periculos focar de război.[209]

O dovadă că Uniunea Sovietică îşi dorea pacea planetară şi nimic altceva o consituia faptul că, aşa cum arăta *Pentru Socialism*, la 17 noiembrie 1956, U.R.S.S. a propus la O.N.U. o serie de măsuri privitoare la dezarmare. Preconizate pe doi ani, aceste măsuri vizau interzicerea armelor nucleare, reducerea substanțială a forțelor armate şi armamentelor, lichidarea bazelor militare de pe teritorii străine şi micşorarea cheltuielilor militare.[210] „U.R.S.S. a propus să se pună capăt imediat experiențelor cu arma atomică şi cu hidrogen şi, ca prim pas, să se reducă în decurs de un an forțele armate ale U.R.S.S., S.U.A. şi Chinei la câte 2.500.000 de oameni, iar forțele armate ale Angliei şi Franței la câte 750.000 de oameni pentru fiecare dintre aceste state urmând ca ulterior forțele armate ale S.U.A., U.R.S.S. şi Chinei să fie reduse la cîte 1.000.000 – 1.500.00 de oameni, iar ale Angliei şi Franței la cîte 650.000 de oameni, pentru fiecare dintre aceste state."[211]

Dovadă a faptului că sovieticii erau cei mai mari iubitori de pace din lume, susținea *Pentru Socialism*, era înfăptuirea de mai multă vreme de către guvernul sovietic a unor reduceri substanțiale ale forțelor sale armate şi armamentelor.[212] În plus, sovieticii susțineau că erau dispuşi să încheie un acord cu privire la suspendarea experiențelor cu arma atomică şi arma cu hidrogen, după părerea guvernului sovietic problema încetării experiențelor legate de arma atomică şi arma cu hidrogen trebuind separată de problema generală a dezarmării şi rezolvată în mod de sine stătător.[213]

Pentru Socialism informa că Uniunea Sovietică a prezentat o propunere cu privire la încetarea imediată a experiențelor cu arma atomică şi cu hidrogen, în sesiunea Adunării Generale a O.N.U., dar această propunere a fost respinsă de reprezentanții puterilor occidentale.[214] Ce puteau face sovieticii iubitori de pace în această situație? Ne spune tot *Pentru Socialism*: „Acest refuz obligă Uniunea Sovietică – în interesul întăririi securității țării sale – să desfăşoare lucrări de perfecționare a tehnicii militare, inclusiv a armei atomice şi cu hidrogen", cu precizarea menită să liniştească opinia publică internațională că „la desfăşurarea experiențelor cu această armă în Uniunea Sovietică se iau

[205] „Bombe cu microbi folosite de englezi în Oman", în Pentru Socialism, Anul VIII, Nr.1168, Joi, 10 octombrie 1957, p.4.
[206] „Militariştii americani aţîţă isteria războiului atomic", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1043, Miercuri, 15 mai 1957, p.4.
[207] „Armata sovietică – apărătoare de nădejde a păcii şi libertății popoarelor", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.976, Sîmbătă, 23 februarie 1957, p.4.
[208] *Loc.cit.*
[209] *Loc.cit.*
[210] „Din nou despre dezarmare", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.995, Duminică, 17 martie 1957, p.4.
[211] *Loc.cit.*
[212] „Armata sovietică – apărătoare de nădejde a păcii şi libertății popoarelor", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.976, Sîmbătă, 23 februuarie 1957, p.1.
[213] „Uniunea Sovietică este gata să încheie un acord cu privire la suspendarea experiențelor cu arma atomică şi cu hidrogen", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1004, Joi, 28 martie 1957, p.4.
[214] *Loc.cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

toate măsurile necesare de precauție."[215]

Oamenii puteau să doarmă mult mai liniştiți ştiind că sovieticii produc bombe atomice. E adevărat că nu chiar toți, deoarece N.A.Bulganin, într-un mesaj adresat primului ministru norvegian, Gerdhardsen, avertiza că Uniunea Sovietică nu poate rămâne indiferentă în fața încercărilor de a pune în primejdie pacea generală şi că, drept răspuns la acțiuni agresive împotriva U.R.S.S., sovieticii vor lua cele mai energice măsuri pentru a da o lovitură nimicitoare agresorului.[216] „Întreaga forță distructivă se va abate asupra țărilor cărora li s-a rezervat rolul de neinvidiat de cap de pod înaintat în agresiunea împotriva U.R.S.S. şi a celorlalte țări iubitoare de pace", avertiza Bulganin.[217]

Acest discurs amenințător era promovat nu doar de oamenii politici sovietici, ci şi de militarii cu grade înalte din armata sovietică. În aprilie 1957, o delegație guvernamentală sovietică a sosit în vizită de lucru în România. În timpul recepției oferite de Chivu Stoica, preşedintele Consiliului de Miniştri ai Republicii Populare Române, în onoarea oaspeților sovietici, mareşalul Jukov a ținut o cuvântare în care a afirma că mulți oameni politici şi militari, în special din Statele Unite ale Americii, au pierdut simțul realității, bazându-se pe superioritatea lor imaginară în domeniul armei atomice şi aviației strategice, şi se lasă prea mult antrenați de politica de intimidare şi amenințări, subapreciind posibilitățile Uniunii Sovietice şi ale întregului lagăr socialist.[218] În acelaşi timp, mareşalul Jukov lansa un avertisment: „vom întări capacitatea de luptă a forțelor noastre armate, care fac parte din forțele unite ale Tratatului de la Varşovia, pînă cînd îşi vor înceta existența blocurile militare organizate împotriva lagărului socialist."[219]

Dacă prezența trupelor americane în orice țară a lumii era considerată de *Pentru Socialism* un act de agresiune împotriva țării respective, nu aşa stăteau lucrurile în cazul trupelor sovietice de ocupație. Astfel, prezența trupelor sovietice în Polonia era considerat un element esențial de întărire a securității Poloniei. „Având în vedere situația internațională, primejdia militarismului german şi securitatea regiunilor apusene, trupele sovietice trebuie să rămână pe teritoriul Poloniei. Staționarea lor nu poate desigur să încalce cu nimic drepturile suverane ale Poloniei", afirma *Pentru Socialism*.[220]

Presa poloneză considera tratatul sovieto-polonez cu privire la statutul juridic al trupelor sovietice care staționau vremelnic pe teritoriul Poloniei o traducere consecventă în viață a declarației comune polono-sovietice semnată la Moscova, opinia publică poloneză manifestându-şi satisfacția cu privire la acest tratat.[221] Tratatul semnat la Varşovia, mai consemna *Pentru Socialism*, constituia o dovadă practică a colaborării țărilor socialiste, colaborare bazată pe principiile egalității în drepturi.[222]

Aceleaşi justificări erau găsite şi pentru prezența trupelor sovietice pe teritoriul Ungariei. Această prezență era considerată de *Pentru Socialism* factorul hotărâtor care apără țara de planurile agresive ale imperialiştilor.[223] „Staționarea temporară a trupelor sovietice în Ungaria în conformitate cu Tratatul de la Varşovia este impusă de situația internațională creată, când există blocul agresiv al Atlanticului de Nord, când Germania occidentală se remilitarizează, când N.A.T.O. are numeroase trupe şi baze în apropierea frontierelor țărilor socialiste", justifica *Pentru sSocialism* ocupația militară sovietică a Ungariei.[224] În acelaşi timp, ziarul *Pentru Socialism* condamna propaganda contrarevoluționară „care încerca să folosească staționarea trupelor sovietice pe teritoriul Ungariei pentru aţâţarea unei stări de spirit naționaliste în Ungaria, pentru a sădi în rândurile elementelor mic burgheze şi ale părții celei mai înapoiate a oamenilor muncii ungari vrajba împotriva Uniunii Sovietice."[225]

Aflat la Bucureşti, mareşalul Jukov a susținea şi el varianta oficială sovietică, potrivit căreia „staționarea trupelor sovietice pe teritoriul României, R.D.G., Ungariei şi Poloniei decurge din

[215] *Loc.cit.*

[216] „Mesajul adresat de N.A. Bulganin primului ministru al Norvegiei, Gerhardsen", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1005, Vineri, 29 martie 1957, p.4.

[217] *Loc.cit.*

[218] „Recepția oferită de tovarăşul Chivu Stoica preşedintele Consiliului de Miniştri ai R.P.R. în cinstea delegației guvernamentale sovietice", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1021, Miercuri, 17 aprilie 1957, p.4.

[219] *Loc.cit.*

[220] „Opinia publică poloneză a primit cu satisfacția tratatul sovieto-polonez cu privire la statutul juridic al trupelor sovietice care staționează vremelnic în Polonia", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.922, Vineri, 21 decembrie 1956, p.4.

[221] *Loc.cit.*

[222] *Loc.cit.*

[223] „Declarația guvernelor Uniunii Sovietice şi Republicii Populare Ungare", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1007, Duminică, 31 martie 1957, p.4.

[224] *Loc.cit.*

[225] *Loc.cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

Tratatul de la Varşovia şi este determinată de necesitatea asigurării securităţii întregului nostru lagăr socialist."[226] *Pentru Socialism* făcea observaţia că, spre diferenţă de N.A.T.O., organizaţie deschisă numai ţărilor capitaliste, Tratatul de la Varşovia, constituit la 14 mai 1955, era o organizaţie deschisă la care putea participa orice stat, reprezentând un mijloc de apărare şi consolidare a păcii.[227]

Raportul de forţe pe arena internaţională se schimbase şi înclina tot mai mult în favoarea lagărului socialist, considera ziarul *Pentru Socialism*. Cu toate că Uniunea Sovietică şi celelalte state socialiste dispuneau de o uriaşă forţă din punct de vedere economic, politic şi militar, ele nu ameninţau pe nimeni, întreaga lor forţă fiind pusă în slujba păcii, securităţii şi intereselor popoarelor.[228] Trebuie spus că americanii deţineau superioritatea militară la acea vreme, în anul 1958 americanii producând rachetele Redstone, care puteau lansa focoase nucleare de 1-2 megatone.[229]

Spioni, complotişti şi diversionişti

Pentru Socialism susţinea că activitatea subversivă împotriva ţărilor socialiste este ridicată de Statele Unite ale Americii la rang de politică de stat.[230] Cu milioanele americane se creează unităţi militare din emigranţi fascişti, se recrutează, se instruiesc şi se trimit în ţările socialiste spioni, diversionişti şi instigatori.[231] Ca urmare, la începutul lunii martie 1957, delegaţia sovietică a propus la O.N.U. o rezoluţie care condamna imixtiunea Statelor Unite ale Americii în treburile interne ale statelor socialiste şi a cerut guvernului american să înceteze activitatea subversivă împotriva acestor state.[232]

De parcă nu ar fi fost de ajuns că persoane oficiale americane făceau declaraţii duşmănoase la adresa acestor state, încă din anul 1951 Congresul Statelor Unite a adoptat legea cu privire la aşa-zisa asigurare a „securităţii mutuale", prin care erau alocate anual câte 100 de milioane de dolari pentru activităţi subversive împotriva U.R.S.S. şi ţărilor de democraţie populară, din anul 1956 această sumă crescând, oficial, la 125 milioane de dolari, în realitate suma fiind mult mai mare.[233] *Pentru Socialism* demasca faptul că, în anul 1955, americanii au elaborat un program amănunţit denumit „programul ofensivei politice împotriva comunismului mondial", care prevedea în mod direct organizarea, sprijinirea şi aprovizionarea unor bande contrarevoluţionare.[234]

În Republica Democrată Germană, **o**rganele securităţii de stat au arestat în districtul Rostock un grup de agenţi ai spionajului englez, asupra spionilor găsindu-se aparate radiofonice de fabricaţie engleză.[235] Agenţii arestaţi au fost special instruiţi în Berlinul occidental de către organele spionajului englez.[236] Activitatea de spionaj era, se pare, atât de intensă în R.D.Germană încât, în mai 1957, Ministerul securităţii statului a organizat o expoziţie despre spionajul imperialist, dovadă clară a activităţii subversive desfăşurate de organizaţiile de spionaj împotriva R.D.G.[237] Au fost expuse dovezi materiale descoperite asupra spionilor prinşi: posturi de radio portative americane, explozive, arme, fiole cu otravă, documente false, baloane cu ajutorul cărora erau lansate manifeste, un balon american folosit pentru fotografieri aeriene automate în scopuri de spionaj etc.[238]

Trei spioni englezi, Tadeus Babulski, Eduard Modeski şi Maria Bauer, au fost condamnaţi în Polonia de către Tribunalul militar din Varşovia, pentru spionaj economic la 12, 6, respectiv 5 ani de

[226] „Recepţia oferită de tovarăşul Chivu Stoica preşedintele Consiliului de Miniştri ai R.P.R. în cinstea delegaţiei guvernamentale sovietice", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1021, Miercuri, 17 aprilie 1957, p.4.
[227] „Tratatul de la Varşovia – mijloc de apărare şi consolidare a păcii", în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1350, Miercuri, 14 mai 1958, p.4.
[228] „Un avertisment care trebuie să dea de gândit imperialiştilor agresivi", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1146, Sîmbătă, 14 septembrie 1957, p.4.
[229] John Cornwell, *Oamenii de ştiinţă ai lui Hitler*, Editura Aquila ,93, Oradea, 2005, p.428.
[230] „Eşecurile planurilor agresive ale reacţiunii internaţionale", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.936, Miercuri, 9 ianuarie 1957, p.2.
[231] *Loc.cit.*
[232] „Să înceteze activitatea subversivă a S.U.A. împotriva ţărilor socialiste", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.985, Miercuri, 6 martie 1957, p.4.
[233] *Loc.cit.*
[234] *Loc.cit.*
[235] „Arestarea unor agenţi ai spionajului englez în R.D.Germană", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.904, Sîmbătă, 1 decembrie 1956, p.4.
[236] *Loc.cit.*
[237] „O expoziţie despre spionajul imperialist", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1050, Joi, 23 mai 1957, p.4.
[238] *Loc.cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

închisoare.[239]

Un alt grup de spioni englezi a fost arestat în Cehoslovacia. Organele Ministerului Afacerilor Interne al Cehoslovaciei i-a arestat pe Vladimir Koberle, Vaclav Kutnohorski, Jiri Pesek şi Frantisek Rousal, toți salariați ai societății de transporturi fluviale Elba-Oder.[240] Se remarcă faptul că numele celor patru spioni, considerați englezi, nu sunt deloc englezeşti. Cei patru spioni erau echipați cu aparate de fotografiat atunci când au fost arestați şi au mărturisit că au desfăşurat pe teritoriul Cehoslovaciei activități de spionaj, îndeosebi în domeniul militar, după ce au fost recrutați la Hamburg de membri ai serviciului secret britanic cunoscuți prin numele conspirative de „Peter", „Joseph" şi „Charles".[241]

Un alt grup de spioni ce acționau pe teritoriul Cehoslovaciei potrivit instrucțiunilor serviciului de spionaj englez a fost condamnat de Tribunalul Suprem de la Praga.[242] Grupul de spioni, condus de Josef Potocek, fost director general al societății de asigurări din Praga, primea de la centrul englez de spionaj şi informații instrucțiunile şi materialele necesare spionajului şi transmiteau acestui centru informațiile care îl interesau.[243] Inculpații Potocek şi Kwicera au fost condamnați la moarte cu confiscarea averii, pentru înaltă trădare şi spionaj, ceilalți membri ai grupului primind pedepse cu închisoarea pe diferite termene.[244]

În octombrie 1957, în regiunea Praga, a fost descoperit un alt grup antistatal format din foste elemente capitaliste, cercetările arătând că grupul se pregătise intens, în înțelegere cu duşmanii de peste hotare ai Cehoslovaciei, pentru a desfăşura activitatea antistatală şi de spionaj.[245] Pentru a transmite rapoarte de spionaj organizației „Europa liberă", ei dispuneau de coduri secrete şi un cifru.[246]

Un grup antistatal, ai cărui membrii au fost judecați într-un proces la Belgrad, a desfăşurat o activitate duşmănoasă pe teritoriul R.P.F.Iugoslavia, cu scopul de a răsturna cu forța puterea legală a poporului muncitor din Iugoslavia şi de a destrăma unitatea națională a popoarelor din Iugoslavia.[247]

Lucrurile nu se liniştiseră în Ungaria, chiar dacă luptele din Budapesta încetaseră, imperialiştii reuzând să accepte înfrângerea produsă de trupele sovietice „eliberatoare". *Pentru Socialism* ştia că „planurile contrarevoluționare din Ungaria au fost elaborate în S.U.A., detaşamentele horthysto-fasciste au fost pregătite şi instruite mai ales în Germania occidentală, horthyştii şi armamentul au fost trimise în Ungaria prin Austria."[248] În Ungaria şi Polonia imperialiştii au aruncat 250.000.000 de materiale propagandistice.[249]

În decembrie 1956, unități ale regimentelor de pază ungare formate din ofițeri au arestat în împrejurimile oraşului Budapesta o mare bandă de contrarevoluționari, membrii acestei bande formând, încă din ultimele zile ale lunii octombrie, grupuri armate care au săvârşit asasinate, au jefuit, au delapidat avutul statului, au săvârşit acte de diversiune şi au încercat să arunce în aer un tren cu muncitori.[250] În locuințele arestaților, al căror conducător era Bela Nihmond, a fost găsită o mare cantitate de arme şi muniții.[251]

La o lună distanță, pe teritoriul Ungariei au fost arestați patru cetățeni englezi asupra cărora au fost găsite acte false şi scrisori ale emigranților unguri. Cei patru spioni urmau să strângă informații despre armatele ungară şi sovietică, precum şi despre situația politică şi economică din Ungaria.[252] Important era şi faptul că serviciul de spionaj american recruta spioni din rândurile refugiaților

[239] „Condamnarea unor spioni englezi în Polonia", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.934, Duminică, 6 ianuarie 1957, p.4.
[240] „Arestarea unor spioni englezi în Cehoslovacia", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.910, Sîmbătă, 8 decembrie 1956, p.4.
[241] *Loc.cit.*
[242] „Spioni condamnați la Praga", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.945, Sîmbătă, 19 ianuarie 1957, p.4.
[243] *Loc.cit.*
[244] *Loc.cit.*
[245] „În R. Cehoslovacă a fost descoperit un grup antistatal", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1184, Marți, 29 octombrie 1957, p.4.
[246] *Loc.cit.*
[247] „La Belgrad a început procesul unui grup antistatal", în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1266, Luni, 3 februarie 1958, p.4.
[248] „Eşecurile planurilor agresive ale reacțiunii internaționale", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.936, Miercuri, 9 ianuarie 1957, p.2.
[249] *Loc.cit.*
[250] „Arestarea unei bande de contrarevoluționari în Ungaria", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.929, Duminică, 30 decembrie 1956, p.4.
[251] *Loc.cit.*
[252] „Arestarea unor spioni englezi în R.P.Ungară", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.953, Marți, 29 ianuarie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

unguri din Austria, folosindu-se în acest scop de serviciile societății catolice de binefacere „Caritas”.[253]

După o lună şi jumătate de proces, în aprilie 1957, tribunalul orăşenesc din Budapesta a condamnat un alt grup de contrarevoluționari, format din 11 persoane, care s-au făcut vinovate de instigare împotriva regimului democrat-popular, de deținere ilegală de arme şi de asasinat.[254] „Toth Ilona, internă a unui spital de urgență, a ucis, împreună cu complicii ei, cu o injecție cu benzină, apoi cu lovituri de cuțit în inimă pe muncitorul Kollar. Toth Ilona, Miklos Gyongosi şi Ferencz Gonczi au fost condamnați la moarte, ceilalți la închisoare pe diferite termene”, scria *Pentru Socialism*.[255]

În ediția sa din 18 iunie 1958, *Pentru Socialism* anunța deznodământul final cu privire la procesul lui Nagy Imre şi al complicilor săi, cei care organizaseră complotul care urmărea răsturnarea orânduirii de stat democrat-populare din Ungaria şi predarea în mod trădător a țării în mâinile imperialiştilor. Imre şi acoliții lui au făcut posibilă, în câteva zile de contrarevoluție, înființarea a 70 de partide şi organizații diferite, inclusiv a unor faimoase partide burgheze fasciste.[256] Complotiştii au adunat criminali de război şi duşmani ai poporului, deținuți eliberați din închisori, tot felul de duşmani ai democrației populare, cu care au dezlănțuit teroarea albă, detaşamentele teroriste ucigând în mod bestial 234 de cetățeni lipsiți de apărare şi aruncând în închisoare 3.000 de cetățeni progresişti.[257] În plus, au fost pregătite liste pe care figurau peste 10.000 de oameni ce urmau să fie ucişi în masă.

Pentru toate aceste fapte, Colegiul Tribunalului Popular de pe lângă Tribunalul Suprem al R.P.Ungare i-a condamnat la moarte pe Nagy Imre, Miklos Gimes, Pál Maléter şi dr.Józef Filaghi şi alți complici ai acestora la diferite pedepse cu închisoare cuprinse între 5 şi 12 ani. Sentința era fără drept de apel şi condamnările la moarte au fost deja executate, scria în *Pentru Socialism*.[258]

Început la 15 iunie 1958, procesul s-a desfăşurat rapid şi sentința a fost dată tot la 15 iunie 1958. A doua zi, Nagy Imre a fost executat.[259] *Pentru Socialism* nu a făcut nici o referire la faptul că Imre Nagy a fost deportat în România înainte de deschiderea procesului la Budapesta şi ținut în arest într-o vilă de la Snagov.[260] Procesul lui Nagy a fost unul dintre ultimele mari procese politice din democrațiile populare, comuniştii renunțând la procesele-spectacol. Cel al lui Nagy s-a desfăşurat cu uşile închise, în închisoarea centrală care era totodată centrul poliției politice din Budapesta, în interiorul unei săli special amenajate.[261]

În anumite cazuri, bandiții imperialişti acționau la vedere. Astfel, în cursul nopții de 7 ianuarie 1957, un grup de bandiți sosiți cu automobile au spart cu pietre multe geamuri ale clădirii ambasadei Uniunii Sovietice din Republica Federală Germană şi ale clubului care se afla situat alături de clădirea ambasadei.[262] Semnificativ este faptul că detaşamentele de poliție au sosit la locul faptei după 40 de minute, insinuându-se o anume complicitate a autorităților vest-germane cu atacatorii.[263]

Grupuri de spioni au fost instruiți şi strecurați pe teritoriul R.S.S.Estone. Pe baza instrucțiunilor primite de la centrul de spionaj din Stockholm, toți spionii trecuți clandestin trebuiau să organizeze grupuri de bandiți, să culeagă informații cu caracter de spionaj, să creeze pe coasta Mării Baltice puncte de sprijin, servind ca ascunzişuri pentru alți spioni care urmau să fie trimişi în U.R.S.S.[264] „După cum s-a stabilit la anchetă, în afară de culegerea de informații cu caracter de spionaj şi transmiterea lor centrului de spionaj, spionii organizau bande înarmate care practicau tîlhăria, jefuiau bunurile colhozurilor, cooperativelor şi bunurile personale ale cetățenilor sovietici şi comiteau acte teroriste”,

[253] „Serviciul de spionaj american recrutează spioni din rândurile refugiaților unguri”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.953, Marți, 29 ianuarie 1957, p.4.
[254] „Sentința în procesul unor contrarevoluționari în Ungaria”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1015, Miercuri, 10 aprilie 1957, p.4.
[255] *Loc.cit.*
[256] „Comunicatul Ministerului de Justiție a R.P.Ungare cu privire la procesul lui Nagy Imre şi al complicilor săi”, în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1380, Miercuri, 18 iunie 1958, p.4.
[257] *Loc.cit.*
[258] *Loc.cit.*
[259] Alexandru Purcăruş, „«În tandem cu Hruşciov». Dej şi revoluția maghiară din 1956”, în Historia, An XVI, Nr.179, Decembrie 2016, p.24.
[260] *Loc.cit.*
[261] Courtois, Stéphane; Werth, Nicolas, Panné, Jean-Louis; Paczkowski, Andrej; Karel Bartosek; Margolin, Jean Louis, *Cartea neagră a comunismului*, Editura Humanitas/Editura Fundația Academia Civică, Bucureşti, 1998, p.411.
[262] „Atac împotriva ambasadei sovietice din R.F.Germană”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.938, Vineri, 11 ianuarie 1957, p.4.
[263] *Loc.cit.*
[264] „Condamnarea unor spioni suedezi în U.R.S.S.”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.987, Vineri, 8 martie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

relata *Pentru Socialism*.[265] Aşa cum se cuvenea, spionii suedezi au fost judecaţi şi condamnaţi la pedepse pe diferite termene.

Pentru Socialism a redat cuvântarea reprezentantului Republicii Populare Române, Atanase Joja, în Comitetul Politic al O.N.U., cuvântare care a înfierat cu mânie proletară politica Statelor Unite ale Americii de intervenţie în treburile interne ale statelor socialiste, incompatibilă cu principiile Cartei O.N.U.[266]

Americanii ar fi violat spaţiul aerian românesc în scopuri de recunoaştere şi paraşutări, trimiterea de spioni, sabotori, finanţarea şi organizarea activităţii de subversiune îndreptată împotriva regimului de stat, finanţarea şi organizarea fugarilor, precum şi aruncarea pe teritoriul românesc a unor manifeste cu caracter injurios şi provocator.[267] „Avioane americane au paraşutat pe teritoriul român grupuri de spioni, sabotori şi diversionişti, recrutaţi de către serviciile speciale americane din rândurile foştilor membri ai organizaţiilor fasciste «garda de fier», mulţi dintre ei fugiţi odată cu armata germană în retragere în 1945. Asupra spionilor s-au găsit diferite arme, aparate de radio emisiune, coduri şi cifruri, fiole de otravă, bani şi documente false, cu care fuseseră înzestraţi de către oficinele de spionaj americane", declarase Atanase Joja.[268] „Spionii prinşi, aceste lepădături ale societăţii, recrutate din rămăşiţele fostei organizaţii naziste «garda de fier», au relatat cu lux de amănunte, în faţa justiţiei, cum au fost recrutaţi, instruiţi şi echipaţi de către şcolile americane de spionaj în scopul desfăşurării unei activităţi criminale împotriva poporului nostru muncitor."[269]

Pentru Socialism mai amintea că, în spaţiul aerian al României, au fost lansate baloane americane cu aparate de spionaj şi material propagandistic duşmănos.[270] Concluzia era că aceste acţiuni constituie o violare grosolană a regulilor internaţionale şi a Cartei O.N.U.[271]

În cadrul complotului imperialist împotriva ţărilor arabe, *Pentru Socialism* a descoperit că firele complotului duc la Londra, Paris, Tel Aviv, Ankara şi, inevitabil, la Washington.[272] În Siria erau infiltraţi spioni şi agenţi americani pentru a complota împotriva guvernului.[273] În Egipt a fost pus la cale şi finanţat de britanici un complot imperialist care urmărea restabilirea moharhiei egiptene, „candidatul" desemnat de britanici fiind prinţul Mohamed Abdel Moneim, vărul fostului rege Faruk, alungat de poporul egiptean.[274] Complotiştii urmăreau să-l asasineze pe preşedintele Nasser şi pe ceilalţi conducători ai revoluţiei egiptene, dar complotul a eşuat şi prinţul Mohamed Abdel Moneim a fost arestat.[275]

În Indonezia, un grup de ofiţeri a încercat să săvârşească o lovitură de stat, şeful complotiştilor fiind colonelul Lubis, iar firele complotului eşuat ducând dincolo de graniţele Indoneziei.[276] Nu întâmplător, afirma *Pentru Socialism*, cu puţin timp înainte de acest complot, Indonezia a fost vizitată de Allan Dulles, şeful serviciului de spionaj american.[277]

O lovitură de stat eşuată, condusă de colonelul Simbolon, care a fost arestat, a fost sprijinită de cercurile monopoliste olandeze şi americane, interesate de marile plantaţii de cauciuc, tutun, ceai şi nuci de cocos din Sumatra, aproape toate aparţinând societăţii olandeze „Kaja Aru", şi de terenurile petrolifere ale trustului american „Coltek Oil Company", situate în centrul Sumatrei.[278] „Cercuri capitaliste străine subvenţionează unele partide şi organizaţii indoneziene cu scopul de a abate Indonezia de pe calea dezvoltării naţionale independente şi de a o atrage în blocul agresiv

[265] *Loc.cit.*
[266] „Politica S.U.A. de intervenţie în treburile interne ale statelor socialiste este incompatibilă cu principiile Cartei O.N.U. Cuvântarea reprezentantului R.P.R., Atanase Joja, în Comitetul Politic al O.N.U.", în *Pentru Socialism,* Anul VIII, Nr.961, Vineri, 1 martie 1957, p.4.
[267] *Loc.cit.*
[268] *Loc.cit.*
[269] „Să înceteze activitatea subversivă a S.U.A. împotriva ţărilor socialiste", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.985, Miercuri, 6 martie 1957, p.4.
[270] *Loc.cit.*
[271] „Politica S.U.A. de intervenţie în treburile interne ale statelor socialiste este incompatibilă cu principiile Cartei O.N.U. Cuvântarea reprezentantului R.P.R., Atanase Joja, în Comitetul Politic al O.N.U.", în *Pentru Socialism,* Anul VIII, Nr.961, Vineri, 1 martie 1957, p.4.
[272] „Complotul imperialist împotriva ţărilor arabe", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.907, Miercuri, 5 decembrie 1956, p.4.
[273] Gheorghe Botoş, „Siria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1163, Vineri 4 octombrie 1957, p.4.
[274] „Descoperirea unui complot imperialist în Egipt", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1235, Vineri 25 decembrie 1957, p.4.
[275] *Loc.cit.*
[276] „Complot eşuat", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.906, Marţi, 4 decembrie 1956, p.4.
[277] *Loc.cit.*
[278] „Evenimentele din Indonezia", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.928, Vineri, 29 decembrie 1956, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

S.E.A.T.O."[279]

Imperialiştii îşi doreau o Indonezie fărâmiţată, pentru a se putea amesteca mai uşor în treburile interne indoneziene, pregătind transformarea Indoneziei într-un stat satelit al puterilor coloniale.[280] Noul preşedinte, Sukarno, susţinea *Pentru Socialism*, se bucura de sprijinul poporului şi avea un program politic menit să întărească sistemul statal.[281] Împotriva acestuia acţionau bande teroriste „Dar-ul-Islam", sprijinite de englezi şi americani, aprovizionate de colonialiştii olandezi cu armament, muniţii şi medicamente aruncate din avioane.[282]

Nici Cambodgia nu a scăpat de încercările unor ţări occidentale de a se amesteca în treburile sale interne. Prinţul Sianuk ar fi afirmat că anumite persoane au atentat la viaţa lui şi că guvernele anumitor ţări au încearcat să mituiască anumiţi politicieni pentru a conspira împotriva familiei regale şi a se opune politicii de neutralitate a Cambodgiei.[283]

Nici R.P.D.Coreeană nu a fost lipsită de activităţile de spionaj şi diversiune desfăşurate de agenţii spionajului imperialist. Astfel, în ianuarie 1957, au fost arestaţi peste 20 de spioni şi diversionişti americani şi lisînmanişti care au absolvit un curs special de instructaj în centrele de spionaj ale armatei americane, fiind ulterior paraşutaţi în R.P.D.Coreeană pentru a desfăşura o activitate de spionaj, pentru a comite acte de sabotaj şi pentru a difuza zvonuri false şi pentru a duce o propagandă subversivă împotriva puterii populare.[284]

În R.P.Chineză a fost judecat într-o şedinţă publică procesul intentat unui număr de trei spioni americani. Drept corpuri delicte au fost prezentate la proces pistoale, heliografe, aparate de radio, documente false şi alte obiecte specifice activităţii de spionaj. Alţi trei spioni au fost ucişi în timpul operaţiunilor de arestare.[285] Spionii judecaţi au primit condamnări cuprinse între 1 şi 7 ani de închisoare.[286]

Spionii străini au beneficiat uneori, aşa cum s-a întâmplat în China, de sprijin din interiorul ţării, elemente burgheze de dreapta. Astfel, informa *Pentru Socialism*, aceştia au căutat să atragă în mreaja lor în primul rând intelectualii şi o serie de elemente burgheze, foşti colaboratori ai Gomindanului, negustori şi comercianţi, stihia mic-burgheză cuprinzând oameni de artă şi scriitori.[287]

Complotiştii au răspândit zvonuri şi idei antisociale, au organizat provocări şi acţiuni de intimidare, au acţionat în cercurile lucrătorilor din domeniul culturii, literaturii şi artei, al presei, ştiinţei şi tehnicii, în rândurile juriştilor. Contând pe declanşarea unor tulburări studenţeşti reacţionarii sperau să se repete evenimentele din Ungaria, să restaureze capitalismul în China şi să submineze prietenia sovieto-chineză prin calomnii referitoare la Uniunea Sovietică.[288] „Muncitorii şi ţăranii, populaţia orăşenească au dat o ripostă hotărâtă elementelor de dreapta, condamnând cu indignare acţiunile lor reacţionare", concluziona *Pentru Socialism*.[289]

De o atenţie deosebită în paginile ziarului *Pentru Socialism* s-au bucurat posturile de radio *Europa Liberă* şi *Vocea Americii*, considerate unelte ale imperialismului american, sub paravanul acestor posturi de radio ascunzându-se un important stat major contrarevoluţionar al imperialismului internaţional.[290] „Destinaţia acestui stat major este să desfăşoare pe scară europeană nu numai o campanie de instigare împotriva Uniunii Sovietice şi ţărilor de democraţie populară, ci şi să organizeze diversiuni armate, să recruteze, să instruiască şi să strecoare în aceste ţări spioni şi

[279] *Loc.cit.*
[280] Ion Catoi, „Ce se petrece în Indonezia?", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr. 1016, Joi, 11 aprilie 1957, p.4.
[281] *Loc.cit.*
[282] *Loc.cit.*
[283] „Încercări ale unor ţări occidentale de a se amesteca în treburile interne ale Cambodgiei", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.928, Vineri, 29 decembrie 1956, p.4.
[284] „Spioni americani şi lisînmanişti arestaţi în R.P.D.Coreeană", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.976, Sîmbătă, 23 februarie 1957, p.4.
[285] „Condamnarea unor spioni americani în R.P.Chineză", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1105, Vineri, 26 iulie 1957, p.4.
[286] *Loc.cit.*
[287] „Lupta comuniştilor chinezi împotriva elementelor burgheze de dreapta", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1176, Sîmbătă, 19 octombrie 1956, p.4.
[288] *Loc.cit.*
[289] *Loc.cit.*
[290] „Cuibul de spioni şi diversionişti din centrul Europei", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.914, Miercuri, 12 decembrie 1956, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

asasini", afirma *Pentru Socialism*.[291]

Despre *Europa Liberă* ziarul scria că se află într-o strânsă colaborare cu o altă organizație bine cunoscută de spionaj din Occident condusă de fostul general hitlerist Gehlen, organizație atât de cunoscută încât *Pentru Socialism* nici nu-i dă numele. În jurul acestui post, „cea mai dezgustătoare unealtă a imperialismului internațional", se grupau toate elementele josnice ale emigranților, oameni care şi-au pierdut onoarea şi conştiința.[292] *Pentru Socialism* susținea şi că emisiunile calomnioase îndreptate împotriva țărilor de democrație populară sunt finanțate de C.I.A.[293]

Vocea Americii şi *Europa Liberă* se făceau vinovate de lansarea în Ungaria a unui mare număr de baloane cu literatură subversivă, de spioni şi diversioniști care au pregătit şi dezlănțuit evenimentele din Ungaria.[294] Emisiuni provocatoare şi pline de minciuni au fast lansate de cele două posturi de radio finanțate de americani şi împotriva României.[295]

[291] *Loc.cit.*
[292] *Loc.cit.*
[293] „Cine finanțează aşa-zisul «comitet al Europei libere?»", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1201, Marți, 19 noiembrie 1957, p.4.
[294] „Eşecurile planurilor agresive ale reacțiunii internaționale", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.936, Miercuri, 9 ianuarie 1957, p.2.
[295] *Loc.cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

Bibliografie
Lucrări generale

Barber, John R., *Istoria Europei moderne*, Editura Lider, Bucureşti, 1993.

Cornwell, John, *Oamenii de ştiință ai lui Hitler*, Editura Aquila '93, Oradea, 2005.

Courtois, Stéphane; Werth, Nicolas, Panné, Jean-Louis; Paczkowski, Andrej; Karel Bartosek; Margolin, Jean Louis, *Cartea neagră a comunismului*, Editura Humanitas/Editura Fundația Academia Civică, Bucureşti, 1998.

Furet, François, *Trecutul unei iluzii. Eseu despre ideea comunistă în secolul XX,* Editura Aquila '93, Oradea, 1996.

Istoria ilustrată a secolului al XX-lea, Editura Aquila '93, Oradea, 2007.

Kissinger, Henry, *Diplomația,* Editura BIC ALL, Bucureşti, 2003.

Madaule, Jacques, *Istoria Franței*, Editura Politică, Bucureşti, vol.3, 1993.

Matei, Horia C., *Statele lumii. Mică Enciclopedie de Istorie*, Editura Meronia, Bucureşti, 2001.

Petcu, Marian, *Putere şi cultură: o istorie a cenzurii*, Editura Polirom, Iaşi, 1999.

Petcu Marian, *Tipologia presei româneşti, Institutul European,* Iaşi, 2000.

Teodor, Mihaela, *Anatomia cenzurii. Comunizarea presei din România 1944-1947*, 2012.

Ungur-Brehoi, Carmen, *Cenzura presei şi a publicațiilor în România comunistă: activitatea Direcției Tipărirea Presei Centrale din cadrul DGPT (1965-1977)*, Academia Română Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2015.

Studii şi articole

Purcăruş, Alexandru, „Cum a încercat Rusia să anihileze NATO de la Stalin la Putin", în *Historia*, An XXII, Nr.243, Aprilie 2022, pp.10-26.

Purcăruş, Alexandru, „«În tandem cu Hruşciov». Dej şi revoluția maghiară din 1956", în *Historia*, An XVI, Nr.179, Decembrie 2016, pp.16-24.

Articole din ziarul *Pentru Socialism*

„Acord «secret» între Anglia şi S.U.A. cu privire la înarmarea Israelului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1016, Joi, 11 aprilie 1957, p.4.

„Acordul militar americnao-brazilian îngrijorează toate țările latino-americane", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr. 1020, Marți, 16 aprilie 1957, p.4.

„Adenauer intenționează să plaseze producția şi utilizarea energiei atomice trusturilor vest-germane", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.978, Marți, 26 febriarie 1957, p.4.

„Agresiunea împotriva Egiptului a avut caracterul unui crunt război colonial", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.899, Duminică, 25 noiembrie 1956, p.4.

„Agresorii anglo-francezi continuă actele de cruzime împotriva populației din Port Said", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.898, Sîmbătă, 24 noiembrie 1956, p.4.

„Anglia continuă acțiunile agresive împotriva Yemenului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1000, Sîmbătă, 23 martie 1957, p.4.

„Anglia şi R.F.Germană au elaborat un plan secret de producție în comun a armelor teleghidate", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1108, Marți, 30 iulie 1957, p.4.

„Anglia va experimenta arma termonucleară în Pacific", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.983, Duminică, 3 martie 1957, p.4.

„Arestarea unei bande de contrarevoluționari în Ungaria", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.929, Duminică, 30 decembrie 1956, p.4.

„Arestarea unor agenți ai spionajului englez în R.D.Germană", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.904, Sîmbătă, 1 decembrie 1956, p.4.

„Arestarea unor spioni englezi în Cehoslovacia", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.910, Sîmbătă, 8 decembrie 1956, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

„Arestarea unor spioni englezi în R.P.Ungară”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.953, Marți, 29 ianuarie 1957, p.4.

„Armata sovietică – apărătoare de nădejde a păcii şi libertății popoarelor”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.976, Sîmbătă, 23 februarie 1957, p.4.

„Atac împotriva ambasadei sovietice din R.F.Germană”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.938, Vineri, 11 ianuarie 1957, p.4.

„Atacul armat împotriva Egiptului este o parte componentă a complotului colonialiştilot împotriva popoarelor Orientului arab”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.899, Duminică, 25 noiembrie 1956, p.4.

„Atrocitățile comise de agresorii anglo-francezi asupra populației paşnice din Egipt”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.894, Marți, 20 noiembrie 1956, p.4.

„Belgia intensifică pregătirile militare”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.995, Duminică, 17 martie 1957, p.4.

„Bombe cu microbi folosite de englezi în Oman”, în Pentru Socialism, Anul VIII, Nr.1168, Joi, 10 octombrie 1957, p.4.

Botoş, Gheorghe, „Siria”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1163, Vineri 4 octombrie 1957, p.4.

„Cauza justă a Egiptului este cauza păcii şi libertății popoarelor”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.895, Miercuri, 21 noiembrie 1956, p.4.

Cătoi, Ion, „Ce se petrece în Indonezia?”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr. 1016, Joi, 11 aprilie 1957, p.4.

Cătoi, Ion, „Comportarea colonialiştilor francezi în Algeria”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1017, Vineri, 12 aprilie 1957, p.4.

Cătoi, Ion, „N.A.T.O. – bloc militar agresiv al puterilor occidentale”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, nr.920, Miercuri, 19 decembrie 1956, p.4.

„«Cel mai mare pericol pentru poparele arabe îl constituie doctrina Eisenhower» - scrie ziarul sirian At Tarbia”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1002, Marți, 26 martie 1957, p.4.

„Ce se întâmplă în America Latină?”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1052, Sîmbătă, 25 mai 1957, p.4.

„Cheltuielile militare ale Greciei”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.979, Miercuri, 27 februarie 1957, p.4.

„Cine finanțează aşa-zisul «comitet al Europei libere?»”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1201, Marți, 19 noiembrie 1957, p.4.

„Complot eşuat”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.906, Marți, 4 decembrie 1956, p.4.

„Complotul imperialist împotriva țărilor arabe”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.907, Miercuri, 5 decembrie 1956, p.4.

„Comunicatul Ministerului de Justiție a R.P.Ungare cu privire la procesul lui Nagy Imre şi al complicilor săi”, în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1380, Miercuri, 18 iunie 1958, p.4.

„Condamnarea unor spioni americani în R.P.Chineză”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1105, Vineri, 26 iulie 1957, p.4.

„Condamnarea unor spioni englezi în Polonia”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.934, Duminică, 6 ianuarie 1957, p.4.

„Condamnarea unor spioni suedezi în U.R.S.S.”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.987, Vineri, 8 martie 1957, p.4.

„Conferința Consiliului N.A.T.O. de la Paris se deschide într-o atmosferă de încordare între S.U.A. şi «aliații» lor anglo-francezi”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.914, Miercuri, 11 decembrie 1956, p.4.

„Conflict diplomatic între principalii parteneri atlantici”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1201, Marți, 19 noiembrie 1957, p.4.

„Continuă luptele între trupele franceze şi răsculații algerieni”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.953, Marți, 29 ianuarie 1957, p..4

„Cu ajutorul american, militariştii vest-germani refac forțele militare aeriene”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.949, Joi, 24 ianuarie 1957, p.4.

„Cuibul de spioni şi diversioniști din centrul Europei”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.914, Miercuri, 12 decembrie 1956, p.4.

„Cuvântarea reprezentantului permanent al R.P.R. la O.N.U. în legătură cu situația din Orientul mijlociu”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.983, Duminică, 3 martie 1957, p.4.

„Declarația guvernelor Uniunii Sovietice şi Republicii Populare Ungare”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1007, Duminică, 31 martie 1957, p.4.

„Declarația ministrului de externe al Siriei cu privire la situația politică din Orientul mijlociu”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1007, Duminică, 31 martie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

„Descoperirea Africii", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.914, Miercuri, 11 decembrie 1956, p.4.

„Dezvăluirea unor noi intenţii belicoase ale cercurilor guvernamentale israeliene", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.994, Sîmbătă, 16 martie 1957, p.4.

„Descoperirea unui complot imperialist în Egipt", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1235, Vineri 25 decembrie 1957, p.4.

„Despre evenimentele din Irlanda", în Pentru Socialism, Anul VIII, Nr.1022, Vineri, 19 aprilie 1957, p.4.

„Destrămarea sistemului colonial", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1191, Miercuri, 6 noiembrie 1957, p.4.

„Din nou despre dezarmare", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.995, Duminică, 17 martie 1957, p.4.

Din viaţa internaţională", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1143, Marţi, 10 septembrie 1957, p.4.

„Distrugerile barbare săvârşite de cotropitorii israelieni în peninsula Sinai", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, nr.914, Miercuri, 12 decembrie 1956, p.4.

„«Doctrina Eisenhower» considerată inacceptabilă de către «aliaţii» anglo-francezi", în *Pentru Socialism*, Nr.939, Sîmbătă, 12 ianuarie 1957, p.4.

„Doenitz din nou la lucru", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1105, Vineri, 26 iulie 1957, p.5.

„Egiptul dezvăluie în faţa întregii lumi crimele barbare comise de agresori", în *Pentru Socialism*, Anul VII, Vineri, 23 noiembrie 1956, p.4.

„Eşecurile planurilor agresive ale reacţiunii internaţionale", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.936, Miercuri, 9 ianuarie 1957, p.2.

„Evenimentele din Indonezia", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.928, Vineri, 29 decembrie 1956, p.4.

„Fostul general nazist Hausinger a fost numit şeful statului major al bundeswehrului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1001, Duminică, 24 martie 1957, p.4.

„Generalul Norstad declară că trupele Pactului Atlantic vor fi înarmate cu arme nucleare", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.999, Vineri, 22 martie 1957, p.4.

„Grecia cere intervenţia O.N.U. pentru rezolvarea problemei Ciprului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.949, Joi, 24 ianuarie 1957, p.4.

Gureanu, Ion, „Războiul din Algeria – o ruşine pentru guvernul francez", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1018, Sîmbătă, 13 aprilie 1957, p.4.

„Guvernul francez instigă Israelul la aventuri militare împotriva Egiptului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.998, Joi, 21 martie 1957, p.4.

„Guvernul Italiei îşi asumă obligaţii extrem de periculoase", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1235, Vineri, 27 decembrie 1957, p.4.

„Guvernul Yemenului protestează din nou împotriva agresiunii engleze", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1004, Joi, 28 martie 1957, p.4.

„Incidente la frontiera dintre Israel şi Iordania", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1000, Sîmbătă, 23 martie 1957, p.4.

„Interviul acordat de Ciu En-lai unui reprezentant al companiei americane de radiodifuziune «Columbia Broadcasting»", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.934, Duminică, 6 ianuarie 1957, p.4.

„Israelul încalcă hotărîrile Adunării Generale a O.N.U.", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.939, Sîmbătă, 12 ianuarie 1957, p.4.

„În Anglia va fi intensificată cursa înarmărilor", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.964, Sîmbătă, 9 februarie 1957, p.4.

„Încercări ale unor ţări occidentale de a se amesteca în treburile interne ale Cambodgiei", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.928, Vineri, 29 decembrie 1956, p.4.

„În faţa hărţii. Algeria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.982, Sîmbătă, 2 martie 1957, p.4.

„În faţa hărţii. Cipru – vulcan al anticolonialismului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1009, Miercuri, 3 aprilie 1957, p.4.

„Împotriva încercărilor de atragere a ţărilor Americii de sud în planurile militare ale S.U.A.", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1235, Vineri, 27 decembrie 1957, p.4.

„Împotriva numirii generalului nazist Speidel în conducerea forţelor N.A.T.O.", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.985, Miercuri, 6 martie 1957, p.4;

„Împotriva numirii lui Speidel în conducerea N.A.T.O.", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1004, Joi, 28 martie 1957, p.4.

„Împotriva Siriei se pregăteşte un complot imperialist", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.900, Marţi, 27 noiembrie 1956, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

„În R.Cehoslovacă a fost descoperit un grup antistatal”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1184, Marți, 29 octombrie 1957, p.4.

„La Belgrad a început procesul unui grup antistatal”, în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1266, Luni, 3 februarie 1958, p.4.

„Liga țărilor arabe cere încetarea agresiunii engleze împotriva Yemenului”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.933, Sîmbătă, 5 ianuarie, 1957, p.4.

„Lupta comuniştilor chinezi împotriva elementelor burgheze de dreapta”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1176, Sîmbătă, 19 octombrie 1956, p.4.

„Mărturii despre situația din Cipru”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1017, Vineri, 12 aprilie 1957, p.4.

„Mărturii zguduitoare asupra atrocităților săvârşite de colonialiştii francezi în Algeria”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.991, Miercuri 13 martie 1957, p.4.

„Mesajul adresat de N.A.Bulganin primului ministru al Norvegiei, Gerhardsen”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1005, Vineri, 29 martie 1957, p.4.

„Militari sud-coreeni trec în R.P.D.Coreeană”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1014, Marți, 9 aprilie 1957, p.4.

„Militariştii americani ațîță isteria războiului atomic”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1043, Miercuri, 15 mai 1957, p.4.

„Militariştii de la Bonn pregătesc carne de tun”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1021, Miercuri, 17 aprilie 1957, p.4.

„Militariştii vest-germani pregătesc refacerea Wehrmachtului”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.983, Duminică, 3 martie 1957, p.4.

„N.A.T.O. – creatură a politicii americane de pe poziții de forță, bolnavă de mult de «anemie pernicioasă»”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.916, Vineri, 14 decembrie 1956, p.4.

Niciu, M., „În fața hărții. Cipru – vulcan al anticolonialismului”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1009, Miercuri, 3 aprilie 1957, p.4.

„Nivelul de trai din Portugalia – unul dintre cele mai scăzute din Europa”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.969, Vineri, 15 februarie 1957, p.4.

„Noi acțiuni agresive ale Angliei împotriva Yemenului”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1122, Joi, 15 august 1957, p.4.

„Numeroşi ofițeri hitlerişti au fost primiți în bundeshwehr (armata vest-germană), în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.914, Miercuri, 12 decembrie 1956, p.4.

„O expoziție despre spionajul imperialist”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1050, Joi, 23 mai 1957, p.4.

„Operațiunile militare din Algeria”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1120, Marți, 13 august 1957, p.4.

„Opinia publică poloneză a primit cu satisfacția tratatul sovieto-polonez cu privire la statutul juridic al trupelor sovietice care staționează vremelnic în Polonia”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.922, Vineri, 21 decembrie 1956, p.4.

„Ororile comise de trupele engleze la Port Said”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.896, Joi, 22 noiembrie 1956, p.4.

„O soartă de neinvidiat”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.903, Vineri, 30 noiembrie 1953, p.4.

Ostrovitianov, I., „Monopolurile – dușmani ai dezarmării”, în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.906, Marți, 4 decembrie 1956, p.4.

„Pactul S.E.A.T.O. – o amenințare pentru țările Asiei”, în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1300, Vineri, 14 martie 1958, p.4.

„Pentagonul intenționează să transforme Italia într-un cap d epod al războiului atomic”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.991, Miercuri, 13 martie 1957, p.4.

„Pentru o adevărată colaborare economică între țările europene”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.997, Miercuri, 20 martie 1957, p.4.

„Pentru reunificarea Irlandei”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1003, Miercuri, 27 martie 1957, p.4.

„Pe teritoriul Franței au fost create stocuri de proiectile atomice”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.973, Miercuri, 20 februarie 1957, p.4.

„«Planul Eisenhower» este condamnat de sirieni”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.933, Sîmbătă, 5 ianuarie, 1957, p.4.

„Planuri agresive americane față de Egipt”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.944, Vineri, 18 ianuarie 1957, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

„Planurile agresorilor trebuie să fie zădărnicite", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1180, Joi, 24 octombrie 1957, p.4.

„Politica de pe poziții de forță aduce Franței mari prejudicii", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.891, Vineri, 15 noiembrie 1956, p.4.

„Politica economică a guvernului Mollet viu criticată", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.999, Vineri, 22 martie 1957, p.4.

„Politica S.U.A. de intervenție în treburile interne ale statelor socialiste este incompatibilă cu principiile Cartei O.N.U. Cuvântarea reprezentantului R.P.R., Atanase Joja, în Comitetul Politic al O.N.U.", în *Pentru Socialism,* Anul VIII, Nr.961, Vineri, 1 martie 1957, p.4.

„Populația Italiei se opune creării de baze militare atomice", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1019, Duminică, 14 aprilie 1957, p.4.

„Pregătiri agresive ale Israelului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1005, Vineri, 29 martie 1957, p.4.

„Pregătirile militare ale Angliei pe teritoriul Libiei", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.903, Vineri, 30 noiembrie 1956, p.4.

„Presa engleză despre soarta refugiaților unguri", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.914, Miercuri, 12 decembrie 1956, p.4.

„Presa egipteană condamnă hotărârea S.U.A. de a participa la pactul militar de la Bagdad", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1002, Marți, 26 martie 1957, p.4.

„Primul ministru japonez cere ca insula Okinawa să fie administrată de Japonia", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1022, Joi, 18 aprilie 1957, p.4.

„Proteste împotriva lui Speidel", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.991, Miercuri, 13 martie 1957, p.4.

„Proteste împotriva numirii lui Speidel în comandamentul N.A.T.O.", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.987, Vineri, 8 martie 1957, p.4.

„Recepția oferită de tovarășul Chivu Stoica președintele Consiliului de Miniştri ai R.P.R. în cinstea delegației guvernamentale sovietice", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1021, Miercuri, 17 aprilie 1957, p.4.

„R.F.Germană participă la fabricarea de rachete şi arme atomice", în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr. 1248, Luni, 13 ianuarie 1958, p.4.

„Să înceteze activitatea subversivă a S.U.A. împotriva țărilor socialiste", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.985, Miercuri, 6 martie 1957, p.4.

„Să înceteze agresiunea engleză împotriva Yemenului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1015, Miercuri, 10 aprilie 1957, p.4.

„Sentința în procesul unor contrarevoluționari în Ungaria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1015, Miercuri, 10 aprilie 1957, p.4.

„Serviciul de spionaj american recrutează spioni din rândurile refugiaților unguri", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.953, Marți, 29 ianuarie 1957, p.4.

„Situația din Algeria", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.919, Marți, 18 decembrie 1956, p.4.

„Situația din Algeria", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1002, Marți, 26 martie 1957, p.4.

„Situația din Irtlanda", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr. 1014, Marți, 9 aprilie 1957, p.4.

„Soldații englezi au atacat delegația țărilor arabe sosită în Yemen", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1017, Vineri, 12 aprilie 1957, p.4.

„Spania îşi reafirmă pretențiile asupra Gibraltarului", în *Pentru socialism*, Anul VIII, Nr.944, Vineri, 18 ianuarie 1957, p.4.

„«Speidel à la porte» - «Afară cu Speidel»", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1012, Sîmbătă, 6 aprilie 1957, p.4.

„Spioni americani şi lisînmanişti arestați în R.P.D.Coreeană", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.976, Sîmbătă, 23 februarie 1957, p.4.

„Spioni condamnați la Praga", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.945, Sîmbătă, 19 ianuarie 1957, p.4.

„Sporirea cheltuielilor militare ale Israelului", în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1020, Marți, 16 aprilie 1957, p.4.

„Statele Unite vor trimite 10.000 de soldați în zona Canalului Panama", în *Pentru Socialism*, Nr.988, Sîmbătă, 9 martie 1957, p.4.

„S.U.A. continuă să introducă în Vietnamul de Sud arme şi muniții", în *Pentru Socialism*, Anul VII, nr.926, Joi, 27 decembrie 1956, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

„S.U.A. intenționează să construiască un poligon atomic în Sahara”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1003, Miercuri, 27 martie 1957, p.4.

„Teroarea agresorilor israelieni împotriva populației arabe din regiunea Gaza”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.978, Marți, 26 februarie 1957, p.4.

„Tineri refugiați unguri din Italia sînt recrutați în armata S.U.A.”, în *Pentru Socialism,* Anul VIII, Nr.1002, Marți, 26 martie 1957, p.4.

„Tot mai mulți tineri vest-germani trec în R.D.Germană”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.974, Joi, 21 februarie 1957, p.4.

„Tratatul de la Varşovia – mijloc de apărare şi consolidare a păcii”, în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1350, Miercuri, 14 mai 1958, p.4.

„Un alt criminal de război nazist va fi numit în conducerea armatei vest-germane”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1076, Sîmbătă, 22 iunie 1957, p.4.

„Un avertisment care trebuie să dea de gândit imperialiştilor agresivi”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1146, Sîmbătă, 14 septembrie 1957, p.4.

„Uniunea Sovietică este gata să încheie un acord cu privire la suspendarea experiențelor cu arma atomică şi cu hidrogen”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.1004, Joi, 28 martie 1957, p.4.

„Uriaşele cheltuieli militare ale Germaniei occidentale – o primejdie pentru economia vest-germană”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr.973, Miercuri, 20 februarie 1957, p.4.

„Ziua presei comuniste”, în *Pentru Socialism*, Anul VIII, Nr. 1035, Duminică 5 mai 1957, p.1.

„Ziua presei comuniste”, în *Pentru Socialism*, Anul IX, Nr.1342, Duminică, 4 mai 1958, p.4.

https://biblioteca-digitala.ro

The International World in the Newspaper *Pentru Socialism.* From the Hungarian Revolution to the Establishment of Communism in Cuba (1956-1959) I

(Abstract)

At the end of the Second World War it was briefly believed that the two great powers were going to reach a common understanding concerning the new world order to be established. However, lacking a common adversary, the alliance between the Americans and the Soviets was swiftly breaking up. Moreover, the two superpowers, The U.S.A. and The U.S.S.R, started to clash in different places on the globe which led to a period of smouldering conflict marked by a few violent crises, a time span named by its contemporaries „The Cold War".

In the period of time we are examining (1953-1956), the written press from România, just like the ones from the other socialist countries within the influence of the Soviet Union, was stuck in bitter dogmatism. The Propaganda and Confusion Department of the Central Committee was organising a vast system of messages meant to create a false reality. There was a newspaper in every county, which was nothing else than the broadcasting means of the County Party Committee and of the County Popular Council. In Maramureş, this was the newspaper *For Socialism*, a mere speaking trumpet of the unique Party.

After having obtained the political power, the communist leaders have aimed at the insertion of the Marxist-Leninist ideology deep in the social consciousness and the consolidation of dogma within people, the written press having a conclusive part in the accomplishment of this prerequisite. In order to ensure its absolute domination, the communist leaders used the written press in their endeavours to influence public opinion and have done this by using mostly a basic language, which did not address the intelligentsia but the wide, predominantly uneducated, masses.

A mixture of lies and partial truths, some quite believable, were what was called „official information", information which the journalists had to publish and wherein reality was carefully filtered, certain events not mentioned and others altered with the help of a wooden language, so that anything that could have had a negative connotation would be attributed to the West. At the same time, the image of the multiple benefits of communism was strongly promoted.

Ioan BOTIŞ
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare
botis.ioan@yahoo.com

https://biblioteca-digitala.ro

Restaurarea, Conservarea şi Desenarea bunurilor culturale mobile. Tezaurul dacic de podoabe din argint descoperite la Vărai, com.Valea Chioarului, jud. Maramureş

MONICA GHIMAN,
ZAMFIR ŞOMCUTEAN,
DORIAN GHIMAN

Cuvinte cheie: *restaurare, conservare, desen, tezaur dacic, jud. Maramureş.*
Key words*: restoration, conservation, drawing, Dacian treasure, Maramureş county.*

Ocrotirea, conservarea şi restaurarea bunurilor culturale create de umanitate de-a lungul existenței sale sunt o prioritate pentru majoritatea statelor lumii, care fac eforturi susținute pentru salvarea acestor valori.

Interesul pentru protejarea patrimoniului cultural în România începe la jumătatea secolului al XIX-lea, concentrat asupra monumentele vechi, când Alexandru G. Golescu în calitate de ministru al Cultelor şi Instrucțiunii Publice, în anul 1859 instituie o comisie „pentru cunoaşterea şi studierea monumentelor bisericeşti ale țării”[1], comisie „care să facă cercetări istorice şi arheologice la toate bisericile şi mănăstirile din țară. […] Această comisie şi-a început activitatea în 1860”[2].

După Unirea Moldovei cu Țara Românească şi alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al Moldovei şi al Tării Româneşti, au fost înființate la Iaşi, respectiv Bucureşti câte un Minister al Cultelor.

Domnia Regelui Carol I s-a evidențiat prin interesul şi eforturile depuse pentru dezvoltarea şi protejarea patrimoniului cultural al națiunii române, cultura reprezentând un domeniu spre care Regele şi-a îndreptat atenția în perioada 1866-1914, înființează instituții cultural-educative şi sprijină publicațiile culturale. Muzeul Brăilei a fost înființat în 1881, prin decretul regelui Carol I. În semn de apreciere, după moartea sa, a fost ridicat un monument şi creat un muzeu în memoria „Marelui Rege Carol I”. O mică aşezare din Bulgaria, situată la 70 kilometri de Turnu Măgurele are o însemnătate aproape neştiută de majoritatea românilor. La Pordim, orăşelul cu aproximativ 2.000 locuitori situat în nordul Bulgariei, există un muzeu dedicat regelui Carol I al României.

Înființarea primelor muzee, descoperirea unor tezaure, modalitățile de restaurare, conservare şi valorificare muzeală a patrimoniului au obligat autoritățile să creeze un cadru legislativ.

Instituție cunoscută azi cu numele „Ministerul Culturii” de-a lungul istoriei a fost organizată şi reorganizată, ne întoarcem în anul 1862 când a fost înființat Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice. Monarhia, comunismul şi perioada de tranziție, „schimbările vremii”, sunt reflectate în numele acestui minister. În anul 1865 instituția se găseşte sub numele „Ministerul Justiției, Instrucțiunii şi Cultelor”, 1866 revine la „Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice”, în 1920 „Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice”, 1930 „ Ministerul Instrucțiunii Publice şi Cultelor”, 1932 „Ministerul Instrucțiunii Publice, Cultelor şi Artelor”, 1934 „Ministerul Cultelor şi Artelor”, 1940 „Ministerul Educației Naționale, Cultelor şi Artelor”, 1941 „Ministerul Culturii Naționale şi Artelor”, 1944 „Ministerul Culturii Naționale şi Cultelor”, 1944 „Ministerul Cultelor şi Artelor”, 1945 „Ministerul Artelor”, 1948 „Ministerul Artelor şi Informațiilor”, 1949„ Ministerul Artelor”, 1950 „Comitetul pentru Artă”, 1953 „Ministerul Culturii”, 1957 „Ministerul Învățământului şi Culturii”, 1965„ Comitetul de Stat Pentru Artă şi Cultură”, 1971 „Consiliul Culturii şi Educației Socialiste”, 1989 „Ministerul Culturii”, 2000 „Ministerul Culturii şi Cultelor”, 2008 „Ministerul Culturii, Cultelor şi Patrimoniului Național”, 2016 „Ministerul Culturii şi Identității Naționale”, în prezent „Ministerul Culturii”, autoritate care asigură protejarea patrimoniului cultural, inclusiv patrimoniul imaterial, prin crearea cadrului legislativ specific şi prin programe de evaluare, restaurare, conservare şi punere în valoare.

Începuturile activităților de restaurare şi conservare în România se conturează vizibil la sfârşitul celui de al doilea război mondial, când s-au constatat imensele pagube create de armatele străine aflate pe teritoriul nostru prin „jafuri şi distrugeri sistematice”[3]. Începând cu aprilie 1944

[1] Coroamă, Tomescu 1999, p.107.
[2] Mihaela 1982, p.239.
[3] Nițulescu 1999, p.289.

https://biblioteca-digitala.ro

când „frontul a ajuns pe teritoriul românesc, nici unul dintre tratatele internaţionale în vigoare (cum ar fi cazul Tratatului privind protecţia bunurilor mobile de valoare istorică, semnat la Geneva, sub autoritatea Societăţii Naţiunilor, în 1935 sau al Convenţiei pentru protejarea colecţiilor naţionale, din 1939) nu se respectau. […] Reorganizatul Minister al Artelor, aflat în acel moment - sub conducerea lui Octav Livezeanu, avea să promoveze un proiect de lege menit să înlocuiască Legea nr. 81/1932 pentru organizarea bibliotecilor şi muzeelor publice, modificată prin Legea nr . 450/1939. În absenţa Parlamentului […], proiectul este promulgat prin Decret - Lege, devenind Legea nr . 803/20 septembrie 1946 pentru organizarea muzeelor naţionale”[4].

Legea este considerată prima astfel de normativă în legislaţia noastră, rolul cel mai important al acestei legi a fost acela că statuează modalitatea de organizare a muzeelor naţionale. „Legea devine esenţială pentru că aduce diferite stipulări şi prevederi, foarte interesante şi care sunt demne de menţionat pentru că arată inovaţie pentru acel moment în domeniul conservării. […] la momentul 1946, a fi conservator de muzeu era un lucru de mare prestigiu”[5]. Tot în 1946 apare pentru prima data menţionată în cadrul slujbelor din muzeu şi cea de restaurator şi de desenator tehnic sau grafician.

O data cu apariţia legii nr. 63/1974 privind ocrotirea patrimoniului cultural naţional al Republicii Socialiste România care „marchează un veritabil moment istoric în revoluţia noastră culturală, prin aceea că pune la îndemâna unui aparat specializat un instrument eficient de cunoaştere şi intervenţie ştiinţifică asupra bunurilor de interes cultural national. […] crearea laboratoarelor zonale de restaurare cu specialişti pe domenii constituie cuceriri de mare preţ pentru idea fundamentală de conservare, restaurare şi valorificare muzeală a bunurilor create de popor de-a lungul mileniilor”[6].

Crearea laboratorului de restaurare a Muzeului Judeţean de Istorie şi Arheologie Maramureş[7] este menţionată de către Valeriu Achim „Suntem pe cale să terminăm laboratorul de restaurare metal-ceramică[8] şi foto, aflate la sediul principal al muzeului, în apropierea secţiei de istorie şi a Oficiului P.C.N.[9] […] Tocmai de aceea, noi am conceput aceste două laboratoare în mod îndrăzneţ, nu numai ca dotare ci şi sub aspect ergonomic. O sală este rezervată pentru restaurare metal, alta pentru ceramică; dispunem de un depozit de substanţe chimice, de un birou de lucru, o sală cu bazin şi truse pentru analize efectuate de conservatori, frigider, camera de vid, balanţe etc.”[10].

Cu interes continuu pentru conservarea patrimoniului cultural mobil, laboratorul de restaurare îşi continua şi astăzi cu măiestrie activitatea acordând sprijin de specialitate şi altor instituţii[11].

Tezaurul dacic de podoabe din argint a fost descoperit în data de 21 mai 2022 pe teritoriul comunei Valea Chioarului, în satul Vărai, jud. Maramureş, cu ajutorul detectoarelor de metale, de către Vlad Sarmaşi, Ovidiu Vasile Papuc, Lucian Onea şi Laviniu Mureşan – membri ai Asociaţiei Detecţie Nord Maramureş. Acesta a fost predat în condiţiile legii Primăriei Valea Chioarului, care, la rândul ei, l-a predat Direcţiei Judeţene de Cultură Maramureş, tezaurul a ajuns în custodie la Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Maramureş unde se păstrează şi astăzi.

Tezaurul este compus din 35 de piese din care 19 sunt realizate din argint (cu o greutate totală de 1.032.6 grame), iar 16 din sticlă.

Cele 19 piese de argint sunt structurate astfel: şapte fibule, trei colane de gât (torques), două centuri de brâu, un lanţ de gât cu pandantive şi şase brăţări. Anterior achiziţionării tezaurului, cu acordul descoperitorilor, s-a intervenit asupra pieselor, acestea trecând printr-un proces de restaurare primară.

Ajuns în laboratorul de restaurare, tezaurul a fost examinat şi s-a constatat că piesele nu prezintă urme de degradare vizibile doar că o parte dintre ele sunt fragmentare.

Primele intervenţii asupra acestor podoabe au fost operaţiile de spălare şi degresare. Piesele au fost spălate în apă distilată în care s-a adăugat detergent neionic Romopal OF-10 concentraţie 1%

[4] *Ibidem.*
[5] Bran 2020, p.153.
[6] Achim 2003, p.251.
[7] Pentru evoluţia Muzeului din Baia Mare vezi Rusu, Pop, 2014.
[8] Primul restaurator specializat care a lucrat în noul laborator înfiinţat a fost Nicolae Reisfeld la începutul anilor ´60, în prezent Dorian Ghiman (ceramică, metal) şi Ligia Szendrei (ceramică) sunt restauratorii activi ai Secţiei de Arheologie. În decursul vremii si-au adus contribuţia la restaurarea patrimoniului muzeal şi următorii restauratori: Achim Doina, Bujor Aurica, Georgeta Micu, Reisfeld Ocsi şi Pop Doina Cecilia.
[9] Oficiul judeţean al patrimoniului cultural national în prezent Directia Judeteana pentru Cultura si Patrimoniul Naţional Maramureş
[10] Achim 2003, p.251.
[11] Muzeul Maramureşului din Sighetul Marmatiei, Complexul Muzeal Bistriţa-Năsăud.

https://biblioteca-digitala.ro

fiind periate uşor cu o periuță fină. Pentru corectarea ph-ului s-au făcut perieri delicate cu bicarbonat de sodiu urmate de limpezire atentă cu apă distilată. Uscare s-a realizat cu acetonă după care au fost aşezate pe hârtie de filtru. Ultima intervenție urmează a fi peliculizarea cu Paraloid B72.

În prima etapă obiectele au fost înscrise în „Registrul de evidență a bunurilor culturale mobile primite în custodie", ulterior acestea au fost achiziționate de către Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş şi au fost inventariate.

Bunurile culturale au fost depozitate pe perioada documentării în depozitul secției de arheologie a muzeului. Prevenirea ciocnirilor şi a zgârieturilor a fost efectuată prin ambalarea obiectelor în plăci de stratocel[12], fiecărui obiect fiindu-i decupată forma (Fig.1).

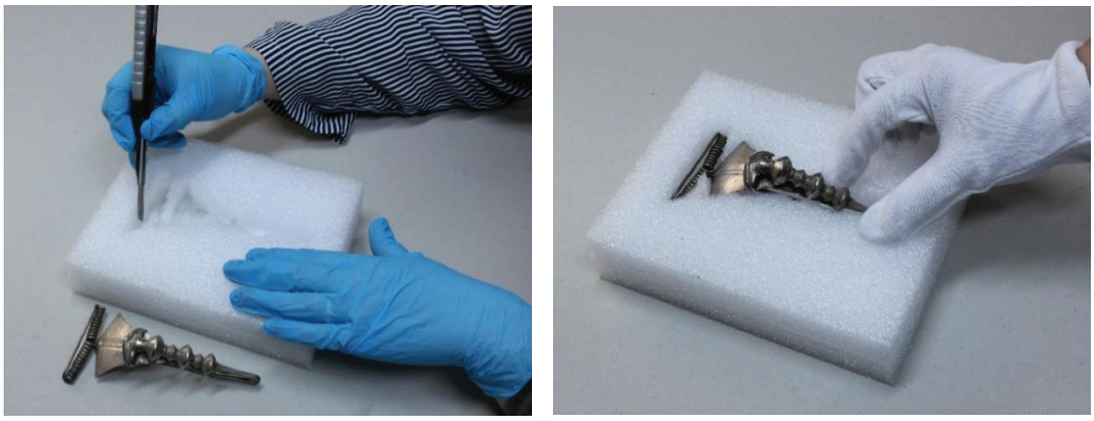

Fig. 1: Imagini cu tehnica realizării modului de depozitare a bunurilor culturale mobile - Pictures with the technique of making the way of storing the artifacts

Regăsirea obiectelor, datorită vizibilității lor în cutii este clară în comparație cu un alt mod de ambalare când fiecare obiect se înfăşoară într-un material compatibil si apoi se aşează în cutii. Pentru realizarea ambalajelor s-au folosit mănuşi de unică folosință din latex, iar pentru manipularea obiectelor s-au folosit mănuşi din bumbac. Obiectele au fost depuse în cutii cu capac din lemn şi etichetate, locul de păstrare în depozit a fost sala 4, „Încăperea metalelor".

Idicatorii microclimatului monitorizați în acest spațiu, cu ajutorul termohigrometrului digital, sunt cei mai apropiați de valorile specificate în legislație privind depozitarea metalelor (Fig. 2).

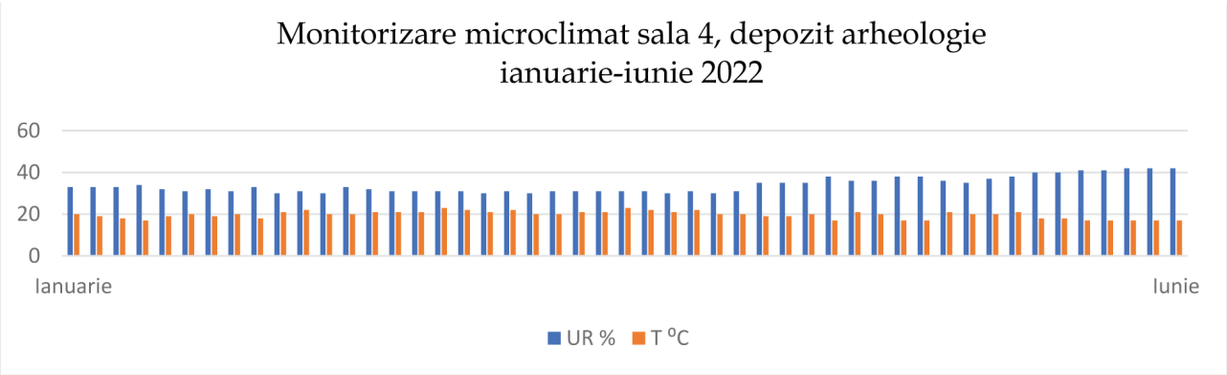

Fig. 2: Room 4 – Archeology deposit - January-June 2022 microclimate monitoring

După finalizarea documentării, bunurile culturale mobile, parte a tezaurului muzeal, au fost depuse într-un seif metalic în care valorile microclimatului sunt constante: UR=38% şi T°=19°C. Pe viitor, în funcție de cum evoluează starea de conservare a bunurilor, vom introduce în cutii săculețe cu Silicagel microporos sau cărbune activ pentru stabilizarea umidității relative. Pentru expunerea

[12] Stratocell-ul este un material cu greutate redusă, clasă superioară de rezistență la foc, rezistent la apă, fum şi praf, poate fi debitat în orice formă şi dimensiune.

https://biblioteca-digitala.ro

obiectele de argint în vitrine se recomandă folosirea „în scop preventiv acetatul de plumb care absoarbe hidrogenul sulfurat”[13].

Toate piesele acestui tezaur au fost riguros desenate si fotografiate, astfel încât să fie redate cât mai posibil cu putință detaliile pe care descrierea scrisă, oricât de complexă şi profesionistă ar fi, cu greu poate să o dezvăluie cititorului.

Imaginea vizuală are, în ştiințele arheologice un rol foarte important. Izvoarele nescrise existau cu mult timp înaintea celor scrise, astfel că informația dată de imagine o putem considera cel puțin la fel de importantă ca şi informația dată de textele scrise.

La fel şi desenul arheologic are un rol foarte important în lucrările şi articolele de arheologie, atât în contextul descoperirilor din săpături cât şi ca reprezentare de artefacte. În cazul de față ne vom referi doar la desen ca reprezentare de artefacte deoarece subiectul acestui text este tehnica de desen a pieselor ce compun tezaurul dacic de argint de la Vărai, județul Maramureş, în vederea publicării acestuia.

În condițiile date, multă lume s-ar întreba de ce este nevoie şi de desen, atâta timp cât tehnica fotografierii a devenit atât de performantă în ultimii ani încât ar putea înlocui „cu succes” desenul, care la prima vedere pare desuet şi depăşit. Ei bine, realitatea este alta. Aparatul de fotografiat, oricât de evoluat şi profesionist ar fi el, nu poate să redea cu toată fidelitatea ceea ce un artefact poate să prezinte pe suprafața sa. Este vorba de ornamente fine, abia vizibile (incizii, excizii, caneluri, ştampilări, alveolări etc.) aflate în zona de racursi sau în unele zone slab iluminate, diverse detalii care nu se observă decât din anumite perspective şi sub diferite unghiuri ale luminii şi, ce este mai important, reprezentarea prin desen a secțiunilor din zonele cele mai importante ale respectivului artefact. Camera foto poate să dea o imagine frumoasă a unui obiect însă nu poate intotdeauna să dea o imagine corectă aşa cum o face desenul care are o valoare informațională mult mai mare. De asemenea, aparatul de fotografiat este limitat de anumiți parametri care, oricât de potrivită ar fi iluminarea subiectului, trebuie setați corespunzator: valoarea diafragmei şi a timpului de expunere, sensibilitatea (ISO), balansul de alb, distanța focală a obiectivului etc. Mai trebuie să amintim şi de tipul de obiectiv (macro, obiectiv normal sau grandangular), trepied, surse de iluminare potrivite şi altele. Şi chiar dacă toate aceste condiții sunt îndeplinite temeinic, fotografia nu poate substitui în totalitate desenul. El este tehnic si perfect descriptiv, relevând fidel proprietățile tehnice, morfologice, ornamentale şi materiale ale artefactului respectiv. Si totuşi, în arheologie, desenul considerăm că trebuie combinat cu fotografia astfel încât obiectul prezentat să fie pe deplin înțeles atât din punct de vedere estetic şi vizual cât şi din punctul de vedere al tehnicii şi preciziei realizării acestuia.

Pentru a desena aceste piese se folosesc următoarele instrumente: creion mecanic cu mină de 0,5 mm, creioane grafice B (3, 4, 7 etc.) – pentru valorare, radieră, riglă sau liniar, şubler, şablon pentru copiat profile (Fig.3).

Fig. 3: Ustensile folosite în desenul arheologic - Tools used in archaeological drawing

[13] Mitran, Moscaliuc 2011, p.50.

https://biblioteca-digitala.ro

Se trasează conturul piesei cât mai exact cu ajutorul şablonului, se verifică cât de des posibil cotele în diferite puncte pentru a realiza o cât mai corectă reprezentare a acesteia, se efectuează valorarea cu ajutorul creionului grafic pentru a reda fidel volumetria prin haşurarea corespunzătoare a zonelor umbrite sau luminate, se creionează - lucru foarte important - în câteva puncte esențiale secțiuni ale obiectului, după care se trasează scara exprimată în centimetri (Fig.4-8).

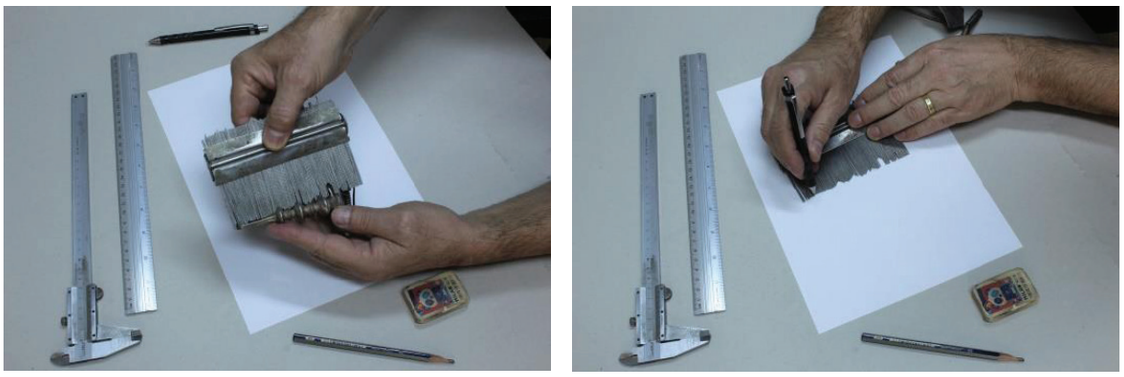

Fig.4-5: Desenul unui artefact - Artifact drawing

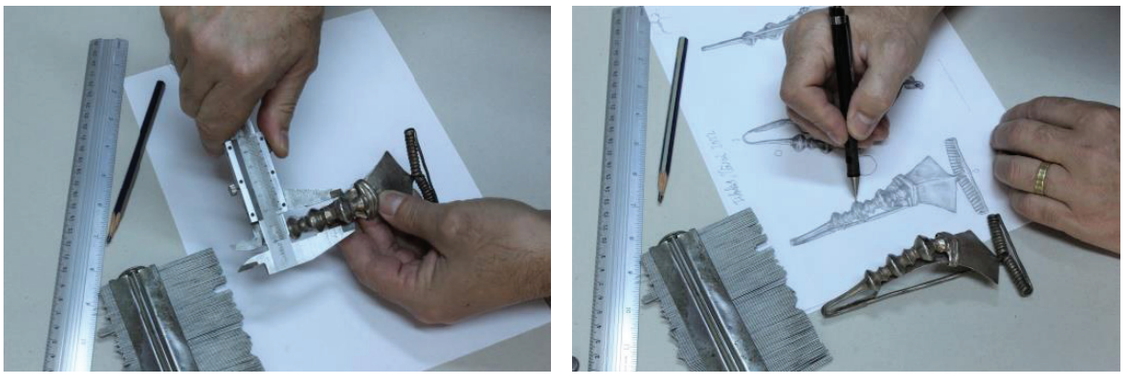

Fig. 6-7: Desenul unui artefact - Artifact drawing

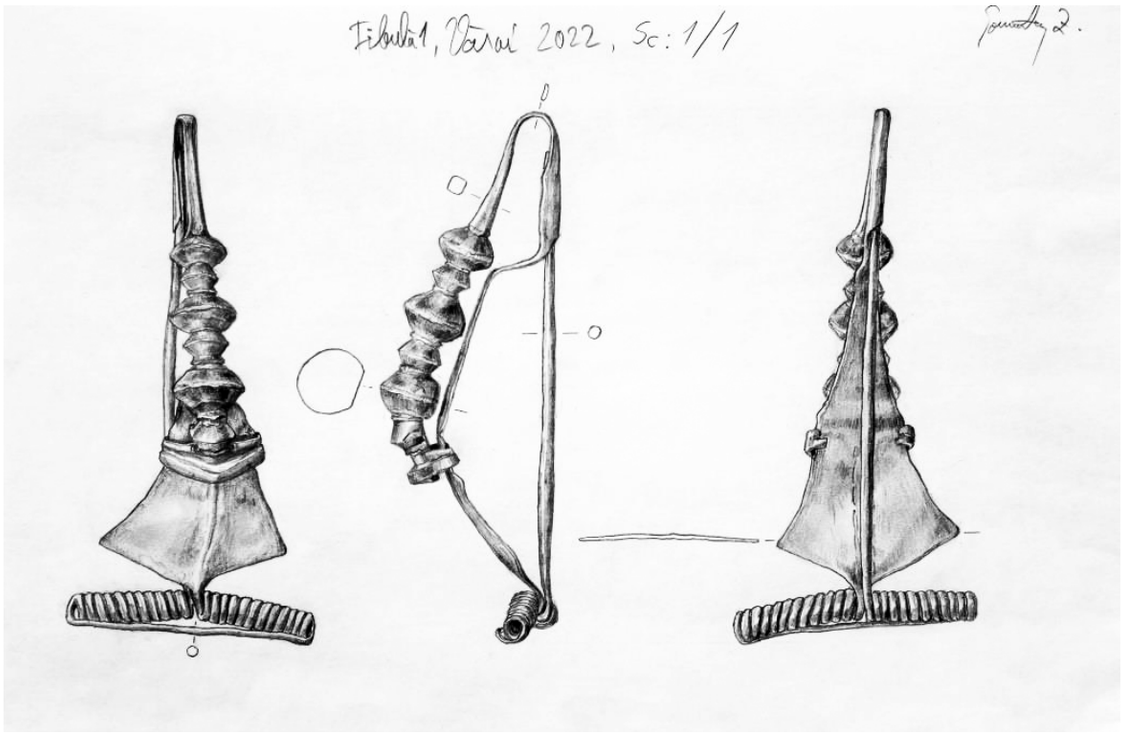

Fig. 8: Desenul unui artefact - Artifact drawing

https://biblioteca-digitala.ro

Literatura:

Achim 2003	Valeiu Achim, *Scrieri în timp 1946-2003, Culegere de studii şi articole publicate, vol. I*, Editura Gutinul, Baia Mare, 2003.
Bran 2020	Delia Bran, *45 de ani de funcționare a sistemului de conservare şi restaurare a patrimoniului cultural în România, Revista Muzeelor*, nr. 1/2020, Institutul Național pentru Cercetare şi Formare Culturală (INCFC) p.152-158.
Coroamă, Tomescu 1999	Radu Coroamă, Dorina Tomescu, *Regele Carol I cititor şi protector al patrimoniului cultural*, MuzNaț XI, Bucureşti, 1999, p.107-114.
Mihaela 1982	Angela Mihaela, *Din istoricul preocupărilor legate de conservarea bunurilor culturale din țara noastră,* Cercetări de conservare şi restaurare 2, Muzeul Național de Istorie, Bucureşti, 1982, p.239-245.
Mitran, Moscaliuc 2011	Gheorghe Mitran, Raluca Moscaliuc, *Protejarea patrimoniului cultural mobil*, Braşov, 2011.
Nițulescu 1999	Virgil Ştefan Nițulescu, *Note privind legislația protejării patrimoniului cultural mobil din România, în perioada 1946-1989*, Muzeul Național XI, Bucureşti, 1999, p.289-305.
Rusu, Pop 2014	Viorel Rusu, Lucia Pop, *Contribuții la istoria muzeului băimărean, 1898-2014*, Marmatia 11, 2014, p.103-141.

https://biblioteca-digitala.ro

Arifacts Restoration, Conservation and Design. The Dacian silver treasure discovered at Vărai, Valea Chioarului commune, Maramureş county

(Abstract)

The role of the museum heritage in the development of the society first of all involves valorization. And the valorization of museum cultural heritage means, on the one hand, its good conservation and preservation and, on the other hand, the appropriate exposure, so that it can fulfill its cultural, social and educational mission. An important role in the development of mobile cultural heritage is played by the contribution of people passionate about culture, persons authorized to use metal detectors, through this research method the Dacian Treasury of silver ornaments discovered on the territory of Valea Chioarului commune, in the village of Vărai, was brought back to light, Maramureş county, with the help of the metal detector, by the members of the North Maramureş Detection Association.

Monica GHIMAN
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare
olariumonica100@yahoo.com

Zamfir ŞOMCUTEAN
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare
naturazam@yahoo.com

Dorian GHIMAN
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare
ghiman.dorian@yahoo.com

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Recenzie

Elisabeta Scurtu, *Familii de preoți greco-catolici din Țara Năsăudului(1700-1948)*, Editura Mega, Cluj-Napoca

Activitatea profesională a Elisabetei Scurtu s-a remarcat printr-o constantă preocupare pentru Istoria Culturală şi Istoria Ecleziastică. Ea a fost inițial profesoară de istorie la Liceul Teoretic Creştin „Logos" din Bistrița, ajungând ulterior să colaboreze cu Centrul Județean pentru Cultură din județul Bistrița-Năsăud, şi în cele din urmă să dețină funcția de consilier asistent al Direcției Județene pentru Cultură Bistrița-Năsăud.

Domeniile de interes ale Elisabetei Scurtu vizează cu precădere istoria locală, punând accentul pe aspecte culturale şi ecleziastice. Dacă facem referire la spațiul de interes al istoricului, se poate observa că studiile realizate de către acesta se concentrează asupra zonei istorice numite Țara Năsăudului. Luând toate aceste aspecte în considerare, teza de doctorat a Elisabetei Scurtu, lucrare intitulată *„Familii de preoți greco-catolici din Țara Năsăudului (1700-1948)"*, se înscrie în preocupările de lungă durată a autoarei, fiind un subiect din sfera de interes a acesteia. Datorită experienței acumulate prin studiile publicate, legate de aspecte culturale şi religioase, autoarea este calificată pentru a duce la bun sfârşit cercetarea propusă.

Subiectul cărții vizează problematica familiilor de preoți din Țara Năsăudului, într-un interval cronologic foarte extins: de la apariția Bisericii Române Unite cu Roma şi până la desființarea de *jure* a Bisericii Greco-Catolice de către autoritățile comuniste. Autoarea specificând faptul că subiectul cercetării sale nu este unul nou, el mai fiind adus anterior în discuție de către preotul Ştefan Buzilă, care a realizat studii genealogice ale familiilor de preoți din Vicariatul Rodnei.

Scopul autorului este de a aduce în atenția publicului larg această temă pe care o consideră importantă atât ca istorie locală, dar şi ca o componentă semnificativă a istoriei ecleziastice, Elisabeta Scurtu dorindu-şi ca demersul său ştiințific să servească drept un model, în speranța că se vor face cercetări similare şi asupra altor zone geografice. Totodată, autoarea specifică faptul că lucrarea sa nu este una exhaustivă, subiectul fiind unul foarte complex, astfel că pe viitor cu siguranță vor putea să apară informații noi legate de acest subiect.

Un aspect foarte important care trebuie avut în vedere în momentul analizării unei lucrări ştiințifice îl reprezintă sursele cercetării. Cartea Elisabetei Scurtu însumează 1117 note de subsol, fiind vorba de o largă paletă de surse bibliografice. Majoritatea surselor folosite sunt primare, fiind vorba de opt fonduri arhivistice şi colecții de documente edite, precum şi 14 şematisme. La acestea se adaugă 42 de lucrări generale şi 55 de lucrări speciale. Pentru cadrul general al cercetării a folosit lucrări despre demografie, genealogie şi antropologie, având ca principal reper cartea lui Jack Goody, „Familia Europeană. O încercare de antropologie istorică". Pentru a surprinde particularitățile vieții de familie, a consultat lucrări precum „Sociologia Familiei" a lui Martine Segalen şi „Istoria vieții private" realizată de Georges Duby. Pentru reconstrucția cadrului domestic al familiilor preoțeşti a pornit de la documentele de arhivă care surprind momentele semnificative din viața individului: registrele de stare civilă, de căsătorie, botez, precum şi informații legate de numărul membrilor unei familii şi legăturile de rudenie. Elisabeta Scurtu a consultat şi o serie de colecții de documente despre Țara Năsăudului, cum ar fi: *Satele năsăudene la mijlocul secolului al XIX-lea,* realizată de Simion Retegan sau *Districtul Năsăud (1861-1876). Contribuții documentare sau documente referitoare la situația economică şi socială a satelor,* realizată de Simion Lupşan şi Adrian Onofreiu. Numărul consistent de surse folosite demonstrează amplul demers făcut de către autoare pentru oferi cât mai multe informații atât despre familia restrânsă, cât şi despre cea extinsă. Legat de aceasta din urmă, s-au făcut demersurile necesare pentru a fi ilustrate o serie de extinderi pe mai multe generații ale celor mai marcante familii de preoți din Țara Năsăudului.

https://biblioteca-digitala.ro

Metodologia de cercetare folosită de către autoare presupune reconstituirea trecutului pe baza surselor: atât a celor primare, cât şi a celor secundare. Elisabeta Scurtu porneşte demersul său ştiinţific de la o abordare antropologică şi sociologică legată de mecanismele de funcţionare ale familiei. Se foloseşte de asemenea de analiză ca metodă de cercetare în momentul în care extrage informaţii referitoare la familiile de preoţi din documente, şi de comparaţie pentru a vedea similiditudinile, sau diferenţele dintre diferitele cazuri pe care le prezintă.

Structural, cartea conţine cinci capitole, fiecare dintre ele tratând aspecte distincte legate de familiile de preoţi din Ţara Năsăudului. Fiecare aspect prezentat în cadrul unui capitol este urmărit şi într-o evoluţie cronologică. Capitolele sunt precedate de două secţiuni în care este prezentat argumentul cercetării şi istoriografia problemei, ele fiind totodată succedate de concluzii, bibliografie şi anexe.

Revenind aşadar la scopul cărţii, pentru a vedea dacă acesta a fost atins, consider că este necesară analizarea calităţii demonstraţiei din cele cinci capitole. Primul capitol oferă diverse informaţii referitoare la Ţara Năsăudului: cadru istoric, aspecte administrative, religioase, punctând şi o serie de evenimente marcante începând din secolul al XIII-lea şi până la înfiinţarea vicariatului Rodnei din 1786. După ce familiarizează cititorul cu principalele caracteristici ale Ţării Năsăudului, Elisabeta Scurtu evidenţiază, în al doilea capitol, particularităţile vieţii publice şi private ale unui preot, şi modul în care aceste îşi împarte activitatea între biserică, şcoală şi comunitate. Autoarea face o analogie esenţială pentru analiza sa, punctând faptul că preotul, care în viaţa privată este stâlpul familiei, în viaţa publică este stâlpul comunităţii. În continuare, capitolele III şi IV aprofundează complexitatea legăturilor de familie, evidenţiindu-le atât pe cele din cadrul familiei restrânse, cât şi pe cele ale familiei extinse. Pe lângă înrudiri, sunt tratate în cadrul lucrării şi situaţiile tensionate în care preoţii ajung să trăiască în concubinaj, sau au relaţii conflictuale cu comunităţile de credincioşi din cauza unor vicii de care se fac vinovaţi; cel mai adesea era vorba despre alcoolism. Ultimul capitol este cel mai amplu, autoarea realizând analiza celor mai cunoscute familii de preoţi din Ţara Năsăudului. Elisabeta Scurtu face arborele genealogic al fiecărei familii, evidenţiind dinamica acestora şi punctând faptul că au existat situaţii în care mai mulţi fii ai aceluiaşi preot alegeau şi ei calea preoţiei. Scopul cercetării este atins: prin intermediul analizării familiilor de preoţi din vicariatul Rodnei, autoarea reuşeşte să surprindă numeroase particularităţi ale vieţii publice, respectiv private ale clerului, modul în care se făcea instruirea preoţilor, dar şi situaţiile tensionate care puteau să apară între cler şi credincioşi, şi rolul acestora din urmă în alegerea preotului.

Aşadar, această carte reprezintă un foarte bun exemplu lucrare de sinteză care surprinde numeroase specificităţi ale vieţii religioase din Ţara Năsăudului. Legat de încadrarea într-un anumit gen, graţie complexităţii cercetării, consider că aceasta este mai mult decât o lucrare de istorie locală, regăsindu-se în cuprinsul său importante elemente ce ţin de istoria ecleziastică, a vieţii religioase, şi chiar a istoriei culturale şi sociale. Publicul ţintă al cărţii este format în primul rând de specialiştii în domeniu; cercetători care au abordat subiecte legate în primul rând de istoria ecleziastică. Cu toate acestea, consider că lucrarea este una ofertantă şi pentru un public mai larg, cum ar fi studenţii, sau persoanele pasionate de subiect. De asemenea, cartea poate să fie atractivă şi pentru persoanele din arealul geografic surprins in cadrul cercetării.

Ceea ce asigură cărţii deschiderea spre un public mai larg este stilul utilizat de către autoare. Dincolo de corectitudinea ortografică şi gramaticală, se poate observa că informaţiile sunt expuse într-un limbaj accesibil, fără a afecta ştiinţificitatea lucrării.

În concluzie, încurajez lecturarea acestei cărţi deoarece reprezintă o reuşită a istoriografiei istoriei ecleziastice a vicariatului Rodnei, şi implicit a Bisericii Unite Române. Lucrarea este una complexă, şi în ciuda faptului că oferă numeroase detalii, reuşeşte să rămână uşor de parcurs.

Daniel Cornel BARNA
Şcoala Doctorală Istorie. Civilizaţie. Cultură
danibarna70@gmail.com

https://biblioteca-digitala.ro

Inovația începe din interior. Reflecții după NEMO European Museum Conference 2022

Oana-Alexandra Chirilă,
Oana Leşiu

Cuvinte cheie: *NEMO, conferință, muzeu, muzeologie, evaluare, Uniunea Europeană, patrimoniu*
Keywords: *NEMO, conference, museum, museology, evaluation, European Union, patrimoniu*

"Inovația începe din interior" - pornind de la această premisă ne-am adunat două sute de specialişti din muzeele europene la NEMO European Museum Conference. Nu ca să ne lămurim dacă dictonul are într-adevăr valoare, ci pentru ca împreună să gândim şi să regândim cum îl putem traduce în practică.

Rețeaua Organizațiilor Europene ale Muzeelor (NEMO), fondată în 1992, este o rețea independentă a organizațiilor muzeale din țările membre ale Consiliului Europei. Misiunea declarată[1] a NEMO este de a menține muzeele ca parte activă a vieții europene, de a le apăra şi promova interesele şi de a le oferi angajaților acestor instituții oportunități de instruire, de colaborare şi de cooperare. Astfel, prin programele de dezvoltare profesională organizate şi în scopul oferirii unor servicii publice de cea mai înaltă calitate, NEMO se asigură că personalul din muzeele europene are constant acces la exemplele de bune practici din domeniu. De asemenea, în acelaşi scop, NEMO oferă atât o platformă editorială cât şi diverse publicații de actualitate în domeniul muzeologiei, în mod gratuit. Momentan, NEMO numără membri din peste treizeci de mii de muzee, provenind din patruzeci de țări din Europa. Membrii NEMO sunt angajați în proiecte finanțate de Uniunea Europeană dar şi oferă consultanță în elaborarea şi redactarea proiectelor propuse de muzee pentru accesarea a varii fonduri europene. În plus, NEMO organizează stagii de internship pentru membrii clasei politice pentru a-i apropia de mediul muzeal şi a-i sensibiliza cu privire la valoarea incomensurabilă a acestor instituții pentru societatea umană. Pe scurt, pe parcursul stagiilor, membrii clasei politice acceptați în program sunt familiarizați cu diferite aspecte ale muncii din muzee: manipularea obiectelor de patrimoniu, procesul trimiterii/primirii unui bun cultural în împrumut, ghidaj etc. Instituțiile româneşti care fac parte din NEMO sunt: Muzeul ASTRA din Sibiu, Muzeul Goleşti – Muzeul Viticulturii şi Pomiculturii, Muzeul Național al Hărților şi Cărții Vechi, Muzeul Etnografic al Transilvaniei şi Rețeaua Națională a Muzeelor din România[2] , din care face parte, la rândul său, şi MJIAMM.

Bineînțeles, evenimentul anual principal organizat de Rețea este NEMO European Museum Conference, având de fiecare dată o altă temă-umbrelă şi alți invitați. În 2022, titlul complet al conferinței a fost *Inovația începe din interior. Reziliența muzeelor în vremuri dislocante*[3] şi a avut loc în perioada 9-11 octombrie în Loulè, Portugalia. Aceasta a fost prima participare a Muzeului Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş la un eveniment NEMO European Museum Conference, dar sperăm nu şi ultima. Din partea instituției am fost delegate autoarele.

Prima zi, duminică **9 octombrie**, a fost dedicată vizitării unor locații de interes cultural din zona Algarve. Având la dispoziție autocare şi prin înscriere în prealabil, am putut alege să vizităm spațiul expozițial temporar *With feet on the ground and hands on the sea – 6000 years of Quarteira History* din Quarteira, satul tradițional Alte sau Banhos Islâmicos din Loulé. Fiind vorba despre o expoziție de istorie locală mai greu accesibilă logistic, noi am ales vizita în Quarteira. Sub egida Museu Municipal Loulé, expoziția a fost inaugurată în 2021 într-o fostă hală industrială. Exponatele sunt obiecte de patrimoniu legate de istoria regiunii şi au fost fie donate de către localnici fie împrumutate de la diverse instituții din Portugalia. Hala a fost renovată şi dotată cu aparatură de ultimă generație şi elemente interactive, iar design-ul expoziției a fost conceput împreună cu o serie de arhitecți de prestigiu din întreaga lume. Intrarea este liberă iar în lunile de vară, pentru a le permite doritorilor flexibilitate, spațiul este deschis spre vizitare până seara târziu (11:00 PM). *6000 years of Quarteira*

[1] Conform paginii web oficiale a NEMO, https://www.ne-mo.org/about-us/who-we-are.html, ultima accesare 11.01.2023.
[2] Mulțumim tuturor colegilor pe care am avut ocazia să îi cunoaştem precum şi RNMR pentru oportunitate.
[3] *Innovation begins within - Resilient museums in times of disruption*, în original, în limba engleză.

https://biblioteca-digitala.ro

History urmează să se închidă în 2023 dar organizatorii speră că îşi vor atinge scopul – acela de a le dovedi autorităților competente necesitatea înființării unui muzeu regional şi de a le oferi cetățenilor zonei, cotropiți an de an de hoarde de turişti străini veniți la plajă, un spațiu permanent în care să îşi poată accesa legăturile cu trecutul, (re)stabilindu-şi astfel valorile comune şi simțul apartenenței. Până atunci, organizatorii expoziției (şi comunitatea din Algarve) ne oferă tuturor un exemplu real de bune practici.

A doua zi, **10 octombrie**, dis de dimineață, am fost primiți la modernul Cineateatro Loulètano (Teatrul din Loulé), locația principală de desfăşurare a conferinței. Preşedintele NEMO, domnul David Vuillaume, a rostit cuvântul de bun venit, iar din partea oficialităților portugheze au fost prezenți doamna Isabel Cordeiro, Ministru Secretar de Stat în cadrul Ministerului Culturii din Portugalia, precum şi un reprezentant al autorităților publice locale.

Prima prezentare din cadrul conferinței, *The inspiring new reality of museum practice*, a fost susținută de Michael Peter Edson, strateg, consultant şi lider de gândire în domeniul transformării digitale din sectorul cultural. A fost directorul Strategiei Web şi New Media pentru Institutul Smithsonian şi co-fondator al Muzeului Națiunilor Unite, UN Live. În cadrul acestei prezentări, pornind de la conceptul unui "zid nenorocit de mare"[4] înaintat de autoarea Kathy Sierra[5], domnul Edson a pus instituțiile muzeale față în față cu provocările sociale contemporane, cu precădere cea a încălzirii globale. În linii mari, consultantul ne forțează să ne întrebăm care este diferența dintre ce fac, ce pot face şi ce ar putea face muzeele pentru a-şi aduce contribuția la încetinirea acestui fenomen; care este/poate fi rolul muzeelor în schimbarea mentalității colective, a abordării acestui subiect cu un impact atât de mare asupra omenirii şi cu efecte pe care le simțim cu toții. Cu alte cuvinte, cum facem să depăşim "zidul nenorocit de mare"?

Lucrările au continuat cu prezentări ale unor exemple de bune practici în diferite muzee şi instituții de cultură din Europa, precum Statens Museum for Kunst din Danemarca (Merete Sanderhoff) şi Oodi, noua Bibliotecă Centrală din Helsinki, Finlanda (Kari Lämsä). Ambii au înfățişat modul prin care instituțiile în care activează încearcă să se îmbunătățească: în primul caz, filosofia după care SMK se ghidează este cea a unei experimentări continue cu o varietate de proiecte precum şi cu procesul de implementare în sine. În al doilea caz, colectivul Oodi a renunțat la ideea de ierarhie – lucrează pe echipe tip "comisii", fiecare grup stabilindu-şi prioritățile şi modul de lucru intern, ocolind astfel timpii morți cauzați de necesitatea aşteptării aprobărilor de la superiori. Există totuşi un director, al cărui rol este mai mult de mediator şi de reprezentant al instituției în raport cu alte instituții administrative sau de cultură.

În a doua parte a zilei, discuțiile au continuat pe tema "reinventării" (a se citi "supraviețuirii") muzeelor în perioade de criză majoră. Printre invitați s-a numărat doamna Joana Sousa Monteiro de la Museu de Lisboa[6], care ne-a vorbit despre cum a gestionat instituția sa perioada pandemiei. De exemplu, pentru a menține relația muzeu-public în lockdown, Museu de Lisboa şi-a intensificat activitatea pe rețelele de socializare, postând în fiecare zi câte un scurt videoclip. Mai mult, pentru a le oferi rezidenților oraşului un spațiu în care să poată "uita" de restricții, personalul instituției a transformat curtea uneia dintre clădirile-gazdă într-un spațiu dedicat biodiversității, un concept extrem de similar (dacă nu chiar identic) cu Grădina Vie care funcționează de câțiva ani la Bastionul Măcelarilor. În încheierea sesiunii de discuții a fost proiectat un scurt documentar realizat de ONG-ul ucrainean Heritage Rescue Emergency Initiative privind activitatea de salvare a pieselor şi clădirilor de patrimoniu pe care o desfăşoară, cu precădere acum în timpul războiului. Videoclipul poate fi accesat pe pagina web a NEMO[7].

Apoi, pentru ca toți participanții să aibă ocazia să împărtăşească din experiența proprie în domeniul cultural, să discute despre provocările întâlnite în activitatea lor şi să se sfătuiască pentru a găsi soluții, o serie de ateliere de lucru s-au desfăşurat simultan. Temele acestor ateliere au fost

Towards digital heritage with a purpose, *Museums of Impact*, *Survival of the fittest – Eight rules for interconnected thinking in museums*, *Impact awarness for digital leaders in museums*, precum şi cel la care

[4] *Big frickin' wall*, în original, în limba engleză.
[5] Kathy Sierra, *My Favourite Graphs and the Future*, intrare de blog, https://headrush.typepad.com/creating_passionate_users/2007/04/my_favorite_gra.html, ultima accesare 11.01.2023.
[6] Rețeaua de muzee din Lisabona, muzeul fiind găzduit în mai multe clădiri din capitala Portugaliei.
[7] Summary of NEMO European Museum Conference 2022, https://www.ne-mo.org/news/article/nemo/summary-of-nemo-european-museum-conference-2022.html, ultima accesare 11.01.2023.

https://biblioteca-digitala.ro

am participat noi, *How can you make your work future proof?*.

Acest atelier, coordonat de Margherita Sani şi Elis Marçal, a servit atât drept metodă de prezentare a proiectului Erasmus+ CHARTER Alliance cât şi ca un mijloc de familiarizare a participanților cu modalități de evaluare internă în cadrul instituțiilor muzeale. Scopul Alianței CHARTER, un consorțiu de patruzeci şi şapte de parteneri din Europa, caută să creeze o strategie de mare anvergură pentru a se asigura că specialiştii din muzeele europene dispun de competențele, de instruirea, şi de formarea profesională necesare nu doar pentru a-şi desfăşura astăzi activitatea la cele mai înalte standarde, ci şi în viitorul previzibil[8]. Consiliul Județean Maramureş este unul dintre partenerii contribuitori ai CHARTER şi diseminează frecvent rapoartele publicate de Alianță[9]. Propriu-zis, în cadrul atelierului, doamnele Sani şi Marçal ne-au distribuit fiecărui participant o fişă de lucru legată de munca desfăşurată zi de zi, pe care am avut circa douăzeci de minute la dispoziție să o completăm. Întrebările s-au referit la sarcinile pe care le avem fiecare de îndeplinit într-o săptămână normală de lucru, la provocările pe care le întâlnim, la competențele pe care considerăm că ar trebui să le dobândim ca să întâmpinăm şi să depăşim aceste provocări şi, bineînțeles, la ce soiuri de obstacole şi neajunsuri ne aşteptăm să fim puşi în situația de a gestiona în viitor (termen mediu-lung). Chestionarul face parte din "arsenalul" oficial de instrumente al Alianței. Ceilalți participanți la atelier au provenit din țări precum Germania, Italia, Grecia, Serbia. După completarea fişei de lucru, am avut ocazia să împărtăşim gândurile notate şi, împreună, să stabilim câteva provocări comune care, practic, devin şi cele prioritar de adresat şi remediat. În cadrul grupului nostru s-a decis că aceste provocări comune sunt dificultatea de a a) ține pasul cu noile media, b) desfăşura activitatea zilnică folosind resurse sustenabile şi c) de a susține proiecte de mare amploare având în vedere resursele financiare limitate pe care ne bazăm. Întrebarea noastră preferată - Ce tip de cursuri de dezvoltare profesională ați urma dacă ați avea la dispoziție resurse financiare nelimitate?

Seara am sărbătorit cu toții aniversarea a treizeci de ani de la înființarea NEMO.

Marți, **11 octombrie**, ne-am adunat tot în sala mare a Cineateatro Loulètano. Doamna Olga Tykhonova ne-a prezentat activitatea companiei pe care o conduce, Museum Booster, companie care oferă consultanță şi sprijin în implementarea noilor tehnologii media în muzee şi instituții de cultură din Europa, fiind un model de parteneriat public-privat. Domnul Michael Arnold de la Stapferhaus Lenzburg, Elveția, ne-a vorbit despre continua transformare prin care instituția pe care o reprezintă trece în funcție de context şi de provocări, iar domnul Raymond de Jong (Rijksmuseum) a abordat subiectul strategiilor de recrutare a resursei umane, dând exemplul celebrului muzeu din Amsterdam în cadrul căruia activează. Deşi legislația românească în ceea ce priveşte recrutarea resursei umane în muzee este limitată, restrictivă şi nerevizuită periodic, acest fapt nu ne împiedică însă să extragem o idee fundamentală din strategia aplicată de Rijksmuseum – muzeul drept un angajator pentru care angajații se simt mândri să lucreze.

După o scurtă pauză de cafea, următoarea sesiune de discuții a fost gândită pornind de la importanța eşecului ca motor al inovației şi al motivației. În acest sens, doamnele Alessandra Gariboldi (Fondazione Fitzcarraldo, Italia), Anna Ehrhardt (Ryfylkemuseet, Norvegia), Paloma Muñoz-Campos (Museo Nacional de Artes Decorativas y Diseño, Spania) şi Sabine van der Hoorn (Mont de Artes Association, Belgia), ne-au prezentat câteva proiecte, de mai mică sau mai mare anvergură, care din diferite motive nu au putut fi finalizate sau s-au desfăşurat într-un mod nesatisfăcător. Important în fiecare dintre aceste cazuri este faptul că organizatorii au realizat eşecul proiectului lor, şi l-au asumat şi privesc experiența drept una propice pentru reevaluarea tehnicilor folosite şi pentru învățare.

Ultima parte a conferinței s-a desfăşurat, precum în prima zi, tot pe baza unor ateliere: *LEM – The Learning Museum*, *Advocay and Public Affairs*, *Digitalisation and IPR (Intellectual Property Rights)*, *Climate Action and Sustainability* precum şi un atelier special oferit de MOI! Museum of Impact privind grila de evaluare internă a muzeelor dezvoltată în cadrul perenului proiect. Grupul de discuții la care am participat noi a fost *LEM – The Learning Museum*. Pe parcursul acestuia, dr. Matthias Hamann (Museumsdienst *Köln, Germania*) ne-a făcut cunoştință cu un "şablon" de la care, pentru a maximiza învățarea, orice muzeu poate să pornească în dezvoltarea nu doar a activităților de educație muzeală, ci şi în design-ul expozițiilor, în redactarea textelor de sală etc. Dr. Hamann şi

[8] Conform paginii oficiale a CHARTER Alliance, https://charter-alliance.eu/about-us/what/, ultima accesare 12.01.2023.
[9] De exemplu, raportul *Who is not a stakeholder in cultural heritage?*, lansat la începutul lunii ianuarie 2023, poate fi consultat la https://www.cjmaramures.ro/activitate/comunicare/comunicate-de-presa/alianta-charter-lanseaza-un-nou-raport-privind-cartografierea-stakeholderilor-patrimoniului-cultural, ultima accesare 12.01.2023.

https://biblioteca-digitala.ro

colegii dumnealui au stabilit acest set de principii după zece ani de cercetare şi colaborare cu diferite muzee din Germania. În linii mari, ghidul propus de echipa condusă de dr. Hamann este orientat spre experiența vizitatorului şi priveşte învățarea drept un proces în care învățăcelul este implicat activ, promovând utilizarea unor metode variate în transmiterea informației[10]. Potrivit cercetărilor prezentate, în elaborarea oricărui proiect muzeal, echipa răspunzătoare trebuie să pornească invers, de la impactul dorit. Astfel, o serie de întrebări, de altfel de bun simț, pe care putem să ni le punem în acest demers sunt: Cui ne adresăm? Pe cine excludem în mod conştient sau inconştient? Care sunt nevoile specifice ale vizitatorilor noştri? Cum putem să ne deschidem pentru feedback din partea comunității?

Evenimentul de final, un moment de socializare, a avut loc seara în incinta Museu Municipal Loulè. Pe unii, ideea de a te plimba cu mâncare şi băutură printre obiectele de patrimoniu îi va îngrozi teribil.

Acum, cu ce rămânem după NEMO European Museum Conference 2022?

Inovația începe din interior – față de celebra sentență "schimbarea vine din interior", dictonul ales drept *motto* al conferinței diferă în două aspecte fundamentale. Inovația clădeşte pe structuri deja existente căutând soluții pentru probleme curente şi viitoare. Schimbarea rupe şi nu întotdeauna înspre mai bine. Inovația începe deoarece implică efort, este un proces (greoi) şi îşi asumă o direcție. Schimbarea vine pentru că nu este intențională, ea "apare" fără responsabil sau responsabilitate. Ne punem însă de acord asupra importanței vitale a interiorului individului, organizației, instituției de cultură etc.

În sumarul pus la dispoziție de către organizatori[11] la finalul evenimentului, regăsim câteva principii extrase în urma discuțiilor din Loulè după care putem să ne ghidăm în lupta noastră cu "zidul nenorocit de mare", indiferent de mărimea instituției sau de abundența resurselor financiare:

a) Fă un lucru mai puțin
b) Fă un lucru în plus
c) Normalizează eşecul
d) Securizează pentru a putea accepta riscul
e) Întreabă De ce? nu Ce?

Pentru a putea face un lucru mai puțin sau un lucru în plus, însă, mai întâi de toate trebuie să ştim cât, ce şi de ce facem deja. Altfel spus, în primul rând avem nevoie să ne cunoaştem pe noi înşine, atât ca specialişti individuali angajați ai unei instituții de cultură cât şi ca muzeu în ansamblu. Ca să putem dărâma proverbialul "zid nenorocit de mare" trebuie nu doar să fim conştienți că acesta există ci mai ales să ştim ce reprezintă acest zid pentru noi în mod specific şi unde ne aflăm în raport cu el. Care sunt valorile instituției noastre şi frământările sociale pentru care ne asumăm responsabilitatea?

Conceput în anii 1980 şi folosit inițial pentru îmbunătățirea procesului de dezvoltare a software, Modelul de Maturitate a Capabilității[12] constituie un bun instrument pentru a determina cine suntem, de unde venim şi încotro ne îndreptăm. Conform acestui model, orice organizație se regăseşte pe unul dintre următoarele 5 niveluri în capacitatea sa de a implementa proiecte şi de a ajunge la rezultatul dorit:

1) Inițial – haotic, ad-hoc, bazat pe "eroisme individuale". În acest stadiu, succesul apare sporadic, nu se înțelege foarte bine cum a fost obținut şi nu poate fi replicat.
2) Repetabil
3) Definitivat
4) Capabil
5) Eficient – extrem de sofisticat, confirmat ca standard de operare, evaluat cantitativ, include un proces deliberat de optimizare şi îmbunătățire.

Noi, autoarele, solicităm aşadar o serioasă autoevaluare a stadiului în care Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş se află în prezent şi îi încurajăm în acest sens şi pe colegii din alte muzee. Abia în urma unui astfel de efort de reflecție putem, în mod conştient, asumat şi responsabil,

[10] Ghidul poate fi consultat în limba germană la https://www.museumsbund.de/wp-content/uploads/2020/12/dmb-leitfaden-bildung-u-vermittlung-web-bfrei-20201201-002.pdf, ultima accesare 12.01.2023. O traducere în limba engleză este în lucru.

[11] Summary of NEMO European Museum Conference 2022, https://www.ne-mo.org/news/article/nemo/summary-of-nemo-european-museum-conference-2022.html.

[12] *Capability Maturity Model*, în original, în limba engleză.

https://biblioteca-digitala.ro

să decidem direcția pe care dorim să o urmăm pentru a servi comunitatea maramureşeană în special şi societatea românească în general, precum şi ceea ce trebuie să facem ca să ajungem acolo. Pentru aceasta, sugerăm în primă fază implementarea (informală) în propria instituție a chestionarelor dezvoltate şi puse la dispoziție de Alianța CHARTER sau a unor instrumente de lucru similare. O asemenea inițiativă ne-ar fi extrem de utilă pentru a ne da seama pe care nivel al Modelului de Maturitate a Capabilității ne situăm momentan. În mod ideal, asemenea autoevaluări trebuie să aibă caracter recurent.

https://biblioteca-digitala.ro

Innovation Begins Within.
Reflections After the NEMO European Museum Conference 2022

(*Abstract*)

"Innovation begins within" – starting from this premise 200 european museums professionals gathered at the NEMO European Museum Conference. Not for us to debate whether or not the motto carries value, but so that together we could think and rethink how to best apply it in our practice.

This text is our review of the 2022 NEMO European Museum Conference, 9-11 October, held in Loulè, Portugal, which marked our museum's first participation in the annual event. Apart from detailing the conference schedule and describing the keynote speeches, we emphasize the importance of conducting an internal evaluation in our museum. It is our strong belief that only after such an effort can we decide upon the direction our museum wants to take, as well as on the tools and methods we should best use, in accomplishing our mission to serve our community. We also encourage our colleagues in other museums to consider thorough, recurrent internal evaluations.

OANA-ALEXANDRA CHIRILĂ
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare
chirilaoana7@yahoo.com

OANA LEŞIU
Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş
Baia Mare
oanalesiu@yahoo.com

https://biblioteca-digitala.ro

Prescurtări bibliografice - Bibliographische Abkürzungen - Bibliographical abbreviations

ActaMN	Acta Mvsei Napocensis. Muzeul Naţional de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca
Apulum	Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
ArchÉrt	Archaeologiai Értesitő, Budapest
ArheoVest	ArheoVest. Asociația ArheoVest, Timişoara
Crisia	Crisia. Muzeul Ţării Crişurilor, Oradea
Marmatia	Marmatia. Muzeul Județean de Istorie şi Arheologie Maramureş, Baia Mare
Materiale	Materiale şi Cercetări Arheologice. Academia Română, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan", Bucureşti
RevBistriței	Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița
SCIV (A)	Studii şi Cercetări de Istorie Veche (şi Arheologie). Academia Română, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan", Bucureşti
StComSatuMare	Studii şi Comunicări Satu Mare. Muzeul Județean Satu Mare, Satu Mare

https://biblioteca-digitala.ro

Tipar:
EUROTIP
Baia Mare, str. Dacia nr. 4
tel/fax: 0262 211 118
eurotipbm@yahoo.com
www.eurotip.ro

https://biblioteca-digitala.ro